



EGE ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI

EGE Coğrafya DERGİSİ

Aegean Geographical Journal

Editörler/*Editors*

Şevket IŞIK

İlkay SÜDAŞ

M. Kirami ÖLGEN

Aralık / *December*

2018

Cilt/*Volume* **27**

Sayı/*Number* **2**



ISSN 1300-5634
e-ISSN 2636-8056



EGE COĞRAFYA DERGİSİ

Aegean Geographical Journal

ISSN 1300-5634
e-ISSN 2636-8056

Baş Editör / Chief Editor	Prof. Dr. Şevket IŞIK	<i>Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü 35100 Bornova-İzmir Türkiye e-mail: sevket.i@ege.edu.tr</i>
Yardımcı Editörler Associate Editors	Yrd Doç. Dr. İlkay SÜDAŞ	<i>Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü 35100 Bornova-İzmir Türkiye e-mail: ilkay.sudas@ege.edu.tr</i>
	Doç. Dr. M. Kirami ÖLGEN	<i>Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü 35100 Bornova-İzmir Türkiye e-mail: kirami.olgen@ege.edu.tr</i>

Sahibi / President

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Adına
Dekan Prof. Dr. Yusuf AYÖNÜ

Dergi Adres

Ege Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
35100 Bornova – İZMİR-TÜRKİYE
Tel : 0 232 311 13 75
Fax: 0 232 388 11 02
e-mail: ege.cografya.dergisi@gmail.com
sevket.i@ege.edu.tr

Amaç ve Kapsam

Ege Coğrafya Dergisi, yılda iki kez yayımlanan (Haziran ve Aralık) hakemli bir dergidir.

Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Dergi, coğrafya disiplininin farklı alanlarında, bilimsel ve güncel coğrafi bilgi üretimi ve paylaşımına katkı sağlamayı amaçlar.

Coğrafya disiplini çerçevesinde, öncelikli olarak beşeri ve ekonomik coğrafya ile fiziki coğrafya alanlarında olmak üzere, bilimsel (ampirik ya da derleme) makalelere yer verilir. Ege Coğrafya Dergisi, ekonomik coğrafya, kültür coğrafyası, kırsal ve kentsel coğrafya, turizm coğrafyası, nüfus coğrafyası, mekânsal analiz ve modelleme, iklim ve iklim değişimi, uzaktan algılama, coğrafi bilgi sistemleri, jeomorfoloji, hidroğrafya, paleocoğrafya ve coğrafya eğitimi gibi coğrafyanın ve diğer mekânsal bilimlerin farklı alanlarından yazılara açıktır.

Aims and Scope

The Aegean Geographical journal is a peer-reviewed journal. The journal is published twice a year, in June and December.

Official languages of the Journal are Turkish and English. The Journal aims at contributing and disseminating contemporary scientific geographical knowledge.

Scientific articles, both empirical and review, are published, primarily in the areas of physical geography and human geography.

Aegean Geographical Journal is open to the diverse articles on the sub-branches of geography such as economic geography, cultural geography, rural and urban geographies, tourism geography, population geography, spatial analysis and modelling, climatology, remote sensing, GIS, geomorphology, hydrography, paleogeography and as well as on geographical education and other spatial disciplines.

EGE ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI

EGE
Coğrafya
DERGİSİ

Aegean Geographical Journal



Aralık / December 2018

Cilt / Volume 27

Sayı / Number 2

ISSN 1300-5634

e-ISSN 2636-8056



EGE COĞRAFYA DERGİSİ

Aegean Geographical Journal

ISSN 1300-5634
e-ISSN 2636-8056

Yayın Danışma Kurulu / Editorial Advisory Board

Prof. Dr. Meral AVCI İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü	Doç. Dr. Arife KARADAĞ Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü	Doç. Dr. M. Kirami ÖLGEN Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Prof. Dr. Füsün BAYKAL Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü	Dr. Öğr. Üyesi Aylin KARADAŞ Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü	Prof. Dr. Ertuğ ÖNER Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Prof. Dr. Marcel BAZIN 21 Rue des Carmélites Reims/FRANCE	Prof. Dr. Ayhan KAYA İstanbul Bilgi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fak. Uluslararası İ. Bl.	Doç. Dr. Semahat ÖZDEMİR İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
Prof. Dr. Helmut BRÜCKNER Fachbereich Geographie der Philipps- Universität Marburg-Lahn / GERMANY	Prof. Dr. İlhan KAYAN Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Emekli Öğretim Üyesi	Prof. Dr. Nazmiye ÖZGÜÇ İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Suna DOĞANER İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü	Prof. Dr. Dieter KELLETAT Universität-GH Essen, FB 9 – Geographisches Institut, Universitätsstr. Essen / GERMANY	Prof. Dr. E. Murat ÖZGÜR Ankara Üniversitesi DTCF, Coğrafya Bölümü
Prof. Dr. Gözde EMEKLİ Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü	Prof. Dr. Sibel ECEMİŞ KILIÇ Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	Dr. Öğr. Üyesi Lütfi İhsan SEZER Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Ecmel ERLAT Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü	Prof. Dr. Hülya KOÇ Dokuz Eylül Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	Dr. Öğr. Üyesi İlkay SÜDAŞ Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Prof. Dr. Işıl KARPAT AKTUĞLU Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Reklamcılık Bölümü	Prof. Dr. Asaf KOÇMAN Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Emekli Öğretim Üyesi	Doç. Dr. Theano TERKENLİ University of the Aegean, Department of Geography, Mytilini, GREECE
Prof. Dr. Elli HEIKKILÄ Institute of Migration Turku, FINLAND	Dr. Öğr. Üyesi Levent UNCÜ Bilecik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü	Dr. Stephane DE TAPIA Université Marc Bloch UMR CNRS, FRANCE
Prof. Dr. Mehmet SOMUNCU Ankara Üniversitesi DTCF, Coğrafya Bölümü	Prof. Dr. John C. KRAFT 310 - 3 rd Street Schwenksville PA 19473-USA	Prof. Dr. Murat TÜRKEŞ İstatistik Bölümü Bağlantılı Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Şevket İŞİK Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü	Prof. Dr. Yusuf KURUCU Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Toprak Bölümü	Dr. Öğr. Üyesi Doğukan DOĞU YAVAŞLI Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Prof. Dr. Adnan KAPLAN Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü	Prof. Dr. Mustafa MUTLUER Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü	Doç. Dr. Mustafa YAKAR Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Coğrafya Bölümü
Prof. Dr. Nevzat GÜMÜŞ Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fak. Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü	Prof. Dr. Selver ÖZÖZEN KAHRAMAN Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü	Doç. Dr. Hasan ÇUKUR Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fak. Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi
Doç. Dr. Semra SÜTGİBİ Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü	Prof. Dr. Murat KARABULUT Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü	Dr. Öğr. Üyesi Erdem BEKAROĞLU Ankara Üniversitesi DTCF, Coğrafya Bölümü
Prof. Dr. Necla TÜRKOĞLU Ankara Üniversitesi DTCF, Coğrafya Bölümü	Dr. Öğr. Üyesi Erkan YILMAZ Ankara Üniversitesi DTCF, Coğrafya Bölümü	Doç. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fak. Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
Prof. Dr. Vedat ÇALIŞKAN Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü	Dr. Öğr. Üyesi Ferhat ARSLAN Manisa Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü	Prof. Dr. Sultan BAYSAL Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fak.. Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü
Doç. Dr. Murat YÜCESAHİN Ankara Üniversitesi DTCF, Coğrafya Bölümü		



BU SAYININ HAKEMLERİ / REFEREES OF THIS ISSUE

Prof. Dr. Fusun BAYKAL	Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Prof. Dr. Mustafa MUTLUER	Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Prof. Dr. Murat KARABULUT	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü
Prof. Dr. Necla TÜRKOĞLU	Ankara Üniversitesi DTCF, Coğrafya Bölümü
Prof. Dr. Nevzat GÜMÜŞ	Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
Prof. Dr. Selver ÖZÖZEN KAHRAMAN	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Prof. Dr. Sultan BAYSAL	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fak. Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü
Prof. Dr. Vedat ÇALIŞKAN	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Doç. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY	Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
Doç. Dr. Arife KARADAĞ	Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Doç. Dr. M. Kirami ÖLGEN	Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Dr. Öğr. Üyesi Ferhat ARSLAN	Manisa Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Dr. Öğr. Üyesi İlkay SÜDAŞ	Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Dr. Öğr. Üyesi Levent UNCU	Bilecik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü



Cilt / Volume 27
Sayı / Number 2

Aralık / December 2018

İçindekiler / Contents

Dumlupınar Üniversitesi'nin Kütahya'nın Konut Piyasasına Etkileri

Impacts of Dumlupınar University on Kütahya's Housing Market

Mehmet Ali TOPRAK – Şevket IŞIK.....91-110

Turizmde Yükselen Bir Eğilim: Yalnız Seyahat Eden Kadın Gezginler (Türkiye Örneği)

A rising Trend in Tourism: Solo Women Travelers (The Case of Turkey)

Bahar KABA – Gözde EMEKLİ111-126

Are summer resorts cooler in summer? A case study of İzmir province

Sayfiye Alanları Yazları Daha Serin mi? İzmir İli Örneği

Doğukan Doğu YAVAŞLI – M. Kirami ÖLGEN – Volkan ZOĞAL.....127-134

Türkiye'de Sıcaklık Ekstremlerinin Sürelerinde Gözlenen Değişim ve Eğilimler (1950-2017)

Variability and trends in the duration of extreme temperatures of Turkey (1950-2017)

Ecmel ERLAT – Hakan GÜLER.....135-148

Üniversitenin Nüfus Artışı ve İller Arası Göçler Üzerine Etkileri: Çanakkale Örneği

The Impacts of University on Population Growth and Inter Provincial Migrations:

The Case of Çanakkale

Şevket IŞIK – Mete UĞRAŞ.....149-166

Denizli Kent Kimliğini Oluşturan Coğrafi Öğeler

The Geographical Features of Urban Identity in Denizli

Rauf BELGE.....167-181

Kentlere Feminist Coğrafya Perspektifinden Bakmak

Looking to the Cities through a Perspective of Feminist Geography

Güldane MİRİOĞLU.....183-194

Yerelleşme ve İdari Coğrafya Bağlamında Türk Mülki İdare Sistemi

Turkish Civil Administration System in the Context of Localization and Administrative

Konur Alp DEMİR.....195-212



Ege Coğrafya Dergisi 27 (2), 2018, 91-110, İzmir-TÜRKİYE
Aegean Geographical Journal, 27 (2), 2018, 91-110, İzmir-TURKEY

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ'NİN KÜTAHYA'NIN KONUT PİYASASINA ETKİLERİ

Impacts of Dumlupınar University on Kütahya's Housing Market

Mehmet Ali TOPRAK¹

*Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Coğrafya Bölümü
matoprak@adiyaman.edu.tr*

Şevket IŞIK

*Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Coğrafya Bölümü
sevket.i@ege.edu.tr*

*(Teslim: 5 Kasım 2018; Düzeltme: 29 Kasım 2018; Kabul: 10 Aralık 2018)
(Received: November 5, 2018; Revised: November 29; Accepted: December 10, 2018)*

Abstract

The university is a influential institution on space where it is located. When the university's impacts literature is reviewed, it is seen that the researchers generally focus on the university's economic impacts such as expenditure and employment. In addition to these "measurable" effects, it is clear that the university can affect many spatial elements of the city such as housing market, migration and demographic structure, transportation, health, sports, arts and cultural activities. However, these spatial effects are often overlooked. The aim of this study is to show the effect of Dumlupınar University on the housing market of the city of Kütahya. The first and most basic need of the immigrants who emigrated to the city due to the university's presence in the city is undoubtedly the residence. The demand for residency has created two kinds of effects on the housing market of Kütahya. The first is the emergence of new housing estates due to the high demand and thus the physical development of the city and the second is the emergence of different quality housing for the new immigrant profile. In other words, Dumlupınar University has also caused qualitative transformations as well as quantitative in Kütahya's housing market. According to the findings obtained from the analysis of satellite images and data collected from sahibinden.com website, Kütahya city together with the establishment of Dumlupınar University developed especially towards Germiyan Campus (southeast). Alongside the emerging new neighborhoods, there have also been changes in the quality of the houses built. In addition, it is determined that the choice of the house with the property is also the foreground when the housing announcements given for Kütahya city center are examined. These findings are of interest from the point of view of the impacts of the university on the housing market of a medium-sized city.

Keywords: Housing market, city, university, urban development, Kütahya.

¹ Sorumlu Yazar/ Corresponding author: Mehmet Ali TOPRAK / matoprak@adiyaman.edu.tr

Öz

Üniversite, bulunduğu mekânda çok geniş etkiler yaratan bir kurumdur. Üniversitenin etkileri ile ilgili literatür gözden geçirildiğinde araştırmacıların genellikle üniversitenin harcama ve istihdam gibi ekonomik etkilerine odaklandığı anlaşılmıştır. Bu “ölçülebilir” etkilerin yanında üniversitenin kentin konut piyasası, göç ve demografik yapısı, ulaşım, sağlık, spor, sanat ve kültürel faaliyetleri gibi birçok mekânsal unsuru etkileyebileceği açıktır. Ancak söz konusu mekânsal etkiler çoğunlukla göz ardı edilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Dumlupınar Üniversitesinin Kütahya kentinin konut piyasasına etkisini ortaya koymaktır. Üniversitenin kentteki varlığından kaynaklı olarak kente göç eden göçmenlerin ilk ve en temel ihtiyacı barınmadır. Barınmaya olan talep Kütahya’da iki türlü etki yaratmıştır. Birincisi ortaya çıkan yüksek talepten dolayı konut kiralarındaki artış, ikincisi ise söz konusu talebi karşılamak için yeni konut alanlarının inşasıdır. Bu talep kentin konut piyasasında niceliksel olduğu kadar niteliksel dönüşümlere yol açmıştır. Elde edilen bulgulara göre Dumlupınar Üniversitesinin kuruluşu ile beraber Kütahya kenti özellikle Germiyan Kampüsü’ne doğru olmak üzere gelişim göstermiştir. Ortaya çıkan yeni mahallelerin yanında inşa edilen konutların niteliğinde de değişimler yaşanmıştır. Ayrıca Kütahya kenti merkezi için verilen konut ilanlarına bakıldığında eşyalı konut seçeneğinin de ön plana çıktığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konut piyasası, kent, üniversite, kentsel gelişme, Kütahya.

1. Giriş

Üniversitenin temel misyonu, eğitim ve araştırma olmakla birlikte, bu kurumlar, içinde buldukları kentlerin büyüklüğüne ve sanayi, ticaret, turizm ve hizmet sektörleri gibi, diğer ekonomik faaliyetlerin düzeyine bağlı olarak, bir kentin gelişmesine çok önemli etkiler ve katkılar yapabilir. Nitekim bugün bir üniversite tarafından yürütülen faaliyetler, onun temel misyonunun çok ötesine geçmiş; çok geniş alanlar kaplamaları, büyük istihdam yaratmaları ve oldukça geniş bütçe harcamaları ile son derece karmaşık bir yapıya bürünmüşlerdir (Felsenstein, 1996). Başka bir anlatımla, modern üniversiteler geleneksel eğitim ve araştırma işlevlerine ek olarak, özel sektörle işbirliği halinde sürdürülen araştırma faaliyetlerinden, lisanslı buluşlara kadar uzanan çok geniş ulusal ve uluslararası ekonomik ilişkileri yanında; yakın çevrelerine olan etkileriyle de farklı bir misyon taşımaktadır (Drucker ve Goldstein, 2007).

Yukarıda da belirtildiği gibi, üniversiteler içinde buldukları şehirlerin gelişmesinde çok önemli etkiler yapan kurumlar haline gelmiştir. Yapılan çalışmalar üniversite faaliyetlerinin buldukları şehirlerde mal ve hizmet satın alma, istihdam, işletme inşası, iş yapma-ağlar kurmak, işgücünü geliştirmek ve gayrimenkul geliştirme gibi 6 önemli alanda büyük etkiler yarattığını

ortaya koymaktadır (Cortes, 2004). Bu etkiler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, üniversitenin özellikle ekonomik alandaki etkilerinin ön plana çıkarıldığı söylenebilir. Bu konudaki literatür gözden geçirildiğinde de, üniversitelerin etkileriyle ilgili çalışmaların onların özellikle ekonomik etkilerine yoğunlaştığı ve üniversitelerin harcama, yatırımlar ve istihdam üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerini tahmin etmeye odaklandığı görülür (Caffrey ve Herbert, 1971; Brownrigg, 1973; Elliott, Levin ve Meisel, 1988; Felsenstein, 1996; Huggins ve Cooke, 1997; Brown ve Heaney, 1997; Martin, 1998; Blackwell vd. 2002, Steinacker, 2005; Siegfried vd 2007, Carroll ve Smith, 2006; Goldstein ve Drucker, 2006; Tavoletti, 2007; Taylor v.d, 2008; Drucker ve Goldstein, 2007).

Bununla birlikte üniversiteler ekonomik etkilerinin yanı sıra, şehirlerin yerleşim özelliklerini etkilemek ve değiştirmek gibi çok önemli bir güce de sahiptir. Üniversitenin bu etkisini anlamak, aslında hiç de zor değildir. Öncelikli olarak, birçok üniversite kampüsü çok geniş alanlar kaplamakta; fakülteleri, araştırma merkezleri, yönetim binaları, konferans salonları, tıp merkezleri, sınıfları, öğrenci yurtları, spor sahaları, parkları ve diğer destek tesisleri ile şehrin görünümüne damgasını vurmaktadır. Üniversitenin, kentin fiziksel görünümündeki bu dikkat çekici yeri, açıkçası daha kolay fark

edilebilir yönünü meydana getirmektedir. Oysa üniversiteler, hem bir eğitim kurumu olarak hem de buldukları yerleşim yerinin en büyük işvereni olarak nüfus açısından da önemli çekim alanlarıdır. Bu büyük kurumların çevreleri de genel olarak personele, öğrencilere ve ziyaretçilere hitap eden çeşitli alanlardan oluşmaktadır (Cortes, 2004).

Bugün gelinen noktaya bakıldığında üniversitelerin ve neredeyse ortak bir kültürün, demografik ve ekonomik profilin egemen olduğu öğrenci popülasyonunun, kentler üzerindeki etkileri de çeşitlilik göstermektedir. Öğrencilerin buldukları kentte yarattıkları etkilerin son derece kapsamlı olması, yabancı literatürde "studentification" teriminin kullanılmasına yol açmıştır. Kavramsal olarak terim, her biri farklı sosyal, ekonomik, kültürel ve fiziki dönüşümlerden oluşan yerleşim bölgelerine göç eden nispeten yüksek sayıdaki üniversite öğrencilerinin yoğunluğuna bağlı olarak, bir dizi kentsel değişimi tanımlamak için kullanılmıştır (Hubbard, 2009; Smith vd. 2014).

Üniversitelerin buldukları kentlere olan çok yönlü etkilerden birini de, artan barınma sorununa bağlı olarak, konut piyasasına olan doğrudan ve dolaylı etkileridir. Doğrudan etkilerin şekli, boyutu ve mekâna ne ölçüde ve nasıl yansıdığı üniversitenin türü, kampüs üniversitesi olup olmaması, üniversite veya devlete ait yurt ve benzeri barınma olanaklarının boyutuna ya da yerleşmelere olan yakınlığına bağlı olarak değişebilir. Sözgelimi, üniversiteye ait barınma olanaklarının sınırlı olduğu kentlerde, öğrencilerin oluşturduğu yüksek konut talebi genellikle özel konut üreticileri veya özel yurt vb. kurumlar tarafından karşılanmakta ve üniversitenin kent konut piyasasına olan etkileri çok daha büyük olmaktadır.

Üniversitenin konut piyasasına dolaylı etkileri iki nedenden kaynaklanmaktadır. Bunlardan ilki, üniversitenin içinde bulunduğu kentin yerleşim özelliklerini değiştirmesidir. İkinci önemli etki ise üniversitelerin, konut pazarı göstergelerinde önemli değişikliklere yol açabilecek niteliklere sahip, barınma konusunda farklı istek, beklenti ve talepleri olan bir nüfusu yakın çevrelerine çekmeleridir (Cortes, 2004). Ancak bu iki faktör, üniversitenin kent konut piyasası özelliklerini oluşturan niteliklere katkı

sağlayabileceği gibi, bunların değerini de azaltabilir. Öğrencilerin farklı istek ve taleplerinin karşılanabildiği alanlarda konut talebi artarken, bu alanlar özellikle öğrenciler için daha çekici hale gelmektedir. Bununla birlikte, öğrenci konutlarının çoğalması, suç sayısındaki artış, güvenlik endişeleri, gürültü ve trafik sıkışıklığı gibi üniversite kaynaklı nedenler bazı mahallelerdeki konut talebini azaltabilir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve İngiltere'de, üniversite kasabalarının sürekli sakinleri tarafından kullanılan konutların, zamanla öğrencilerin kiraladığı konutlara dönüştürülmesinden kaynaklanan sorunlarla karşılaşmış ve sonuçta "öğrenci gettosu" olarak adlandırılan alanlar ortaya çıkmıştır. Bu süreç, genel olarak yerel halkın yaşadıkları mahalleyi gönülsüz de olsa terk etmeleriyle sonuçlanmıştır. Bunun dışında, farklı beklenti ve talepleri olan öğrenci kitlesinin, kentin sosyal ve kültürel dinamiği üzerinde önemli etkileri olacağını; yeterli fonların bulunduğu yerlerde doğru ölçek ve türdeki öğrenci konutlarının, kentsel alanların yeniden canlandırılmasına katkı sağlayacağı da belirtilmektedir. (Frierson, 2005).

Farklı istek ve taleplerinin bir sonucu olarak, öğrencilerin kentlerin belirli alanlarında kümelenmeleri şaşırtıcı değildir. Bunun yanında şehir merkezine yakın, özellikle eğlence hayatı ve yarı zamanlı iş fırsatlarının bulunduğu alanlar yine öğrenciler için popüler alanlardır. Bu açıdan, öğrenci kitlesi farklı istek ve talepleriyle, kentlerde yeni konut yapımına ivme kazandıran, konut büyüklüğü ve plan tazını değiştiren ve mevcut konut stoklarında dönüşüm yaratan bir güç değil, aynı zamanda kentlere yeni fonksiyon alanları kazandıran (konut, eğlence, park vb.) veya mevcut fonksiyonları değiştiren bir güce de sahiptir.

Çeşitli ülkelerden elde edilen çalışmaların sonuçları, yükseköğrenim gören öğrencilerin, konut kiralama sektöründe de oldukça etkili bir oyuncu haline geldiğini göstermektedir. Talebin yüksek olduğu bu kent alanlarında, başta konut kiralalarında yükselme olmak üzere, kentsel alanların yenilenmesi ve yeniden canlanması, mevcut yapıların niteliğinde bir dönüşümün gerçekleşmesi elde edilen en önemli bulgular arasındadır (Ogur, 1973; Frierson, 2005; Baron ve Kaplan, 2010; Umaru vd. 2012; Femia vd. 2015;

Zeng, 2017). Bu gelişmeler, yükseköğretim öğrencilerinin sayısındaki hızlı artış ve öğrencilerin göçünden kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de 1990 yılından sonra hem üniversite hem de öğrenci sayılarında çok önemli artışlar yaşanmıştır. 1950 öncesinde, Türkiye’de ikisi İstanbul’da (İstanbul Üniversitesi ve İTÜ) biri Ankara’da (Ankara Üniversitesi) olmak üzere 3 üniversite bulunurken, (YÖK, 2005), 2008 yılında üniversitesi olmayan il kalmamış ve kamu üniversitesi sayısı 94’e yükselmiştir (Toprak, 2017). 2017 yılında ise Türkiye’deki üniversite sayısı 134’ü devlet 73’ü vakıf olmak üzere toplam 207’ye ulaşmıştır (<https://istatistik.yok.gov.tr/>). Üniversite sayısındaki artış ile birlikte, yükseköğrenime katılan öğrenci sayısında da çok büyük artışlar olmuştur. 1975-1976 öğretim döneminde Türkiye’de örgün öğretime katılan öğrenci sayısı 232 bin civarındayken, bu sayı 2000-2001 öğretim döneminde bir milyonu, 2016-2017 döneminde ise 3.8 milyonu aşmıştır (Tablo 1).

Tablo 1- Türkiye’de örgün eğitimdeki öğrenci sayıları (AÖF, Uzaktan eğitim hariç).

Table 1- The number of students in formal higher education in Turkey

ÖĞRETİM YILI	ÖRGÜN EĞİTİMDEKİ ÖĞRENCİ SAYISI
1975-1976	232.090*
1980-1981	227.627*
1985-1986	350.351*
1990-1991	434.748*
1995-1996	776.975
2000-2001	1.091.805
2005-2006	1.543.845
2010-2011	2.103.163
2016-2017	3.800.310

Kaynak: YÖK 1996, Doğramacı 1988, ÖSYM 2000-2001, 2005-2006 ve 2010-2011 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri, Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi: <https://istatistik.yok.gov.tr/>

*Lisansüstü öğrenciler veri yokluğu nedeniyle dahil edilememiştir.

Türkiye’de üniversite ve öğrenci sayısındaki artışın çarpıcı sonuçlarından biri de, eğitim amaçlı göçlerin, önemli bir göç nedeni haline gelmesidir. TÜİK’in 2011 Türkiye Nüfus ve Konut Araştırması verilerine göre, 1995-2000 döneminde

Türkiye’de iller arasında yer değiştiren nüfusun göç etme nedenlerine göre, “eğitim” amaçlı göçler % 12’lik bir orana sahipken (TÜİK, 2005) bu rakam 2011 yılında % 23 gibi yüksek bir düzeye ulaşmıştır (TÜİK, b). Üniversite ve öğrenci sayısındaki artışın bir sonucu olarak, üniversiteler kentlerin ekonomik yapısında da büyük canlılık yaratmakla kalmamış, buldukları kentlerin nüfus miktarında, yaş yapısında, göç verilerinde çarpıcı değişimler yaratan bir güç haline gelmiştir.

Türkiye’de üniversitelerin buldukları kentlerde yarattığı hızlı değişim, üniversitenin etkilerine ilişkin yapılan çalışmaların artmasında da belirleyici olmuştur. Bu konudaki literatür gözden geçirildiğinde, yapılan çalışmaların genellikle üniversitenin harcama ve istihdam gibi ekonomik etkilerine yönelik olduğu gözlenmektedir (Durman, 1998; Ertaş vd. 1999; Atik, 1999; Erkekoğlu, 2000; Albeni, 2000; Çınar ve Emsen, 2001; Karataş, 2002; Ada ve Bilgili, 2008; Öztürk vd. 2007; Dalğar v.d. 2009; Görkemli, 2009; Çalışkan, 2010; Akçakanat vd. 2010; Yılmaz ve Şeker, 2011; Öztürk v.d. 2011; Selçuk ve Başar, 2012; Soysal v.d. 2012; Yayar ve Demir, 2013; Demireli ve Taşkın, 2013; Tath, 2014; Çayın ve Özer, 2015; Korkmaz, 2015). Ekonomik etkilere odaklanan bu çalışmaların yanında, üniversitenin kentlerin gelişimi ve kentleşme (Sargın, 2006 ve 2007; Işık, 2008a ve 2008b; Yılmaz, 2011; Akengin ve Kaygı, 2013; Kaya, 2014; Ergün, 2014; Savaş-Yavuzçehre, 2016); göç ve demografik yapı (Işık, 2009), barınma ve konut (Arpacı ve Ersoy, 2003; Filiz ve Çemrek, 2007; Çalışkan ve Sarış, 2008; Şahinli ve Kılınç, 2014; Uysal vd. 2017) üzerindeki etkilerini ele alan çalışmalar ise daha sınırlıdır.

Bugün gelinen nokta, Türkiye’de üniversite öğrencilerinin, sayıları artmaya devam eden büyük bir grup oluşturduğunu göstermektedir. Bu grubun en önemli gereksinimlerinin başında gelen barınma, konuta ilişkin büyük bir talep yaratmıştır. Konut konusunda oluşan yüksek talebin ilk ve en yaygın etkisi konut kiralardaki artıştır. Bununla birlikte üniversitenin, öğrencisi, personeli ve ziyaretçileri tarafından oluşturulan doğrudan veya dolaylı taleplerin konut piyasasına etkisi sadece kira artışı ile sınırlı değildir. Bu güçlü grubun, farklı ve hatta benzer yaşta insanlardan ayrı olarak, konut için belirli bir anahtar talep

oluşturması, görece iyi tanımlanmış gereksinimleri olan bir kesimini meydana getirmesi, kentteki konut sayısı ve konut tipi üzerinde de niceliksel ve niteliksel etkilere sahiptir. Üniversite öğrencileri, buldukları şehirlerin konut pazarında (yeni konut üretimi, kiralık veya satılık konutlar) güçlü bir talep grubu olarak büyümüş olsa da, onların konut piyasası üzerindeki etkileri konusundaki çalışmalar yok denecek kadar azdır.

Bu çalışmanın amacı da 1992'de Kütahya'da kurulan Dumlupınar Üniversitesinin (DPÜ) kent merkezindeki barınma ve konut piyasasındaki niceliksel ve niteliksel etkilerini ortaya koymaktır.

2. Yöntem

Üniversitenin varlığı sebebiyle doğrudan ve dolaylı olarak Kütahya'da ikamet eden kitlenin temel ihtiyaçlarından biri hiç kuşkusuz barınmadır. DPÜ'nün kurulmasından günümüze kadar, öğrenci sayısındaki artış, konuta olan talebin de yükselmesine yol açmıştır. 2016-2017 öğretim döneminde DPÜ'nün il toplamındaki öğrenci sayısı 55.748 olup, bu rakamın % 77,8'i (43.405) il merkezindeki kurumlarda öğrenim görmektedir (<https://istatistik.yok.gov.tr/>). Kent içinde devlete ait öğrenci yurtlarının aynı yıldaki kapasitesi ise 7.212'dir (YURTKUR, 2017). Başka bir ifadeyle, Kütahya kent merkezindeki öğrencilerin sadece % 16,6'sı devlet yurtlarında kalabilmektedir. Tüm bu rakamlar, kent merkezindeki öğrencilerin önemli bir kısmının, barınma ihtiyacı içinde olduğunu ifade etmektedir.

Öğrencilerin konuta ilişkin bu yüksek talebinin, Kütahya'nın konut piyasasında nicelik ve nitelik olarak ne gibi değişimler yarattığının incelendiği bu çalışma, farklı verilerin bir kombinasyonuna dayanmaktadır. Bu kombinasyonun ilk unsurunu, doğrudan bir veri olmadığı için, öğrenci ve personelin barınma özelliklerinin sorgulandığı anketler oluşturmaktadır. İkinci olarak Kütahya kent merkezindeki konut ilanları, konut talebi ve arzı konusunda ipucu sağlamak, ilanlardaki konutun özellikleri (oda sayısı, m², satılık/kiralık, eşyalı/eşyasız olması) ve kentteki lokasyonu ile öğrencilerin kent içindeki dağılımını ilişkilendirmek için Türkiye'nin önde gelen emlak sitelerinden olan www.sahibinden.com adlı web sitesinden Eylül 2015'te Kütahya'daki konut

ilanlarına ilişkin bir veri seti hazırlanmıştır. Bu veri seti üzerinden hareketle Kütahya'daki konut yapısındaki niteliksel özellikler ve ilanların kentteki mahallelere göre dağılımı belirlenmiş; bu konuda meydana gelen değişimler ise emlak firmaları ile yapılan görüşmelerle desteklenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ölçeği Kütahya kent merkezi olarak belirlendiğinden sadece kent merkezindeki kampüslerde eğitim gören öğrenciler ile akademik ve idari personel değerlendirmeye alınmıştır. 2015 yılında DPÜ'nün merkez kampüslerinde 33.512 lisans ve ön lisans öğrenci eğitim görmekteydi. 33.512 (N) öğrencinin, Kütahya kentinin sosyo-ekonomik yapısı üzerindeki etkilerinin belirlenmesi amacıyla % 5 örneklem hatası ve % 95 güven aralığı ölçütleri temel alınarak 380 (n) örneklem büyüklüğüne belirlenmiştir. Belirlenen örneklem büyüklüğüne rağmen saha uygulamasında güven aralığını arttırmak için yapılan anket sayısı yüksek tutulmuştur. 04-08 Mayıs 2015 tarihleri arasında yapılan anket çalışmasının, "olasılıklı olmayan örneklem" türleri içinde yer alan "kotalı örneklem tekniği" ile 1.004 (n) lisans ve ön lisans öğrencisine uygulanması planlanmıştır. Buna göre, her fakülte için öğrenci ağırlıklarına göre bir kota belirlenmiş ve sahada mümkün olduğunca bu kota doldurulmaya çalışılmıştır. Ancak alandaki zorluklardan dolayı evren ve örneklem arasında az da olsa farklılıklar ortaya çıkmıştır.

DPÜ Personel Daire Başkanlığı'ndan alınan bilgiye göre Germiyan ve Evliya Çelebi kampüslerinde görev yapan 1.754 personelin % 58'i akademik; % 42'isi idari personelden oluşmaktadır. Online olarak gönderilen anket formunu 110 kişi cevaplamıştır. Anket formunu cevaplayanların % 31,8'ini idari personel; % 68,2'sini ise akademik personel oluşturmaktadır. Söz konusu ankete cevap veren akademik personelin dağılımına bakıldığında % 32,7'si araştırma görevlisi, öğretim görevlisi, okutman ve uzman, % 24,5'i yardımcı doçent, % 10,1'i doçent ve % 1,8'i profesör kadrosundadır. Personele yönelik online anket uygulamasında en sık karşılaşılan problem, geri dönüşlerin az olması sebebiyle istenen örneklem düzeyine ulaşılamamış olmasıdır. Söz konusu anket uygulamasından elde edilen veriler DPÜ personelinin barınma, harcama

ve ulaşım tercihleri ve alışkanlıkları ile ilgili yorum yapmaya izin vermektedir.

Uygulanan anket formu yoluyla öğrenci ve personelin barınmaya yaptıkları harcamalar, öğrenci ve personelin hangi mahallelerde barındığı, konutu bulma ve ev eşyalarını edinme yöntemleri, paylaşım durumları ile ilgili veriler elde edilmiştir. Yapılan analizlerle öğrenci ve personelin yoğunlaştığı mahalleler belirlenmiş ve yer seçim kararlarında etkili olan faktörler tespit edilmiştir. Söz konusu veriler ArcGIS programı kullanılarak haritalandırılmış ve DPÜ kampüs alanları ile ilişkilendirilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Dumlupınar Üniversitesi'nin İl Merkezindeki Öğrenci Sayısı

1992 yılında kurulan Dumlupınar Üniversitesi, il merkezinde yer alan dört yerleşke ve sekiz ilçede faaliyetini sürdürmektedir. Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin sayısı ve dağılışında önemli noktalar dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki, Dumlupınar Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrenci sayısında önemli artışların

meydana gelmesidir. 1997-1998 öğretim yılında, üniversitenin il bütünündeki öğrenci sayısı 15 bine yaklaşırken, bu sayı 2005-2006 öğretim yılında 25 bini, 2017-2018 öğretim yılında ise 55 bini geçmiştir. Bir diğer önemli nokta ise il bütünündeki öğrenci sayısının önemli bir kısmının il merkezinde yer alması ve bunun zaman içinde daha da güçlenmesidir. Nitekim 1997-1998 öğretim yılında, il bütünündeki öğrencilerin % 53,8'i il merkezinde yer alırken, bu oran 2010-2011 öğretim yılında % 74,8'e, 2017-2018 öğretim yılında ise % 80,1'e ulaşmıştır (Tablo 2). Bugün gelinen nokta, il merkezinde sayıları 44 bini geçen bir öğrenci kitlesinin bulunduğunu göstermektedir. Kütahya il merkezinin 2017 yılı nüfusunun 244.544 kişi olduğu hatırlatılırsa, nüfusun % 18 gibi önemli bir kesiminin üniversite öğrencilerinden meydana geldiği görülür. Hemen her konuda, farklı istek, beklenti ve talepleri olan bu grubun, il merkezi nüfusunda hatırı sayılır orana sahip olması, onları yaşadıkları kentin, hem önemli bir parçası haline getirmiş hem de kente ilişkin planlamalarda göz önüne alınması gereken güçlü bir grup haline getirmiştir.

Tablo 2- Dumlupınar Üniversitesi'nde öğrenci sayıları ve dağılışı.
Table 2- The Number and distribution of students in Dumlupınar University.

ÖĞRETİM YILI	TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	İL MERKEZİNDEKİ ÖĞRENCİ SAYISI	İL MERKEZİNDEKİ ÖĞRENCİ ORANI (%)
2017-2018	55.265	44.253	80,1
2015-2016	52.257	40.250	77,0
2010-2011	33.624	25.149	74,8
2005-2006	25.364	15.971	63,0
2000-2001	21.115	14.085	66,7
1997-1998	14.926	8.027	53,8

3.2. Dumlupınar Üniversitesi Öğrencileri ve Personelinin Harcama Özellikleri

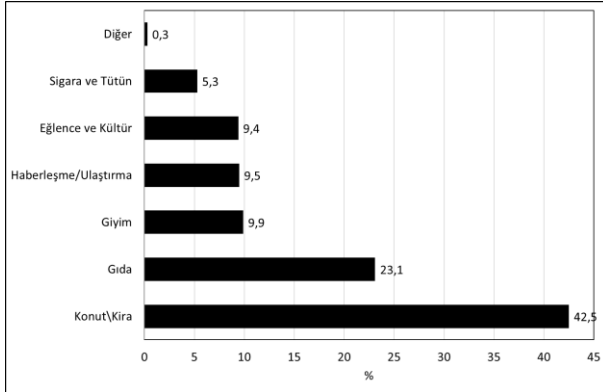
Üniversitenin konut piyasasına olan etkileri konusu sorgulanırken, öncelikli olarak barınmaya yönelik harcamaların, toplam harcamalar içindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Anket uygulamasından elde edilen verilere göre, 2015 yılında öğrencilerin aylık toplam harcama miktarı 21 milyon TL civarındadır. Bu harcamanın, öğrencilerin kentte kaldığı dokuz ay boyunca

sürdüğü varsayıldığında, öğrencilerin yıllık toplam harcamasının 188.807.000 TL olduğu ve öğrenci başına aylık ortalama 626 TL harcama yapıldığı tahmin edilmektedir. Öğrencilerin aylık harcamalarının dağılımına bakıldığında², barınma giderlerinin toplam aylık harcamaların % 42,5'ini meydana getirdiği gözlenir. Toplam harcamaların

² Öğrencilerin aylık harcamalarının dağılımında kullanılan çerçeve, TÜİK'in tüketim harcamaları tablosunun sadeleştirilmesi ile elde edilmiştir.

% 23,1'ini beslenme, % 9,9'u' giyim, % 9,5'i haberleşme-ulaşım ve % 9,4'ü eğlence-kültür ve eğitim harcamaları meydana getirmektedir (Şekil 1). Kütahya'da öğrenci harcamalarının % 42,5'ini meydana getiren barınma giderinin, yapılmış çalışmalarla karşılaştırıldığında yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin barınma harcamasını, Ada ve Bilgili (2008) % 30; Akçakanat vd. (2010) % 31,5; Çalışkan (2010) % 34,2; Yılmaz ve Şeker (2011) ise % 37 olarak tespit etmiştir.

DPÜ bünyesinde istihdam edilen akademik ve idari personeli ise öğrencilerden farklı bir harcama yapısına sahiptir. Öğrencilerden farklı olarak personelin yaptığı harcamaların önemli bir kısmı (% 26,4) gıda harcamalarından oluşurken; konut/kira harcamaları % 19,8 ile ikinci sıraya gerilemiştir (Şekil 2). Bunun en önemli nedeni öğrenciler ile personelin farklı konut mülkiyetlerine sahip olmalarıdır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu kiralık ev, apart ve yurt gibi aylık ödeme yapılan yerlerde barınırken personelin % 54,6'sı ev sahibi olduğu için aylık kira ödemesi yapmamaktadır.

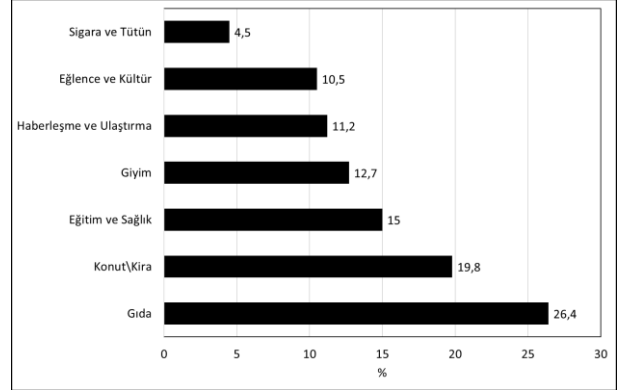


Şekil 1- Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinin yaptığı harcamaların dağılımı

Figure 1- Distribution of Dumlupınar University Students' Expenditures

Bu sonuç, öğrencilerin harcamalarında barınma masraflarının önemli bir paya sahip olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin, kent nüfusunda önemli bir paya sahip olmaları da dikkate alındığında, harcama etkilerinin özellikle barınma ile ilgili alanlarda daha belirgin olacağına bir ifadesi olarak da yorumlanabilir. Ancak bu doğrudan etki bir yana bırakıldığında, barınmaya duyulan bu yüksek talebin önemli sonuçlarından

birinin de, bu talebin gerek kamu gerek özel sektör aracılığı ile karşılanması için konut-yurt gibi yapıların üretimini teşvik etmesidir.



Şekil 2- Dumlupınar Üniversitesi akademik ve idari personelinin yaptığı aylık harcama

Figure 2- Monthly Spending by Dumlupınar University Academic and Administrative Staff

3.3. Dumlupınar Üniversitesi Öğrencileri ve Personelinin Barınma Özellikleri

Kütahya il merkezindeki öğrenci sayısının giderek artmasıyla, barınmaya duyulan talep yükselmiş ve bu konu özellikle öğrenciler açısından önemli bir sorun haline gelmiştir. Öğrenci harcamalarında da önemli yer tutan barınma masraflarının düşürülmesinde devlet yurtları önemli bir rol oynasa da, bu yurtlar talebin küçük bir bölümünü karşılayabilmektedir. Bu açıdan öğrencilerin en önemli sorunu olan barınma, kentlerdeki kiralık konut, özel yurt veya apartlarla karşılanmaya çalışılmaktadır. Barınma biçimlerinin seçiminde, öğrencilerin ya da ailelerin ekonomik düzeyleri, şehirdeki konutların nitelikleri, kapasitesi, kira değerleri gibi çok farklı faktörler etkili olmaktadır (Filiz ve Çemrek, 2007).

DPÜ merkez kampüslerinde eğitim gören öğrencilere ait barınma durumları ve konut özelliklerine bakıldığında, öğrencilerin % 35,1'inin kiralık ve öğrenci paylaşımlı evlerde kaldıkları görülmektedir. Bu rakama, bir çeşit öğrenci paylaşımlı kiralık daire olan apart daire seçeneğini de eklendiğinde, oran % 45 civarına yükselmektedir. Yani öğrencilerin yarıya yakını diğer öğrenci arkadaşlarıyla paylaştığı kiralık evlerde kalmaktadır. Öğrencilerin, barındıkları konutu paylaşım durumlarına ilişkin verdikleri

yanıtlar incelendiğinde ise, beklenildiği gibi öğrencilerin büyük kısmının (% 73,3) öğrenci paylaşım evlerinde kaldıkları anlaşılmaktadır (Tablo 3).

Öğrencilerin önemli bir kısmının öğrenci paylaşım kiralık konutlarda barınıyor olmasının en önemli nedeni, barınma masraflarının paylaşarak en aza indirilmek istenmesidir. Bu durum yapılan çalışmaların sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Nitekim Demireli ve Taşkın (2013) tarafından yapılan ve Kütahya'daki öğrenci

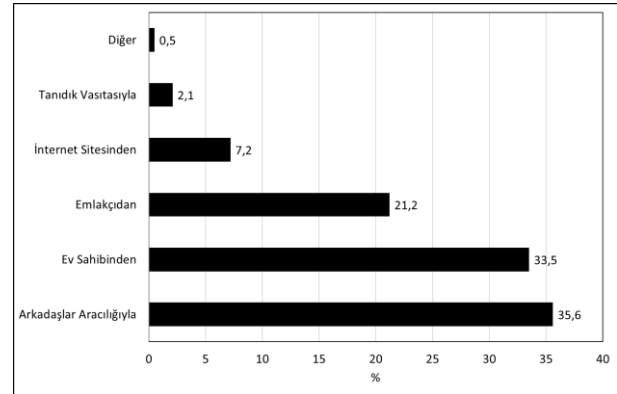
harcamalarını analiz eden çalışmaya göre öğrencilerin % 37,5'i kiralık evde; % 10,3'ü ise apart tipi evde kalmaktadır. Çalışkan (2010) tarafından Uşak'ta yapılan çalışmada ise öğrencilerin % 46'sı öğrenci evlerinde kalırken; Güldiken ve Özekicioğlu'nun (2004) Cumhuriyet Üniversitesi araştırmasında ise öğrenci evlerinde kalanların oranı % 57'dir. Uysal ve diğerlerinin (2017) Nevşehir örneğinde de, öğrencilerin önemli bir kısmının kiralık konutlarda yaşadıkları belirtilmektedir.

Tablo 3- Öğrencilerin temel barınma özelliklerine göre dağılımı.
Table 3- Distribution of students according to basic housing characteristics.

	İKAMET EDİLEN YER	
		%
Kütahya'da nerede ikamet ediyorsunuz?	Kiralık evde	35,1
	Özel yurt	26,6
	Devlet yurdu	18,8
	Apartment dairede	9,3
	Aileme ait evde	5,5
	Ailemin yanında kiralık evde	2,7
	Kendime ait evde	2,0
	Öğrenci arkadaşlarımla	73,3
Evde kalıyorsanız evinizi kimlerle paylaşıyorsunuz?	Aile/aile üyelerinden biriyle	15,5
	Yalnız kalıyorum	11,2

Bu sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, özellikle devlet yurtlarında ve özel yurtlarda barınan öğrenciler dışındaki geniş grubun, birçok kentte olduğu gibi Kütahya'da da, özellikle kiralık konut piyasasında önemli bir aktör haline geldiğinin ipuçlarını vermektedir.

Kütahya'da nerede barınıyorsunuz sorusu ile öğrencilerin geldikleri il soruları çaprazlandığında "aileme ait ev" ve "ailemin yanında kiralık evde" seçeneklerinin çoğunlukla Kütahyalı olanlar tarafından işaretlendiği görülmüştür. Öğrencilerin kiralık konutu bulma yöntemine bakıldığında % 35,6'sının arkadaş vasıtasıyla, % 33,5'inin ev sahibinden ve % 21,2'sinin ise emlakçı vasıtasıyla ev kiraladığı görülmüştür (Şekil 3). Emlakçılarla yapılan görüşmede, öğrencilerin özellikle Eylül-Ekim aylarında kiralık konut işlem hacminde % 75-80 oranında etkili olduğu belirtilmiştir. Bu durum, üniversitenin özellikle konut kiralama piyasasındaki etkilerinin genellikle mevsimsel bir ağırlığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır.



Şekil 3- Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinin barındıkları konutu bulma yöntemi

Figure 3- The housing finding methods of Dumlupınar University students.

Öğrencilerin barındıkları konut tipleri ile ikamet ettikleri mahalle sorularına verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, kentin belirli alanlarının farklı nedenlerle bir yaşam alanı olarak seçildiğini göstermektedir. Nitekim Kütahya şehir merkezinde

yer alan Meydan, Ali Paşa, Servi, Yıldırım Beyazıt ve Gaybiefendi mahalleleri ile yüksekokulların bulunduğu Germiyan Kampüsü'ne yakın Dumlupınar ve Yunus Emre mahallelerinin, öğrenciler açısından popüler yerleşim alanları oldukları belirlenmiştir (Şekil 4). Adı geçen mahallelerin tercih edilme sebeplerine bakıldığında, Germiyan Kampüsü'ne çok yakın olan Dumlupınar ve Yunus Emre mahallelerinin, kampüse yakınlıkları nedeniyle tercih edildiği anlaşılmıştır. Meydan, Ali Paşa, Servi, Gaybiefendi ve Yıldırım Beyazıt mahallelerinin tercih edilmesinde ön plana çıkan faktör ise şehir merkezine yakın olmasıdır. Bu nedenle Meydan, Ali Paşa, Servi, Yıldırım Beyazıt, Gaybiefendi, Dumlupınar ve Yunus Emre mahallelerini öğrenci mahalleleri olarak tanımlamak mümkündür. Bu durum, kentteki üniversite öğrencilerinin farklı motivasyonlarla “kümelenme” eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bu geniş kitlenin bir kısmı ulaşım masraflarını en aza indirmek için kurumlarına yakın yaşamayı tercih ederken; bir kısmı eğlence, gece hayatı veya yarı zamanlı iş fırsatlarının görece daha yoğun olduğu şehir merkezini çekici bulmaktadır.

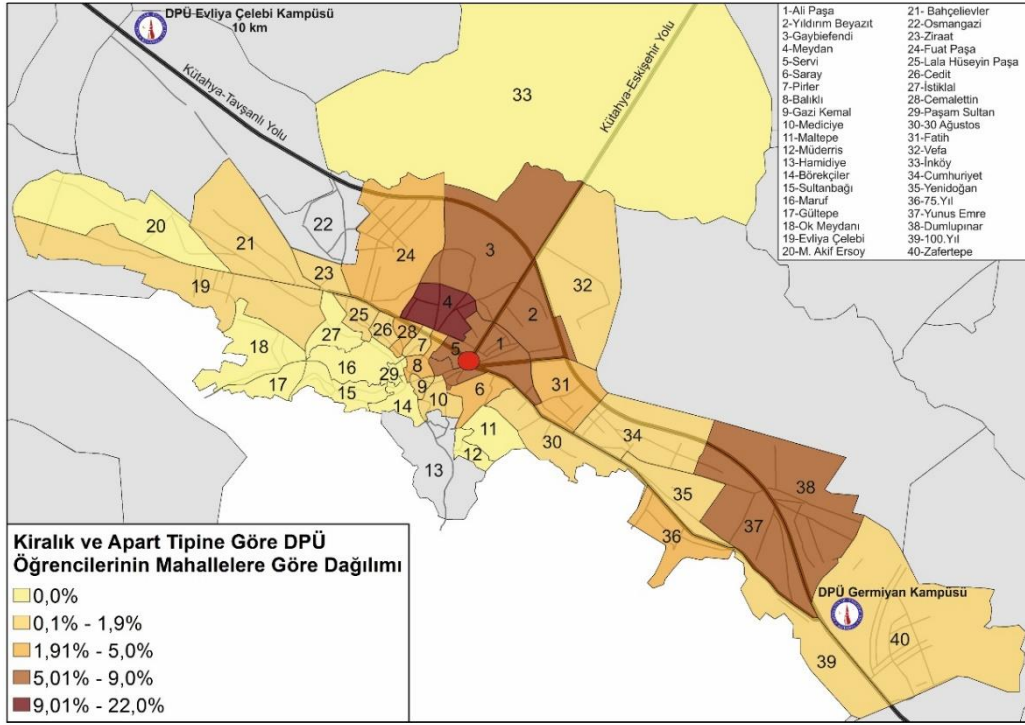
Bununla birlikte, Ali Paşa, Servi ve Meydan gibi öğrenci mahallelerinin mekânsal özelliklerine bakıldığında, başka bir olgu da dikkat çekmektedir. Kütahya'nın ilk apartmanları, söz konusu üç mahallede bulunmaktadır. Eskiden çoğunlukla ailelerin oturduğu bu konut alanları, zamanla eskidiğinden konforlu ve lüks olmayan bu mahalleler, kent merkezine yakınlıkları nedeniyle sıklıkla öğrenciler tarafından ikamet edilen mahallelere dönüşmüştür. Kentsel ekoloji teorileri bağlamında düşünüldüğünde, kentin merkez bölgesini oluşturan çöküntü alanları, yeni göçmen kitlesi tarafından adeta “istila” edilmiştir (Şekil 4). Yunus Emre ve Dumlupınar mahallelerinin tercih edilmesinde Germiyan kampüsüne yakın olmanın dışında, sosyal rahatlık ve kiralardan uygun olması

gibi faktörlerin de öğrenci tercihlerinde belirleyici olduğu belirlenmiştir.

DPÜ personelinin kent içindeki mahallelere göre dağılımına bakıldığında öğrencilerle örtüşen yanları olmakla beraber farklı eğilimlerin de olduğu görülmüştür. Personelin büyük çoğunluğu öğrencilere benzer şekilde Germiyan Kampüsü'ne yakın mahalleler olan Dumlupınar, Zafertepe ve Yunus Emre mahallelerinde yaşamaktadır (Şekil 5). Burada dikkati çeken İnköy Mahallesi personelin, öğrencilerden farklı konut tercihini ortaya koymaktadır. İnköy, Kütahya'daki Toplu Konut İdaresi'nce (TOKİ) yapılmış konutların bulunduğu bir mahalledir.

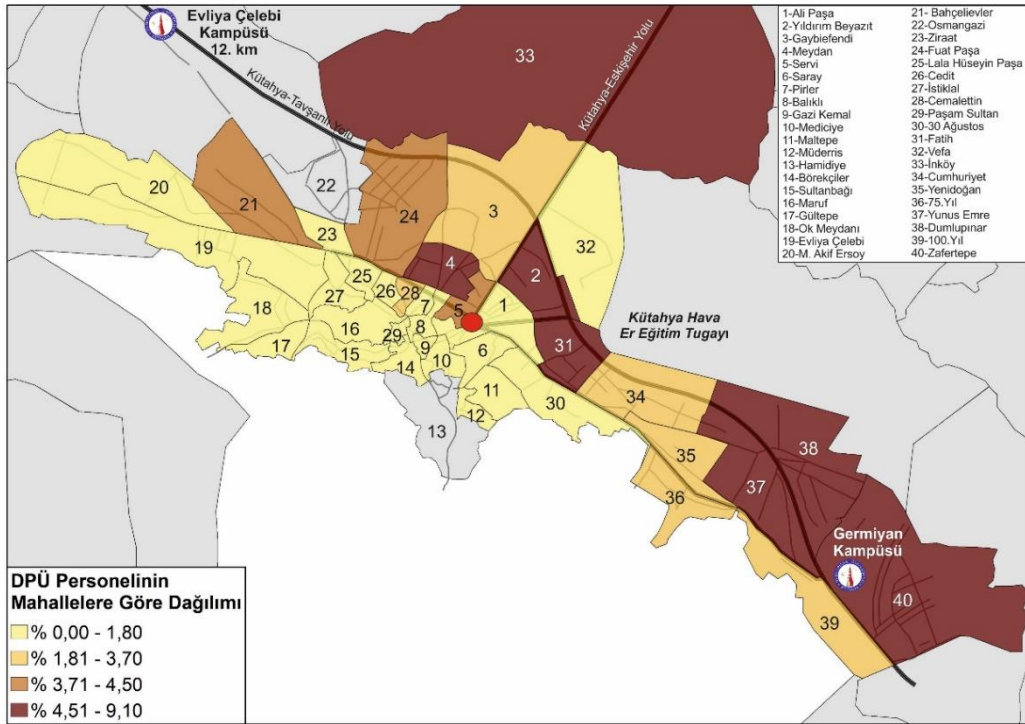
Kütahya il merkezindeki öğrencilerin, ancak % 16,6'sının devlete ait yurtlarda barınma olanağı bulması, özel yurt sayısının da artmasına neden olmuştur. Bu açıdan özel yurtlar, kentin ekonomik hayatında yeni bir oyuncu olarak yerini alırken, öğrencilerin barınma sorununun çözümüne katkı sağlayan bir kurum olarak kentin şekillenmesinde rol oynamaya başlamıştır. Kütahya il merkezinde yükseköğretime yönelik yurt sayısı 43 olup, öğrencilerin % 26,6'sı bu yurtlarda kalmaktadır. Özel yurtların kent içindeki dağılımına bakıldığında öğrencilerin kent içi dağılımına paralellik gösterdiği, çoğunun şehir merkezinde ve Germiyan kampüsü çevresinde yoğunlaştığı görülür (Şekil 6).

Bu noktada şehrin mekânsal gelişimi ile üniversitenin varlığı arasında bir ilişki de kurulabilir. Nitekim uydu görüntülerinden yapılan analize göre eski kent alanının bulunduğu 1984 sınırları ile diğer yıllara ait uydu görüntüleri üst üste çakıştırıldığında DPÜ'nün kurulup geliştiği 1995-2000 dönemi ilgi çekicidir. Özellikle kentin güneydoğusunda yer alan ve üniversitenin ilk kampüsü olan Germiyan Kampüsü çevresindeki mahallelerin (ki bu mahalleleri daha önce öğrenci mahalleleri olarak tanımlamıştık) bu dönemde ortaya çıktığı görülmüştür (Şekil 7).



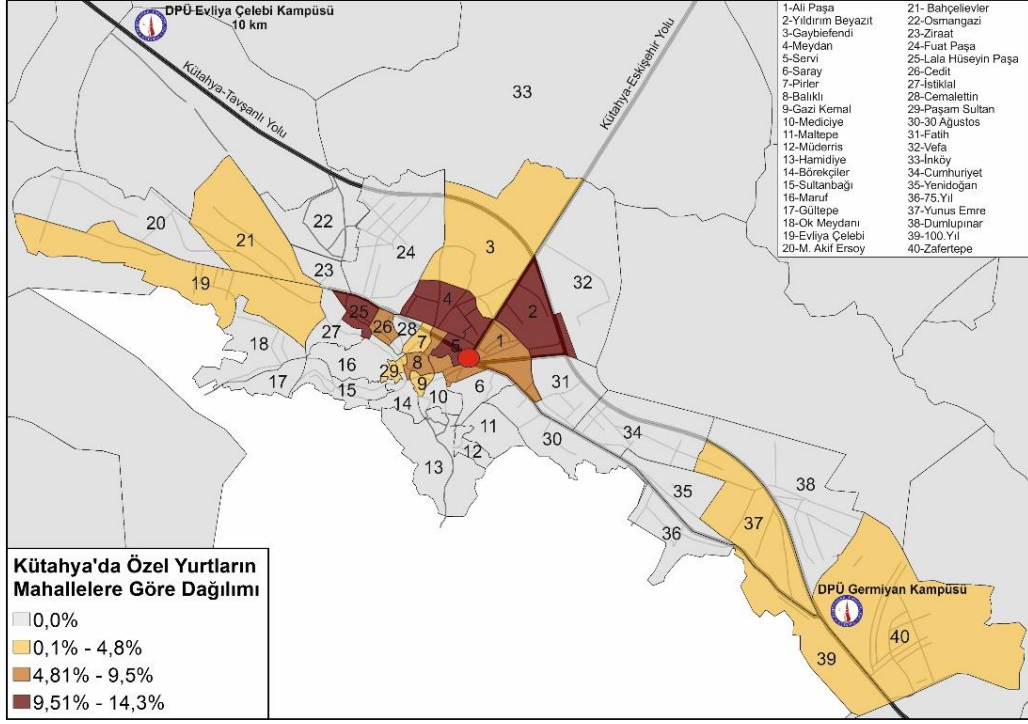
Şekil 4: Kiralık ev ve apart dairelerde yaşayan Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinin mahallelere dağılımı

Figure 4- Distribution of Dumlupınar University students living in rental houses and apartments by neighborhoods

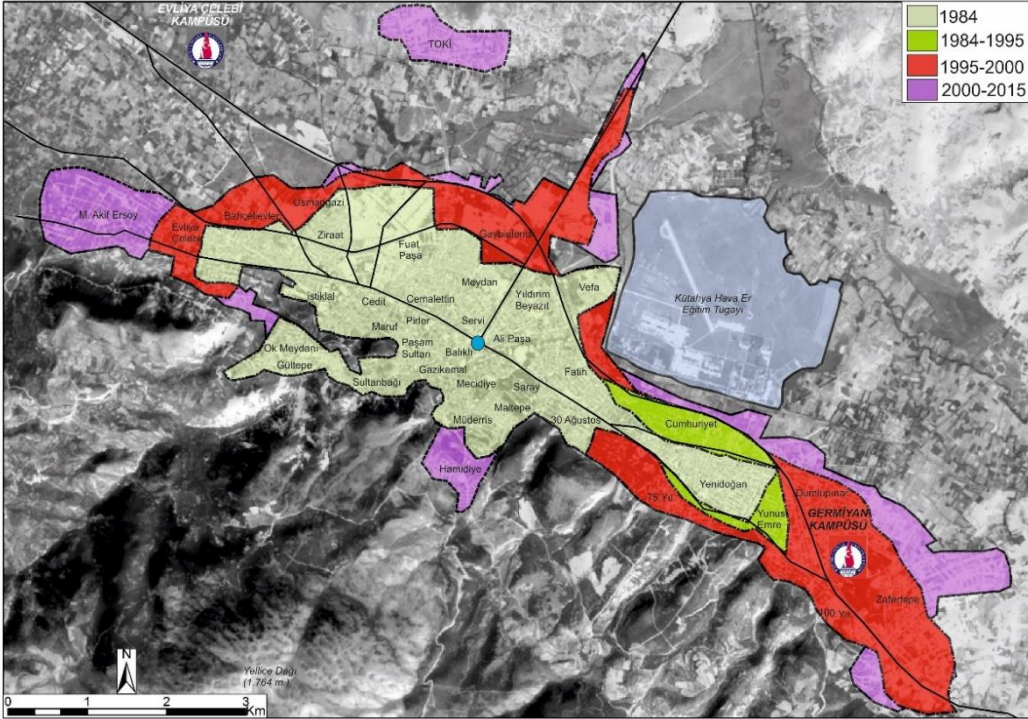


Şekil 5- Dumlupınar Üniversitesi personelinin mahallelere göre dağılımı

Figure 5- Distribution of Dumlupınar University staff by districts



Şekil 6: Kütahya'daki özel yurtların mahallelere göre dağılımı
Figure 6- Distribution of private dormitories in Kütahya by neighborhoods



Şekil 7- Kütahya kentinin zamana bağlı mekânsal gelişimi
Figure 7- The spatial development of Kütahya City

3.4. Kütahya Kentinin Konut Piyasasında Meydana Gelen Niceliksel ve Niteliksel Değişimlerde DPÜ'nün Etkisi

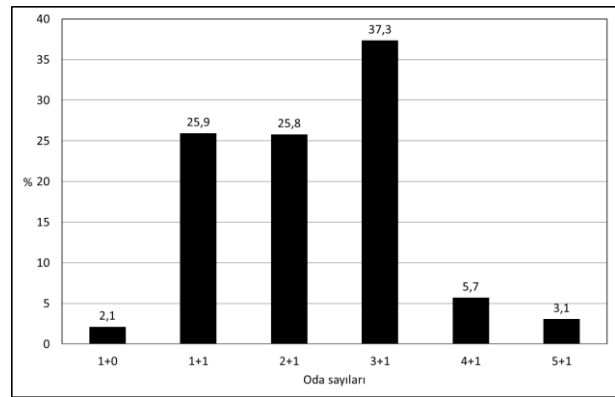
Üniversitelerin ve bu kurumlarda öğrenim gören öğrenci sayısındaki artışın önemli etkilerinden biri de kentlerin fiziksel yapısında önemli değişimler yaratmasıdır. Bu değişimin temelinde, yerel olmayan öğrencilerin, başta barınma olmak üzere, kentsel yaşamdan beklentileri ve talepleri açısından diğer göçmen gruplarından çok farklı bir grubu oluşturmaları, çeşitli nedenlerle farklı davranabilmeleri meydana getirmeleridir. Bu farklı grup, benzer yaşta diğer insanlardan ayrı olarak, nüfusun konut için belirli bir anahtar talep grubu oluşturan, nispeten açıkça tanımlanmış gereksinimlere sahip bir kesimini meydana getirmektedir. (Rugh vd. 2000; Zeng, 2017). Bu grubu diğer gruplardan ayıran başlıca özellikleri, son derece dinamik ve hareketli olmaları, konutları paylaşma eğiliminde olmaları ve konut pazarında mevsimsel bir etkiye sahip olmalarıdır. Yerel olmayan öğrenci kitlesinin, kentlerin nüfusunda hatırı sayılır oranlarla temsil edilmeye başlaması, bu grubu veya daha geniş anlamda üniversiteyi, kentlerde yeni konut yapımından, kentsel dönüşüme, ulaşım bağlantılarının veya çeşitli kamu hizmetlerinin geliştirilmesine kadar, alınacak kararlarda önemli bir unsur haline gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında, öğrenci kitlesinin konut konusundaki yüksek ve belirgin taleplerinin, yeni konut yapımından, konut büyüklüğüne, konutların mimari özelliklerine varıncaya kadar çok geniş bir alanda etki yaratması doğaldır. Barınma ihtiyacının çok küçük bir kısmının kamu tarafından sağlanabiliyor olması, özel sektör tarafından inşa edilen yeni konutların bu geniş kitlenin istek ve taleplerine göre şekillenmesinde etkili olmaktadır.

Kütahya'nın konut piyasasında, öğrencilerin konuta ilişkin yüksek talebinin, nicelik ve nitelik olarak ne gibi değişimler yarattığının incelendiği bu çalışma, daha önce belirttiğimiz gibi, farklı verilerin bir kombinasyonuna dayanmaktadır. Bu kombinasyonun ilk unsurunu, öğrenci ve personelin barınma özelliklerinin sorgulandığı anketler oluşturmuş ve bunlardan elde edilen sonuçlar yukarıda paylaşılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde ise Türkiye'nin önde gelen emlak

sitelerinden olan www.sahibinden.com adlı web sitesinden, Kütahya'daki kiralık ve satılık konutların profiline ilişkin bir veri seti hazırlanmıştır. Bu veri seti üzerinden hareketle Kütahya'daki konut pazarının niteliksel özelliklerinin elde edilmesi planlanmış ve bu konudaki değişimler emlak firmaları ile yapılan görüşmelerle desteklenmiştir.

Sahibinden.com web sitesinden 2015 yılı Eylül ayında elde edilen veriler, farklı istek ve beklentileri olan yeni göçmenlerin farklı bir konut talebi oluşturdukları ve Kütahya'nın konut piyasasında niteliksel ve niceliksel değişikliklere yol açtığı görülür.

Söz konusu web sitesinden elde edilen veriler, Kütahya'nın konut pazarındaki konutların % 68'inin satılık, % 32'sinin ise kiralık olduğunu göstermektedir (Tablo 4 ve 5). Yapılan araştırmada Kütahya'da internet üzerinden verilen konut ilanlarının oda sayısına göre dağılımı incelendiğinde; satılık veya kiralık ayrımı yapmadan, tüm konutların % 28'inin 1+0 ve 1+1 tipi stüdyo dairelerden meydana geldiği, 2+1 konutların ise % 25,8'lik bir paya sahip olduğu görülür. Bu durum, kentteki konutların önemli bir kısmının az odalı konutlardan meydana geldiğini ortaya koymaktadır. 3+1 konutlar ise % 37,3'lük bir paya sahiptir (Şekil 8).



Şekil 8- Kütahya'daki konut ilanlarının oda sayılarına göre dağılımı

Figure 8- Distribution of housing advertisements in Kütahya by number of rooms

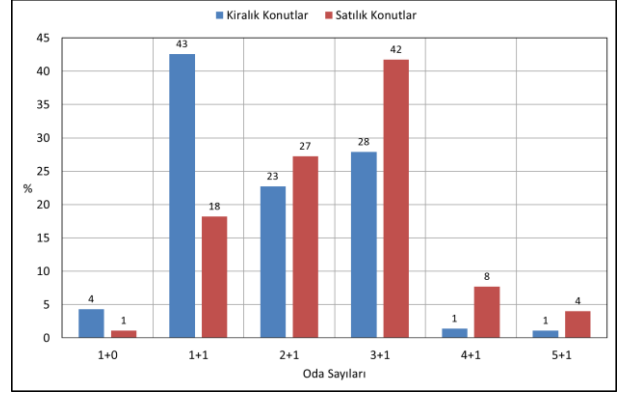
Bununla birlikte, kiralık ve satılık konutların oda sayılarına göre dağılımı incelendiğinde, kiralık konutlarda 1+0 ve 1+1 tipi stüdyo dairelerin önem

kazandığı dikkati çekmektedir. Nitekim tüm konutların % 25,9'u 1+1 konutlardan oluşurken, kiralık konutlarda bu oran % 43'e yükselmektedir. Satılık konutların önemli bir kısmı ise (% 42) 3+1 konutlardan oluşmaktadır (Tablo 5 ve Şekil 9).

Table 4- Kütahya'da konutların satılık ve kiralık olarak dağılımı.

Table 4- Distribution of houses for sale and rent in Kütahya

	KONUT SAYISI	%
Satılık	2.335	68
Kiralık	1.087	32



Şekil 9- Kütahya'da kiralık ve satılık konutların oda sayılarına göre dağılımı.

Figure 9- Distribution of rent and sale houses in Kütahya by number of rooms.

Tablo 5- Kütahya şehir merkezindeki konut ilanlarının özelliklerine göre dağılımı

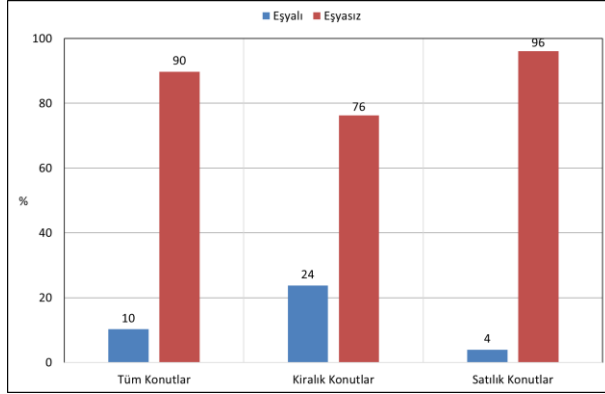
Table 5- Distribution of housing advertisements in Kütahya city center

	ODA SAYISI	KONUT SAYISI	KİRALIK KONUTLARDAKİ PAYI (%)	TÜM KONUTLAR İÇİNDEKİ PAYI (%)		EŞYASIZ VE KİRALIK	%
				EŞYALI VE KİRALIK	%		
KİRALIK	1+0	47	4,3	1,4	24	9,3	2,8
	1+1	463	42,6	13,5	174	67,4	34,9
	2+1	247	22,7	7,2	33	12,8	25,8
	3+1	303	27,9	8,9	25	9,7	33,5
	4+1	15	1,4	0,4	1	0,4	1,7
	5+1	12	1,1	0,4	1	0,4	1,3
Toplam		1087	100,0	31,8	258	100,0	100,0
	ODA SAYISI	KONUT SAYISI	SATILIK KONUTLARDAKİ PAYI (%)	TÜM KONUTLAR İÇİNDEKİ PAYI (%)		EŞYASIZ VE SATILIK	%
				EŞYALI VE SATILIK	%		
SATILIK	1+0	26	1,1	0,8	10	10,9	0,7
	1+1	425	18,2	12,4	54	58,7	16,5
	2+1	636	27,2	18,6	13	14,1	27,8
	3+1	975	41,8	28,5	10	10,9	43,0
	4+1	180	7,7	5,3	2	2,2	7,9
	5+1	93	4,0	2,7	3	3,3	4,0
Toplam		2335	100,0	68,3	92	100,0	100,0

Kütahya kent merkezinde tüm konutların eşyalı/eşyasız olmasına göre dağılımına bakıldığında, sadece % 10'u eşyalıyken, kiralık konutlarda bu oran % 24'e çıkmaktadır. Genel olarak öğrencilerden farklı kesime hitap eden satılık konutlarda ise eşyalı olanlar sadece % 4'lük bir payla temsil edilmektedir (Şekil 10).

Söz konusu konut ilanlarının eşyalı/eşyasız, satılık/kiralık olmasına göre oda sayılarının dağılımı çok önemli farklar göstermektedir. Veriler değerlendirildiğinde eşyalı satılık ve eşyalı kiralık konutların çok büyük bir kısmının, daha çok öğrenciler tarafından tercih edilen, 1+1 stüdyo tipli konutlardan meydana geldiği gözlenir. Eşyalı satılık konutların % 58,7'si 1+1 tipi konutlardan

meydana gelirken, bu oran eşyalı kiralık konutlarda % 67,4'e ulaşmaktadır. Eşyasız kiralık konutların oda sayılarına dağılımında ilk sırayı % 34,9 ile yine 1+1 tipli konutlar almaktadır (Şekil 11). Bu veriler, özellikle kiralık konut pazarında, daha çok öğrencilerin taleplerine paralel bir arzın oluştuğunu ortaya koymasından önemlidir.



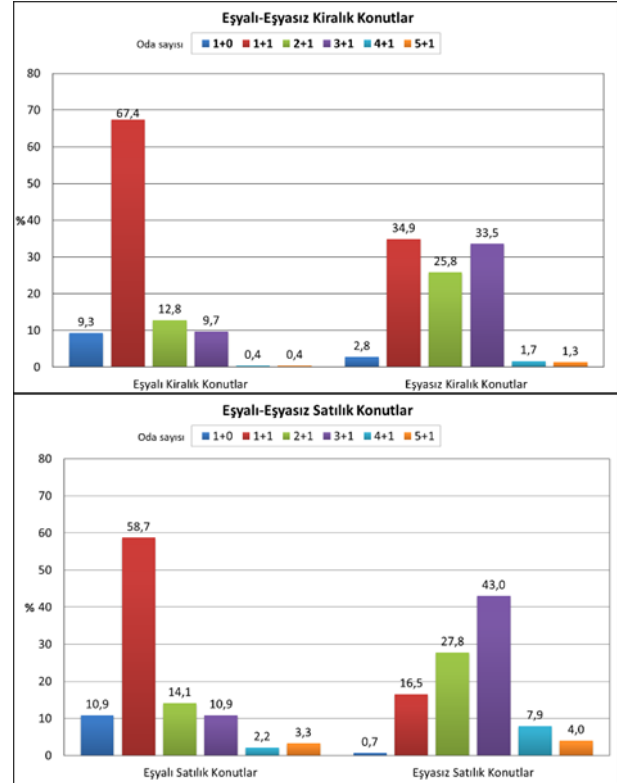
Şekil 10- Kütahya'da konutların eşyalı ve eşyasız olarak oransal dağılımı.

Figure 10- Distribution of residences with or without furniture in Kütahya

Kütahya'nın önde gelen emlakçılarından biri ile yapılan görüşmede son yıllarda Kütahya'nın konut piyasasında meydana gelen yapısal dönüşümlere ait ipuçları elde edilmiştir. Emlakçı Z. D. yapılan görüşmede, Kütahya konut piyasasının, öğrenci kitlesinin bulunması ile dönüşüm geçirdiğini belirtmiştir. Emlakçıya göre öğrencilerin, Kütahya'da bulunması bir yandan kiralık konut piyasasının hareketlenmesine, diğer yandan da 1+1 konut yapının hızlanmasına neden olmuştur. Buna göre özellikle son 5 yılda hızlanan 1+1 konut yapımı belirli mahallelerde yoğunlaşmaktadır. Bu mahalleler, bu çalışmanın sonuçları ile paralel olarak Meydan, Ali Paşa, Yıldırım Beyazıt, Yunus Emre ve Zafertepe mahalleleridir (Şekil 12). Görüşme yapılan emlakçının belirttiğine göre, Yunus Emre, Zafertepe, Bahçelievler ve Fatih mahalleleri özellikle son 5 yılda yine öğrencilerin konut taleplerini karşılayacak konut yapımı nedeniyle gelişim göstermiştir. Meydan ve Ali Paşa mahalleleri ise son 5 yılda yapılan ve özellikle öğrenciye yönelik inşa edilen 1+0, 1+1 ve 2+1 gibi

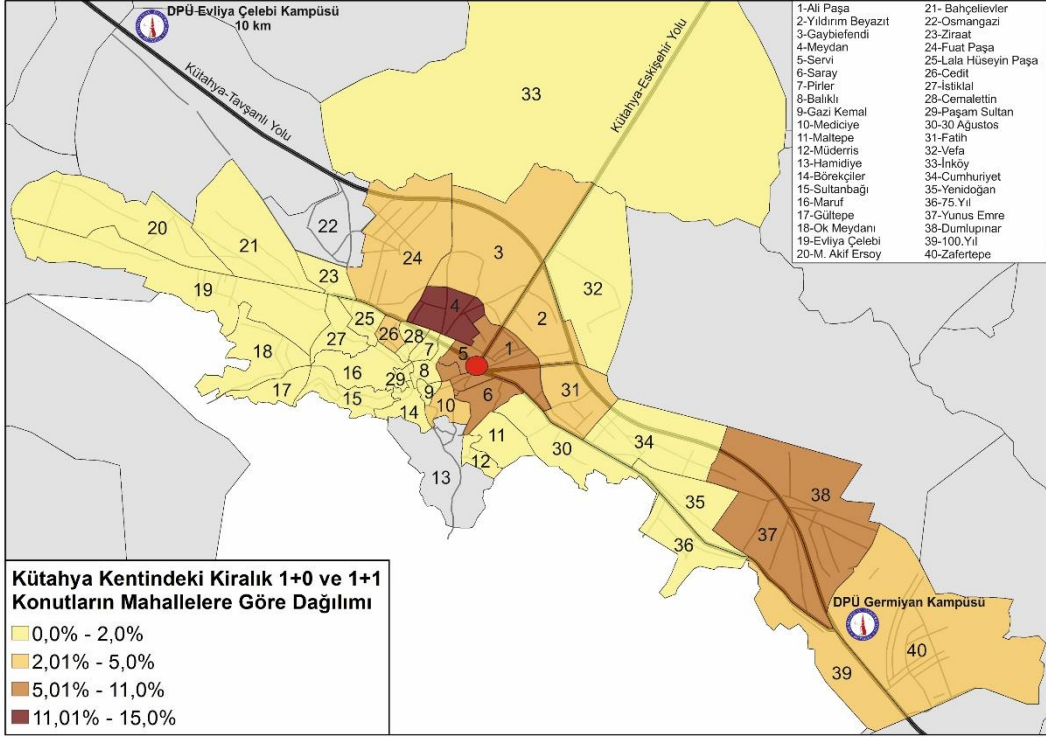
küçük metre kareli konutlar nedeniyle öğrenciler için bir çekim mekânı olmuştur. Çalışkan ve Sarış'ın (2008), Çanakkale şehrinde üniversite ve konut ilişkisinin ele alındığı çalışmada da son yıllarda kentte küçük konutların (1+1) yapımının arttığı, öğrenci taleplerinin bu sonuçta etkili olduğu belirtilmiştir.

Kütahya'daki ev ilanlarının %72,6'sı Meydan, Ali Paşa, Yunus Emre, Dumlupınar, Servi, Gaybiefendi, Zafertepe ve Yıldırım Beyazıt gibi öğrenci mahallelerindedir. Çoğunlukla öğrenci odaklı olarak düşünülen eşyalı seçeneğine bakıldığında aynı mahallelerin oranı % 60,2'dir. Söz konusu mahallelerin öğrenci mahalleleri olması ve eşyalı seçeneğinin özellikle bu mahallelerde yoğunlaşmasının bariz bir öğrenci etkisi olduğu söylenebilir.



Şekil 11-Kütahya'da eşyalı-eşyasız kiralık ve eşyalı-eşyasız satılık konutların oda sayılarına dağılımı

Figure 11- Distribution of rent and sale houses with or without furniture in Kütahya by number of rooms



Şekil 12- Kütahya kentindeki 1+0 ve 1+1 büyüklüğündeki kiralık konutların mahallelere göre dağılımı
(www.sahibinden.com.tr, Erişim tarihi: 1 Eylül 2015)

Figure 12- Distribution of rental houses for 1+0 and 1+1 size in Kütahya by district.

4. Sonuç

Sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksine göre gelişmemiş veya orta düzeyde gelişmiş olan illerde kurulan üniversiteler söz konusu kentlerin kalkınma hikayelerinin bir parçası haline dönüşmeye başlamıştır. 1990'lı yıllarla beraber orta ölçekli kentlere kurulmaya başlanan üniversiteler, 2006 sonrası küçük ölçekli kentlere kurulmaya başlamıştır. 1990'lı yıllarda kurulan üniversiteler, buldukları kentlerde sosyo-ekonomik değişime yol açmış ve etkileri ölçülebilir seviyeye ulaşmıştır. Kütahya, bu kentlerden biridir. 26 yıl önce kurulan Dumlupınar Üniversitesi Kütahya'nın hizmetler sektörü başta olmak üzere ekonomik yapısı üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Üniversitenin, öğrencilerin ve personelin yaptığı harcamalar kentte birçok iş kolunda hareketlilik yaratmıştır. Konut sektörü de bu hareketlilikten payını almıştır.

Bugün gelinen nokta, özellikle küçük ve orta ölçekli şehirlerde öğrenci nüfusunun, önemli oranlarla temsil edildiğini göstermektedir. Kentlerin nüfusunda önemli bir paya sahip olan ve büyük kısmı başka illerden gelen bu geniş öğrenci grubunun, en temel sorunlarının başında "barınma" gelmektedir. Barınma taleplerinin çok küçük bir kısmının üniversiteler ya da kamu tarafından karşılanabilmesi, beraberinde büyük bir konut talebi yaratmıştır. Bu yüksek konut talebi, yerel konut pazarında kiraların yükselmesi gibi yaygın bir etki yaratmakla beraber; yeni konut alanları yaratması, küçük konut üretiminin artması, kentsel dönüşümü hızlandırması gibi konularda da dikkate değer etkiler yaratmıştır.

Dumlupınar Üniversitesi'nin kurulması ile Kütahya'da da barınmaya olan talep artmış kentin konut piyasasında önemli değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimler yeni mahallelerin ortaya çıkışının yanında (niceliksel etkiler) kente yeni

konut tiplerinin ortaya çıkması ile sonuçlanmıştır. Yani öğrenci ve personelin kente gelmesi ile DPÜ kampüsleri ile ilişkili yeni mahalle ve konut alanları ortaya çıkmış ve talebe bağlı olarak az odalı, düşük metrekaresi, eşyalı konut seçenekleri yaygınlaşmıştır. Sonuç olarak DPÜ'nün kurulması ile beraber Kütahya kent merkezindeki konut sayısında, yeni mahallelerin ortaya çıkışında ve konut arzında niceliksel ve niteliksel değişimler yaşanmıştır. Geline nokta 26 yıllık bir üniversite olan DPÜ'nün konut piyasasında yarattığı etkiler son dönemde üniversite kurulan birçok Anadolu kenti için geçerlidir.

Elde edilen sonuçlardan biri de, üniversitenin kentin yerleşim düzeninde bir sirkülasyon yaratmasıdır. Şöyle ki Kütahya'nın eski konut alanları kentin yerlileri tarafından terkedilip yeni konut alanlarına yerleşirken, yeni gelen öğrenci kitlesi terkedilen konut alanlarına "kent merkezine yakınlık" ve "sosyal rahatlık" nedeniyle tercih etmektedir. Bu durum 2006 ve

sonrasında üniversite kurulan küçük ve orta ölçekli kentlerin kentleşme projeksiyonlarına yönelik ipuçları vermekte; kentlerdeki öğrenci kitlesinin veya geniş anlamda üniversitenin, kentlerde konut inşa etmek, ulaşım bağlantıları ve kamu hizmetleri geliştirmek, kentlerin geleceğini planlamak konusunda alınacak kararlarda göz önünde tutulması gerçeğini de ortaya koymaktadır.

Bu haliyle küçük ve orta ölçekli Anadolu kentlerinde kurulan üniversiteler doğrudan/dolaylı harcama ve istihdama sağladıkları katkının yanında söz konusu kentlerin mekânsal özelliklerine yaptıkları etkilerle önemli bir araştırma nesnesi haline dönüşmüştür. Türkiye'de kentleşmenin tarihsel dinamiklerine bakıldığında sanayi, turizm, hizmetler ve güvenlik kaynaklı nedenler ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmanın sonuçları, Anadolu kentlerinin kentleşmesinde bir aktör olduğu söylenen üniversitenin, söz konusu potansiyeli ile ilgili ipuçları vermektedir.

REFERANSLAR

- Ada, Ş., Bilgili, A.S. 2008. Üniversitenin şehrin sosyo-ekonomik kalkınmasına etkisi: Atatürk Üniversitesi örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi 2. Ulusal İktisat Kongresi*, 20-22 Şubat 2008. İzmir.
- Akçakanat, T., Çarıkçı, İ., Dulupçu, M. A. 2010. Üniversite öğrencilerinin buldukları il merkezine ekonomik katkıları ve harcama eğilimleri: Isparta 2003–2009 yılları örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 165-178.
- Akengin, H., Kaykı, A. 2013. Şehirleşme üniversite ilişkisine bir örnek: Gazimağusa. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 501-525.
- Albeni, M. 2000. Yükseköğretim kurumlarının gelişmekte olan bölgeler üzerine etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 137-165.
- Atik, H. 1999. Üniversitelerin yerel ekonomiye katkıları: Teori ve Erciyes Üniversitesi üzerinde bir uygulama. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 15, 99-110.
- Baron, M.G., Kaplan, S. 2010. The Impact of 'Studentification' on The Rental Housing Market. in *The 50th Anniversary European Congress of the Regional Science Association International*. Regional Science Association International, 50th Anniversary European Congress of the Regional Science Association International, Jönköping, Sweden, 19/08/2010.
- Blackwell, M., Cobb, S., Weinberg, D. 2002. The Economic Impact of Educational Institutions: Issues and Methodology. *Economic Development Quarterly*. 16, 88-95
- Brown, K.H., Heaney, M.T. 1997. A note on measuring the economic impact of institutions of higher education. *Research in Higher Education*, 38, (2).

- Brownrigg, M. 1973. The economic impact of a new university. *Scottish Journal of Political Economy* Vol. XX, (2), 123-139.
- Caffrey, J., Isaacs, H.H. 1971. *Estimating the Impact of a College or University on the Local Economy*. Washington, DC: American Council on Education.
- Carroll, M.C., Smith, B.W. 2006. Estimating the economic impact of universities: The case of Bowling Green State University, *The Industrial Geographer*, Volume 3, Issue 2, p. 1-12.
- Cortes, A. 2004. Estimating the impacts of urban universities on neighborhood housing markets: An empirical analysis. *Urban Affairs Review*, Vol. 39, No. 3, January, 342-375.
- Çalışkan, V., Sarış, F. 2008. Çanakkale şehrinde üniversite ve konut ilişkisi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20, 215-238.
- Çalışkan, Ş. 2010. Üniversite öğrencilerinin harcamalarının kent ekonomisine katkısı (Uşak Üniversitesi Örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (31), 169-179.
- Çayın, M., Özer, H. 2015. Üniversitelerin il ekonomisine katkısı ve öğrencilerin tüketim yapısı: Muş Alparslan Üniversitesi örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2, 131-147.
- Çınar, R., Emsen, Ö.S. 2001. Eğitim ve iktisadi gelişme: Atatürk Üniversitesi'nin Erzurum il ekonomisi ve sosyal yapısı üzerindeki etkileri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15 (1-2), 91-104.
- Dalğar H., Tunç, H., Kaya, M. 2009. Bölgesel kalkınmada yükseköğretim kurumlarının rolü ve Bucak örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 39-50.
- Demireli, C., Taşkın, E. 2013. Üniversite öğrencilerinin buldukları şehre ekonomik katkıları: Kütahya il merkezi örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 321-328.
- Doğramacı, İ. 1988. *Kasım 1981-Kasım 1988 Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler*. YÖK, Ankara.
- Drucker J., Goldstein H. 2007. Assessing the regional economic development impacts of universities: A review of current approaches. *International Regional Science Review* 30 (1), 20-46.
- Durman, M. 1998. *Dumlupınar Üniversitesinin Kütahya'nın sosyo-ekonomik gelişimine etkisi*. (Basılmamış Doktora Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elliott, D. S., Levin, S. L., Meisel, J. B. 1988. Measuring the economic impact of institutions of higher education. *Research in Higher Education*, 28 (1), 17-33.
- Ergün, C. 2014. Üniversite ve kent ilişkisi üzerine görüşler: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi örneği". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 216-237.
- Erkekoğlu, H. 2000. Bölge üniversitelerinin yerel ekonomiye katkıları: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi örneği. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 16: 203- 210.
- Ersoy, A.F., Arpacı, F. 2003. Üniversite öğrencilerinin konut koşullarının ve konutta yaşamayı tercih etme nedenlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 158, Bahar 2003, (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/ersoy.htm>).
- Ertas, F. C., Yayar, R., Erol, Y., Güleç, İ. 1999. *Gaziosmanpaşa Üniversitesinin Tokat il ekonomisine etkisi üzerine bir araştırma*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Yayınları Araştırma Serisi No: 1, 1-53.
- Felsentein D. 1996. The university in the metropolitan arena: Impacts and public policy implications. *Urban Studies*, 33 (9), 1565-1580.

- Femia, A.B., Khanb, T.H., Ahmad, A.S.B., Udin, A.B. 2015. Impact of tertiary institutions on house rental value in developing city. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 172, 323-330.
- Filiz, Z., Çemrek, F. 2007. Üniversite öğrencilerinin barınma sorunlarının uygunluk analizi ile incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2), 207-224.
- Frierson, J.S. 2005. How are local governments responding to student rental problems in university towns in the United States, Canada, and England? *Georgia Journal of International and Comparative Law*, 33 (2), 497-542.
- Goldstein H., Drucker J. 2006. The Economic development impacts of universities on regions: Do size and distance matter? *Economic Development Quarterly*, 20 (1), 22-43.
- Görkemli, H.N. 2009. Selçuk Üniversitesi'nin Konya kent ekonomisine etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 169-186.
- Güldiken, N., Özekicioğlu, H. 2004. Anadolu üniversitelerinde ailelerinden uzakta öğrenim gören öğrencilerin barınmaya ilişkin sorunları. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5 (1), 163-180.
- Hubbard P, 2009. Geographies of studentification and purpose-built student accommodation: leading separate lives?" *Environment and Planning A* 41, 1903-1923.
- Huggins, R., Cooke, P. 1997. The economic impact of Cardiff University: innovation, learning and job generation. *GeoJournal* 41 (4), 325-337.
- Işık, Ş. 2008a. *Türkiye’de Üniversitelerin Kentlerin Gelişimi ve Ekonomik Yapısı Üzerine Etkileri: Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi Örneği*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Işık, Ş. 2008b. Türkiye’de Üniversitelerin Kentleşme Üzerine Etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(10), 159-181.
- Işık, Ş. 2009. Türkiye’de Eğitim Amaçlı Göçler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7 (1), 27-37.
- Karataş, M. 2002. *Üniversitelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmede Rolü ve Önemi (Muğla Üniversitesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Muğla.
- Kaya, G. 2014. Adıyaman Üniversitesinin kentsel mekân ve sosyal çevre üzerindeki etkisi (Altınşehir mahallesindeki haneler ve işletmeler üzerine bir inceleme). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (16), 231-259.
- Korkmaz, Ö. 2015. Üniversite öğrencilerinin harcamalarının il ekonomisine katkısı: Bayburt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri üzerine bir analiz. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29 (2), 233-250.
- Martin, F. 1998. The economic impact of Canadian University R&D. *Research Policy*, 27, 677-687.
- Ogur, J.D. 1973. Higher education and housing: The impact of colleges and universities on local rental housing markets. *American Journal of Economics and Sociology*, 32 (4), 387-394.
- ÖSYM 2001-2002 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri
<http://www.osym.gov.tr/Eklenti/3823,1ogrencisayilariozetteblosupdf.pdf?0> (Erişim: 5.7.2018)
- ÖSYM 2005-2006 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri
<http://www.osym.gov.tr/Eklenti/3959,1ogrencisaypdf.pdf?0> (Erişim: 5.7.2018)
- ÖSYM 2010-2011 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri
<http://www.osym.gov.tr/Eklenti/4548,1ogrencisayozetteblosupdf.pdf?0> (Erişim: 5.7.2018)

- Öztürk, S., Torun, İ., San, S. 2007. Üniversitenin sosyo-ekonomik gelişmeye etkisi: Kafkas Üniversitesi örneği. *İktisat Dergisi*, 491, 71-84.
- Öztürk, S., Torun, İ., Özkök, Y. 2011. Anadolu'da kurulan üniversitelerin illerin sosyo-ekonomik yapılarına katkıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (8), 145-158.
- Rugg, J., Rhodes, D., Jones, A. 2000. The Nature and Impact of Student Demand on Housing Markets. Joseph Rowntree Foundation.
- Sahibinden.com (erişim tarihi: 1 Eylül 2015).
- Sargın, S. 2006. *Şehirleşme-Üniversiteler: Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri*. Fakülte Kitabevi Yayınları, Isparta.
- Sargın, S. 2007. Türkiye'de üniversitelerin gelişim süreci ve bölgesel dağılımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilim Enstitüsü Dergisi*, 3 (5), 133-150.
- Savaş-Yavuzçehre, P. 2016. Üniversitelerin kentlerine etkileri: Denizli Pamukkale Üniversitesi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 235-250.
- Selçuk, G., Başar, S. 2012. Kafkas Üniversitesi öğrencilerinin harcamalarının Kars ili ekonomisine katkısı. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (4), 89-106.
- Siegfried, J.J., Sanderson, A.R., Mchenry, P. 2007. The economic impact of colleges and universities. *Economics of Education Review*, 26, 546-558.
- Smith, D.P., Sage, J., Balsdon, S. 2014. The geographies of studentification: 'here, there and everywhere'?. *Geography*. Vol 99 Part 3
- Soysal, A., Bakan, S., Özçalıcı, M., Kaymaz, Y., Söylemez, C. 2012. Kilis 7 Aralık Üniversitesi öğrencilerinin Kilis ekonomisine katkısı: 2011-2012 eğitim-öğretim yılı örneği. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24, 261-276.
- Steinacker, A. 2005. The Economic Effect of Urban Colleges on their Surrounding Communities. *Urban Studies*, 42 (7), 1161-1175.
- Şahinli, M.A., Kılınç, N.Ş. 2014. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi (KMÜ) öğrencilerinin barınma sorunlarının tespiti ve değerlendirilmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (27), 87-103.
- Tavoletti, E. 2007. Assessing the Regional Economic Impact of Higher Education Institutions: An Application to the University of Cardiff. *Transition Studies Review*, 14 (3), 507-522.
- Taylor, M., Plummer, P., Bryson, J.R., Garlick, S. 2008. The role of universities in building local economic capacities. *Politics & Policy*, 36 (2), 216-231.
- Tatlı, H. 2014. Bingöl Üniversitesi öğrencilerinin Bingöl ekonomisine katkısı. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (4), 79-94.
- Toprak, M.A. 2017. *Kütahya Kentinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Gelişiminde Dumlupınar Üniversite'nin Etkileri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜİK, 2005. *Genel Nüfus Sayımı 2000*. Göç İstatistikleri. Yayın No: 2976.
- TÜİKb. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1067 (Erişim: 5.7.2018)
- Umaru, E.T., Abdrazack, N.T.A., Aiyejina, W.T., Ajagbe, M.A. 2012. The Impact of non-residential tertiary institutions on housing in Lagos: A case study of Lagos State University. *Engineering Science and Technology: An International Journal (ESTIJ)*, 2 (4), 592-598.

- Uysal, A., Güngör, Ş., Meydan, A. 2017. Üniversite öğrencileri ve ikametgah ilişkisi/bir mekanın eve dönüştürülmesi: Nevşehir örneği. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 38, 15-38.
- Yayar, R., Demir, D. 2013. Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nin Tokat ili ekonomisine etkisi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 5 (8), 106-122.
- Yılmaz, C. 2011. Anadolu kentlerinin öğrencileşmesi: Başka bir kentleşme deneyimi. *Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 25, s. 1-18.
- Yılmaz, S., Şeker, M. 2011. Üniversitelerin Buldukları Bölgelere Sosyo-Ekonomik Etkileri. *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar*, 27-29 Mayıs 2011, 2285-2291, İstanbul.
- YÖK., 2005. *Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu*.
- YÖK. <https://istatistik.yok.gov.tr/> (erişim tarihi: 15 Eylül 2018).
- YURTKUR, 2017. 2017 Yılı Faaliyet Raporu. <http://yurtkur.gsb.gov.tr/Sayfalar/2428/2422/faaliyet-raporlari.aspx> (erişim tarihi: 15 Eylül 2018).
- Zheng, C. 2017. Non-local Students, Housing Demand and Rental Impact: Evidence from Mainland Students in Hong Kong. *International Real Estate Review*, Asian Real Estate Society, 20 (4), pages 525-548.



Ege Coğrafya Dergisi 27 (2), 2018, 111-126, İzmir-TÜRKİYE
Aegean Geographical Journal, 27 (2), 2018, 111-126, İzmir-TURKEY

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

TURİZMDE YÜKSELEN BİR EĞİLİM: YALNIZ SEYAHAT EDEN KADIN GEZGİNLER (TÜRKİYE ÖRNEĞİ)¹

A rising Trend in Tourism: Solo Women Travelers (The Case of Turkey)

Bahar KABA²

*Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Coğrafya Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi
bahar_1203@windowslive.com*

Gözde EMEKLİ

*Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Coğrafya Bölümü
gozde.emekli@ege.edu.tr*

*(Teslim: 19 Ekim 2018; Düzeltme: 5 Kasım 2018; Kabul: 22 Kasım 2018)
(Received: October 18, 2018; Revised: November 5, 2018; Accepted: November 22, 2018)*

Abstract

This research deals with solo travelling in case of women from Turkey in the intersection of tourism geography, cultural geography and feminist geography. It aims to understand their risk perceptions, destination choices and level of satisfaction related to solo travelling. Additionally, the research aims to reveal the social reactions that they get from their families, friends and local people of the destinations, based on their gender and travelling alone. The research is based on the qualitative analysis of 15 in-depth interviews conducted with solo women travellers. The participants were selected by purposive and snowball sampling methods. The result of analysis indicated that security is the most important factor in destination choice. Gender-based risks are the main determining factor on how women travellers perceive and decide solo travelling. Participants generally reported that they are highly satisfied with their solo travel experiences and have strong intention to continue their travels. The level of satisfaction is strongly related with the motives such as learning and experience, meeting new people and cultures, expansion of vision, self-confidence and empowerment.

Keywords: Gender, gendered space, tourism, solo women travelers, Turkey.

¹ Bu araştırma, 27-30 Eylül 2018 tarihleri arasında Van'da düzenlenen II. Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresi'nde "Solo women travelers in the context of postmodern tourism movement: The case of Turkey" başlığı ile sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Sorumlu Yazar/ Corresponding author: Bahar KABA / bahar_1203@windowslive.com

Öz

Bu araştırmada, yalnız seyahat, Türkiye’de yaşayan kadın gezginler örneğinde, turizm coğrafyası, kültürel ve feminist coğrafya bağlamında ele alınmıştır. Araştırma yalnız seyahat eden kadın gezginlerin destinasyon seçimlerini, yalnız seyahate ilişkin risk algılarını ve memnuniyetlerini anlamayı amaçlamıştır. Bunlara ek olarak, yalnız seyahat söz konusu olduğunda kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili aile, arkadaş ve akrabaları gibi sosyal çevrelerinden ve gezileri boyunca yerel halktan ne tür tepkiler aldıklarını anlamak da araştırmanın amaçlarındandır. Bu amaçlar doğrultusunda araştırmada, nitel bir araştırma süreci izlenmiş, bir görüşme formu aracılığıyla 15 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Örneklem seçiminde, amaçlı ve kartopu örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Analiz sonuçları, destinasyon seçiminde etkili olan en önemli faktörün güvenlik olduğunu göstermiştir. Ayrıca cinsiyete dayalı risklerin kadınların yalnız seyahate ilişkin algısını ve kararını etkileyen temel faktör olduğu anlaşılmıştır. Yine bulgular katılımcıların tek başına çıktıkları seyahat deneyimlerinden genel olarak memnun olduklarını ve yalnız seyahate devam etme niyetinde olduklarını göstermiştir. Öğrenme ve tecrübe, yeni insanlar ve kültürler tanıma, vizyon genişlemesi, özgüven artışı ve güçlenme bu memnuniyeti ve seyahat motivasyonunu etkileyen faktörlerdir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, cinsiyetçi mekân, turizm, yalnız kadın gezginler, Türkiye.

1. Giriş

Turizm hareketlerinin belirli bir coğrafi bölgede gelişmesi, turistik bölgenin coğrafi sınırlarının belirlenmesi, turistik çekicilik-coğrafya ilişkileri, turizm potansiyeli, turizmin etkileri, ulaşım-erişim olanakları-coğrafya ilişkileri, turistik yoğunlaşma-mevsimsellik, sürdürülebilir ve alternatif turizm yaklaşımları, ulusal veya uluslararası turistik bölgeler coğrafyası ile sınırlanan turizm coğrafyası araştırmaları son yıllarda paradigmatik olarak evrilmeye başlamıştır. Modern öncesi, modern ve post-modern olarak ele alınan turizmin tarihsel gelişimi turizm coğrafyasını da etkilemiş özellikle post-modern turizm dönemiyle birlikte; kişilerin eğitim seviyelerinin ve turizm deneyiminin artması, çevre bilincinin gelişmesi, artan teknolojik olanaklarla farklı mekânları, kültürleri keşfetme arzusu turizmin evrilmesine ve turizm coğrafyasında yeni konuların ele alınmasına zemin hazırlamıştır. Lisansüstü çalışmalarda turizm coğrafyasında turizmin en önemli ürünü olarak farklılaşan turistik destinasyon kavramı tartışılmakta, turizmin coğrafyası, coğrafyanın turizmi, turizmde yeni coğrafyalar (Richards, 2014a), başlıkları gündeme gelmektedir. Söz konusu kavramsal açılımlarla yeni nesil turizm anlayışında, bireyselliği ve deneyimsel pratikleri teşvik eden yaklaşım öne çıkmakta, yeni uygulamalar çağdaş turistleri “bakış koleksiyoncusu” durumundan “deneyim avcısı”

konumuna taşımaya başlamaktadır. Turizmde yeni coğrafyalar olarak kavramsallaştırılan bu durum, turist ile yerel halk-yerel kültür arasındaki bağların artması, yeni deneyimlerin yaratılmasını ve pek çok turistin kendi yaşam alanlarından farklı yaşam alanları ile tanışmalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda turizm; mekânı tüketen bir kalıp olmaktan çıkmakta, mekân organizasyonu, mekânı şekillendirme, mekân üretimi ile uğraşmakta ve bu durum turizm coğrafyası ve sürdürülebilir gelişimin önemini giderek artmasına, konu üzerinde daha fazla çalışılmasına neden olmaktadır.

Öte yandan kültürel coğrafyanın güncel teorik bakış açısıyla birlikte, *toplumsal cinsiyet, mekânın sosyal inşasının analizi, mekânsal feminizm, cinsiyetçi mekân* kavramları toplumsal cinsiyet, boş zaman ve coğrafya gibi disiplinlerin araştırma konularını oluşturmaya başlarken (Aitchison, 1999) bu kavramlar ve aralarındaki karşılıklı ilişki turizm coğrafyası araştırmalarında yakın zamana kadar göz ardı edilmiştir (Pritchard ve Morgan, 2000, Tivers, 2012). Uluslararası literatürde yalnızca birkaç araştırmacı çalışmalarını turizm mekânını sosyokültürel açıdan kavramsallaştıran eleştirel ya da feminist bakış açısında konumlandırmış (Aitchison, 1999; Pritchard ve Morgan, 2000; Jordan ve Aitchison, 2008; Myers, 2010) ve toplumsal cinsiyet, mekân ve turizm arasındaki ilişkilere odaklanmıştır.

Ulusal literatürdeki çalışmalar ise daha da sınırlı sayıda kalmıştır (örneğin Bayram vd., 2018). Feminist bakış açısının coğrafyadaki yansıması olan feminist coğrafya, 1960'ların ikinci dalga feminist hareketleri ve radikal coğrafyanın toplumdaki mekânsal bölünmeleri incelemek ve dönüştürmek konusundaki meydan okuması sonucunda, 1970'lerin sonuna doğru ortaya çıkmıştır (Dartmouth Library, 2018). Feminist coğrafya, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ve coğrafyaların nasıl karşılıklı olarak inşa edildiğini ve dönüştürüldüğünü açıklamada feminist politikalar ve teorilerden yararlanan bir yaklaşımdır (Dias ve Blecha, 2007). Toplumsal cinsiyet, ırk, sınıf, etnisite, yaş ve cinsiyet gibi sosyal farklılıklara dikkat çeken bu yaklaşım, yer ve mekân deneyimlerinin biçimlenmesindeki farklılığın önemini vurgular (Mott, 2016). Bu anlamda, feminist coğrafyacılar, disiplin açısından spesifik olan kimlik inşasını mekânsallaştırmak, mekânların toplumsal cinsiyetle ilişkili anlamlarını ortaya koymak ve toplumsal cinsiyetin, diğer pek çok konu gibi toplumsal olarak yapılandırılmasını ele almışlardır (Deniz, 2018). Bu çerçevede araştırmamızda, “yalnız kadın gezginler (solo women traveler)” konusuna odaklanılmakta, konu feminist coğrafya ve post-modern turizm paradigması ile değerlendirilip, literatürdeki boşluğa katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Küreselleşme ve post-modern yapılanmalarla birlikte “yalnız seyahat (solo travel)” turizm pazarının önemli bir parçası haline gelmiştir (Cockburn-Wooten vd., 2006; Myers, 2010). Başka bir ifadeyle, yalnız seyahat turizmde yükselen yeni bir eğilim olarak adlandırılmaya başlamıştır. Günümüzde çok sayıda insan tatilleri için tek başına seyahat etmeyi tercih etmektedir. Söz gelimi, Hostelworld, 2015 ve 2017 arasında yapılan yalnız rezervasyon sayısında %42 artış yaşandığını belirtmiştir. Benzer şekilde, Airbnb de yalnız rezervasyon sayılarında artış yaşandığını, yalnız gezginler için en hızlı büyüyen destinasyonların Cancun (%170 artış), Ho Chi Minh (% 146), Köln (%142), Playa del Carmen (% 141) ve Johannesburg (% 135) olduğunu göstermiştir (The Telegraph, 2018). Yalnız gezginler, evlerinden tek başına ayrılmakta, yol boyunca birileriyle tanışsalar da temelde tek başına seyahat etmekte ve seyahat aktivitelerinden,

seçimlerinden ve güzergâhlarından kendileri sorumlu olmaktadır (Wilson, 2004).

Değişen sosyal ve politik koşullarla birlikte kadınlar da artan bir şekilde yalnız seyahate katılmaya başlamıştır. Çünkü kadınlar, “eş”, “anne”, “kız arkadaşı” veya “ev kadını” gibi karmaşık kimliklerinden uzaklaşarak, kendi zevkleri ve memnuniyetleri peşinde tek başlarına turist olma fırsatını yakalamaktadırlar (Myers 2010: 16). Bu anlamda batılı ülkelerden birçok kadının tek başına seyahat ettiğini gösteren, coğrafya (Blunt, 1994; Jordan, 2003; Jordan ve Aitchison, 2008; McNamara ve Prideaux, 2010; Seow ve Brown, 2018), turizm-otelcilik (Wilson, 2004; Wilson ve Little, 2005, 2008, Wilson ve Harris, 2006; Yang vd., 2018) ve turizm (Chiang ve Jogaratnam, 2006) gibi çeşitli disiplinlerce yapılmış çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar içerisinde, coğrafyacı Blunt (1994), “*seyahat, toplumsal cinsiyet ve emperyalizm*” adlı kitabında, 1890'lı yıllarda Afrika'ya seyahat eden kadın gezgin Mary Kingsley'in seyahat mektuplarını analiz etmiştir. Ek olarak, Wilson (2004) kadınların yalnız seyahatlerini etkileyen sınırlılıkları Avustralya, Seow ve Brown (2018) ise Asya örneğinde ele almışlardır. Bunlardan başka, Yang ve diğerleri (2018) Asyalı yalnız seyahat eden kadın gezginlerin risk algısını, Wilson ve Little (2008) ise Avusturalyalı yalnız kadın gezginlerin deneyimlerini, Valentine'nin kadınların korku coğrafyası perspektifi ile incelemiştir. Bu çalışmalara göre, kadınlar bağımsızlık, meydan okuma, sosyallik, öğrenme, kendini keşfetme arzusu için yalnız seyahat etmekte ve yalnız seyahat onların bu duygularını güçlendirmektedir. Bu yararlarla rağmen literatür, kadınların, boş zaman ve turizm mekânlarına, aktivitelerine erişimde erkeklerden daha fazla sınırlandırıldığını göstermektedir (Valentine, 1989; Wilson ve Little, 2005; 2008). Erkek şiddeti ile ilişkili çeşitli çevresel bağlamlar birçok kadının mekânı kullanmasını etkilemekte (Valentine, 1989) onların bu mekânlara karşı risk, korku, endişe duygusu geliştirmelerine neden olmaktadır.

2. Kavramsal Çerçeve: Cinsiyetçi Mekân ve Risk

Mekân, kültürel ve feminist coğrafya çalışmaları artan bir biçimde, fiziksel lokasyon

olarak ele alınmaktan öte sosyo-kültürel bir yapı olarak kabul edilmeye başlamıştır (Pritchard ve Morgan, 2000). Örneğin, Lefebvre herkes tarafından görülen fiziksel mekânın varlığından ve mekânın temsilinden söz eder (akt. Elden, 2009: 265). Yazara göre bu iki mekânın birleşimi “temsili mekânları” oluşturur. Bu ise anlamların ve sembollerin mekânı, karşılıklı ilişkilerin yaşandığı “sosyal mekân”dır (akt. Elden, 2009). Toplumsal cinsiyet ise sosyo-kültürel bir yapı olarak tanımlanan mekân için önemlidir; mekân hem toplumsal cinsiyet tarafından şekillenir hem de onu şekillendir (Aitchison ve Reeves, 1998). Bu anlamda, mekân, sahip olduğu sembolik anlamlar ve gönderdiği cinsiyetçi mesajlardan şiddet yoluyla dışlamaya kadar hem cinsiyetçidir hem de toplumsal cinsiyetin üretim biçimlerini etkilemekte ve yansıtmaktadır (Massey, 1994).

Turizm çekicilikleri, işaretleri, destinasyonları; artan biçimde sosyo-kültürel dinamiklere göre gücün, kimliğin, anlamın, davranışın üretildiği, müzakere edildiği mekânlar olarak tanımlanmaya başlamıştır (Aitchison ve Reeves 1998: 51). Söz gelimi, Tivers (2012) turizmin üretildiği ve tüketildiği mekân ve bu mekânda meydana gelen sosyal ilişkilerin cinsiyetçi olduğundan ve bu nedenle turizm aktivitesinin toplumsal cinsiyet ilişkilerinden ayrı düşünülmemesi gerektiğinden söz eder. Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin yaşamlarının her yönünü etkilediği gibi turizm ve boş zaman aktivitelerine katılım şanslarını da etkilemektedir (Jordan ve Gibson, 2005). Pritchard ve Morgan’a (2000) göre, kamusal mekânlar ve turizm mekânları erkekleştirilmiş olarak, erkeğin hareketi ve zevki için inşa edilmekte ve sıklıkla kadını dışlamaktadır. Örneğin, yabani milli parklar, arktik tundra veya yüksek dağlar, kuzey çevreleri genellikle erkeksilikle ilişkilendirilen peyzajlar olarak temsil edilmektedir (Pritchard ve Morgan, 2000). Feminist coğrafyacı Valentine de (1989) “kadınların korku coğrafyası” adlı çalışmasında, erkek şiddeti ile ilişkili çevresel bağlamların kadınların mekânı kullanımını etkilediğinden söz eder. Yazara göre, birçok kadın kamusal mekânda tek başına mücadele etmekte ve çeşitli stratejiler geliştirmektedir; güzergâh ve destinasyon seçimi, hareketlerini belirli mekân ve zamanlarda kısıtlamaları gibi. Kamusal mekân kavramı ise, insanlar, onlar için tanıdık olmayan ülkelere

seyahat ettiklerinde daha geniş ve karmaşık anlamlar kazanır (Wilson ve Little, 2008:167). Özellikle yalnız seyahat eden gezginler için bilinmeyen mekân ve yerler boyunca hareketlerini müzakere etmeleri ürkütücü bir zorunluluk halini alır (Wilson ve Little, 2005). Bu bağlamda, kadınların onlar için tanıdık olan mekânlardan dışarı çıkarak bilinmeyen mekânlara “yalnız seyahat” etmeleri bu ilişkilerin incelenmesi için bir zemin sunmaktadır.

Risk ve korku yalnız seyahat eden kadın gezginlerle ilgili yapılan çalışmalarda sıklıkla kullanılan kavramlardır (Elsrud, 2001; Jordan ve Aitchison, 2008; Wilson ve Little, 2005, 2008; Yang vd., 2018). Risk, hem sağlık ve suç gibi olaylarla ilişkili fiziksel bir gerçeklik (Elsrud, 2001) hem de öznel, bağlamsal, sosyo-kültürel ve tarihsel anla ilgili bir yapıdır (Green ve Singleton, 2006). Risk algısı ise, bireyin gerçek riski öznel olarak değerlendirmesidir (Yang, 2018). Bu anlamda yalnız kadın gezginlerin turizm mekânlarında seyahat ederken istenmeyen dikkat ve cinsel taciz risklerine maruz kaldıkları bilinmektedir (Wilson ve Little, 2008; Yang, 2018). Bunlara ilaveten diğerlerinin algıları, savunmasızlığa karşı hassaslık, sınırlı erişim ve dikkat çekme duygusu yalnız seyahat eden kadınların seyahate ilişkin risk algılarını etkilemektedir (Wilson ve Little, 2008).

İlgili literatür yalnız seyahat eden kadın gezginlerin risk deneyimlerini araştırmak için iki bakış açısı sunmaktadır; feminist coğrafya ve gönüllü risk alma (Yang vd., 2018). Feminist coğrafya yaklaşımına göre, cinsiyetçi seyahat riski, cinsiyetçi turizm mekânını özellikle işaretleyen mekânsal bir temsil olarak karakterize edilmektedir (Yang vd., 2018: 262). Başka bir ifadeyle kadınlar, geçmiş deneyimleri ve ikincil bilgilerin üretimi sonucunda korktukları yerle ilişkili kişisel zihin haritaları oluşturmakta; bu korku duyulan çevrelere ilişkin zihin haritaları, medya haberlerinden, diğerlerinin tavsiyelerinden ve korkutucu deneyimlerin işitilmesinden elde edilen imajlarla güçlenmektedir (Valentine, 1989). Birçok kadın gezgin, seyahat tavsiye kitapları ve sosyal medya (seyahat blogları, Instagram, vb.) aracılığıyla riskin varlığından haberdar olmakta, risk farkındalığı, yalnız kadın gezginlerin cinsel tacize maruz kalma

ve öldürülme haberleriyle de pekişmektedir³. Potansiyel şiddet ya da cinsel saldırı ile ilişkili korku algısı nedeniyle kadınlar belirli tatil yer ve mekânlarından kaçınmakta; kamusal mekânı kullanmada özgürlüğünün kısıtlı olduğunu hissetmektedir (Gibson v.d., 2013). Söz gelimi, Wilson (2004), araştırmasında, Avustralyalı yalnız seyahat eden kadın gezginlerin, Hindistan, İtalya, İspanya, Endonezya, Mısır, Yunanistan ve Türkiye’de deneyimledikleri taciz ve istemeyen ilginin onların seyahat özgürlüğünü sınırlandırdığını belirtmiştir. Daha mikro ölçekte, yetersiz aydınlatılmış mekânlar, tahta kapılı evler, sokak araları ya da patikalar, tüneller, parklar, otoparklar da kadınlar tarafından yalnız olduklarında tehlikeli olarak algılanan ve sınırlı erişim sağlanan mekânlardır (Green ve Singleton, 2016). Green ve diğerlerinin (1987) araştırmalarında da, sinema ve bar, kadınların erkek şiddetine maruz kalma korkusuyla, tek başına gitmekte tereddüt ettikleri kamusal mekânlar olarak belirtilmektedir (Green vd., 1987’e atfen, Wilson ve Little, 2008).

Diğer taraftan, riskin farkındalığına rağmen kadınların yalnız seyahat etmeyi seçmesi, yalnız kadın seyahatini, bir dereceye kadar gönüllü bir risk alma çabası haline getirmektedir (Elsrud, 2001; Myers, 2010). Gönüllü risk alma, bireylerin riskli algılanan aktivitelere katılmayı isteyerek seçtiği bir davranıştır (Uriely ve Belhassen, 2006:339). Bu davranış, boş zaman aktivitesinin eğlenceli ve arzu edilebilir yönü olmakla birlikte, kadınlara kültürel kimliklerle ilgili baskın söylemleri aşmada etkin bir yol sağlamaktadır (Green ve Singleton, 2006). Başka bir ifadeyle, gönüllü risk alma davranışıyla birlikte, kadınlar toplumsal cinsiyet kimliklerini yeniden inşa ve müzakere edebilmekte, sosyal beklentilere direnebilmektedir.

3. Amaç ve Yöntem

Araştırma öncelikle yalnız seyahat eden kadın gezginlerin, destinasyon seçimlerini, seyahate (destinasyonlar, yerler, mekânlar, aktiviteler vb.) ilişkin risk algılarını, memnuniyetlerini ve gelecek davranışlarını

anlamayı hedeflemektedir. Bunlara ek olarak, yalnız seyahat söz konusu olduğunda kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili aile, arkadaş ve akrabaları gibi sosyal çevrelerinden ve gezileri boyunca yerel halktan ne tür tepkiler aldıklarını anlamak da araştırmanın amaçlarındandır. Türkçe literatürde konuyu ele alan bir çalışmanın olmayışı ve yalnız seyahat eden kadınların deneyimleri yazıldığında, onların ve diğer kadınların toplumsal kimliklerinin yeniden inşasının mümkün kılınabileceğini düşünmemiz bu çalışmanın yapılmasındaki temel motivasyonu oluşturmaktadır.

Araştırmanın verileri 2018’ yılının Haziran ve Temmuz aylarında toplanmıştır. Araştırmada konunun doğası ve amacına uygun olduğu düşünülerek nitel bir araştırma süreci izlenmiş, yarı-yapılandırılmış bir görüşme formu aracılığıyla 15 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşme formunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Toplamda kaç kere yalnız seyahat ettiniz? Hangi destinasyonları ziyaret ettiniz?
2. Yalnız kadın gezgin olarak seyahat edeceğiniz destinasyonları seçim sürecinizi anlatır mısınız? Bu destinasyonları seçerken nelere dikkat ediyorsunuz?
3. Yalnız gezilerinizde (yurt içi veya yurt dışı) gitmekte tereddüt ettiğiniz destinasyonlar/yerler/mekânlar oldu mu? Olduysa, nereler? Neden?
4. Gezileriniz esnasında ne tür aktivitelere katılıyorsunuz? Katılmakta tereddüt ettiğiniz turistik aktiviteler oldu mu? Olduysa, hangileri? Neden?
5. Yalnız gezeceğinizi belirttiğinizde, aile, arkadaş, akraba vb. çevrenizden ne tür geri dönüşler alıyorsunuz?
6. Geziniz sırasında ziyaret ettiğiniz destinasyonlardaki yerli halktan ne tür geri dönüşler-tepkiler alıyorsunuz?
7. Edindiğiniz seyahat deneyimlerinden memnun musunuz? Neden?
8. Tek başınıza gezmeye devam edecek misiniz? Seyahatle ilişkili gelecek planınız nedir?

Örnekleme seçiminde, öncelikle “amaçlı örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Daha

³ Örneğin, 25 yaşında yalnız kadın gezgin, ilk dünya turundayken tecavüze uğradı ve öldürüldü (The Coverage, 2018).

sonrasında, ulaşılan katılımcıların tanıdıkları kadın gezginlere yönlendirmeleri sonucu “kartopu örnekleme” kullanılmıştır. Katılımcılara 73.300 üyesi olan “Gezginkadınlar” adlı “Instagram” platformundan ulaşılmıştır. Bu grup içerisinde yalnız gezmeyi tercih eden kadınlar belirlenerek, e-mail yolu ile araştırma hakkında bilgi verilip, çalışmaya katılıp katılmayacakları sorulmuştur. Gelen olumlu yanıtlar doğrultusunda 10 kişi ile Skype ve Facetime üzerinden görüntülü, İzmir’de ikamet eden 5 kişi ile ise yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, yurt dışında birden fazla yalnız seyahat etmiş ve Türkiye’de yaşıyor olmak şartıyla örnekleme dâhil edilmiştir. Yalnız iş seyahatine çıkanlar, tura katılanlar örnekleme dâhil edilmemiştir.

Örnekleme yer alan katılımcılar 21 ila 63 yaş arasındadır. Katılımcıların 11’i bekâr, 4’ü evli veya ilişkisi vardır. Ayrıca, katılımcıların 12’si üniversite, üçü lise mezunudur. Meslek durumu açısından değerlendirdiğimizde, bazı katılımcıların özel sektörde (5), eğitim sektöründe (4) ve sağlık sektörlerinde (1) çalıştığı, bazılarının öğrenci (3) ve emekli (2) olduğu anlaşılmaktadır.

Görüşme kayıtlarının transkripsiyonundan sonra elde edilen metinler içerik analizine tabi tutulmuştur. Analizinden elde edilen bulgular tablolar halinde sunulup, yorumlanmıştır.

4. Bulgular

Bu bölümde, görüşme bulguları altı alt başlık altında sunulmuştur. İlk olarak katılımcıların yalnız seyahat ettikleri destinasyonlar belirlenmiştir. Daha sonrasında, sırasıyla katılımcıların destinasyon seçim süreçlerine, riskli olarak algıladıkları destinasyonlara, katılmakta tereddüt ettikleri aktivitelere, toplumsal cinsiyetleri ile ilişkili yakın çevrelerinden aldıkları tepkilere yer verilmiştir. Son olarak katılımcıların yalnız seyahate ilişkin memnuniyetleri ve gelecek davranışları sunulmuştur. Bunlara ek olarak ilgili bölümlerde katılımcıların cevaplarından örneklerle doğrudan alıntı yoluyla yer verilmiştir.

4.1. Ziyaret Edilen Destinasyonlar

Bu bölümde, katılımcılara şimdiye kadar yaptıkları yalnız seyahatlerin sayısı ve bu seyahatlerde ziyaret ettikleri destinasyonlar sorulmuştur. Analiz sonuçlarından, katılımcıların yalnız seyahat için çoğunlukla Avrupa ülkelerini tercih ettikleri görülmüştür (Şekil 1). Bu tercihlerin Avrupa’nın sahip olduğu güvenli kıta imajı ve Türkiye’ye olan coğrafi yakınlığı ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu durum aşağıdaki örnekler üzerinden açık bir şekilde okunabilmektedir:

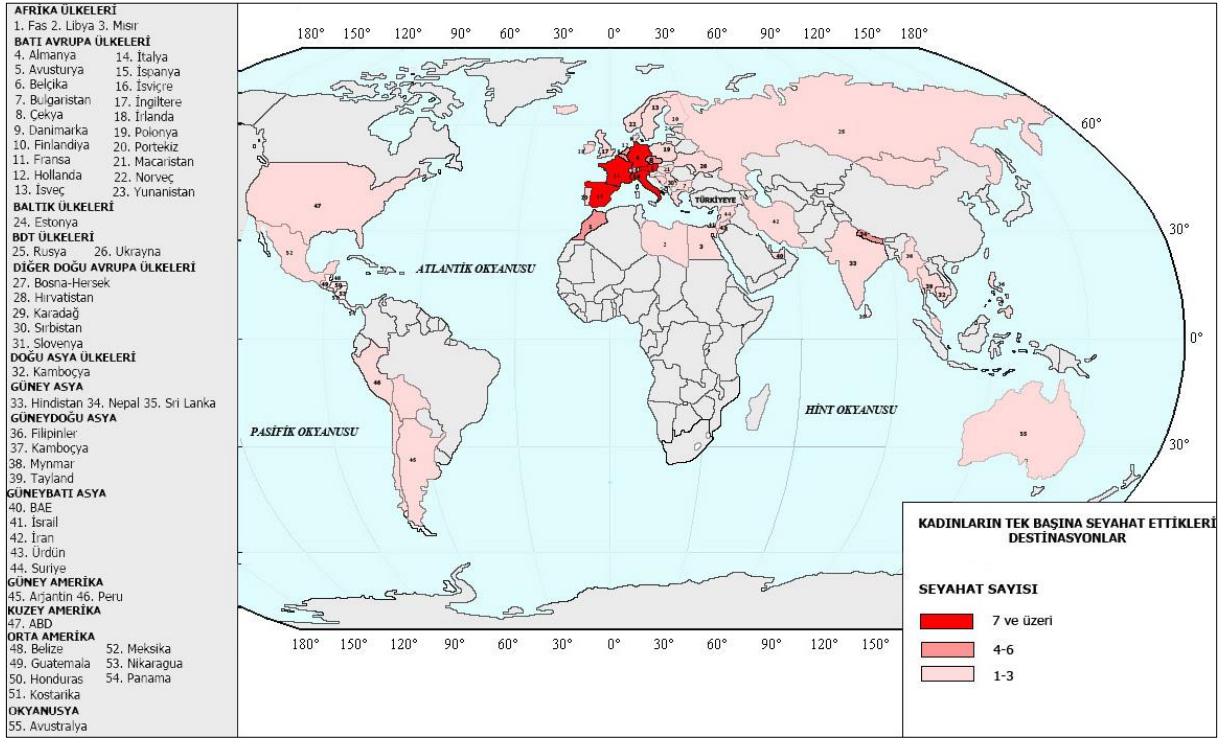
“Genelde tercihim ilk zamanlar Avrupa’dan yana oldu açıkçası. Daha güvenli bulduğum için” (Katılımcı 3).

“Ben genelde hani Avrupa’yı gezdim, geziyorum, hani çok daha Asya’ya gibi uzak ülkelere gitmedim.” (Katılımcı 4).

Avrupa’nın yanı sıra, katılımcılar, Asya, Afrika, Güney ve Kuzey Amerika destinasyonlarında da seyahat ettiklerini vurgulamaktadırlar. Katılımcı 9’un cevabı *“Seyahat etmeye Avrupa’dan başlamıştım. Ee ilk Ortadoğu’ya gittiğimde Avrupa’dan çok başka bir dünyanın bizi beklediğini görünce artık özellikle uzun seyahatlerimi Avrupa dışında planlamaya çalışıyorum. İşte Moğolistan, Etiyopya gibi böyle çok tercih edilmeyen destinasyonlara gitmeye çalışıyorum. Daha doğrusu herkes tarafından turistik olarak tercih edilmeyen yerleri”* şeklindedir.

4.2. Destinasyon Seçim Süreci

Yalnız seyahatlerinde ziyaret edecekleri destinasyonları seçim süreçlerini anlatmaları istenen katılımcıların birçoğu (8), destinasyon seçim sürecinde öncelikle uzun bir süre ön araştırma, plan ve hazırlık yaptıklarını vurgulamışlardır. Bu durumun, yalnız seyahate ilişkin risk algısından kaynaklandığı anlaşılmaktadır:



Şekil 1- Katılımcıların yalnız seyahat ettikleri destinasyonlar.

Figure 1- Destinations where participants travelled alone.

“Benim için mesela gezmekle birlikte gezme öncesi yapılan heyecanlar, araştırmalar da aslında en az onun kadar önemli ve zaman ayırıyorum buna. Mesela bir sonraki gitmek istediğim yer Vietnam ve Kamboçya olacak. Şimdiden Vietnamlı, Kamboçyalı insanlarla internet üzerinden tanıştım, onlarla arkadaşlık kurdum. Whatsapp üzerinden birbirimizi ekledik. Onlardan bilgiler alıyorum. Tabi değişik videolar izliyorum. Yalnız gezgin olarak sağlıklı mı, ne gibi risklerle karşılaşırım onları bir araştırıyorum önceden”(Katılımcı 5).

“Çok araştırma yapıyorum resmen ders çalışıyorum. İşte benden önce giden gezginler nerelere gitmişler, neler yapmışlar onlara bakıyorum. Nelere dikkat etmem gerekiyor. Hani körü körüne gitmiyorum. Özellikle yalnız gezerken daha da dikkatli olmamız gerekiyor. Bir hazırlık süreci yapıyorum”(Katılımcı 11).

Destinasyonları seçerken nelere dikkat ettikleri sorusuna verilen yanıtlarda katılımcıların (F:7) “güvenlik” faktörüne özellikle değindikleri dikkat çekmektedir:

“Tabi, özellikle kadınların genelde dikkat ettiği gibi, güvenilir yani güvenli bir şehir olmasına dikkat ettim şimdiye kadar. Çünkü ya ne olacak diye tedbirsiz davranıp, bir sürü şey okuyoruz yalnız seyahat edenlerin başına gelenler, hem de izliyoruz. O yüzden güvenli bir şehir olmasına dikkat ediyorum. Kurallarıyla ya da insana olan saygısıyla, kadına olan yaklaşımıyla, örnek olan şehirleri tercih ettim genelde”(Katılımcı 2).

“Gideceğim yere bakıyorum, açıkçası çok lüks aramıyorum ama güvenli olmasını arıyorum”(Katılımcı 13).

Güvenliğin yanı sıra, birçok katılımcı (6) seyahat edecekleri destinasyonu “ekonomik uygunluk” açısından seçtiğini belirtmektedir. Örneğin;

“Genelde uygun bilet bulduğum yerleri tercih ediyorum. Hani evet, çok görmek istediğim yerler var. Kuzey Işıklarını görmek istiyorum. Finlandiya’ya gittim ama Kuzey ışıkları zamanı gitmedim. Tabi bunu planlamak, bütçe vs. o biraz daha uzun planlama gerektiren bir şey. Hani

genelde beni motive eden şey, destinasyonlarda uygun bilet. Çünkü uygun bilet olduktan sonra gerisi kolay” (Katılımcı 4).

“İyi önce ucuz uçak biletlerine bakıyorum tabi. Neresi bütçeme uygunsa, o tarafa gidip, oradan bir yol tespit ediyorum” (Katılımcı 1).

Ek olarak 4 katılımcı destinasyon seçim sürecinde “mesafe-erişilebilirlik” faktörüne dikkat ettiklerini vurgulamaktadır. Katılımcı 13’ün cevabı “Merkeze yakınlık önemli. Çünkü tek başınıza seyahat ettiğinizde daha merkezi bir yerde olmak istiyorsunuz, hemen ulaşabileceğiniz, elimizin

altında her şeyin olduğu güvenliğinin çok da problem olmadığı” şeklindedir.

Az sayıda katılımcı (2) destinasyon seçerken “iklim” ve “farklılık” faktörlerine dikkat ettiklerini dile getirmektedir:

“Bir de hava durumu, ben soğuğu sevmiyorum. Çünkü sıcak insanıyım, sıcak yerlere gitmeyi tercih ediyorum” (Katılımcı 10).

“Çok klasik sıradan bir yere gitmek istemem, bana bir şey katacak bir yer olmasına bakarım” (Katılımcı 8).

Tablo 1- Destinasyon seçiminde etkili olan faktörler
Table 1- Factors that influence the selection of destination

DESTİNASYON SEÇİM SÜRECİ	KATILIMCILAR															TOPLAM
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
Güvenlik		X			X			X			X	X	X	X		7
Ekonomik Uygunluk	X		X	X				X		X			X			6
Mesafe-Ulaşılabilirlik			X	X		X		X								4
İklim								X		X						2
Farklılık							X	X								2

4.3. Riskli Olarak Algılanan Destinasyonlar

Katılımcılara bu bölümde yalnız seyahatlerinde yurt içinde ve yurt dışında gitmek isteyip de gitmekte tereddüt ettikleri destinasyonlar sorulmuştur. Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların seyahatlerinde tek başına gitmekte tereddüt ettiği destinasyonların başında Güney Asya (F:5) gelmektedir. Bu kıtada, özellikle Hindistan ve Pakistan riskli olarak vurgulanan destinasyonlardır:

Pakistan’da ciddi güvenlik sorunları var. Terör saldırıları çok fazla oluyor ve Pakistan’da tek başınıza gezmeniz belirli bölgeler için mümkün değil. Hani hiç deneyimim olmamışken böyle bir risk almak istemedim açıkçası. Sonrasında Pakistan konsoloslukunu aradım. “Tek başıma kadın olarak seyahat etmemde bir sakınca olur mu” dedim. Onlar da bana tavsiye etmedi açıkçası. “Biz sizin güvenliğinizi sağlayamayız” dediler. Öyle denince de ben de riske atmak istemedim” (Katılımcı 3).

“Hindistan’a mesela gitmem tek başıma” (Katılımcı 8).

Bu kıtanın yanı sıra, Kuzey Afrika, Uzak Doğu, Orta Doğu, Güney Amerika ve Güney Afrika yurt dışında gitmekte tereddüt edilen destinasyonlar olarak işaret edilmektedir (Tablo 2). Yurt içinde ise katılımcıların tek başına seyahat etmekte tereddüt ettikleri bölgelerin başında Güneydoğu Anadolu (6) gelmektedir. Örneğin; Katılımcı 2’nin ifadesinde “Mesela Türkiye’de Güneydoğu bölgesine, ee gitmekte tereddüt etmiştim” belirttiği gibi.

Ek olarak 2 katılımcı Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerini gitmekte tereddüt ettikleri destinasyonlar olarak vurgulamaktadır:

“Tabi illaki oluyor. Hani Türkiye’de bir Van’a tek başına gitmeye tereddüt edebilirim. Hani o doğu ekspresi var ya, ona gitmekte tereddüt edebilirim” (Katılımcı 8).

“Karadeniz, orası daha sıkıntılı. Şöyle sıkıntılı biraz böyle erkekleri onların daha meraklı oluyor ve yabancı bir kadına karşı daha ilgili oldukları için. Hani yalnız gitme konusunda çekilebilirim Karadeniz’e” (Katılımcı 10).

Tablo 2- Riskli olarak algılanan destinasyonlar ve riskli algılanma nedenleri
Table 2- Destinations which is perceived as risky and reason of perceived risky

DESTİNASYONLAR	KATILIMCILAR															
Yurt Dışında	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	Toplam
Güney Asya (Hindistan, Pakistan)			X	X			X	X		X						5
Kuzey Afrika (Fas, Mısır, Cezayir)					X						X	X				3
Güneydoğu Asya (Uzakdoğu)(Tayland)		X						X								2
Güneybatı Asya (Ortadoğu) (İran)						X										1
Güney Amerika	X															1
Güney Afrika									X							1
Türkiye'de	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	Toplam
Güneydoğu Anadolu (Mardin)		X			X		X			X	X		X			6
Doğu Anadolu (Van)								X			X					2
Karadeniz							X			X						2
Genel olarak bütün ülke			X								X					2
Nedenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	Toplam
Cinsiyete dayalı riskler	X	X	X	X	X	X		X	X	X			X			10
Diğerlerinin tepkileri		X						X	X			X				4
Erkeklerin bakışları			X		X					X						3
Politik istikrarsızlık					X	X							X			3
Coğrafi şartlar							X	X								2
Ulaşım		X														1

Avrupa'nın ise sık sık (5) en güvenli algılanan destinasyon olarak vurgulandığı görülmektedir: "Avrupa tarafı bana daha güvenilir geliyor" (Katılımcı 4).

Hem yurt içinde hem de yurt dışında destinasyonlarla ilgili olarak yaşanan bu tereddütlerin en önemli nedeninin "cinsiyete dayalı riskler" (cinsel saldırı ile ilişkili korku algısı, destinasyonun kadın dostu olmaması vb.) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 2):

"Yani, uuu gitmekte tereddüt ettiğim, gitsem mi acaba diye tereddüt ettiğim destinasyonlar tabii oluyor yalnız gezgin olarak. Özellikle böyle kadın dostu olmayan destinasyonları işin açıkçası geri plana atıyorum. Mesela şimdilik Hindistan'a yalnız gitmeyi düşünmüyorum" (Katılımcı 4).

"Mesela çok enteresan çok fazla giden insan duyduğum halde Hindistan'dan bir çekiniyorum. Çünkü çok fazla taciz vakası yaşanıyor, tecavüz boyutunda olmasa da" (Katılımcı 10).

Ek olarak bazı katılımcıların (4) "diğerlerinin tepkileri" den dolayı destinasyon seçimine ilişkin tereddüt yaşadıkları/sınırlandıkları anlaşılmaktadır. Katılımcı 12'nin ifadesi bu

duruma işaret etmektedir: "Avrupa'da çok düşünmedim ama Fas beni biraz itti açıkçası. Okuduğum şeylere dayanarak. Ee aslında bilet alırken tereddüt değildim ama sonra okuduğum yazılar, ailemin arkadaşlarımdan tek mi gideceksin, nasıl gideceksin demesi sanırım etkiledi" (Katılımcı 12).

Diğerlerinin tepkilerinin yanı sıra 3 katılımcı "erkeklerin bakışları"nın da kendilerini sınırladığını dile getirmektedir. Örneğin Katılımcı 13'ün ülke içinde yaşadığı deneyimden bu durum açıkça gözlenebilmektedir: "Şöyle söyleyeyim Türkiye'de hiç tek başıma gezmedim. Tek tük bir kaç gün belki de. İı, yani Türkiye'de daha çok korktuğumu fark ediyorum açıkçası yani buna çok üzülüyorum. Çok daha tedirginim. Çünkü yani bir kaç defa demem oldu, otostop bir kere yaptım Türkiye'de. Bir kere yolda araç beklerken bile arabadaki erkeklerin bakışları gerçekten çok rahatsız ediyor. Otostop çekmesen bile otobüs beklesen bile bakışları inanılmaz rahatsız ediyor. O yüzden tedirgin oluyorum. Zaten tedirgin olmamı gerektirecek birçok sebep sayılabilir malum".

Bazı katılımcılar (3) ise destinasyon seçiminde yaşadıkları tereddüt nedenini orada hüküm süren “politik istikrarsızlık” şeklinde vurgulamaktadırlar:

“Oluyor, mesela aslında Cezayir’e gitmek istiyordum ama Cezayir birazcık karıştı o yüzden onu biraz erteledim” (Katılımcı 5).

“Yani yurt içinde şöyle ben aslen Güneydoğuluyum, Şanlıurfalıyım. Hani oradaki karışıklığı bildiğim için herhalde Urfa’dan, özellikle Diyarbakır’dan sonrasına çok girmeyi tercih etmeyi bilirim” (Katılımcı 10.)

Ek olarak, “coğrafi şartlar” (2) ve “ulaşım” (1) da katılımcılar tarafından değinilen tereddüt nedenlerindedir:

“Coğrafi şartlardan hasta olduğum çok zamanlar oldu. Mesela işte Hindistan’da 4000-5000 bin metreyi aşmış bir yere gitmişim döndükten sonra 15 gün hasta yatmışım. Ha bir daha gider miyim o yolu, asla” (Katılımcı 7).

“İki hafta sonra Uzakdoğu’ya gidiyorum. Tereddütlerim çok fazla. Çünkü adalara gideceğim Filipinler’de ve blokları okuduğum zaman şöyle bir şeyle karşılaştım; adanın bir tarafından bir tarafına gitmek zor olabilir, teknelerle ulaşım zor olabilir. Çünkü orasının ulaşımı farklı olduğu için. Şimdi musonunda etkisinde, yolda kalabilirsiniz, gidemeye bilirsiniz, sonuçta birçok adadan oluşuyor Filipinler. Bir adada kalmam demek, benim uçak biletini kaçırmam demek” (Katılımcı 2).

Katılımcıların birkaçı (3) başlangıçta tereddüt yaşasa da bu yerlere gittikten sonra ön yargılarının kırıldığını dile getirmektedir. Örneğin, katılımcı 6 bu durumu İran, katılımcı 13 ise Mardin deneyimi üzerinden açıklamaktadır:

“Tek tereddüt ettiğim başlangıçta İran’dı. Hiç öyle olmadığını gördükten sonra bir daha başka bir yerde tereddüt edeceğimi sanmıyorum”.

“Mardin’den çok korkmuşum. Mardin’e yalnız gidersem başıma bir şey gelir mi diye. Ama kesinlikle öyle bir şey değilmiş, açıkçası çok keyif aldım. Hiç öyle olmadığını gidince görüyorsunuz”.

Ayrıca, 1 katılımcı yalnız seyahat sayısı arttıkça, tereddütlerinin azaldığını, “şu anda böyle bir şey düşünmüyorum. Çünkü on senedir gezdiğim için daha tecrübeliyim. Belki on yıl önce

sorsaydınız bu soruyu, birkaç ülke söyleyebilirdim size ama şu anda tereddütüm yok” (Katılımcı 11) sözleriyle ifade etmektedir.

Diğer taraftan tereddüt yaşayan katılımcılardan 2’si, dünyada her yerin riskli olabileceğinden de söz etmiştir:

“Ee, şöyle bir şey var dünyada her yer tehlikeli” (Katılımcı 1).

“Kadınlar için riskli dersiniz açıkçası kapının önü de riskli olduğu için ben hiç bakmıyorum ona, risk faktörünü devre dışı bırakıyorum” (Katılımcı 13).

Ayrıca 9 katılımcı gittikleri destinasyonlarda belirli yer/mekân ve zamanları (gece) riskli olarak algıladıklarını vurgulamaktadırlar. Örneğin, cadde, sokak, gece kulübü, hostel ve couchsurfing konutları katılımcıların anlatılarında öne çıkmaktadır: *“Tereddüt ettiğim yerler gece belli bir saatten sonra, bu Avrupa için de böyle biraz daha tedbirli olmak da fayda var yani. Daha dikkatli olmakta” (Katılımcı 5).*

“Mesela sanayi gibi bir sokak gördüğümde, yolum oraya çıktığında veya Fas’ta kahvehane tarzı şeyler çok fazlaydı. Öyle yerlere tabi ki de acaba mı diyerek girdiğim çok oldu. Kadına şiddet ve kadına karşı olan tacizlerden ötürü diyebilirim” (Katılımcı 12).

Katılımcıların risk karşısında, geceleri yalnız dışarı çıkmama (4) ya da seyahat esnasında (hostelde, yolda vb. yerlerde) tanıştıkları kişilerle çıkma (5), yerel halktan yardım isteme (2) ve kıyafetlerine dikkat etme (1) gibi çeşitli davranışlar sergiledikleri görülmektedir:

“Hani yalnız kaldığımda zaten çok dışarı çıkmayı tercih etmiyorum gece. Ama hostelde kalıyorsam oradaki insanlarla muhabbet kurmuşsam, onlar dışarı çıkıyorlarsa gece, onlarla çıkmayı tercih ediyorum” (Katılımcı 10).

“İşin açıkçası mesela Afrika’da kendi başıma gidip bir yere oturmam. Hani orada Couchsurfing vasıtasıyla internette tanıştığım yerlerin bana tavsiye ettiği yerlere gitmeye çalıştım çok kendimi güvende hissetmediğim yerlerde. Mekâna ve bir yere oturma tercihim genelinde gezginlerin internetten toplantıları varsa (Couchsurfing’den her hangi bir etkinlik) oralara

katılıp, onlarla sosyalleşmek şeklinde tercih ettim” (Katılımcı 4).

4.4. Katılmakta Tereddüt Edilen Aktiviteler

Bu bölümde katılımcılara, yalnız gezileri sürecinde ne tür aktivitelere katıldıkları ve katılmakta tereddüt ettikleri aktiviteler olup olmadığı sorulmuştur. Çoğu katılımcı (10), seyahatleri esnasında hiçbir aktiviteye katılmakta tereddüt etmediğini dile getirmiştir. Yürüyüş (7), yerel halkla vakit geçirme (3), zipline (2), dalış (2), yamaç paraşütü (2), bungee jumping (2) rafting (1), köy turları (1), tekne turları (1), bisiklet (1) ve motor turları (1), katılımcıların katıldıkları aktiviteler arasındadır.

“Ee, ya katılmakta tereddüt ettiğim hiç aktivite olmadı. Ee, gittiğim yerlerde mutlaka yerel mutfakları deneyimlerim mümkünse. Ve onlar ne yiyorsa ben de onları yerim. Onun dışında oraya özgü bir şeyler varsa onları deneyimlemeye mutlaka çalışırım. Bolivya’da ölüm yolunda bisiklete bindim. İşte Güney Afrika’da bungee jumping yapma fırsatım oldu. Moğolistan’da şaman ayinlerine katılma şansım oldu gibi. Doğa, adrenalin tutkunuyum diyebilirim” (Katılımcı 9).

4.5. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Tepkiler

Katılımcıların büyük bir kısmı (11) tek başlarına seyahate çıkacaklarını belirttiklerinde, aile, arkadaş gibi yakın çevrelerinden olumsuz tepkiler aldıklarını dile getirmiştir. Örneğin katılımcı 2 yakın çevresinden aldığı tepkiyi şu sözleriyle ifade etmektedir: *“Aa yalnız mı? Uzakdoğu’ya nasıl gideceksin yalnız. Evet, pek olumlu olmuyor açıkçası, çünkü insanlar nedense hep iki kişi ya da grup olarak gezmenin normal olduğunu diğerinin anormal olduğunu düşünüyor. Ama insanın kendisini keşfetmesi için harika bir seçenek bence. O yüzden ben onlara kulaklarımı tıkıyorum ve yapacağım şeyden de geri kalmıyorum”.*

Katılımcıların tek başına gerçekleştirdikleri seyahat sayısı arttıkça bu tepkilerin daha olumlu hale geldiği görülmektedir: *“Evet, ilk gideceğim zaman ee tabi ki ne yapacaksın olur mu öyle şey. Nasıl yapacaksın, yanına bir arkadaşını alsan daha iyi olur gibi tepkiler aldım. Ama daha sonra alıştılar, onlar da alıştı. Artık öyle tepkiler*

almıyorum. Ama ilk zamanlar aldım” (Katılımcı 11).

“Ailem ilk zamanlar çok tepkili ve kabullenemiyordu bu durumu. Ya çocuğum yanına bir arkadaşını alsaydın gibi tepkileri oluyordu. Ama zaman içerisinde gördüler ki yalnız gidiyorum ve başıma bir şey gelmiyor. Her şey yolunda gidiyor ben bu işi kotara biliyorum tek başıma. Bir süre sonra artık keşke yanına birini alsaydın demeyi bıraktılar” (Katılımcı 11).

Diğer taraftan, 4 katılımcı yalnız seyahate çıkacaklarını belirttiklerinde ailelerinden olumlu destekler aldıklarını belirtmiştir. Örneğin; katılımcı 1’ in ifadesi *“Ailemden gayet iyi destek alıyorum. Arkadaşlarımdan da destek alıyorum”* şeklindedir.

Ek olarak, geziniz sırasında ziyaret ettiğiniz destinasyonlardaki yerel halktan ne tür tepkiler alıyorsunuz sorusuna verilen yanıtlar, katılımcıların (10) olumlu tepkiler aldıklarını ve yerel halk ile yakın ilişkiler kurduklarını göstermektedir:

“Şimdi yaşımın verdiği bir şeyle çok fazla saygı ve sevgi alıyorum açıkçası. Zaten benim yaşımda Türkiye’de çok fazla gezen yok. Yani tepkiler çok iyi, en son bu Avustralya-Yeni Zelanda seyahatimde hep gençlerle, ayrı ayrı insanlarla, onların evlerinde kaldım, Instagramdan olsun sayfamdan olsun mesaj atıp davet edenler çok oldu, yani tepki her zaman bana çok olumlu” (Katılımcı 1).

Diğer taraftan, 4 katılımcı yerel halktan olumsuz tepkiler aldıklarını belirtmiştir. Bu durumun, hem toplumsal cinsiyete dayalı hem de gidilen destinasyondaki yerel halkın Türk-Müslüman kadınına ilişkin sahip olduğu kalıp yargılarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu vurgu aşağıdaki örneklerde görülmektedir.

“Bazen insanlar Türk olduğum için şaşırıyorlar, öncelikle o. Türk bir kadın, evli bir kadın, üstelik yalnız geziyor. Buna nasıl eşimin izin verdiğini, işte nasıl böyle bir şey olur, Türkiye’yi kafalarında farklı canlandırdıkları için inanamıyorlar. Mesela ben Bremen’de yaşlılar yurdunda kaldım. Sadece ucuz bir yer olsun diye. Orda benim pasaportumu görmek istediler, yani inanmadılar. Kafalarında Türk kadını tek başına gezmez” (Katılımcı 5).

“İnsanlar sürekli şey sorguluyorlar. Neden yalnızsın kocan yok mu, yaşım da çok genç olmadığı için tek başına bir kadının kocası da memleketindeyken neden orada olduğunu idrak edemediler, epeyce anlatmam gerekti falan”(Katılımcı 9).

4.6. Memnuniyet ve Seyahate İlişkin Gelecek Davranışlar

Yalnız gerçekleştirdikleri seyahat deneyimlerinden memnun olup olmadıkları sorulan katılımcıların tamamı (15) tek başına çıktıkları seyahat deneyimlerinden genel olarak memnun olduklarını belirtmişlerdir. “Öğrenme ve tecrübe”nin (11) bu memnuniyette etkili olan en önemli faktör olduğu görülmektedir:

“Evet, iyisiyle kötüsüyle çok memnunum. Her türlü deneyim inanılmaz öğretici, inanılmaz kıymetli. Dolayısıyla yolculuğun her anı, hiçbir şey yapmadığım gün bile öyle şeyler oluyor ki hani hayatla ilgili, kendinle ilgili, dünyayla ilgili birçok şey öğreniyorum” (Katılımcı 3).

“Yeni insanlar ve kültürler tanıma”, “vizyon genişlemesi”, “özgüven artışı ve güçlenme” de

memnuniyeti etkileyen diğer faktörlerdir (Tablo 3): “Her bir yolculuk ayrı bir deneyim, ayrı bir öğretici gerçekten. İnanılmaz da keyifli. Yani iyi ki yapmışım keşke daha fazla yapabilsen diyorum ki hani yapacağım. Birincisi dünyayı genişletiyor. Vizyonumu genişletiyor ve dünyanın her yerinden arkadaşınız oluyor o da inanılmaz güzel bir duygu. Hepsinden kesinlikle memnunum”(Katılımcı 4).

“Memnunum şöyle ki dediğim gibi birçok kültür tanıyorum. O kültürü yaşayan insanların evinde kalıyorum, çok farklı yaşantılar görmüş oluyorum. Bizden belki de 100 yıl geride bu yaşamlar. Onları tanıyorum, işte yeni yeni coğrafyalar tanıyorum ve yeni bir şey keşfetmenin mutluluğunu yaşıyorum o anlamda hoşuma gidiyor. Bir de tabii ki daha evrensel düşünüyorsun”(Katılımcı 7).

“Çok, bana dünyanın kapılarını açtı. Ben küçücük bir kasabada doğdum, büyüdüm. 17 yıl hiç bu kasabadan çıkmadım bile. Ama hep hayalim başka ülkeler, başka yabancı diller, başka başka şeylerdi. Onları keşfettim ve ikinci evliliğimi de bir seyahat esnasında tanıştığım bir İspanyol ile yaptım”(Katılımcı 5).

Tablo 3- Yalnız seyahate ilişkin memnuniyet nedenleri
Table 3- Satisfaction reasons for solo travel

MEMNUNİYET NEDENLERİ	KATILIMCILAR															Toplam
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
Öğrenme ve tecrübe			X	X	X		X		X	X	X	X	X	X	X	11
Yeni insanlar ve kültürler tanıma				X	X		X			X	X	X			X	7
Vizyon genişlemesi				X	X		X		X		X			X		6
Özgüven artışı ve güçlenme						X		X		X	X	X				5

Katılımcıların yalnız gezmeye devam edip etmeyeceklerini anlamaya yönelik soruya verilen yanıtlar, neredeyse tamamının (14) tek başına seyahat etmeye devam edeceğini göstermektedir:

“Evet, bundan sonraki planım kasım gibi olacak herhalde Vietnam, Kamboçya’da en az bir veya bir buçuk ay süreceğim bir yalnız seyahat düşünüyorum. Şimdiden heyecanlıyım, onun araştırmalarını yapıyorum. Nereye gideceğim, nasıl gideceğim ucuz uçak bileti nasıl bulurum. Planlarımda bunlar var” (Katılımcı 5).

“Edeceğim. Evet, çünkü çok hoşuma gidiyor. Şöyle Pakistan kafaya taktım oraya

gidilecek. Yani gelecek Rotam Pakistan olacak. Yani hala bilinmeyen kültürler var, elimden geldiğince takip etmeye çalışacağım onları, böyle hikâyesi olan şeyler yaşamak istiyorum”(Katılımcı 7).

5. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, yalnız seyahat, Türkiye’de yaşayan kadın gezginler örneğinde, turizm coğrafyası, kültürel ve feminist coğrafya bağlamında ele alınmaya çalışılmıştır. Araştırma yalnız seyahat eden kadın gezginlerin destinasyon seçimlerini, yalnız seyahate ilişkin risk algılarını

(destinasyonlar, yerler ve mekânlar, aktiviteler vb.) ve memnuniyetlerini anlamayı amaçlamıştır.

Yalnız seyahat eden kadın gezginlerin destinasyon seçimlerine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde; katılımcıların destinasyon seçerken dikkat ettikleri öncelikli faktörün **güvenlik** olduğu anlaşılmıştır. Bu açıdan araştırma güvenliğinin, gezgin kadınlar için temel endişe kaynağı olduğunu belirten Bond'un (1997) araştırmasını desteklemektedir. Güvenliğin yanı sıra, *ekonomik uygunluk, mesafe-erişilebilirlik, farklılık ve iklim* de Türkiye'de ikamet eden yalnız kadın gezginlerin destinasyon seçim sürecinde önem verdikleri faktörlerdir.

İlgili literatüre göre, yalnız seyahat eden kadınlar belirli destinasyonları yüksek-riskli olarak algılamaktadır (Wilson ve Little, 2008; Yang vd., 2018). Söz gelimi, Yang ve diğerlerinin (2018) araştırmalarında, Avrupa, Afrika, Kuzey Asya ve Orta Doğu, Asyalı yalnız kadın gezginler tarafından yüksek riskli destinasyonlar olarak belirtilmiştir. Bir ölçüde, araştırmacıların bulgularına benzer şekilde, araştırmamızda, *Güney Asya, Kuzey Afrika, Uzak Doğu, Orta Doğu* Türkiye'de ikamet eden yalnız kadın gezginlerin riskli olarak algıladıkları, dolayısıyla sınırlı erişim sağladıkları destinasyonlar ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan, araştırmacıların bulgularından farklı olarak, *Avrupa'nın Türkiye'de yaşayan yalnız kadın gezginler tarafından en güvenli-en az riskli destinasyon olarak algılandığı* ifade edilebilir. Yurt içinde ise *Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve Karadeniz* yalnız kadın gezginlerin riskli olarak algıladıkları destinasyonlardır. Katılımcıların destinasyonlarla ilgili risk algısında **cinsiyete dayalı riskler** önemli bir etkiye sahiptir. *Erkeklerin bakışları, politik istikrarsızlık, coğrafi şartlar, diğerlerinin tepkileri ve ulaşım* bu algıda etkili olan diğer faktörlerdir.

Yang ve diğerleri (2018) araştırmalarında, yalnız kadın gezginlerin, cadde, turistik yerler, eğlence mekânları, toplu taşıma, hem ücretli hem de ücretsiz konaklama gibi yer ve mekânları riskli olarak algıladıklarından söz eder. Wilson ve Little'm (2008) araştırmalarında da kenar sokak araları, karanlık sokaklar, izbe köyler kadınların yalnız seyahatlerinde tehlikeli olarak algıladıkları yerler olarak belirtilmiştir. Benzer şekilde bu araştırmada, Türkiye'de yaşayan yalnız kadın

gezginlerin, gittikleri destinasyonlarda belirli yer/mekân ve zamanları (geceleri) riskli veya tehlikeli olarak algıladıkları ve buralara sınırlı erişim sağladıkları söylenebilir. *Cadde, sokak, gece kulübü, hostel ve couchsurfing konutları* bu yer ve mekânlar arasındadır. Geceleri yalnız dışarı çıkmama veya seyahat esnasında hostelde tanışılan insanlarla çıkma, yerel halktan yardım isteme ve kıyafetlere dikkat etme katılımcıların bu risklerle baş etme stratejileri arasındadır. Yalnız kadın gezginlerin deneyimledikleri bu sınırlılıklar bizlere turizm mekânlarının nasıl düzenlenmesi gerektiği yönünde ipuçları sunmaktadır.

Araştırma bulguları yalnız kadın gezginlerin tek başlarına seyahate çıkacaklarını belirttiklerinde, aile, arkadaş gibi yakın çevrelerinden; *"Aa yalnız mı, Sen deli misin, ne işin var!"* gibi olumsuz tepkiler aldıklarını göstermiştir. Bu tepkilerin seyahate yalnız başına çıkma ve bununla ilişkili güvenlik endişesi ile ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Diğer taraftan, katılımcıların tek başına gerçekleştirdikleri seyahat sayısı arttıkça bu tepkilerin daha olumlu hale geldiği söylenebilir. Ayrıca katılımcılar, yalnız seyahatleri sürecinde yerel halktan olumlu tepkiler almış ve yerel halk ile yakın ilişkiler kurmuşlardır. Bu durumun yalnız kadın gezginlerin, klasik turistlerden farklı olarak yerli halkla deneyime önem veren post-modern turisti yansıtmaları ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın amaçlarından biri de katılımcıların yalnız gerçekleştirdikleri seyahatlerinden memnun olup olmadıklarını ve yalnız seyahate ilişkin gelecek davranışlarını anlamaya çalışmaktır. Araştırma bulguları, katılımcıların tek başına çıktıkları seyahat deneyimlerinden genel olarak memnun olduklarını göstermiştir. *Öğrenme ve tecrübe, yeni insanlar ve kültürler tanıma, vizyon genişlemesi, özgüven artışı ve güçlenme* memnuniyeti etkileyen faktörler olarak belirmektedir. Bu faktörler aynı zamanda katılımcıların yalnız seyahat etme motivasyonları olarak da yorumlanabilir. Bu bağlamda, araştırmamız kadınların yalnız seyahat etmesinde etkili olan faktörlerin; öğrenme (Bond, 1997; McArthur, 1999; Jordan ve Gibson, 2005; Chiang ve Jogaratnam, 2006), diğer insanları ve kültürleri keşfetme (McArthur, 1999), kendini güçlendirme ve özgüven kazanma arayışı (Jordan ve Gibson,

2005; Wilson ve Harris, 2006) olduğunu gösteren araştırma bulgularını desteklemektedir. Ek olarak, memnuniyetle de ilişkili olarak katılımcıların tek başına seyahat etmeye devam edeceği anlaşılmaktadır. Bu anlamda yalnız seyahatin, katılımcılara yaşamlarını etkileyen kabul görmüş sosyal ve kültürel cinsiyet rollerini aşmada aracı olduğu, başka bir ifadeyle katılımcıların yalnız seyahat ile kendi sosyal kimliklerini yeniden inşa ettikleri söylenebilir.

Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, cinsiyete dayalı risklerin kadınların yalnız seyahate ilişkin algısını ve erişimini etkileyen temel faktör olduğu görülmüştür. Çalışma bu açıdan Wilson ve Little'ın (2008) bulgusuyla paralellik göstermekte ve feminist coğrafya bakış açışını desteklemektedir. Fakat tüm bu risklerin farkındalığına rağmen katılımcıların risk-alma davranışı gösterdikleri (riskli algılanan mekânlara gitme-aktivitelere katılma) de göz ardı edilmemelidir. Bu anlamda, araştırma bazı kadınların riskin farkındalığına rağmen yalnız

seyahat etmelerini gönüllü bir risk alma çabası olarak açııklayan literatürü (Myers, 2010; Yang vd., 2018) de desteklemektedir.

Son olarak yalnız seyahat eden kadın gezginler ile ilgili uluslararası literatürde sınırlı, ulusal literatürde ise çalışma bulunmadığını belirtmek gerekmektedir. Araştırma yanıtlamaya çalıştığı sorularla başlangıç niteliği taşımakta, konunun farklı yönlerden ve örneklemler üzerinden ele alınarak araştırılmasına ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekmektedir. Özellikle, aynı zamanda bir Ortadoğu lkesi de olan Türkiye, konun hem ulusal hem de uluslararası literatür tarafından incelenmesi için eşsiz bir bağlam sağlamaktadır. Yine sosyo-ekonomik düzeyin kadınların yalnız seyahatine etkisi de ayrıca araştırmaya değer bir husustur.

REFERANSLAR

- Aitchison, C., Reeves, C. 1998. Gendered (Bed) spaces: The culture and commerce of women only tourism. In C. Aitchison & F. Jordan (Eds.) *Gender, Space and Identity: Leisure, Culture and Commerce*, Leisure Studies Association. UK.
- Aitchison, C. 1999. New cultural geographies: The spatiality of leisure, gender and sexuality. *Leisure Studies* 18, 19-39.
- Bond, M.1997. Women Travelers: A New Growth Market. [Retrieved from https://www.hotel-online.com/News/PressReleases/PataWomenTravellers_Nov1997.html.]
- Blunt, A. 1994. *Travel, Gender and Imperialism: Mary Kingsley and West Africa*. The Guilford Press, New York, London.
- Carvalho, G., Baptista, M.M., Costa, C. 2014. Women Travelling Alone: Prospects on Gender and Tourism Experiences. RT&D 21/22.
- Cockburn, W.C., Friend, L., Mcintosh, A. 2006. A Discourse Analysis of Representational Spaces: Writings of Women Independent Traveler. *Tourism* 54, 7-16.
- Chiang, C., Jogaratnam, G. 2006. Why Do Women Travel Solo for Purposes of Leisure?. *Journal of Vacation Marketing* 12, 59-70.
- Dartmouth Library, 2018. A short definition for feminist geography, https://researchguides.dartmouth.edu/human_geography/feminist (Son Erişim:10.11.2018)
- Deniz, A. 2018. Feminist Coğrafya: Cinsiyetin Coğrafyası & Coğrafyanın Cinsiyeti. N. zgen (Editr) *Sosyal Coğrafya* içinde, Pegem Akademi, Ankara.

- Dias, K., Blecha, J. 2007. Feminism and social theory in geography: An Introduction. *The Professional Geographer*, 59, 1-9.
- Elden, S. 2009. Space I. In R. Kitchin ve N. J. Thrift (Eds.), *International Encyclopedia of Human Geography*, Elsevier. UK.
- Elsrud, Torun. 2001. Risk creation in traveling: Backpacker adventure narration. *Annals of Tourism Research* 28, 597–617.
- Gibson, H., Jordan, F., Berdychevsky, L. 2013. Women and Tourism. In V.J. Freysinger., S.M. Shaw., K.A. Henderson., and M.D. Bialeschki (Ed.) *Leisure, Women, and Gender*. Venture Publishing.
- Green, E., Singleton, C. 2006. Risky bodies at leisure: Young women negotiating space and place. *Sociology* 40, 853–871.
- Jordan, F. 2003. *Gendered Discourses of Tourism: The Experiences of Mid-Life Women Travelling Solo*. Unpublished Phd Thesis, University of Gloucestershire, UK.
- Jordan, F., Gibson, H. 2005. ‘We’re not stupid. But we’ll not stay home either’: Experiences of solo women travellers. *Tourism Review International* 9, 195-212.
- Jordan, F., Aitchison, C. 2008. Tourism and the sexualisation of the Gaze: Solo female tourists’ experiences of gendered power, surveillance and embodiment. *Leisure Studies* 27, 329-349.
- Massey, D. 1994. A global sense of place. *Space, Place, and Gender*. University of Minnesota, Press Minneapolis.
- Mott, C. 2016. Feminist geography (Annotated Bibliography).
<http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199874002/obo-9780199874002-0123.xml> (Son Erişim:10.11.2018).
- Mcarthur, M.1999. *Out of Place: Gender, Identity, and Space, and the Experiences of Contemporary Solo Women Travelers*. Unpublished Master’s Thesis. Trent University. Peterborough, Ontario, Canada. 129 page.
- Mcnamara, K. E., Prideaux, B. 2010. A typology of solo independent women travellers. *International Journal of Tourism Research* 12, 253-264.
- Myers, L.M. 2010. *Women’s Independent Travel Experiences in New Zealand*. Unpublished Doctoral Thesis. University of Sunderland. 286 page.
- Pritchard, A., Morgan, N, J. 2000. Constructing tourism landscapes-gender, sexuality and space. *Tourism Geographies* 2, 115-139.
- Richards, G. 2014. The New Geographies of Tourism: Space, Place and Locality. Paper Presented at The Wageningen Geography Lectures, <https://www.academia.edu/10147781> (Erişim tarihi: 19.10.2018) .
- Seow, D., Brown, L. 2018. The solo female Asian tourist, *Current Issues in Tourism* 21, 1187-1206.
- The Coverage, 2018. <https://thecoverage.my/entertainment/stories/25-year-old-solo-traveler-raped-killed-first-country-visited/>, (Son Erişim: 13.10.2018)
- The Telegraph, 2018, Why are so many of us now choosing to travel alone?,
<https://www.telegraph.co.uk/travel/comment/whats-behind-the-rise-in-solo-travel/> (Son Erişim: 13.10.2018)
- Tivers, J. 2012. *Tourism, Space and Gender*. In Wilson, J. (Ed.) *The Routledge Handbook of Tourism Geographies*, Abingdon, Oxon.

- Uriely, N., Belhassen, Y. 2006. Drugs and risk-taking in tourism. *Annals of Tourism Research* 33, 339–59.
- Valentine, G. 1989. The Geography of women’s fear. *Area* 21, 385-390.
- Yang, E.C.L., Khoo-Lattimore, C., Arcodia, C. 2018. Constructing space and self through risk taking: A case of Asian solo female travelers. *Journal of Travel Research* 57, 260-272.
- Wilson, E.C. 2004. *A Journey of Her Own?: The Impact of Constraints on Women’s Solo Travel*. Unpublished Doctoral Thesis. Griffith University. 360 page.
- Wilson, E., Little, D.E. 2005. A ‘Relative escape’? The Impact of constraints on women who travel solo. *Tourism Review International* 9, 155-174.
- Wilson, E., Little, D.E. 2008. The Solo female travel experience: Exploring the ‘Geography of Women's Fear’. *Current Issues in Tourism* 11, 167-186.
- Wilson, E., Harris, C. 2006. Meaningful travel: Women, independent travel and the search for self and meaning. *Tourism* 54, 161-72.



Ege Coğrafya Dergisi 27 (2), 2018, 127-134, İzmir-TÜRKİYE
Aegean Geographical Journal, 27 (2), 2018, 127-134, İzmir-TURKEY

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

ARE SUMMER RESORTS COOLER IN SUMMER? A CASE STUDY OF İZMİR PROVINCE

Sayfiye Alanları Yazları Daha Serin mi? İzmir İli Örneği

Doğukan Doğu YAVAŞLI¹

*Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat
Fakültesi Coğrafya Bölümü, Kırşehir
dogukan.yavasli@ahievran.edu.tr*

M. Kirami ÖLGEN

*Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Coğrafya Bölümü, İzmir
kirami.olgen@ege.edu.tr*

Volkan ZOĞAL

*Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Coğrafya Bölümü, İzmir
volkan.zogal@ege.edu.tr*

*(Teslim: 10 Eylül 2018; Düzeltme: 31 Ekim 2018; Kabul: 15 Kasım 2018)
(Received: September 10, 2018; Revised: October 31, 2018; Accepted: November 15, 2018)*

Abstract

Satellite based land surface temperatures (LST) are widely used for urban climate studies particularly at the areas where spatial distribution of meteorological data is not adequate. This paper evaluates Moderate Resolution Imaging Spectroradiometer (MODIS) data to detect summer daytime and nighttime LSTs at İzmir city center and major summer resort areas around it. We investigated whether these summer resorts are cooler in summer than the İzmir city center for both daytime and nighttime temperatures for the 2003-2016 period. We have found that Çandarlı and Dikili have higher LSTs during daytime than İzmir city center for the most of the period while İzmir city center has higher LSTs than all the other summer resorts at nighttime. Mann – Kendall trend analysis shows that there is statistically significant negative trend at the 1% significance level for Dikili and Eski Foça and 5% significance level for İzmir for daytime LSTs. However, statistically significant positive trend is observed for nighttime LST's at the 1% significance level for Çeşme, Dikili and Urla while Çandarlı, Eski Foça and Yeni Foça has a positive trend at the 5% significance level. We attribute to nighttime positive trends of LSTs to urban heat island effect regarding urbanization and the increase of artificial surfaces in those areas.

Keywords: Land surface temperature, urban heat island, Mann – Kendall trend analysis, MODIS.

¹ Sorumlu Yazar/ Corresponding author: Doğukan Doğu YAVAŞLI / dogukan.yavasli@ahievran.edu.tr

Öz

Uydu tabanlı yeryüzü sıcaklıkları iklim çalışmalarında, özellikle de meteoroloji istasyonlarının mekânsal dağılımının yeterli olmadığı alanlarda sıklıkla kullanılmaktadır. Bu çalışma İzmir kent merkezi ve çevresindeki belli başlı sayfiye alanlardaki yaz mevsimine ait gündüz ve gece yeryüzü sıcaklıklarını belirlemede Moderate Resolution Imaging Spectroradiometer (MODIS) verisini kullanmaktadır. Çalışma kapsamında 2003 – 2016 yılları arasında hem gündüz hem de gece sıcaklıklarına göre sayfiye alanlarının İzmir kent merkezine göre daha serin olup olmadığı incelenmiştir. Bulgulara göre söz konusu dönemin büyük çoğunluğunda İzmir kent merkezine göre Çandarlı ve Dikili gündüzleri daha yüksek yüzey sıcaklıklarına sahipken; gece sıcaklıklarında İzmir kent merkezi incelenen sayfiye istasyonların tamamından daha yüksek yüzey sıcaklığına sahiptir. Mann – Kendall eğilim analizine göre gündüz yüzey sıcaklıklarında Dikili ve Eski Foça’da %1 düzeyinde, İzmir kent merkezinde %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir azalış eğilimi görülmektedir. Buna karşın, gece yüzey sıcaklıklarında Çeşme, Dikili ve Urla’da %1 düzeyinde, Çandarlı, Eski Foça ve Yeni Foça’da ise %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir artış eğilimi tespit edilmiştir. Gece yüzey sıcaklıklarındaki söz konusu pozitif eğilimin bu alanlarda kentleşmenin ve dolayısıyla yapay yüzeylerin artışı ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeryüzü sıcaklığı, kentsel ısı adası, Mann – Kendall eğilim analizi, MODIS.

1. Introduction

The land surface temperature (LST) is the radiative temperature of the land surface or to put it all in simple terms it is the measurement of how hot the land is. It differs from air temperature, which is typically measured at 2 m above ground. Even though air temperatures and LSTs are strongly correlated (Vogt et al., 1997; Vancutsem et al., 2010; Benali et al., 2012) both have different physical meanings because land heats and cools more quickly than air. It is known that during daytime, surface temperature is generally higher than air temperature, and at nighttime, the opposite occurs (Cresswell et al., 1999; Çiçek et al., 2013). Surface temperature affects the thermal comfort thus the health of people (Rasul et al., 2016).

Since the LST changes rapidly in space as well as in time, the detection of its spatial and temporal distribution requires detailed measurements (Li et al., 2013; Sekertekin vd., 2016). Satellite-based thermal infrared data is linked to the LST through the radiative transfer equation and LST can be obtained from satellites using various algorithms and methods that take emissivity and atmospheric corrections into account.

Satellite based LSTs are widely used for urban climate studies (Voogt and Oke, 2003; Kaya et al., 2012) since the change in urban/non-urban

land uses can result in warming or cooling trends. These changes usually cause a phenomenon called the urban heat island (UHI) referring to the positive difference in air and surface temperature between an urban area and its non-urban surroundings and studies of UHIs have often cited urban area expansion as a main factor in the UHI development (Oke, 1973). Replacement of impervious surfaces and human-made structures with vegetation result with temperature increase in those areas. The UHI implicitly distress on human thermal comfort, which is the result of the combined effect of temperature, wind speed, air humidity and radiation (Höppe, 1999).

The distress on human thermal comfort in the cities causes people to travel non-urban areas such as the second homes in summer resort areas or highlands especially on the warm period of the year. This study focuses on LSTs of İzmir city center and the summer resorts around it using MODIS satellite data and tries to answer the question if these summer resorts fulfill the need of cooling on summers for inhabitants of İzmir. For this purpose, we compare the LSTs of the İzmir city center and summer resorts around along with the investigation of the change in the LSTs for 2003 – 2016 period using non-parametric Mann-Kendall (M-K) test. One of the novel contributions of this paper is determination of summer LSTs at the summer resort settlements of İzmir in spatially

comprehensive way where there are either no meteorological station or they are not dating back further for climatological analysis. Another contribution is the detection of the temporal change for LSTs for 14-year period and the significance of the trend.

2. Study Area

The study area, İzmir province is located at the west coast of Turkey (fig. 1). This study focuses on İzmir city center and major summer resorts Dikili, Çandarlı, Yeni Foça, Eski Foça, Urla, Çeşme and Gümüldür around it. Typical Mediterranean climate that is observed at İzmir province characterized by mild, rainy winters and hot, dry summers and there are strong inter-annual variability of climate components (Erlat, 2003; Bolle, 2012). The average air temperatures for summer months are between 25°C – 28°C however, daily maximums with more than 40°C can occur.

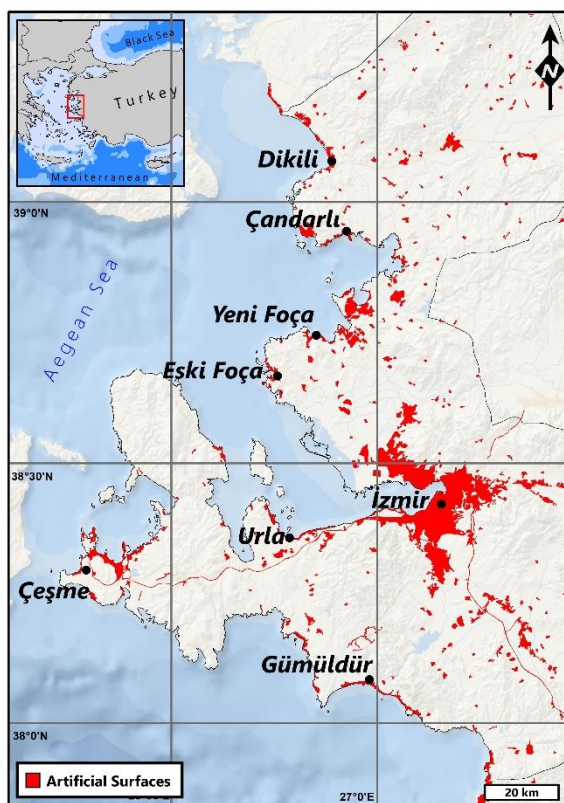


Figure 1- İzmir and selected summer resort areas.
(Background layer credits: Esri, DeLorme, GEBCO,
NOAA NGDC)

The summer resorts at İzmir are coastal settlements used especially in summers by both people from and out İzmir. People usually travel to these resorts (daytrip or long duration) especially in summers for swimming activities and getting away from excessive hot weather and city life distress.

While the primary economic activity before 1980s' at these areas were fishing and/or agriculture, from this date forward, the high demand on touristic facilities and vacation houses converted their rural pattern to urban by the rapid increase on second homes and their population (Özgüç, 2017). Although there are no official statistics for İzmir, The Ministry of Tourism have announced that, the total number of second homes in Turkey were 102.400 in 1990 (Turizm Bakanlığı, 1990) and 559.934 in 2013 according to General Directorate of Civil Registration and Citizenship (NVİ, 2013).

3. Data

Although there are two main meteorological stations in İzmir city center having data back to 1930s' at the summer resort areas, either there are no meteorological stations (i.e. Çandarlı) or they are not dating back further for climatological analysis. Therefore, we preferred using Moderate Resolution Imaging Spectroradiometer (MODIS) LST and Emissivity 8-Day composite products (MYD11A2) acquired from EarthExplorer website (<https://earthexplorer.usgs.gov/>) for the period from 2003 to 2016. The data were filtered based on the QA flags provided in the quality control layers of the products. Aqua satellite passes over the study area at approximately 01:00 and 14:00 local time letting us to have daytime and nighttime LST values for the study area.

We used CORINE Land Cover (CLC) 2000 and 2012 to determine the boundary of the urban area of İzmir and other summer resort areas instead of administrative divisions.

4. Methodology

The CLC 2012 has been used to determine the existing artificial surfaces corresponding İzmir urban area and the summer resort areas. According to the CLC data sets the artificial surfaces class

contains urban fabric, industrial, commercial and transport units, mine dump and construction sites and non-agricultural vegetated areas. To avoid a mixture of artificial surface pixels and others, 1 km buffer zone has been applied.

The MODIS MYD11A2 products of each year's summer season (June-July-August) has been used to assess the LSTs. The MODIS LST data of 14-year period is converted to Celsius degrees. Mean pixel values have been calculated for each summer period for daytime and nighttime LSTs. All the pixels representing İzmir city center and the summer resort areas then averaged giving the average LST for each summer ($Pixel_{Mean}$) (fig. 2).

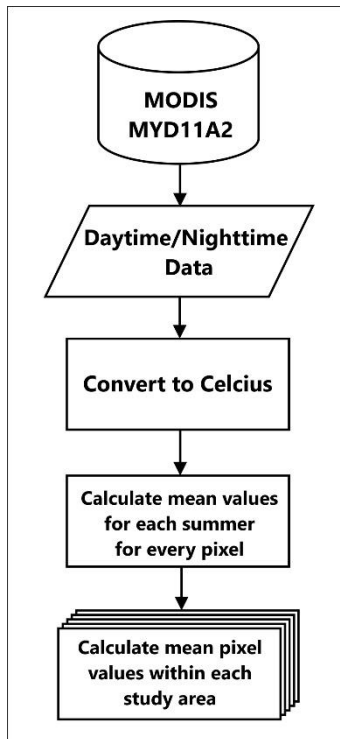


Figure 2- Flowchart of the calculation of $Pixel_{Mean}$ values from MODIS data

The trends of LSTs has been examined using the non-parametric M-K test. The M-K test is a nonparametric test for monotonic trends that provides an indication of whether a trend exists and whether the trend is positive or negative. Two hypotheses were tested using the M-K: the null hypothesis, H_0 , that there is no trend in the time series; and the alternative hypothesis, H_a , that there is a statistically significant trend in the series, for a

given α significance level. In this study, significance levels 5% and 1% were used. We have used both the Kendall tau coefficient (τ) and M-K coefficient (S) to identify rank correlation. Kendall τ is defined as the actual rating score of correlation divided by the maximum probable score and is calculated as:

$$\tau = \frac{S}{0,5n(n-1)} \quad (\text{eq.1})$$

where n denotes the sample size. The M-K coefficient is calculated as:

$$S = \sum_{k=1}^{n-1} \sum_{j=k+1}^n \text{sign}(x_j - x_k) \quad (\text{eq. 2})$$

where n is the number of observation values in the series, x_1, x_2, \dots, x_n represent n data points where x_j represents the data point at time j . $\text{Sign}(x_j - x_k)$ is the sign function as:

$$\text{sign}(x_j - x_k) = \begin{cases} 1 & x_j > x_k \\ 0 & x_j = x_k \\ -1 & x_k < x_j \end{cases} \quad (\text{eq. 3})$$

A high positive value of τ or S indicates an increasing trend where a low negative value is an indicator of a decreasing trend. However, it is necessary to compute the probability associated with τ or S to statistically quantify the significance of the trend. τ ranges from -1 to +1 and closer number to these, means a stronger relationship. Sen's slope estimator (Sen, 1968) is used to estimate the slope (change per unit time) of the trend. The averages of all the pixels associated with İzmir city center and summer resort areas for each summer is used for M-K trend analysis.

5. Results and Discussion

The annual averages of summer LSTs show that İzmir city center is warmer in daytime comparing with summer resort areas except for Çandarlı and Dikili (fig. 3). For the nighttime

LSTs, İzmir city center is warmer than all summer resort areas (fig. 4). The upward trend can be noticed for the nighttime LSTs in all areas. It should be noted that the effect of 2007 South Europe heat wave (Founda and Giannakopoulos, 2009) can be observed in both daytime and nighttime LSTs while 2010 summer heat wave (Barriopedro et al., 2011) can only be distinguished at the nighttime LSTs.

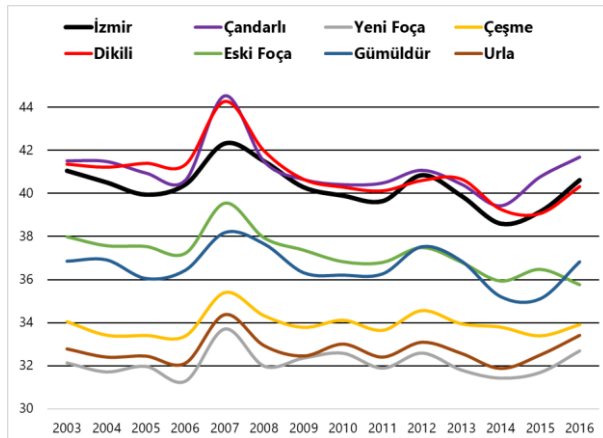


Figure 3: Temporal change in daytime Pixel_{Mean} values for İzmir city center and the summer resort areas

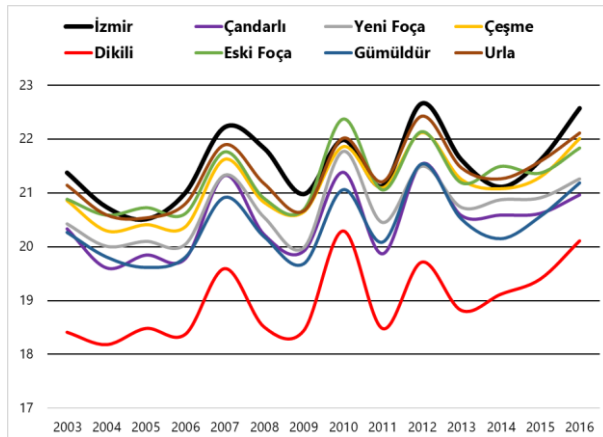


Figure 4-Temporal change in nighttime Pixel_{Mean} values for İzmir city center and the summer resort areas

The M-K test shows that there is statistically significant negative trend at the 1% significance level for Dikili and Eski Foça and 5% significance level for İzmir for daytime LSTs (table 1 and fig. 5). The Sen's slope values indicate that the negative trend is more than 1°C per decade for these areas. Negative trend with no significance

can be observed at Çandarlı, Çeşme and Gümüldür while Urla and Yeni Foça have positive trend with no significance.

Table 1- Results of the Mann-Kendall test for LSTs. (* Statistically significant trend at the 5% significance level. ** Statistically significant trend at the 1% significance level.).

	Day		Night	
	M-K τ	Sen's Slope	M-K τ	Sen's Slope
İzmir	-0.41*	-0.12	0.32	0.09
Çandarlı	-0.30	-0.06	0.49*	0.09
Çeşme	-0.01	0.00	0.52**	0.08
Dikili	-0.54**	-0.16	0.52**	0.09
Eski Foça	-0.69**	-0.15	0.47*	0.08
Gümüldür	-0.25	-0.09	0.36	0.07
Urla	0.12	0.01	0.52**	0.09
Yeni Foça	0.01	0.00	0.41*	0.08

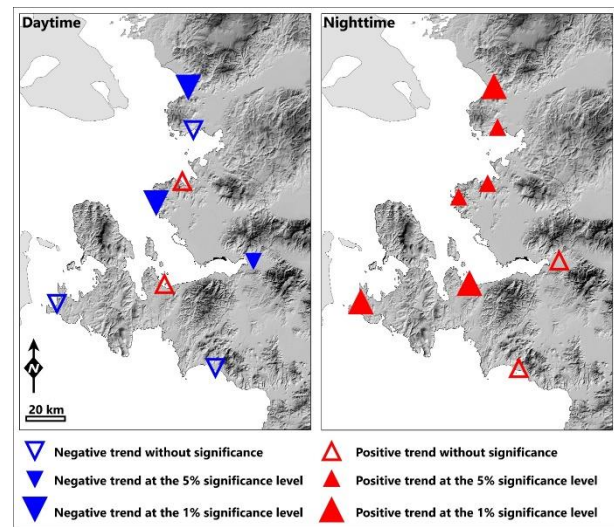


Figure 5- Distribution of Mann-Kendal trend analysis results at the study area for daytime and nighttime LSTs. See fig. ? for the labels of the locations.

On the other hand, statistically significant positive trend can be noticed at the 1% significance level for Çeşme, Dikili and Urla while Çandarlı, Eski Foça and Yeni Foça has a positive trend at the 5% significance level (table 1 and fig. 5). The other areas, İzmir city center and Gümüldür, have also a positive trend without significance. The

Sen's slope values indicate that the positive trend is between 0.7°C - 0.9°C per decade for nighttime LSTs for all the areas.

According to the results, İzmir city center, Çandarlı and Dikili are warmer than all the other areas at daytime and there is no substantial difference in the daytime LSTs for these three areas. In terms of nighttime LSTs, İzmir city center is warmer than all the summer resort areas for almost all 14-year period. Apart from humidity and wind speed, it can be affirmed that people have a better thermal comfort at the summer resorts, especially in nighttime LSTs for all the inspected period. On the other hand, the results of the M-K analysis shows that this situation is changing. Six of the seven investigated summer resort areas have statistically significant positive trend for the nighttime LSTs. The larger magnitude of the summer nighttime warming rates are consistent with Türkeş et al. (2002) and it is associated with the rapid urbanization. This is generally explained by the higher heat capacity of urban structures and impervious surfaces that store more energy during daytime and slowly releases it during nighttime (Yang et al., 2011). Considering our results, it can be concluded that the nights in those summer resorts are getting warmer and this can be related to the urbanization. The urbanization and the expansion of the settlement areas are examined using CORINE land cover data. The change of the artificial surfaces that are associated with urbanization between 2000 and 2012 shows that the artificial surface areas have been increased at all the areas and proportionally more at the summer resorts (fig. 6).

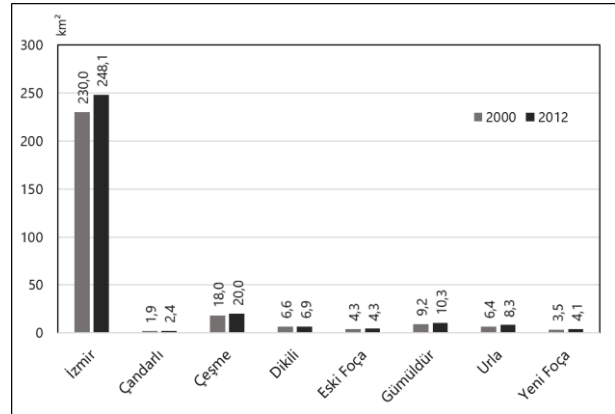


Figure 6- The change of 2000 and 2012 artificial surface areas for İzmir and other summer resort areas according to CORINE Land Cover data.

6. Conclusions

The study presented here focuses on the summer LSTs of İzmir city center and surrounding major summer resort areas and the change of summer LSTs in 14-year period. Our hypothesis is that the summer resort areas are expanding and becoming “urban” and the urban heat island effect in these areas are increasing making these areas hotter.

The results show that İzmir city center is warmer than all summer resort areas for daytime and nighttime LSTs. According to the M-K trend analysis daytime summer LSTs have a decrease for 14-year period except for Yeni Foça and Urla. On the other hand, nighttime summer LSTs are increasing at the summer resort areas.

We acknowledge that air temperature can also express the thermal comfort; however, it has limited ability to describe spatial distribution over large areas most particularly at the areas where the number of meteorological stations is limited. The thermal comfort is also a function of air and surface temperature, humidity and wind however; we have externalized latter two due to the lack of spatial distribution of meteorological stations. Humidity, topography wind data can be taken into consideration for further research.

REFERANSLAR

- Barriopedro, D., Fischer, E. M., Luterbacher, J., Trigo, R. M., & García-Herrera, R. 2011. The hot summer of 2010: redrawing the temperature record map of Europe. *Science*, 332(6026), 220-224.
- Benali, A., Carvalho, A.C., Nunes, J.P., Carvalhais, N., Santos, A. 2012. Estimating air surface temperature in Portugal using MODIS LST data, *Remote Sensing of Environment*. Elsevier, 124, pp. 108–121. doi: 10.1016/J.RSE.2012.04.024.
- Bolle, H. J. (Ed.). 2012. *Mediterranean Climate: Variability and Trends*. Springer Science & Business Media.
- Cresswell, M. P., Morse, A. P., Thomson, M. C., Connor, S. J. 1999. Estimating surface air temperatures, from Meteosat land surface temperatures, using an empirical solar zenith angle model. *International Journal of Remote Sensing*, 20(6), 1125-1132.
- Çiçek, İ., Yılmaz, E., Türkoğlu, N., Çalışkan, O. 2013. Seasonal variation of surface temperature based on land cover in Ankara Ankara şehrinde yüzey sıcaklıklarının arazi örtüsüne göre mevsimsel değişimi. *Journal of Human Sciences*, 10(1), 621-640.
- Erlat, E. 2003. *İzmir'in Hava Tipleri Klimatolojisi*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, (121).
- Founda, D., Giannakopoulos, C. 2009. The exceptionally hot summer of 2007 in Athens, Greece-a typical summer in the future climate? *Global and planetary change*, 67(3-4), 227-236.
- Höppe, P. 1999. The physiological equivalent temperature—a universal index for the biometeorological assessment of the thermal environment. *International journal of Biometeorology*, 43(2), 71-75.
- Kaya, S., Basar, U. G., Karaca, M., & Seker, D. Z. 2012. Assessment of urban heat islands using remotely sensed data. *Ekoloji*, 21(84), 107-113.
- Li, Z. L., Tang, B. H., Wu, H., Ren, H., Yan, G., Wan, Z., Trigo I. F. Sobrino, J. A. 2013. Satellite-derived land surface temperature: Current status and perspectives. *Remote Sensing of Environment*, 131, 14-37.
- NVİ, 2013. Bölgelere göre bina niteliği istatistiği. <https://www.nvi.gov.tr/hizmetlerimiz/istatistikler/ulusal-adres-veri-tabani-istatistikleri> (last accessed January 2018).
- Oke, T. R. 1973. City size and the urban heat island, *Atmospheric Environment*, Pergamon Pres 7:769-779.
- Özgüç, N. 2017. *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Rasul, A., Balzter, H., Smith, C. 2016. Diurnal and seasonal variation of surface urban cool and heat islands in the semi-arid city of Erbil, Iraq. *Climate*, 4(3), 42.
- Sekertekin, A., Kutoglu, S. H., Kaya, S. 2016. Evaluation of spatio-temporal variability in land surface temperature: A case study of Zonguldak, Turkey. *Environmental monitoring and assessment*, 188(1), 30.
- Sen, P. K. 1968. Estimates of the regression coefficient based on Kendall's tau. *Journal of the American Statistical Association*, 63, 1379-1389.
- Turizm Bakanlığı, 1990. *İkinci Konut Envanteri*, 1989. Yayın no: 1990/3.
- Türkeş, M., Sümer, U. M., Demir, İ. 2002. Re-evaluation of trends and changes in mean, maximum and minimum temperatures of Turkey for the period 1929–1999. *International Journal of Climatology*, 22(8), 947-977.

- Vancutsem, C., Ceccato, P., Dinku, T., Connor, S. J. 2010. Evaluation of MODIS land surface temperature data to estimate air temperature in different ecosystems over Africa. *Remote Sensing of Environment*, 114(2), 449-465.
- Vogt, J. V., Viau, A. A., Paquet, F. 1997. Mapping regional air temperature fields using satellite-derived surface skin temperatures. *International Journal of Climatology: A Journal of the Royal Meteorological Society*, 17(14), 1559-1579.
- Voogt, J. A., Oke, T. R. 2003. Thermal remote sensing of urban climates. *Remote sensing of environment*, 86(3), 370-384.
- Yang, X., Hou, Y., Chen, B. 2011. Observed surface warming induced by urbanization in east China. *Journal of Geophysical Research: Atmospheres*, 116(D14).



Ege Coğrafya Dergisi 27 (2), 2018, 135-148, İzmir-TÜRKİYE
Aegean Geographical Journal, 27 (2), 2018, 135-148, İzmir-TURKEY

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

TÜRKİYE'DE SICAKLIK EKSTREMLERİNİN SÜRELERİNDE GÖZLENEN DEĞİŞİM VE EĞİLİMLER (1950-2017)

Variability and trends in the duration of extreme temperatures of Turkey (1950-2017)

Ecmel ERLAT¹

*Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Coğrafya Bölümü
ecmel.erlat@ege.edu.tr*

Hakan GÜLER

*Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Coğrafya Anabilim Dalı
hakan.k.guler@gmail.com*

*(Teslim: 1 Kasım 2018; Düzeltme: 30 Kasım 2018; Kabul: 20 Aralık 2018)
(Received: November 1, 2018; Revised: November 30, 2018; Accepted: December 20, 2018)*

Abstract

In this study, by using daily temperature observations of 77 stations, the changes and trends in the duration of the extreme temperatures during the period 1950-2017 are examined. Extreme events were defined using two temperature indices proposed by the Commission for Climatology/Climate Variability and Predictability Project's Expert Team on Climate Change Detection, Monitoring and Indices. Selected indices are the Cold Spell Duration Index (annual count of days with at least 6 consecutive days when $TN > 10^{\text{th}}$ percentile) and the Warm Spell Duration Index (annual count of days with at least 6 consecutive days when $TX > 90^{\text{th}}$ percentile). For the study period, the results of the linear trend indicated that cold spell duration tended to decrease in 67 stations, 28 of which were statistically significant. Linear trend analysis of nationally averaged time series showed that the CSDI has the decrease rate of -0.71 days per decade over the study period. The largest decreasing trend ranges were found in stations at Southeastern Anatolia and Mediterranean regions. The longest annual number of cold periods in Turkey in the first half of 1950's, while the shortest cold periods have been observed in recent years, as was the case in 2010. Linear trend analysis of nationally averaged time series showed that Warm Spell Duration Index is mostly characterized with a generally increasing trend (+2.4 days per decade) for the entire period of 68 years. A statistically significant increasing trend for WSDI is detected at 76 stations, 45 of which are at the 0.01 significance level. In the last 68 years, the most significant increase in the annual warm spell duration is observed in the Mediterranean

¹ Sorumlu Yazar/ Corresponding author: Ecmel ERLAT / emel.erlat@ege.edu.tr

and the Black Sea regions. Examination of anomalies in time-series of WSDI of Turkey reveal that the annual warm spell duration was characterized with a strong positive trend after 1993, and particularly during the years of 2010, 2012 and 2016 which anomalies exceeded $+3\sigma$ at many stations of Turkey. It would be worth noting that the summer of 2010 was the longest one in Turkey that exhibited the highest positive anomalies ($+7.8\sigma$) in the annual warm spell duration over the whole study period beginning from 1950 to 2017.

Keywords: Cold spell duration index, the warm spell duration index, climate change and variability, Turkey.

Öz

Bu çalışmada 77 meteoroloji/klimatoloji istasyonunun günlük maksimum ve minimum sıcaklık gözlemleri kullanılarak 1950-2017 döneminde ekstrem sıcaklıkların etkili oldukları sürelerinde (uzunluğunda) gözlenen değişim ve eğilimler incelenmiştir. Bu amaçla İklim Değişikliği Tespiti, İzleme ve İndisler Konusunda Klimatoloji Uzman Ekibi (ETCCDMI) tarafından önerilen 27 indisten ekstrem sıcaklıkların süreleri (uzunluğu) ile ilgili olan Soğuk Dönem Süresi (en az 6 ardışık gün boyunca günlük minimum sıcaklığın 10. persantilin altında olduğu gün sayısı) ile Sıcak Dönem Süresi İndisi (en az 6 ardışık gün boyunca günlük maksimum sıcaklığın 90. persantilin üzerinde olduğu gün sayısı) seçilmiştir. Analiz sonuçları, 1950-2017 döneminde yıllık soğuk dönem süresinin 28'inde istatistiki olarak anlamlı olmak üzere 67 istasyonda azalma eğiliminde olduğunu göstermiştir. Türkiye ortalamasına göre soğuk dönem süresindeki azalma her on yıl için -0.71 gündür. Yıllık soğuk dönem süresinde en belirgin azalma eğilimi Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz bölgelerinde görülmektedir. 1956, 1950 ve 1953 yılları olmak üzere Türkiye'deki en uzun soğuk dönem süreleri 1950'li yılların ilk yarısında gözlenmiştir. Buna karşılık soğuk dönem süresi 1998 yılından 2017 yılına kadar olan dönemde belirgin şekilde kısalarak, referans dönemi ortalamasının altında kalmıştır. Türkiye'de 1950-2017 döneminde sıcak dönem süresi uzama eğilimi ($+2.4$ gün/on yıl) göstermiştir. 76 istasyonda gözlenen artış eğilimi, 61 istasyonda istatistiki olarak anlamlıdır. Son 68 yılda yıllık sıcak dönem süresinde en belirgin artma eğilimi Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde görülmektedir. 1950-1992 yılları arasındaki dönemde sıcak dönem süreleri genellikle referans dönemi ortalamasının altındadır. 1993 yılından sonra belirgin şekilde uzayan sıcak dönem süreleri, son 25 yılda kesintisiz pozitif anomali göstermiştir. Türkiye'de ortalama 6.7 gün olan sıcak dönem süresinin 49.6 güne ulaştığı 2010, son 68 yıl içinde sıcak dönem süresi açısından en dikkat çekici yıldır.

Anahtar Kelimeler: Soğuk dönem süresi indisi, sıcak dönem süresi indisi, iklim değişimi ve değişkenliği, Türkiye

1. Giriş

Ekstrem hava/iklim olayları, istatistiksel dağılıma göre meteorolojik değişkenlerin gözlenen değer aralığının üst /alt uçlarında veya bu uç değerlere yakın bir eşik değerinin üzerinde bir aşamaya ulaşması ile ortaya çıkmaktadır (IPCC, 2012).

Ekstrem hava/iklim olayları iklim sisteminin kendi doğal değişkenlik ve kaotik özellikleriyle bağlantılı olup doğal olarak, durağan iklim koşulları içinde oluşabilmektedir. Ancak antropojenik kökenli küresel iklim değişikliğine bağlı olarak atmosferin sıcaklık ve nem içeriğinin artması, ekstrem hava /iklim olaylarının frekans, şiddet ve süresinde bazı değişmelere neden olmaktadır. Her yıl

meteorolojik/klimatik kökenli afetlerin sayısında gözlenen artış ve bu artışın oluşturduğu sosyal ve ekonomik kayıplar, antropojenik kökenli iklim değişikliğinin ekstrem hava/iklim olayları belirleyici olduğunu göstermektedir. Örneğin 1970'den 2012 yılına kadar Türkiye'nin de içinde değerlendirildiği Avrupa'da başta seller (% 38) ve fırtınalar (% 30) olmak üzere kuraklık, aşırı sıcaklıklar ve orman yangınları gibi doğrudan meteorolojik ve hidrolojik koşullara bağlı 1352 afet gerçekleşmiştir. Bu durum 149 959 kişinin hayatını kaybetmesine ve 375.7 milyar ABD doları ekonomik kayba yol açmıştır. Meteorolojik/klimatik kökenli afetlerin oluşturduğu ekonomik kayıplarda seller ve

fırtınalar ilk sıraya yerleşirken, can kayıplarının % 94’ü ekstrem sıcaklıklara bağlı olarak gerçekleşmiştir. Örneğin 2003 yılında Avrupa’ya etkileyen sıcak dalgası 72 210, etkisini daha çok Rusya ve Doğu Akdeniz’de hissettiren 2010 yılı sıcak dalgası ise 55 736 kişinin ölümü ile sonuçlanmıştır (WMO, 2014).

İstatistiksel yöntemler ve iklim modellerinin kullanıldığı çok sayıdaki araştırma, tüm dünyada özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sıcaklık ekstremlerinin frekansı, şiddeti, süre ve zamanlamasında bazı değişmelerin yaşandığını, bu değişmelerin nedeninin son elli yılda yaklaşık 0.5 °C’yi bulan sıcaklık artışına atfedilebileceğini göstermektedir (Örn. Alexander vd., 2006; Della-Marta vd., 2007; Donat vd., 2013). Ekstremlerin süreleri ile ilgili çalışmalar esas alındığında, küresel olarak 20. yüzyılın ortalarından itibaren sıcak ekstremlerin sürelerinin arttığı, soğuk ekstremlerin ise azaldığı görülmektedir. Örneğin küresel ölçekte dağılım gösteren 2223 istasyonda yapılan sıcaklık gözlemleri 1951-2003 döneminde sıcak dönem süresinin incelenen istasyonların % 5 seviyesinde anlamlı olmak üzere % 28.8’inde uzama, % 0.6’sinde kısalma, soğuk dönem süresinin ise % 26’sında kısalma, % 10.2’sinde uzama eğilimi içinde olduğunu göstermiştir (Alexander vd., 2006). Batı Avrupa’daki 54 istasyonun sıcak dalgalarının süresi (yaz mevsiminde günlük maksimum sıcaklığın 95. persantili aştığı ardışık günlerin maksimum sayısı) üzerine yapılan bir çalışma, 1880 yılından 2005 yılına kadar olan dönemde sıcak dalgalarının süresinin yaklaşık 1.4 günden 3 güne uzadığını ve bunun yaklaşık % 111 ± 36 artışa karşılık geldiğini ortaya koymuştur (Della-Marta vd., 2007). 1951-2010 dönemine ait küresel ortalamalar dikkate alındığında, 20. yüzyılın ortalarından bu yana sıcak dönem süresinin yaklaşık 8 gün uzadığı ve bu artışın büyük bir çoğunluğunun 1980’li yıllardan itibaren gerçekleştiği görülür. Aynı dönemde soğuk dönem süresi ise yaklaşık 4 gün kısalmıştır (Donat vd., 2013). Karpatlar bölgesinde 1961-2010 döneminde sıcak ve soğuk hava dalgalarının trendleri, kış mevsiminde soğuk hava dalgalarının sürelerinin 2010 yılında 1961 yılına göre yaklaşık 2 gün (- 0.46 gün/on yıl) kısaldığını, yaz mevsiminde ise sıcak hava dalgalarının süresinin 2010 yılında 1961 yılına göre 4 gün uzadığını (0.8

gün/on yıl) ortaya koymaktadır (Spinoni vd., 2015).

Türkiye’de 100 istasyon için 27 iklim indisine göre 1971-2004 dönemi için ekstrem sıcaklık ve yağışların ele alındığı bir çalışmanın sonuçları, soğuk dönem süresinin özellikle Türkiye’nin doğusunda olmak üzere istasyonların çoğunda % 5 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı şekilde azaldığını (12 gün/100 yıl) göstermektedir (Şensoy vd., 2008). Türkiye’nin batısında sıcak dalgalarının süresi ise 1965’den 2006 yılına kadar olan dönemde uzamıştır. En belirgin değişim 1998 yılı sonrasında gözlenmiştir. 2000 ve 2001 yıllarında ortalama 4 gün olan sıcak dalgalarının süresi 2006 yılında 6 güne çıkmıştır (Ünal, vd. 2013).

Ekstrem hava/iklim olaylarının en önemli bileşen ve etki faktörlerinden birinin zaman boyutu (süresi) olduğu göz önüne alınarak, bu çalışmada, Türkiye’de 20. yüzyılın ikinci yarısından günümüze kadar olan dönemde sıcaklık ekstremlerinin sürelerinde gözlenen eğilim ve değişimler incelenmiştir.

2. Yöntem

Bu çalışmada 77 meteoroloji/klimatoloji istasyonun günlük maksimum ve minimum sıcaklık gözlemleri kullanılarak 1950-2017 döneminde ekstrem sıcaklıkların etki sürelerinde (uzunluğunda) gözlenen değişim ve eğilimler incelenmiştir. 59 istasyonun rasat süresi 68 yılı, 18 istasyonun 1960 yılı sonrasını kapsamaktadır (Şekil 1).

Tüm dünyada ekstrem hava ve iklim olaylarının incelenmesi için 2001 yılında Dünya Meteoroloji Örgütü tarafından koordine edilen bir iklim komisyonu oluşturulmuştur. İklim Değişikliği Tespiti, İzleme ve İndisler Konusunda Klimatoloji Uzman Ekibi (ETCCDMI) olarak adlandırılan bu komisyon 27 indis önermiştir. ETCCDMI tarafından önerilen indisler öncelikle sıcaklık ve yağış olaylarının şiddet, sıklık ve süresi ile değişiklikleri temsil etmektedir (Peterson vd., 2001; Alexander vd. 2006). İndisler, yüzdeler tabanlı (persantil) endeksler, mutlak, belli bir eşik değerine ve süre ile ilgili ve diğer ölçütlere bağlı olmak üzere 5 farklı kategoriye ayrılabilir. Ekstremlere ait 27 indisten, Soğuk Dönem Süresi İndisi (CSDI), Sıcak Dönem Süresi İndisi (WSDI), Büyüme Mevsimi Uzunluğu (GSL), Ardışık Kuru

Günler (CDD) ve Ardışık Nemli Günler (CWD) olmak üzere 5 indis, sıcaklık ve yağışla ilişkili ekstremlerin sürelerindeki (uzunluğu) değişimi belirlemek için kullanılmaktadır. Bu çalışmada sıcaklık ile ilgili olan ve yüzdelik tabanlı (persantil) hesaplamalara dayanan iki indis seçilmiştir. Soğuk dönem süresi indisi en az 6 ardışık gün boyunca günlük minimum sıcaklığın 10. persantilin altında olduğu gün sayısı, sıcak dönem süresi indisi ise en az 6 ardışık gün boyunca günlük maksimum sıcaklığın 90. persantilin üzerinde olduğu gün sayısı olarak tanımlanmıştır

(<http://etccdi.pacificclimate.org>). Bu iki indisin en önemli özelliği sıcak dalgası veya soğuk dalgasında olduğu gibi yaz ve kış mevsimi ile sınırlı kalmayıp, yılın herhangi bir zamanında anormal sıcak ve soğuk hava/iklim olaylarını belirlemeye yardımcı olmasıdır. Bu indisleri, ETCCDMI adına Kanada Meteoroloji Servisi İklim Araştırma Bölümü'nde geliştirilen R tabanlı bir yazılım paketi olan RClimDex Software programı yardımıyla hesaplanmıştır. Program aynı zamanda meteorolojik gözlemlerin homojenliğini de test etmektedir (Zhang ve Yang, 2004).



Şekil 1- Çalışmada kullanılan 77 meteoroloji istasyonlarının yerleri ve coğrafi bölgelere göre dağılışı.

Figure 1- Locations and geographical distribution of 77 the meteorological stations used in the study.

İstasyonların yıllık soğuk/sıcak dönem sürelerindeki değişkenliği belirlemede 1971-2000 referans dönemi ortalaması esas alınmıştır. 77 istasyonda 1950-2017 döneminde yıllık soğuk/sıcak dönem sürelerine ait dizilerdeki artma veya azalma yönündeki olası eğilimleri belirlemede basit doğrusal regresyon analizinden yararlanılmıştır. Basit doğrusal regresyon analizi ile zaman bağımsız değişken, yıllık soğuk/sıcak dönem süreleri ise bağımlı değişken kabul edilerek hem istasyonların hem de Türkiye ortalamasına ait

zaman serilerinin trend oranları hesaplanmıştır. Regresyon katsayısı β 'nın istatistiksel anlamlılığı (n-2) serbestlik dereceli Student t testi ile sınanmıştır.

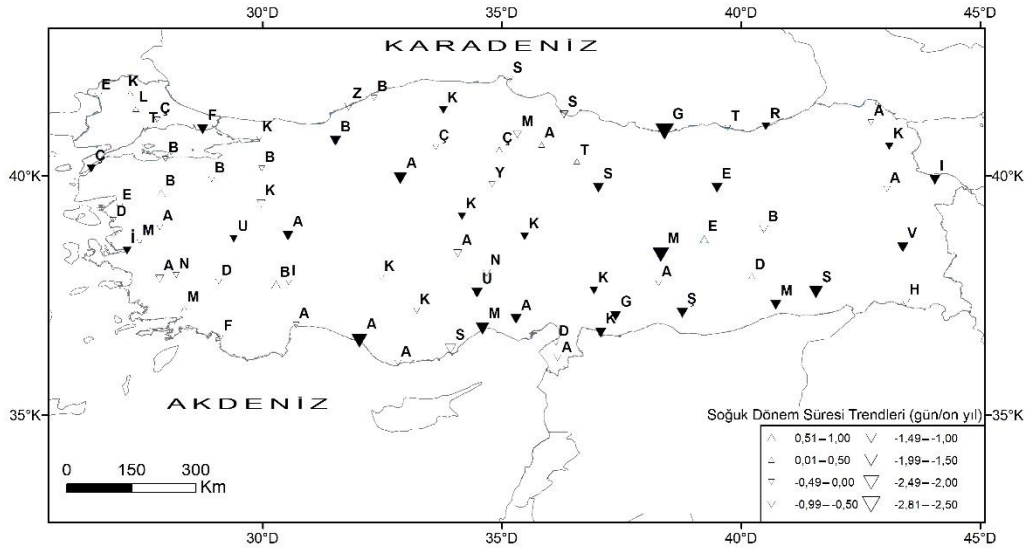
3. Bulgular

3.1. Soğuk Dönem Süresi İndisi

Soğuk dönem, en az 6 ardışık gün boyunca günlük minimum sıcaklığın 10. persantilin altında olduğu gün sayısı olarak tanımlanmıştır. Soğuk dönemlerin süreleri insanların sağlık koşulları yanında, tarım ve enerji sektörlerini de etkilemektedir. Örneğin soğuk dönem sürelerinin uzaması, kalp/solunum ile ilgili hastalıkların görülme olasılıklarını arttırmaktadır.

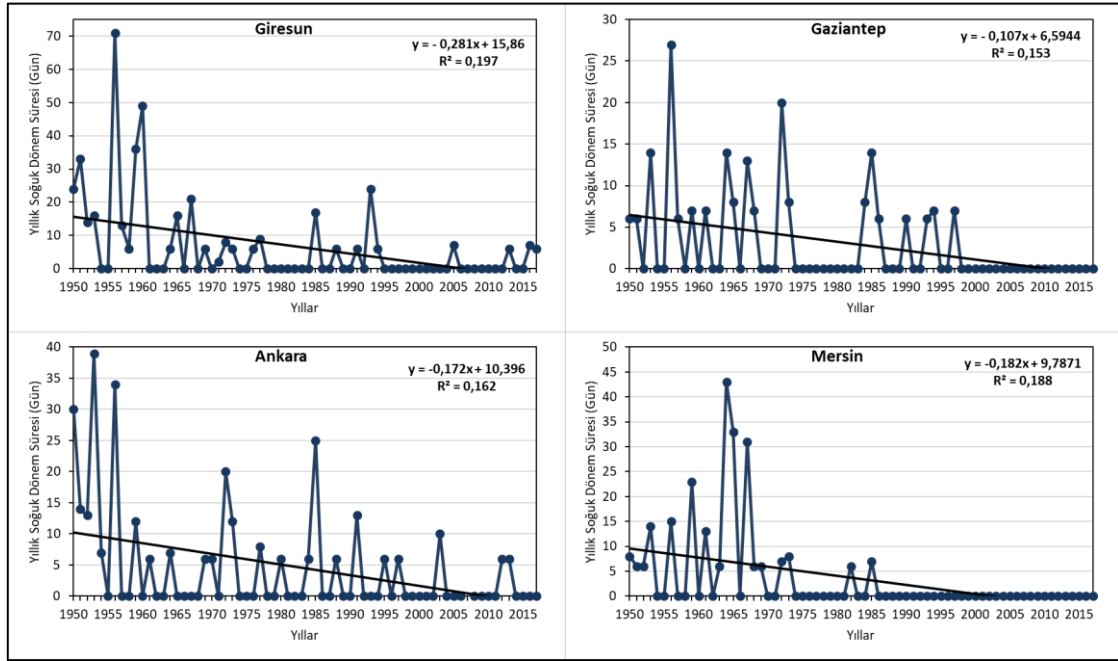
1950-2017 döneminde basit doğrusal regresyon analizi ile soğuk dönem süresinin zaman içinde gösterdiği eğilimler incelendiğinde, 77 istasyondan 67’sinde soğuk dönem süresinin azalma eğilimi gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Bu azalma eğilimi 14 istasyonda % 5, 14 istasyonda ise % 1 düzeyinde olmak üzere toplam 28 istasyonda anlamlıdır. Soğuk dönem süresindeki azalma

eğilimleri Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin güneyi, Akdeniz ve Karadeniz bölgesinin doğusunda belirginleşmektedir. Bu azalma eğilimi yılın soğuk döneminde daha yüksek sıcaklıklara sahip Ege, Batı Akdeniz ve Marmara bölgelerinde daha zayıftır (Şekil 2). Örneğin yıllık soğuk dönem süresi % 1 düzeyinde anlamlı olmak üzere, her on yıl için Giresun’da 2.8, Gaziantep’te 1.1, Ankara’da 1.7 ve Mersin’de 1.8 gün kısalmıştır (Şekil 3). 10 istasyonda (Kırklareli, Lüleburgaz, Balıkesir, Muğla, Amasya, Tokat, Çorum, Burdur, Diyarbakır, Elazığ) ise aynı dönemde istatistiki olarak anlamlı olmayan artış eğilimi belirlenmiştir. Türkiye ortalamasına göre 1950-2017 döneminde yıllık soğuk dönem süresi % 1 düzeyinde anlamlı olmak üzere, her on yıl için - 0.71 gün kısalmıştır. Son 68 yılda, yıllık soğuk dönem süresinde en belirgin azalma eğilimi Güneydoğu Anadolu bölgesinde (-1.11 gün/on yıl) gözlenmiştir (Tablo 1).



Şekil 2- Türkiye’de yıllık soğuk dönem sürelerinin 1950-2017 dönemine ait trendleri (gün/on yıl). Haritada yukarı yöndeki üçgenler artma, aşağı yöndeki üçgenler azalma eğilimini temsil etmektedir. İçi dolu üçgenler ise % 5 düzeyinde anlamlı artma/azalma eğilimlerini göstermektedir.

Figure 2- Spatial distribution of the trends (days per decade) in cold spell duration indices over the period 1950–2017. Here the downward triangles represent negative and upward triangles represent positive trends, respectively. Solid triangles represent the statistically significant trends at the 5% level of significance.



Şekil 3- Türkiye’de seçilen dört istasyonun yıllık soğuk dönem sürelerinde 1950-2017 döneminde gözlenen yıllar arası değişimler ve istatistiksel açıdan anlamlı doğrusal azalış eğilimi.

Figure 3- Inter-annual variations and linear trend line of the least-squares regression (bold solid line) in the time series of annual cold spell duration observed during the period of 1950–2016 for some stations.

Tablo 1- Coğrafi bölge ortalamalarına göre 1950–2017 döneminde soğuk dönem sürelerinde en küçük kareler yöntemi ile belirlenen trend analizinin test istatistikleri. Regresyon katsayısı β ’nın istatistiksel anlamlılığı (n-2) serbestlik dereceli Student t testi ile sınıandı (Sınama örneklem değerlerinde istatistiksel olarak % 1 düzeyinde anlamlı olanlar *, % 5 olanlar ** işareti ile gösterilmiştir).

Table 1 - Results of the linear regression for the cold spell duration in the period of 1950 ile 2017 according to the geographical regions and the national average (statistically significant trends at the 1% level showed *, 5% **).

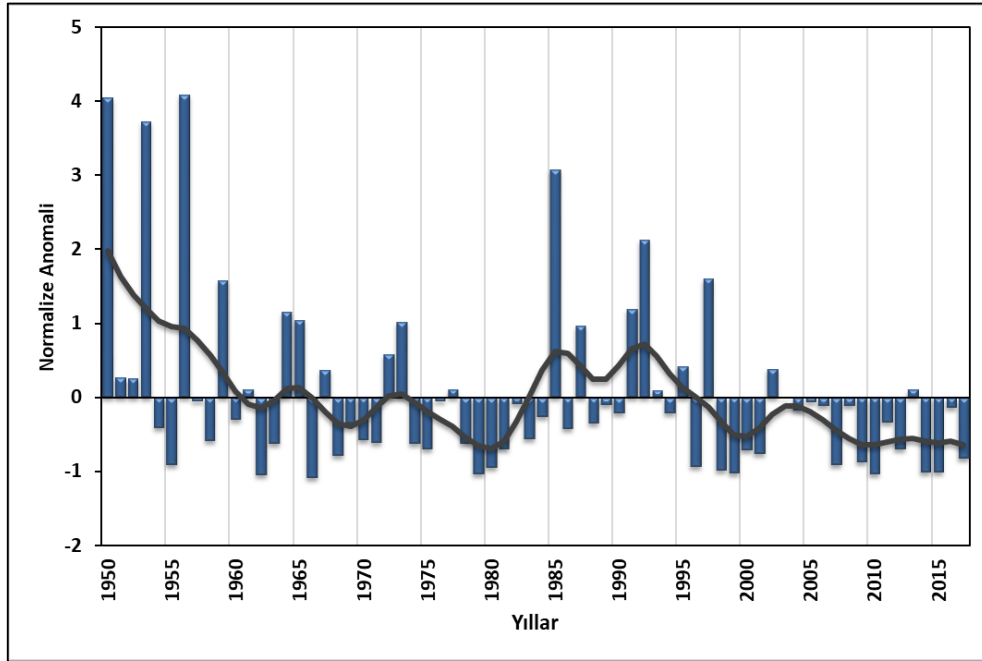
SOĞUK DÖNEM SÜRESİ İNDİSİ				
BÖLGE	İstasyon sayısı	Eğim katsayısı (gün/on yıl)	Student t	α
Karadeniz	13	- 0.83	-2.50	*
Marmara	12	- 0.25	-1.12	
Ege	12	- 0.60	- 2.61	**
Akdeniz	12	- 0.68	-3.08	**
Güneydoğu Anadolu	7	- 1.11	-3.21	**
İç Anadolu	11	- 0.89	-2.82	**
Doğu Anadolu	10	- 0.95	-2.50	*
TÜRKİYE	77	- 0.69	-2.86	**

Türkiye’de yıllık soğuk dönem süresinin referans dönemine (1971-2000) göre gösterdiği anomaliler göz önüne alındığında belirli dönemler ayırt etmek mümkündür (Şekil 4). Bunlardan 1950-1984

dönemini karakterize eden en önemli özellik soğuk dönem sürelerinin yıllar arası değişkenliğinin yüksek olmasıdır. Türkiye ortalamasına göre yıllık en uzun soğuk dönemler 1956 (+ 4.10) , 1950 (+

4.05) ve 1953 (+ 3.73) yıllarında olduğu gibi 1950’li yıllarda kümelenmiştir. Son 68 yıl içinde soğuk dönem süresi açısından en dikkat çeken yıl, 13 istasyonda rasat süresindeki en uzun soğuk dönem sürelerinin gözleendiği 1956 yılıdır. 1956 yılının Şubat ayında Kuzey Atlantik ve Rusya üzerinde oluşan sırtlar ve orta troposferde bloke olan jet akımları nedeniyle ortaya çıkan sinoptik desen, Batı ve Güney Avrupa üzerinde polar hava kütlelerinin etkili olmasına yol açmıştır. Bu alanda rekor düşük sıcaklıkların kaydedilmesi yanında 23 güne ulaşan (1 ile 23 Şubat) etki süresi nedeniyle 20. yüzyılın en kötü soğuk hava dalgası olarak tanımlanmıştır (Dizerens vd., 2017). Türkiye’de en çok rekor düşük sıcaklık 63 rekor ile 1950 ve 1953 yıllarında kaydedilmiştir. 1956 yılında kaydedilen rekor düşük sıcaklık sayısı ise 29’dur (Erlat ve Türkeş, 2015a). Bu durum Türkiye’de 1956 yılının kış mevsiminde etkili olan soğuk hava dalgasının şiddetinden çok süresi ile etkili olduğunu göstermektedir. 1950-2017 döneminde soğuk dönem süresi ile dikkat çeken bir diğer yıl

1950’dir. 1950 yılı, Türkiye’de en düşük günlük sıcaklıkların kaydedildiği yıl olma özelliğini göstermektedir. Bu durum 1950 yılının Ocak ve Şubat aylarında yaşanan soğuk hava dalgalarının hem şiddet hem de uzun süresi ile karakterize olduğunu göstermektedir. Söz konusu yılın Ocak ve Şubat aylarında, 500 hPa jeopotansiyel yükseklik düzeyinde gözlenen ve Avrupa Rusya’sı, Karadeniz ve Hazar Denizi havzaları, Türkiye, Kafkaslar, İran ve Mezopotamya bölgelerini kapsayan geniş alanlı bir siklonik anomalinin birleşimi sonucu oluşan kuvvetlenmiş ve uzun süreli kuzeyli soğuk hava akımlarının etkisi ile İç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yer alan 21 istasyonda son 68 yılın en düşük sıcaklık değerleri kaydedilmiştir (Erlat ve Türkeş, 2015a). Buna karşılık Türkiye’de en kısa soğuk dönem süreleri de 1950-1983 dönemi içinde gözlenmiştir. 1966 (-1.09), 1962 (-1.06) ve 1979 (-1.04) tüm istasyonlarda soğuk dönem sürelerinin azaldığı yıllar olma özelliğini taşımaktadır.

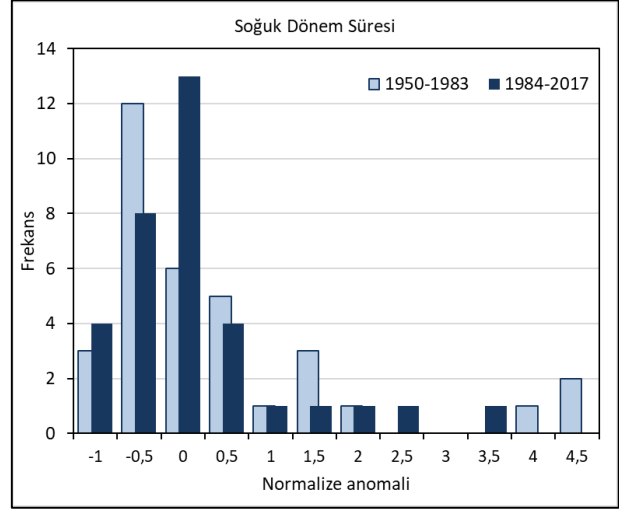


Şekil 4- Türkiye’de soğuk dönem süresinin (gün) 1971-2000 referans dönemine göre standartlaştırılmış yıllık anomalilerindeki uzun süreli dalgalanma ve yıllararası değişimler. Yıllık anomali dizilerindeki yıllararası değişkenlik 9 noktalı Gauss filtresi (—) ile düzgünleştirildi.

Figure 4- Long-term fluctuations and year-to-year variability in standardized annual anomalies of cold spell duration in Turkey relative to standard deviation of 1971–2000 reference period. Bold solid curve shows the 9-point Gaussian smoothing (—).

Türkiye’de soğuk dönem süresi açısından ayırt edilen bir başka dönem 1985-1997 yılları arasındır. 13 yıllık dönemde yıllık soğuk dönem süresi belirgin şekilde uzayarak genellikle referans dönemi ortalamasının üzerinde kalmıştır. Bu dönem içinde 1985 (+ 3.08) pozitif anomali değeri ile Türkiye’de soğuk dönem süresinin uzadığı tipik yıllardan birisidir. Bu yılın Şubat-Mart aylarında merkezi Orta Asya üzerinde yer alan bir sırt boyunca Sibirya antisiklonundan doğu Akdeniz’e polar hava kütlelerinin adveksiyonu, soğuk dönem süresinin belirgin şekilde uzaması ile sonuçlanmıştır (Saaroni vd. 1996). Doğu Akdeniz havzasında olduğu gibi, doğu Avrupa’da da özellikle Karpatlarda 1960 yılından bu yana etkili olan en uzun ve şiddetli soğuk hava dalgası, 1985 kış mevsimine aittir (Spinoni vd., 2015). 1985-1997 döneminde soğuk dönem süresi açısından dikkat çeken bir başka yıl 1992 (+2.14)’dir. Yapılan çalışmalar, Türkiye’de tropikal kuşakta gerçekleşen kuvvetli bir volkanik püskürmeyi izleyen ilk iki yıl boyunca ortalama maksimum ve minimum hava sıcaklıklarının azaldığını göstermiştir (Erlat ve Türkeş, 2015). Bu nedenle Türkiye’de birçok istasyonda soğuk dönem süresinde 1992 yılında gözlenen kuvvetli pozitif anomaliler, Pinatubo volkanının 1991 yılındaki püskürmesinin yarattığı soğuma etkisine bağlanabilir. Türkiye’de soğuk dönem süreleri bakımından ayırt edilen son dönem 1998-2017 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde soğuk dönem süreleri belirgin şekilde kısalarak, ortalamalar göre 2002 yılı hariç 19 yıl boyunca negatif anomali göstermiştir. Örneğin 2010 yılında İzmir, Çanakkale ve Adıyaman istasyonları dışında 74 istasyonda soğuk dönem saptanmamıştır. Türkiye’de soğuk dönem süresindeki değişimleri daha iyi anlayabilmek için 68 yıllık inceleme dönemi 34 yıllık iki döneme ayrılarak histogramları elde edilmiştir (Şekil 5). Belirlenen iki döneme ait histogramlar incelendiğinde, bu dönemlere ait soğuk dönem ortalamalarının önemli ölçüde değiştiği görülmektedir. 1950-1983 döneminde ortalama 4.5 gün olan soğuk dönem süresi, 1984-2017 döneminde kısalarak 3.5 güne düşmüştür. İlk dönemde en yüksek frekansa, referans dönemine göre -0.5 anomali gösteren değerler sahip olmasına rağmen ortalamadan + 3 anomali değerini aşan 3 yıl bulunmaktadır. İkinci dönemde dağılımın değişerek, soğuk dönem

sürelerinin ortalama etrafında toplandığı gözlenir. 1984 yılından sonra + 3 anomali değerini aşan 1 yıl bulunması, soğuk dönem süresindeki değişkenliğin de azaldığını göstermektedir.



Şekil 5- Soğuk Dönem Süresi İndisinin 1950-1983 ve 1984-2017 dönemlerine ait frekans histogramlarının karşılaştırılması. (Sınıf aralıkları 1971-2000 referans dönemi anomali değerlerine göre düzenlenmiştir)

Figure 5- Comparison of the frequency histograms of cold spell duration for the 1950-1983 and 1984-2017 periods. Class ranges were arranged according to the anomalous values of the 1971-2000 reference period.

3.2. Sıcak Dönem Süresi İndisi

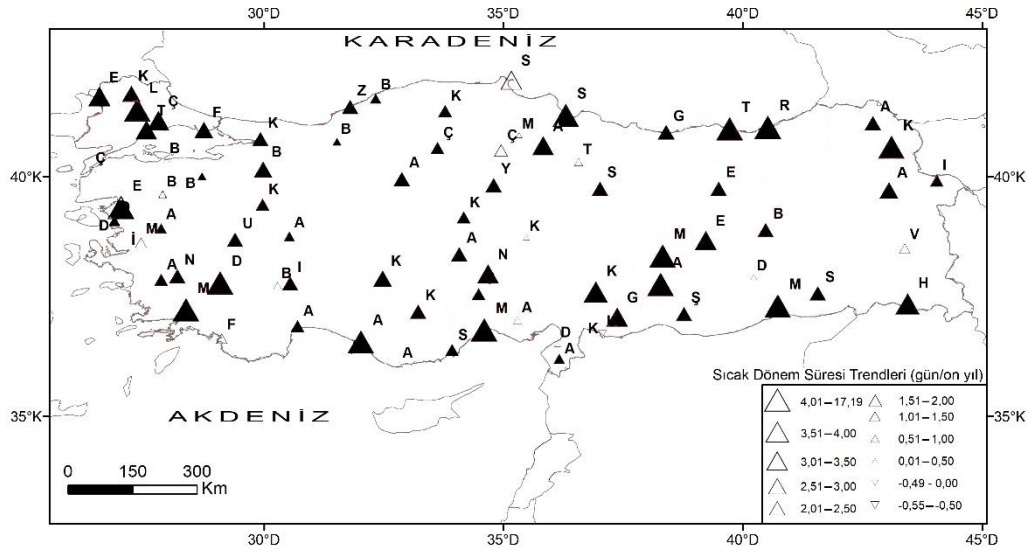
Sıcak dönem süresi indisi, en az 6 ardışık gün boyunca günlük maksimum sıcaklığın 90. persantilin üzerinde olduğu gün sayısı olarak tanımlanmaktadır. Sıcak dönem süresindeki değişimler, insanlarda ölüm oranları, kuraklık ve zararlılara bağlı tarımsal ürün kayıpları, soğutma için gerekli enerji tüketimi ve orman yangını riski gibi birçok çevresel koşul üzerinde belirleyicidir. Basit doğrusal regresyon analizine göre Türkiye’de sıcak dönem süresinin 1950-2017 döneminde gösterdiği eğilimler incelendiğinde, 77 istasyondan 76’sında sıcak dönem süresinin uzadığı gözlenir. Söz konusu artma eğilimi 16 istasyonda % 5, 45 istasyonda % 1 olmak üzere toplam 61 istasyonda istatistikî olarak anlamlıdır. Sıcak dönem süresindeki artış eğilimi Doğu Akdeniz, Güneydoğu Anadolu’nun batısı, Doğu Karadeniz, Trakya ve Ege bölgesinin güneyindeki istasyonlarda çok belirgindir (Şekil 6). Örneğin yıllık sıcak dönem süresi % 1 düzeyinde anlamlı

olmak üzere, her on yıl için Giresun’da 2.4, Gaziantep’te 3.3, Ankara’da 2.6 ve Mersin’de 1.7 gün uzamıştır (Şekil 7). Daha çok denizel etkilere açık olan kıyılarda gözlenen bu kuvvetli artış eğilimi, son yıllarda Doğu Akdeniz havzasında deniz suyu sıcaklıklarındaki artış eğilimi ile paralellik göstermektedir. Buna karşılık sıcak dönem süresi 1 istasyonda (Kilis) istatistiki olarak anlamlı olmayan azalma eğilimi göstermiştir.

1950-2017 döneminde Türkiye’de yıllık sıcak dönem süresi her on yıl için 2.41 gün olmak üzere uzama eğilimi göstermiştir. Coğrafi bölgeler dikkate alındığında, son 68 yıl içinde sıcak dönem süresinin en hızlı artış eğilimi, her on yıl için 3.4 gün ile Akdeniz Bölgesi’nde gözlenmiştir (Tablo 2; Şekil 7).

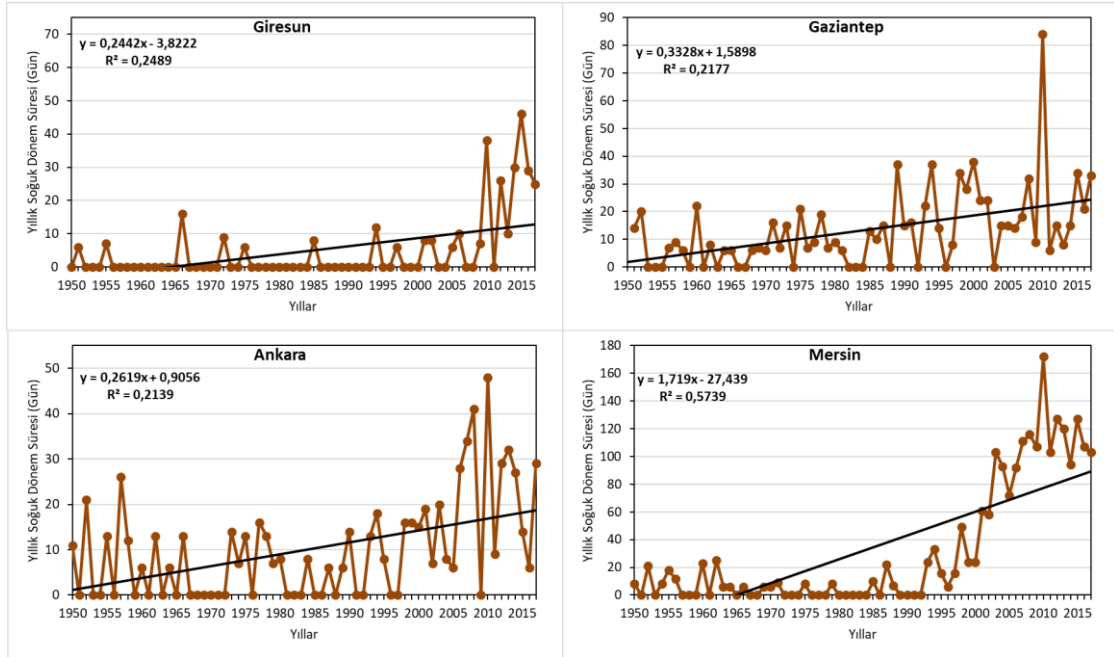
Türkiye ortalamasına göre yıllık sıcak dönem sürelerinin 1950-2017 döneminde gösterdiği değişimler incelendiğinde üç dönem ayırt

edilebilir (Şekil 8). Bunlardan 1950-1966 döneminde, sıcak dönem süreleri genellikle referans dönemi ortalamasının üzerinde kalmıştır. Buna karşılık 1967-1992 yılları arasındaki 26 yıllık dönemde ise 3 yıl dışında sıcak dönem süreleri kısalarak negatif anomali göstermiştir. 77 istasyonun ortalamasına göre Türkiye’de en kısa sıcak dönem süresi 1967 yılına aittir. Bu yılda Yozgat, Çorum ve Merzifon dışında 74 istasyonda sıcak dönem süresi gözlenmemiştir. 1967-1992 yılları arasındaki sıcak dönem süresinin azaldığı diğer yıllar 1982 ve 1983’dür. Bu yıllarda gözlenen sıcak dönem süresindeki kısalma, 1982 yılında faaliyete geçen El Chichón volkanı ve 1982 yılında yaşanan kuvvetli El Niño olayına bağlanabilir. Yapılan çalışmalar şiddetli volkanik püskürmeleri izleyen ilk ve ikinci yaz mevsiminde Türkiye’de maksimum sıcaklıkların azaldığını göstermektedir (Erlat ve Türkeş, 2015b).



Şekil 6- Türkiye’de yıllık sıcak dönem sürelerinin 1950-2017 dönemine ait trendleri (gün/on yıl). Haritada yukarı yöndeki üçgenler artma, aşağı yöndeki üçgenler azalma eğilimini temsil etmektedir. İçi dolu üçgenler ise % 5 düzeyinde anlamlı artma/azalma eğilimlerini göstermektedir.

Figure 6- Spatial distribution of the trends (days per decade) in warm spell duration indices over the period 1950–2017. Here the downward triangles represent negative and upward triangles represent positive trends, respectively. Solid triangles represent the statistically significant trends at the 5% level of significance.



Şekil 7- Türkiye’de seçilen dört istasyonun yıllık sıcak dönem sürelerinde 1950-2017 döneminde gözlenen yıllar arası değişimler ve istatistiksel açıdan anlamlı doğrusal artış eğilimi.

Figure 7- Inter-annual variations and linear trend line of the least-squares regression (bold solid line) in the time series of annual warm spell duration observed during the period of 1950–2016 for some stations.

Tablo 2- Coğrafi bölge ortalamalarına göre 1950–2017 döneminde sıcak dönem sürelerinde en küçük kareler yöntemi ile belirlenen trend analizinin test istatistikleri. Regresyon katsayısı β ’nın istatistiksel anlamlılığı (n-2) serbestlik dereceli Student t testi ile sınıandı (Sınama örneklem değerlerinde istatistiksel olarak % 1 düzeyinde anlamlı olanlar *, % 5 olanlar ** işareti ile gösterilmiştir).

Table 2- Results of the linear regression for the warm spell duration in the period of 1950-2017 according to the geographical regions and the national average (statistically significant trends at the 1% level showed *,. 5% **).

SICAK DÖNEM SÜRESİ İNDİSİ				
BÖLGE	İstasyon sayısı	Eğim katsayısı (gün/on yıl)	Student t	α
Karadeniz	13	2.67	5.46	**
Marmara	12	2.15	4.09	**
Ege	12	2.18	4.29	**
Akdeniz	12	3.36	5.52	**
Güneydoğu Anadolu	7	2.23	3.61	**
İç Anadolu	11	1.85	3.80	**
Doğu Anadolu	10	2.19	3.17	**
TÜRKİYE	77	2.41	4.98	**

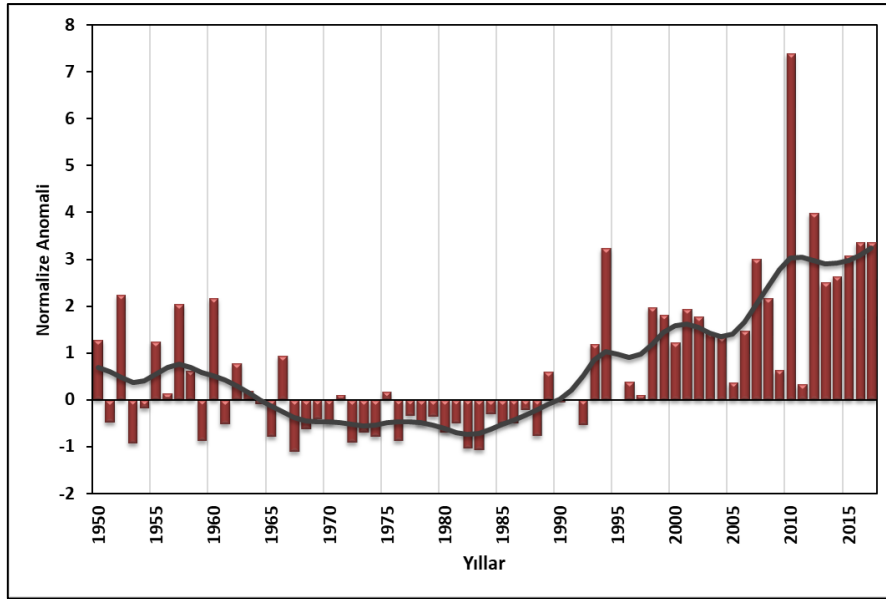
Türkiye’de sıcak dönem süresi Pinatubo volkanının 1991 yılındaki püskürmesinin oluşturduğu soğuma etkisinin azaldığı 1993 yılından sonra tekrar belirgin bir artış eğilimine girmiştir. Son 25 yılı kapsayan bu dönem boyunca

sıcak dönem süreleri referans dönemi ortalamasına göre kesintisiz pozitif anomali göstermiştir. Türkiye’de ortalama 6.7 gün olan sıcak dönem süresinin 49.6 güne ulaştığı 2010, son 68 yıl içinde sıcak dönem süresi açısından en dikkat çekici

yıldır. 2010 yılında 77 istasyonun 41’inde rasat süresindeki en uzun sıcak dönem süresi gözlenmiştir. Bunu 2012 (+ 3.98) ve 2016 (+ 3.37) yılları izlemektedir. 2010 yılında sıcak dönem süresinin uzaması, Doğu Avrupa ile Rusya üzerinde Haziran ayı sonundan Ağustos başlarına kadar devam eden jet akımlarındaki bloke durumu ilişkilidir. Doğu Akdeniz üzerinde gelişen antisiklonik koşullara bağlı olarak Türkiye’nin batısında sıcak hava dalgasının süresi 50-60 gün, orta Anadolu’da 40-50 güne kadar uzamıştır (Demirtaş, 2017).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ekstrem sıcaklıkların frekans, şiddet ve süresinde gözlenen değişimler, kuvvetlenen sera etkisine bağlı olarak atmosfer dinamiği ve buna bağlı olarak büyük ölçekli atmosfer dolaşımındaki değişimlerle ilişkilendirilmektedir. Buna göre, özellikle son yıllarda kuzey kutbunun dünyanın diğer bölgelerine göre daha hızlı ısınması ve buna bağlı

olarak Arktikte deniz buzlarının kapladığı alanda gözlenen hızlı kayıp, orta ve subtropikal enlemlerdeki jet akımlarının bloke olmasına yol açmaktadır. Bu durum üst troposferde kutuplara doğru çıkıntı oluşturan sırtlar ile ekvatora doğru sokulan olukların bir bölge üzerinde kalış süresinin uzaması ve belli bir hava deseni uzun süre etkili olması anlamına gelmektedir. Buna bağlı olarak yaz mevsiminde sıcak, kış mevsiminde ise soğuk hava dalgalarının riski artmaktadır (Screen ve Simmonds, 2014; Kug vd. 2015). Örneğin, 1980-1997 dönemi ile karşılaştırıldığında 1998-2015 döneminde Güneydoğu Avrupa üzerinde 500 hPa seviyesinde zonal hava akımlarının hızında gözlenen azalma ve buna bağlı olarak jet akımlarında bloke durumunun daha uzun süre devam etmesi, Güneydoğu Avrupa kentlerinde sıcak hava dalgalarının şiddet ve süresinde artışa yol açmıştır (Morabito vd., 2017).



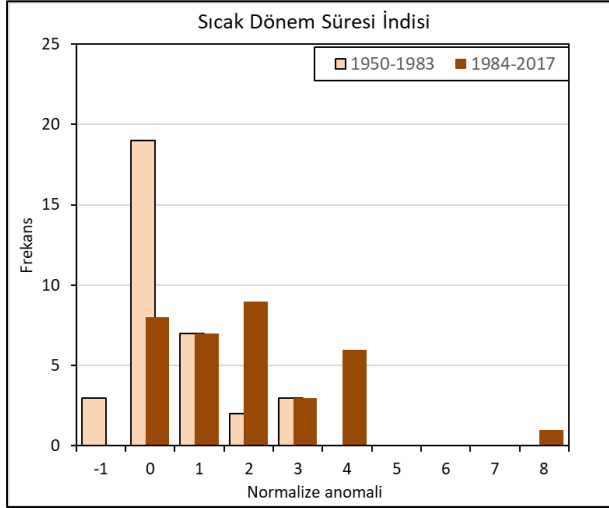
Şekil 8- Türkiye’de sıcak dönem süresinin (gün) 1971-2000 referans dönemine göre standartlaştırılmış yıllık anomalilerindeki uzun süreli dalgalanma ve yıllararası değişimler. Yıllık anomali dizilerindeki yıllararası değişkenlik 9 noktalı Gauss filtresi (—) ile düzgünleştirildi.

Figure 8- Long-term fluctuations and year-to-year variability in standardized annual anomalies of warm spell duration in Turkey relative to standard deviation of 1971–2000 reference period. Bold solid curve shows the 9-point Gaussian smoothing (—).

Sıcak dönem süresi indisine ait histogram incelendiğinde, 1950-1983 döneminde ortalama 6.3 gün olan sıcak dönem süresinin 1984-2017 döneminde 15.0 güne uzadığı görülür. İlk dönemde

en yüksek frekansa, referans dönemine göre 0 ile -1 anomali gösteren değerler sahipken, ikinci dönemde dağılımın değişerek ortalamadan +1 ile +4 anomali değeri gösteren aralığa doğru kaydığı

gözlenir (Şekil 9). 1984-2017 döneminde sıklık dağılımının basıklık oranındaki artış, yıllık sıcak dönem süresinin ortalamadan uzaklaştığını ve daha değişken hale geldiğini de göstermektedir.



Şekil 9: Sıcak dönem süresinin 1950-1983 ve 1984-2017 dönemlerine ait frekans histogramlarının karşılaştırılması. (Sınıf aralıkları 1971-2000 referans dönemi anomali değerlerine göre düzenlenmiştir).

Figure 9: Comparison of the frequency histograms of warm spell duration for the 1950-1983 and 1984-2017 periods. Class ranges were arranged according to the anomalous values of the 1971-2000 reference period.

4. SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye’de iki indis ele alınarak sıcaklık ekstremlerinin sürelerinde Türkiye’de 77 istasyonun 1950-2017 dönemine ait gözlenen değişim ve eğilimler incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1-Yıllık soğuk ve sıcak dönem süreleri incelendiğinde, yıllar arası değişkenliğe rağmen soğuk dönem sürelerinin kısalma, sıcak dönem sürelerinin ise uzama eğiliminde olduğu görülür.

2-Basit doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre, son 68 yılda soğuk dönem süreleri istatistiki olarak anlamlı olmak üzere 28 istasyonda azalma, sıcak dönem süreleri ise 61 istasyonda artma eğilimi göstermiştir. Bu durum Türkiye’de sıcak dönem süresindeki değişimin, soğuk dönem

süresine göre çok daha yaygın ve ciddi boyutlarda gerçekleştiğini göstermektedir.

3-Türkiye’de incelenen istasyonlarda en uzun soğuk dönem süreleri 1950’li yıllara aittir. 1950’li yılların aynı zamanda rekor minimum hava sıcaklıkları frekansının en yüksek sayıya ulaştığı dönemlerden biri olması, bu dönemde Türkiye’yi etkileyen soğuk hava dalgalarının hem uzun hem de şiddetli olduğunu göstermektedir. Türkiye’de soğuk dönem süresinde en belirgin değişim 1990’lı yılların ikinci yarısından itibaren gözlenmiştir. Özellikle 1998 yılından itibaren soğuk dönem süreleri belirgin şekilde kısalmış ve son 19 yıl boyunca referans dönemi ortalamasının altında kalmıştır. Bu durum 21. yüzyılın başından itibaren Türkiye’de soğuk hava dalgalarının etki süresinin azaldığını göstermektedir.

4-Türkiye’de yıllık sıcak dönem süreleri 1960’lı yılların sonu ile 1990’lı yılların ilk yarısında kısalarak referans dönemi ortalamasına göre negatif anomali göstermiştir. Ancak 1993 yılından itibaren sıcak dönem sürelerinde belirgin bir uzama eğilimi gözlenmiştir. Türkiye ortalamasına göre sıcak dönem sürelerinin yaklaşık % 64’ünün son 25 yılda toplanması ve bu dönem içinde referans dönemi ortalamasına göre 3 standart sapmayı aşan 7 yılın bulunması, sıcak dönem süresindeki dramatik artışı göstermektedir. Bu artışın en dikkat çeken örneği ise referans dönemi ortalamasına göre + 7.4 anomali gösteren 2010 yılıdır. 2010 yılının yaz mevsiminde yaşanan sıcak dalgası, kaydedilen rekor maksimum hava sıcaklıkları frekansı dikkate alındığında şiddetinden çok, son 68 yılda Türkiye’yi etkileyen en uzun süreli sıcak hava dalgası olarak kayıtlara geçmiştir.

5- Elde edilen sonuçlar antropojenik etkilere bağlı olarak tüm dünyada 20. Yüzyılın ikinci yarısında daha belirgin olmak üzere sıcak ekstremelerin sürelerinde gözlenen artış, soğuk ekstremelerin sürelerindeki azalma eğilimi ile uyumludur. 21. yüzyılda ekstrem sıcaklıklara ilişkin öngörüler dikkate alındığında, Türkiye’de soğuk ve sıcak dönem süresinde gözlenen bu değişimin devam etmesi ve bu durumun tarım, sağlık ve enerji sektörlerini olumsuz etkilemesi beklenebilir.

REFERANSLAR

- Alexander, L. V. 2006. Global observed changes in daily climate extremes of temperature and precipitation, *Journal of Geophysical Research*, 111, D05109, doi:10.1029/2005JD006290.
- Della-Marta, P. M., Haylock M. R., Luterbacher J., Wanner H. 2007. Doubled length of western European summer heat waves since 1880, *Journal of Geophysical Research*, 112, D15103, doi: 10.1029/2007JD008510.
- Demirtaş, M. 2017. High impact heat waves over the Euro-Mediterranean region and Turkey - in concert with atmospheric blocking and large dynamical and physical anomalies. *Anadolu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi A- Uygulamalı Bilimler ve Mühendislik*, 18 (1), 97 – 114.
- Dizerens, C., Lenggenhager S., Schwander, M., Buck A., Foffa S. 2017. The 1956 Cold Wave in Western Europe. In: Brönnimann, S. (Ed.) Historical Weather Extremes in Reanalyses. *Geographica Bernensia G92*, p. 101-111, DOI: 10.4480/GB2017.G92.09
- Donat, M. G., Alexander, L. V., Yang, H., Durre, I., Vose, R., Dunn, R. J. H., Willett, K. M., Aguilar, E., Brunet, M., Caesar, J., Hewitson, B., Jack, C., Klein Tank, A. M. G., Kruger, A. C., Marengo, J., Peterson, T. C., Renom, M., Oria Rojas, C., Rusticucci, M., Salinger, J., Elayah, A. S., Sekele, S. S., Srivastava, A. K., Trewin, B., Villarroel, C., Vincent, L. A., Zhai, P., Zhang, X., Kitching, S. 2013. Updated analyses of temperature and precipitation extreme indices since the beginning of the twentieth century: The HadEX2 dataset, *Journal of Geophysical Research*, 118, 2098-2118.
- Erlat, E., Türkeş, M. 2015 (a). Türkiye rekor maksimum ve minimum hava sıcaklıklarının frekanslarında 1950-2014 döneminde gözlenen değişimler ve atmosfer koşullarıyla bağlantıları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 24(2), 29-55.
- Erlat, E., Türkeş, M. 2015 (b). 20. Yüzyılın İkinci Yarısında Tropikal Kuşakta Gerçekleşen Volkanik Püskürmelerin Türkiye’de Yaz Hava Sıcaklıklarına Etkisi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 24(1),1-14.
- IPCC. 2012. Managing the Risks of Extreme Events and Disasters to Advance Climate Change Adaptation. A Special Report of Working Groups I and II of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Field, C.B., et al., (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, 582 pp.
- Kug, J. S., Jeong, J.H., Jang, Y.S., Kim, B.M., Folland, C.K., Min, S.K., Son, S.W. 2015. Two distinct influences of Arctic warming on cold winters over North America and East Asia. *Nature Geoscience*, 8, 759–62.
- Morabito, M., Crisci, A., Messeri, A., Messeri, G., Betti, G., Orlandini, S., Raschi, A., Maracchi, G. 2017. Increasing Heatwave Hazards in the Southeastern European Union Capitals. *Atmosphere* 8, 115; doi:10.3390/atmos8070115.
- Peterson, T.C., Folland, C., Gruza, G., Hogg, W., Mokssit, A., Plummer, N. (2001). Report on the Activities of the Working Group on Climate Change Detection and Related Reporters 1998-2001. WMO, Rep. WCDMP-47, WMO-TD 1071, Geneva, Switzerland, 143 s.
- Saaroni, H., Bitan, A., Alpert, P., Ziv, B. 1996. Continental polar outbreaks into the Levant and eastern Mediterranean. *International Journal of Climatology*, 16, 1175–1191.
- Screen, J. A., Simmonds, I. 2014. Amplified mid-latitude planetary waves favour particular regional weather extremes. *Nature Climate Change*, 4(8), 704-709.
- Şensoy, S., Demircan, M., Alan, Ü. 2008. Trends in Turkey climate extreme indices from 1971 to 2004. IV. Atmosfer Bilimleri Sempozyumu (25-28 Mart 2008) Bildiri Kitabı 453-460.

- Spinoni, J., Lakatos, M., Szentimrey, T., Bihari, Z., Szalai, S., Vogta, J., Antofiea, T. 2015. Heat and cold waves trends in the Carpathian Region from 1961 to 2010. *International Journal of Climatolology*, 35, 4197–4209.
- Ünal, Y.S., Tan, E., Menteş, S.S. 2013. Summer heat wave over western Turkey between 1965 and 2006. *Theoretical and Applied Climatology*, 112 (1–2), 339–350.
- World Meteorological Organization. 2014. Atlas of Mortality and Economic Losses from Weather, Climate and Water Extremes (1970–2012). WMO-No. 1123. ISBN 978-92-63-11123-4.
- Zhang, X., Yang, F. 2004. RCLimDex (1.0) User Guide. Climate Research Branch Environment Canada. Downsview (Ontario, Canada), 22s.
- <http://etccdi.pacificclimate.org>



Ege Coğrafya Dergisi 27 (2), 2018, 149-166, İzmir-TÜRKİYE
Aegean Geographical Journal, 27 (2), 2018, 149-166, İzmir-TURKEY

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

ÜNİVERSİTENİN NÜFUS ARTIŞI VE İLLER ARASI GÖÇLER ÜZERİNE ETKİLERİ: ÇANAKKALE ÖRNEĞİ¹

*The Impacts of University on Population Growth and Inter Provincial Migrations:
The Case of Çanakkale*

Şevket İŞİK²

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Coğrafya Bölümü
sevket.i@ege.edu.tr

Mete UĞRAŞ

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Coğrafya Anabilim Dalı Öğrencisi
meteeugras@gmail.com

(Teslim: 19 Ekim 2018; Düzeltme: 7 Kasım 2018; Kabul: 15 Kasım 2018)
(Received: October 19, 2018; Revised: November 7, 2018; Accepted: November 15, 2018)

Abstract

Particularly after 1990 due to the increase in the number of universities in Turkey, the number of students in higher education has increased. For this reason, "education" has become an important cause of migration especially in population movements between provinces. This situation caused significant changes in both the migration data and urban populations as well as in the economic structure of the urban centers where the universities were located.

The aim of this study is to investigate the effects of Çanakkale Onsekiz Mart University, which was founded in 1992, on the net migration and net migration rates of Çanakkale. Another aim of the study is to determine which changes have occurred in the geographical distribution of net migrations in Çanakkale. In the study, migration data based on permanent residence change were used for 1975-2000, and for after 2008 Address Based Population Registration System (ABPRS) migration data were used.

Today, Çanakkale Onsekiz Mart University, which has more than 50 thousand students, has created a rapid population increase in the province center since its foundation in 1992, and has transformed Çanakkale from an emigration to immigration province. In the province of Çanakkale, while the population growth rate declined between 1975-1990, it has increased continuously since 1990. The net migration rate, which was around -5 per thousand before 1990, increased to 27.4 per thousand in the period 1995-2000, to 29.7 per thousand in 2008-2012 period and to 50.5 per thousand in 2013-2017

¹ Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından 3-6 Ekim 2018 tarihleri arasında düzenlenen "TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu"nda "Çanakkale İlinde İç Göçlerin Analizi" başlığı ile sunulan sözlü bildirinin, yeniden düzenlenmiş ve genişletilmiş halidir.

² Sorumlu Yazar/ Corresponding author: Şevket İŞİK / sevket.i@ege.edu.tr

period. These data indicate that Çanakkale recorded significant increases in both emigration and immigration after 1990 when the University was established. The net migration balance, which is negative for the province, turned positive with big differences.

This process has resulted in dramatic changes in the geographical distribution of the net migration of Çanakkale. The province of Çanakkale has lost its population to the Aegean Region especially to the Marmara Region until 1990 and after 1995 it has received a net migration from all regions of Turkey. Most of these migrations are from the provinces of Marmara Region, especially with the effects of Istanbul province.

Keywords: University, population growth, urbanization, internal migration, Çanakkale.

Öz

Türkiye’de özellikle 1990’dan sonra yaşanan üniversiteleşme süreci, bu kurumlarda öğrenim gören öğrenci sayısını arttırmış ve “eğitim” önemli bir göç nedeni haline gelmiştir. Bu durum, bir yandan üniversitelerin buldukları merkezlerin ekonomik yapısında; bir yandan da hem göç hareketleri hem de kent nüfuslarında önemli değişimler yaratmıştır.

Bu çalışmanın amacı, 1992’de kurulan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nin, Çanakkale’nin özellikle net göç miktarı ile net göç hızları üzerindeki etkilerini araştırmak ve net göç hızları açısından ülke içindeki konumunda meydana gelen değişimleri ortaya koymaktır. Çalışmanın başka bir amacı da, Çanakkale ilinde net göçlerin coğrafi dağılışında hangi değişimlerin oluştuğunu belirlemektir. Çalışmada 1975-2000 yılları arasında daimi ikametgâh değişimine dayalı göç verileri kullanılırken, 2008 sonrası için Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) göç verileri kullanılmıştır.

Günümüzde 50 binin üzerinde öğrenciye ev sahipliği yapan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, kurulduğu 1992 yılından itibaren, hem il merkezinde hızlı bir nüfus artışı yaratmış, hem de Çanakkale’yi göç veren bir ilden göç alan bir ile dönüştürmüştür. 1975-1990 yılları arasında il merkezindeki nüfus artış hızı gerilerken, 1990’dan günümüze kadar sürekli olarak yükselmiştir. 1990 öncesinde % -5 civarında olan net göç hızı, 1995-2000 döneminde % 27,4’e yükselirken; 2008-2012 döneminde % 29,7, 2013-2017 döneminde ise % 50,5’e ulaşmıştır. Bu veriler, Çanakkale’nin üniversitenin kurulduğu 1990 sonrasında ilin negatif olan net göç bilançosunun, büyük farklarla pozitif döndüğünü göstermektedir.

Bu süreç, ilin net göçlerinin coğrafi boyutunda da çarpıcı değişimler yaratmıştır. Çanakkale ili 1990’a kadar, Marmara Bölgesi başta olmak üzere Ege Bölgesi’ne göç verirken, 1995’ten sonra, tüm bölgelerden net olarak göç almıştır. Aldığı bu göçlerin büyük kısmı da İstanbul ilinin etkisiyle Marmara Bölgesi’nden kaynaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite, nüfus artışı, kentleşme, iç göçler, Çanakkale.

1. Giriş

Türkiye’deki kentleşme olgusunun temel dinamiklerine bakıldığında, kentlerdeki nüfus birikim sürecini hızlandıran faktörlerin çok çeşitli olduğu ve zaman içinde bazı değişimler geçirdiği dikkati çekmektedir. 1950-1980 dönemindeki kentleşme hareketlerine yön veren göçlerin temel niteliğinin, ağırlıklı olarak kırlardan kentlere doğru gerçekleştiği; kamunun öncülüğündeki sanayileşmeye bağlı olarak güçlenen ve sayıları fazla olmayan varış noktalarına yönelik olduğu

söylenbilir. Bu açıdan, 1950-1980 döneminde kırdan kente yönelik göçlerin, hem mevcut kentlerin hızlı nüfuslanmasında, hem de yeni kentlerin ortaya çıkmasında büyük bir rol oynadığını belirtmek mümkündür (Peker, 1999). Kırsal kesimde hızlı nüfus artışı, makineleşme, düşük gelir düzeyi, yetersiz altyapı ve hizmetler ile özdeşleşen itici faktörler ile kentlere erişebilirlik, sosyal ağlar gibi faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan bu göçlerin, sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı, geliştiği merkezlere yönelmesi, Türkiye’deki kentleşme hareketlerinin de temel kaynağını

oluşturmuştur (Tümertekin, 1973; Gedik, 1997). 1950 yılına kadar, genellikle başkent Ankara'ya yönelik bu göçler, izleyen yıllarda İstanbul, İzmir, Adana gibi büyük kentlere ve Batman, Karabük, Kırıkkale, Ereğli gibi kamunun öncülüğünde yaratılan daha küçük sanayi kentlerine sıçramıştır (Tümertekin, 1968; Işık, 2005).

Türkiye'de kentsel nüfusun miktarında ve artış oranlarında meydana gelen hızlı yükselme, göçlerin kentlerin nüfuslanmasında ne kadar etkili olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. 1950'de nüfusun ancak % 19'u kentlerde yaşarken, bu oran 1970'te % 36'ya, 1990'da % 56'ya yükselmiştir. Diğer yandan, 1950'de % 22,5 olan kentsel nüfus artışı, 1955'te % 55,7'ye ulaşmıştır. Bu artışta, doğal nüfus artışından çok kırdan kente göçlerin etkili olduğu ve artışın yarısından fazlasının iç göçlerin bir sonucu olduğu bilinen bir gerçektir (İçduygu ve Sirkeci, 1999; Yakar, 2009).

Sanayi faaliyetleri ve hizmetler sektörünün istihdam olanaklarında yarattığı göreceli çekicilik, Türkiye'nin 1980 sonrasındaki kentleşme sürecinde de rol oynamaya devam ederken; sosyal ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak özellikle göç alan sahalarda ve göç nedenlerinde çok önemli değişimler yaşanmıştır. Bugün geleneksel olarak tanımladığımız göç çekim merkezlerine; aslında 1980 öncesinde ortaya çıkmaya başlayan, ancak 1980'li yıllardan itibaren giderek güçlenen Bursa, Antalya, Kocaeli, Mersin, Tekirdağ, Muğla gibi yeni çekim alanları eklenmiştir (Cerit, 1986; Avcı, 1993; Özgür, 1998; Yüceşahin vd. 2004; Akarca ve Tansel 2012 ve 2017).

Türkiye'de sayıları giderek artan yeni çekim alanlarının ortaya çıkması yanında, kentlere göçe neden olan faktörler de çeşitlilik kazanmıştır. Sözelimi Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, özellikle 1990-2000 döneminde daha çok kırsal alanlarda yoğunlaşan terör olaylarının, bölge kentlerine yönelik büyük bir göç dalgası yaratması bu faktörler arasında yer almaktadır (Özgür, 2003; Işık, 2005; Yüceşahin ve Özgür, 2006). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün "Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması"nda, 1986-2005 dönemini kapsayan yirmi yıllık sürede güvenlik nedenleriyle meydana gelen göçlerin yaklaşık yüzde 80'inin kırsal çıkışlı olduğu belirtilirken; söz konusu göçlerin yüzde 66,3'ünün terör eylemlerinin en

yoğun olduğu 1991-2000 döneminde olduğu belirtilmektedir (TGYONA 2006).

Türkiye'deki kentleşme sürecini etkileyen ve kentlerin nüfus artışlarında yeni bir dinamizm yaratan bir başka aktör de turizm olmuştur. 1985 sonrasında Türkiye'nin güney kıyılarında turizmin yarattığı geniş istihdam olanakları, başta Antalya olmak üzere Muğla, Alanya, Marmaris, Fethiye ve Manavgat gibi merkezlerin hızlı bir nüfuslanma sürecine girmelerinde belirleyici olmuştur (Özgür, 2003; Işık, 2005; Akarca ve Tansel 2012 ve 2017; Işık ve Zoğal, 2017).

Türkiye'deki kentlerin nüfuslanma sürecine ve özellikle göçe ilişkin verilere bakıldığında, yeni kurulan üniversitelerin de, bazı kentlerin hızlı nüfuslanmasında ve illerin iç göçlerdeki konumunda yeni bir dinamizm yarattığı görülmektedir (Sargın, 2006; Işık, 2008a, 2008b ve 2009; Yakar, 2009 ve 2013). Başka bir anlatımla üniversiteler, hem yeni bir göç nedeni oluşturmaları açısından, hem de göçün mekânsal dağılımında giderek önemli bir faktör olmaya başlamışlardır. Üniversitelerin bu konudaki etkisi, öncelikle üniversitelerin ve bu kurumlarda öğrenim gören öğrenci sayısının artışıyla doğrudan ilişkilidir. 1950 öncesinde, Türkiye'de ikisi İstanbul'da (İstanbul Üniversitesi ve İTÜ) diğeri Ankara'da (Ankara Üniversitesi) olmak üzere 3 üniversite bulunurken (YÖK, 2005), 2008 yılında üniversitesi olmayan il kalmamış ve kamu üniversitesi sayısı 94'e yükselmiştir (Toprak, 2017). 2017 yılında ise Türkiye'deki üniversite sayısı 134'ü devlet 73'ü vakıf olmak üzere toplam 207'ye ulaşmıştır (<https://istatistik.yok.gov.tr/>).

Üniversite sayılarındaki artış ile birlikte, yükseköğrenime katılan öğrenci sayısında da çok büyük artışlar yaşanmıştır. 1975-1976 öğretim döneminde Türkiye'de örgün öğretime katılan öğrenci sayısı 232 bin civarındayken, bu sayı 2000-2001 öğretim döneminde 984 bini aşmış, 2016-2017 döneminde ise 3.2 milyonu geçmiştir (Tablo 1). Lisansüstü öğrenciler de dahil edildiğinde örgün eğitimdeki öğrenci sayısı 3.8 milyonu bulmaktadır.

Üniversite sayısı ve öğrenci sayısındaki artışın en önemli sonuçlarından biri, doğrudan veya dolaylı harcama ile istihdam üzerindeki ekonomik etkileri olmuştur. Bu durum, üniversitelerin ekonomik etkileri konusunda hem uluslararası düzeyde (Caffrey ve Isaacs 1971,

Brownrigg 1973, Elliott, Levin ve Meisel 1988, Felsenstein 1996, Huggins ve Cooke 1997, Brown ve Heaney 1997, Martin 1998, Blackwell vd. 2002, Steinacker 2005, Siegfried vd 2007, Carroll and Smith 2006, Goldstein ve Drucker 2006, Tavoletti 2007, Taylor v.d, 2008, Drucker ve Goldstein, 2007); hem de Türkiye’de geniş bir literatür oluşmasında belirleyici olmuştur (Atik, 1999; Erkekoğlu, 2000; Çınar ve Emsen, 2001; Karataş, 2002; Tutar, 2005; Sargın, 2006; Ada ve Bilgili, 2008; Işık, 2008a ve 2008b; Dalğar v.d., 2009; Görkemli, 2009; Çalışkan, 2010; Yılmaz ve Şeker, 2011; Öztürk v.d, 2011; Selçuk ve Başar, 2012; Soysal v.d., 2012; Akengin ve Kaygı, 2013; Yayar ve Demir, 2013; Demireli ve Taşkın, 2013; Tatlı, 2014; Kaya, 2014; Çayın ve Özer, 2015; Korkmaz, 2015; Savaş-Yavuzçehre, 2016).

Ancak, yukarıda da ifade edildiği gibi, üniversiteler sadece ekonomik etkileri ile değil, buldukları illerin nüfus artışı ve göç verileri

üzerinde de etkili olmaya başlamıştır. Nitekim 1995-2000 döneminde Türkiye’de iller arasında yer değiştiren nüfusun göç etme nedenlerine göre, “eğitim” amaçlı göçler % 12’lik bir orana sahipken (TÜİK, 2005) bu rakam 2011 yılında % 23 gibi yüksek bir düzeye ulaşmıştır (TÜİK, b). Bu açıdan, Türkiye’deki üniversiteler, buldukları kentlerin nüfus miktarında, yaş yapısında, göç verilerinde çarpıcı değişimler yaratan bir güç haline gelmiştir.

Bu çalışmada, 1992’de kurulan Onsekiz Mart Üniversitesi’nin, Çanakkale’nin özellikle göç verileri üzerindeki etkilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Başka bir ifadeyle, üniversitenin kurulmasının, Çanakkale’nin iç göç verilerini ve nüfus artışı hangi yönde etkilediği, iller arası net göçlerdeki konumunda ne gibi değişimler yarattığı, net göç kazancının coğrafi dağılımında ve boyutunda hangi değişimlere neden olduğu sorularına yanıt aranacaktır.

Tablo 1- Türkiye’de yükseköğretimdeki örgün öğrenci sayıları.

(İllerarası nüfus hareketlerine katılmadıkları için AÖF, uzaktan eğitim öğrencileri kapsam dışında tutulmuştur)

Table 1- The number of students in formal higher education in Turkey.

YÜKSEKÖĞRETİMDE ÖRGÜN ÖĞRENCİ SAYISI			
	Lisans+Önlisan	Yüksek Lisans Doktora	TOPLAM
1975-1976*	232.090	?	232.090
1980-1981*	227.627	?	227.627
1985-1986**	350.351	?	350.351
1990-1991**	434.748	?	434.748
1995-1996**	690.677	86.298	776.975
2000-2001***	984.648	107.157	1.091.805
2005-2006***	1.356.117	187.728	1.543.845
2010-2011***	1.885.661	217.502	2.103.163
2016-2017****	3.258.792	541.518	3.800.310

Kaynak: *Doğramacı 1988, ** YÖK 1996,

***ÖSYM 2000-2001, 2005-2006 ve 2010-2011 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri,

**** Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi: <https://istatistik.yok.gov.tr/>

2. Veri ve Yöntem

Araştırmada iki farklı veri kullanılmıştır. Bunlardan ilki genel nüfus sayımlarından elde edilen daimi ikamet değişikliğine dayalı veriler olup, 1975-2000 yılları arasında beşer yıllık dört dönemi kapsamaktadır. Diğer veriler ise Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verileridir.

Yıllık olarak yayınlanan bu veriler 2008-2012 ve 2013-2017 dönemleri şeklinde gruplandırılmış ve böylece önceki verilerle karşılaştırılması için zamansal bir bütünlük sağlanmıştır.

Göç verilerinin yorumlanmasında öncelikli olarak Çanakkale’nin net göç miktarları ve net göç hızları incelenmiştir. Buna ek olarak, Çanakkale’nin net göç hızları açısından, iller

arasındaki konumunda meydana gelen değişimler ele alınmıştır. Daha sonra tüm illerin, göç etkinliği (Demographic Effectiveness) oranları elde edilmiştir. Göç etkinliği, göçlerin nüfus artışı veya nüfusun yeniden dağılımı üzerindeki etkisini ortaya koymak için yaygın olarak kullanılmakta olup, net göçlerin toplam göç hacmine (içeriye göç + dışarıya göç) oranlanmasıyla elde edilmektedir (Stillwell vd., 2000; Yakar, 2012 ve 2013). Son aşamada, Çanakkale ilindeki net göçlerin coğrafi boyutunda iller ve bölgeler düzeyinde meydana gelen değişimler her dönem için ayrı ayrı hesaplanmıştır.

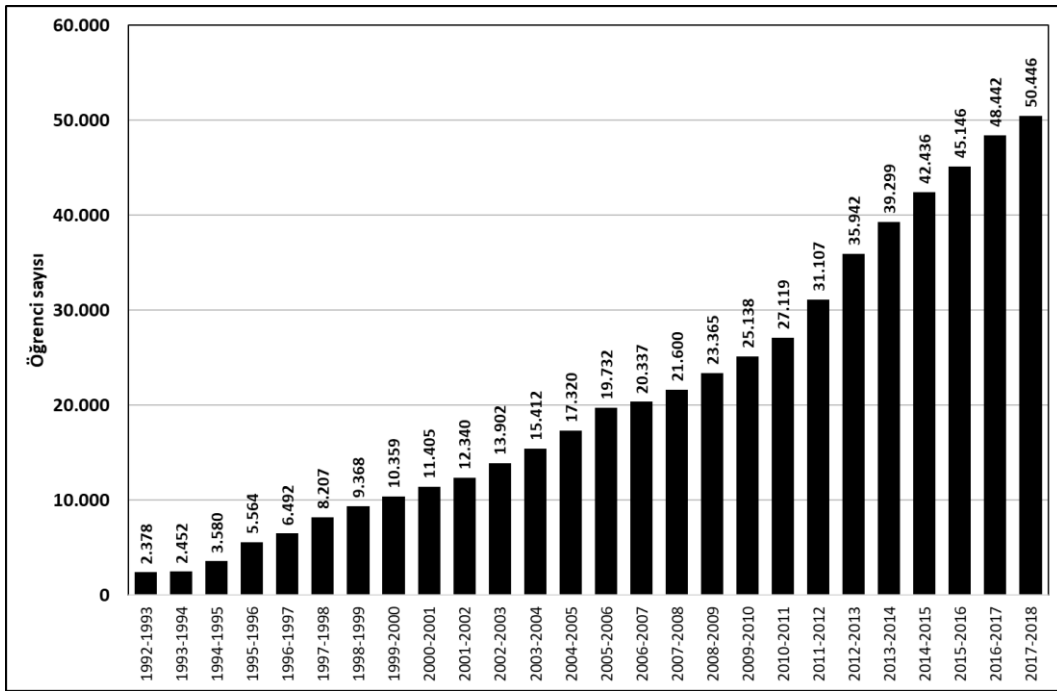
3. Bulgular

3.1. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin Kuruluşu ve Öğrenci Sayısındaki Artış

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin, ilin göç verileri ve özellikle il merkezindeki nüfus artışı üzerindeki doğrudan etkisi, hiç kuşkusuz,

öğrenci sayısının artışıyla mümkün olmuştur. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi 3 Temmuz 1992'de, 3837 Sayılı Kanunla kurulmuş ve 1992-1993 Eğitim-Öğretim yılında Trakya Üniversitesi'nden devredilen Çanakkale Eğitim Fakültesi, Çanakkale Meslek Yüksekokulu ve Biga Meslek Yüksekokulu ile eğitim-öğretim hayatına başlamıştır. 1992-1993 akademik yılında 2.378 öğrenci ile eğitim-öğretime başlayan üniversitede, yeni fakülteler, bölümler ve enstitülerin kurulması ile öğrenci sayısı hızla artmıştır. 1999-2000 eğitim döneminde 10 bini, 2006-2007 eğitim öneminde 20 bini geçen öğrenci sayısı, 2017-2018 eğitim döneminde 50.446 kişiye ulaşmıştır (Şekil 1).

Öğrenci sayısındaki bu artışın ildeki dağılımında, il merkezinin belirgin bir üstünlüğü bulunmaktadır. 50.446 öğrencinin 32.504'ü (% 64) il merkezinde yer alırken, 17.942'si (% 36) başta Biga olmak üzere ilçelerde öğrenim görmektedir (Şekil 2).

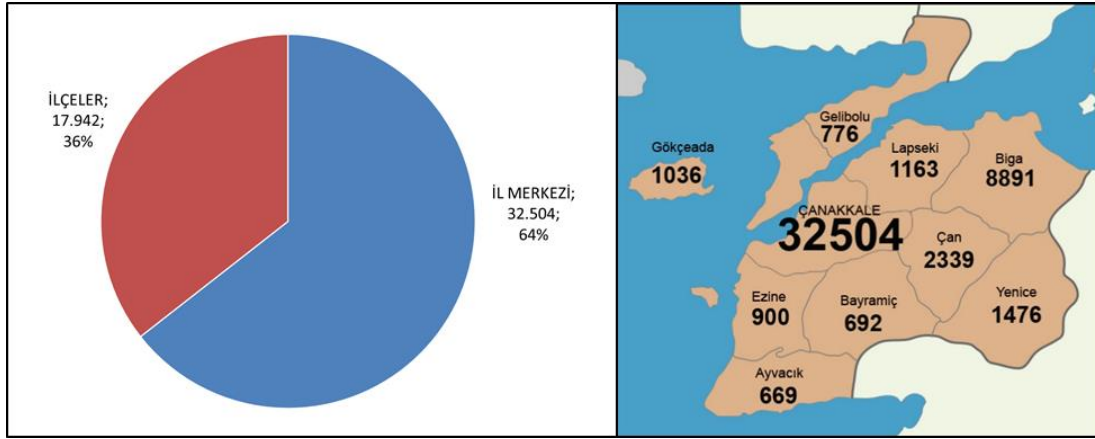


Şekil 1- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde öğrenci sayısındaki artış (1992-2018).

(Kaynak: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı:

<http://ogrenciisleri.comu.edu.tr/istatistikler/yillara-gore-ogrenci-sayilari.html>)

Figure 1- Growth in the number of students in Çanakkale Onsekiz Mart University.



Şekil 2- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğrencilerinin yerleşim birimlerine dağılımı (2018).

Figure 2- Distribution of students in Çanakkale Onsekiz Mart University (2018).

3.2. Çanakkale İl Merkezi Nüfusunun Gelişimi

Çanakkale nüfusu incelendiğinde, hem il toplam nüfusu hem de il merkezi³ nüfusunda sürekli bir artışın olduğu gözlenmektedir. Genel nüfus sayımı verilerine göre 1965'te 350 bini aşan il nüfusu, 1990'da 432 bin, 2000 yılında ise 464 bin kişiyi geçmiştir. ADNKS verilerine göre 2010'da 490 bini geçen il nüfusu, 2017'de 530.417 kişiye ulaşmıştır (Tablo 2).

Tablo 2- Çanakkale ilinin toplam ve il merkezi nüfuslarının 1965-2017 yılları arasındaki değişimi.
Table 2- Growth of the population in provincial center and province in Çanakkale.

YILLAR	İL TOPLAM NÜFUSU	İL MERKEZİ NÜFUSU
1965	351.042	23.514
1970	360.764	27.990
1975	370.824	32.227
1980	391.568	42.470
1985	420.525	51.463
1990	432.263	58.277
2000	464.975	83.728
2010	490.397	117.860
2017	530.417	158.398

³ İl merkezi nüfusuna, Kepez belde belediyesi nüfusu dahil edilmiştir.

Üniversite kurumlarının önemli bir kısmının il merkezinde yer alması nedeniyle, üniversitenin nüfus artışı üzerindeki etkisinin, il merkezi nüfusunda daha somut olarak izlenebildiği görülmektedir. Nitekim il nüfusunun yıllık ortalama artış hızları, % 5-14 arasında değişmekteyken, il merkezindeki nüfus artış hızları özellikle 1990'dan sonra yükselişe geçmiştir (Şekil 3).

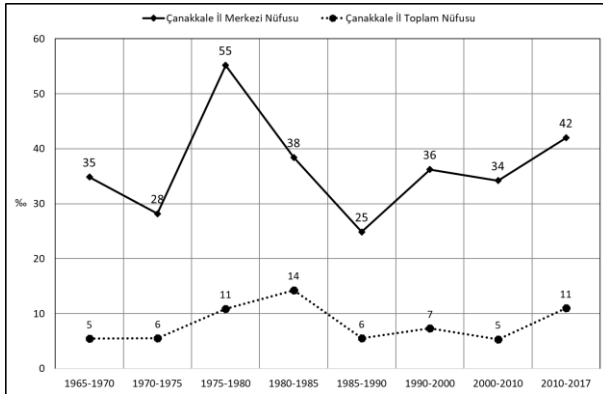
Şekil 4 incelendiğinde Çanakkale il merkezi nüfusunun 1965'ten günümüze sürekli arttığı, ancak 1990 yılından sonra artış eğiliminin ivme kazandığı gözlenmektedir. 1965 yılında 23.514 kişi olan nüfus 1990 yılında 58 bini, son genel nüfus sayımının yapıldığı 2000 yılında ise 83 bin kişiyi aşmıştır.

ADNKS verilerine göre 2010 yılında 117 bini geçen kent nüfusu, 2017 yılında 158.398 kişiye ulaşmıştır (Tablo 2, Şekil 4). Çanakkale kenti nüfusunun gelişimi incelendiğinde, kentin nüfus dinamiklerinde iki temel unsurun rolü olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki kentte bulunan askeri birlikler ve ikincisi 1992'de Onsekiz Mart Üniversitesi'nin kurulmasıdır. Askeri birlikler kentteki nüfus dinamiklerinde, 1990'a kadar daha önemli bir role sahipken, 1990'dan sonra üniversitenin etkisi çok daha güçlü bir şekilde kendini hissettirmiştir.

İl Merkezi nüfusunun 1965-1990 yılları arasındaki artış hızının, 1975-1980 dönemi dışında % 25-40 arasında değiştiği, ancak 1975-1980 döneminde % 55 gibi yüksek bir hızla arttığı görülür. Bu dönem, 1965'ten günümüze il merkezi

nüfusunun en hızlı artış kaydettiği dönem olarak dikkati çekmektedir (Şekil 3 ve 4). 1975-1980 yılları arasında gerçekleşen bu yüksek nüfus artışında, kentteki askeri birliklerin önemli rol oynadığına işaret eden bulgular söz konusudur. Bu bulgulardan en önemlisi özellikle 20-24 yaş grubunda erkek ve kadın nüfus arasındaki dengesizliktir. 1975 yılında, il merkezinde büyük bir kısmı asker nüfusun da yer aldığı 20-24 yaş grubunda 3.952 erkek nüfus fazlası varken, bu rakam 1980 yılında 6.445'e yükselmiştir. Söz konusu rakamlar, Çanakkale il merkezi nüfusunda 1990 yılına kadar asker nüfusun önemli bir belirleyici olduğunu ifade etmektedir.

Bununla birlikte bulgular, 1990 sonrasında, bir başka ifadeyle, üniversitenin kurulmasından sonra, kentin nüfus miktarı ve artış hızlarında çok önemli değişimlere işaret etmektedir. 1975'ten 1985'e kadar azalma eğilimi gösteren kentsel nüfus artış hızı 1990'dan sonra yükselişe geçmiştir; 1990-2000 döneminde % 36, 2000-2010 arasında % 34, 2010-2017 döneminde % 42'ye ulaşmıştır (Şekil 3 ve 4).

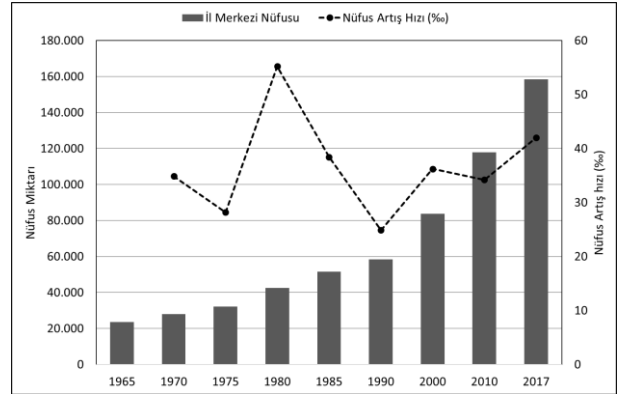


Şekil 3- Çanakkale'de il merkezi ve il toplam nüfusunun artış hızları.

Figure 3- The population growth rates in provincial center and province in çanakkale.

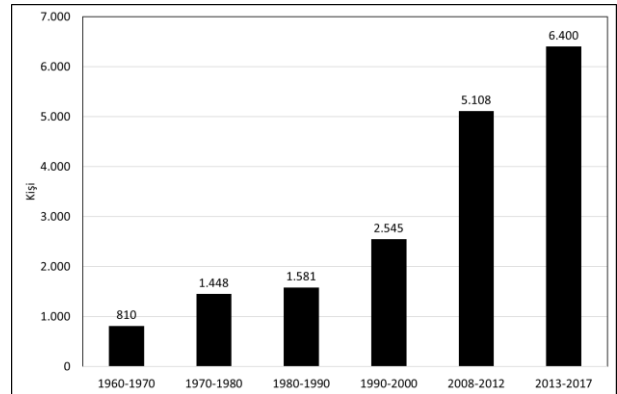
Üniversitenin kurulmasını izleyen dönemde Çanakkale il merkezindeki nüfus artışında gözlenen hızlı büyümeyi ortaya koyan bir başka veri de, dönemler içinde meydana gelen yıllık ortalama mutlak nüfus artışıdır. Bulgular, kent nüfusunda yıllık ortalama mutlak nüfus artışının, 1990'dan sonra çok ciddi büyüme gösterdiğini ortaya koymaktadır. Nitekim 1990'dan önce kent nüfusu her yıl ortalama 1.500 kişi civarında artarken; bu rakam 2008-2012 döneminde 5.108,

2013-2017 döneminde 6.400 kişiye ulaşmıştır (Şekil 5).



Şekil 4- Çanakkale il merkezi nüfusunun gelişimi ve yıllık ortalama artış hızları (1965-2017).

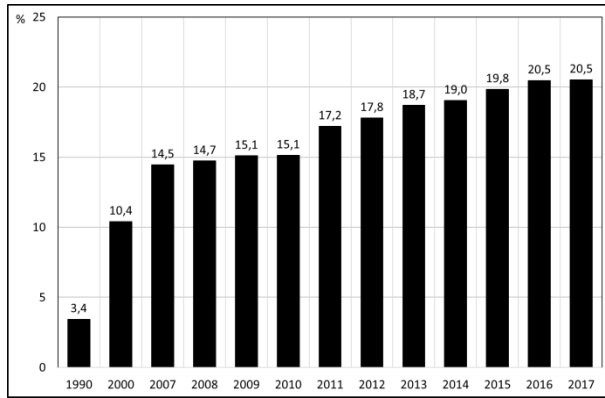
Figure 4 -Population growth and annual average growth rates in Çanakkale province center.



Şekil 5- Çanakkale il merkezi nüfusunda yıllık ortalama mutlak nüfus artış miktarları (1960-2017).

Figure 5- Annual average absolute population growth in Çanakkale province center (1960-2017).

Tüm bu veriler, il merkezindeki nüfus artışının 1990 sonrasında, önceki döneme göre çok farklı bir seyir izlemeye başladığını ortaya koymaktadır. 1990'dan sonraki bu artışta, il merkezindeki öğrenci sayısının giderek artması belirleyici olmuştur. 2000 yılında üniversite öğrencilerinin kent nüfusundeki payı % 10,4 iken 2010 yılında % 15, 2017 yılında % 20,5 olmuştur (Şekil 6). Ancak, il merkezi nüfusunda 1990'dan sonra gözlenen artışta, sadece öğrenci sayısındaki büyüme değil, akademik ve idari personel sayısındaki artış ile üniversitenin doğrudan veya dolaylı istihdam etkisinin de payı olduğu söylenebilir (Çalışkan ve Sarış 2008).



Şekil 6- Çanakkale il merkezi nüfusunda Onsekiz Mart Üniversitesi öğrencilerinin oranı.

Figure 6- The share of Onsekiz Mart University students in population of Çanakkale city center.

3.3. Çanakkale'nin İller Arası Göçlerdeki Konumu

Çanakkale ilinin iç göç verileri, üniversitenin kurulmasından sonra çok önemli değişimler yaşandığını göstermektedir. Bu değişimlerden ilki Çanakkale'nin hem aldığı hem de verdiği göç miktarındaki artıştır. Ancak en önemli değişim, Çanakkale'nin göç veren bir ilden, göç alan bir il konumuna gelmesidir. Çanakkale'nin 1975-1990 yılları arasındaki üç döneme ait daimi ikametgâh değişimine dayalı göç verileri incelendiğinde, ilin negatif bir göç bilançosuna ve net göç hızlarına sahip olduğu görülür. Örneğin 1975-1980 döneminde 21.095 kişi göç alan Çanakkale, aynı dönemde 22.503 kişi göç vermiş ve net göçü -1.408 olmuştur. 1975-1980 dönemini izleyen iki dönemde de buna yakın değerlerin yaşanması, Çanakkale'yi 1975-1990 döneminde net göç miktarının ve hızının negatif olduğu bir il konumunda bırakmıştır (Tablo 3, Şekil 7).

Daimi ikametgâh değişikliğine dayalı 1995-2000 (Kahraman, 2006) ve ADNKS'nin 2008-2012 ve 2013-2017 dönemine ait verileri, Çanakkale'nin iç göçler açısından yeni bir döneme girdiğine işaret etmektedir. 1975-1990 döneminde düşük göç hacmi ve negatif göç bilançosu, yerini büyüyen bir göç hacmine ve pozitif bir göç bilançosuna bırakmıştır. Nitekim 1995-2000 daimi ikamet değişikliğine dayalı veriler ilin toplam göç hacminin 74.145 kişiye yükseldiğini ortaya koyarken, Çanakkale'nin aldığı net göç 11.491 kişi olmuştur. ADNKS'ne ait veriler de ilin hem

toplam göç hacminde hem de net bilançosundaki bu değişimin devam ettiğini göstermektedir. 2008-2012 döneminde 163.375 kişi olan toplam göç hacmi 2013-2017 döneminde 230.842 kişiye yükselmiştir. Çanakkale'nin net göç kazancı 2008-2012 döneminde 14.445, 2013-2017 döneminde ise 26.148 kişiye ulaşmıştır (Tablo 3, Şekil 7).

1990 öncesinde % -5 civarında olan net göç hızı, 1995-2000 döneminde % 27,4'e yükselirken; 2008-2012 döneminde % 29,7'ye, 2013-2017 döneminde ise % 50,5'e ulaşmıştır. Bu veriler, Çanakkale'nin üniversitenin kurulduğu 1990 sonrasında hem aldığı hem de verdiği göçlerde önemli artışlar kaydettiğini, ilin negatif olan net göç bilançosunun, büyük farklarla pozitif döndüğünü göstermektedir.

Çanakkale ilinin, iç göç verilerinde 1990 sonrasında yaşanan bu değişim; ilin Türkiye'de iller arası göçlerdeki konumuna da güçlü bir şekilde yansımıştır. Üniversitenin kurulmasından önceki üç dönemi temsil eden 1975-1990 arasında, net göç hızları açısından Türkiye sıralamasında 20-23. sıralarda yer alan Çanakkale, 1995-2000 döneminde 9, 2008-2012 döneminde 10 ve 2013-2017 döneminde ise 5. sıraya yükselmiştir (Tablo 4). Çanakkale'nin göç alan bir il dönüşmesi, net olarak göç verdiği illerin sayısında da ciddi bir gerileme yaratmıştır. 1990 öncesinde Çanakkale, 20'den fazla il göç verirken, bu sayı 1995-2000 ve 2008-2012 dönemlerinde 9'a, 2013-2017 döneminde ise 2'ye inmiştir (Tablo 5 ve Şekil 9).

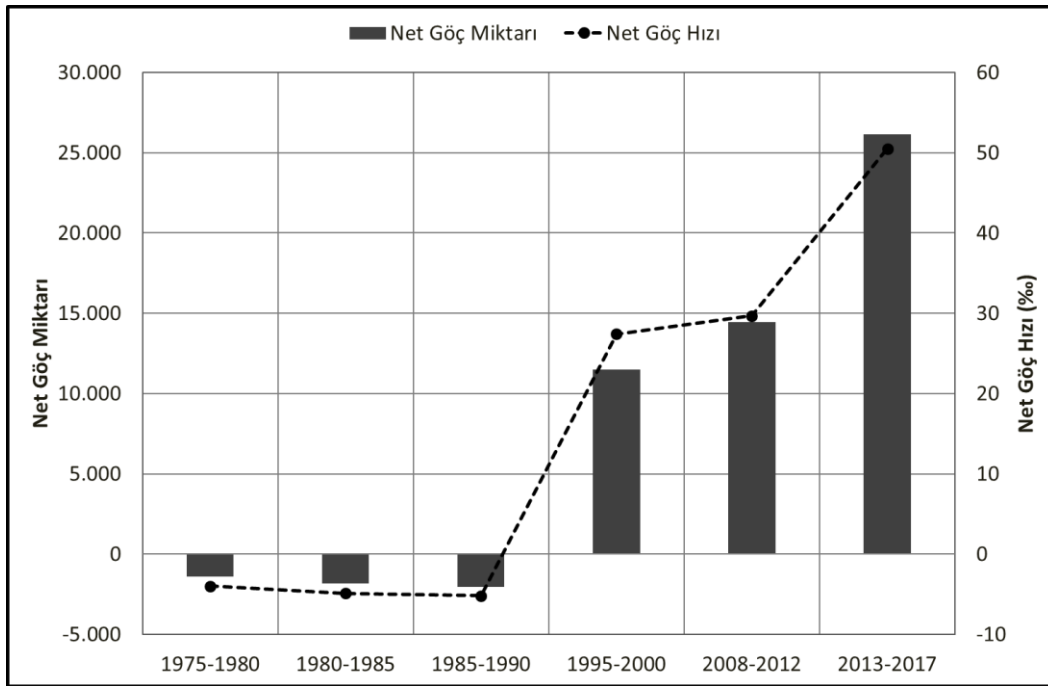
Çanakkale ilinin net göç hızlarındaki büyüme, göç etkinlik oranları ile de örtüşmektedir. Net göçlerin toplam göç hacmine (içeriye göç + dışarıya göç) oranlanmasıyla elde edilen göç etkinliği/etkililiği, -100 ve +100 arasında değişen yüzde oranlar ile gösterilir. Yüksek (negatif veya pozitif) değerler göçün, nüfusun yeniden dağılımı için etkin bir mekanizma olduğunu, sifira yakın değerler ise net göçün nüfusun yeniden dağılımında nispeten daha az etkili olduğunu gösterir (Stilwell vd., 2000; Yakar, 2012 ve 2013). 1975-1990 arasındaki üç dönemde, Çanakkale ilinin göç etkinlik oranı % -3 civarında seyrederken, 1995-2000 döneminde % 15,5'e yükselmiştir. Çanakkale'nin Türkiye'de illerin göç etkinlik oranına göre sıralamasındaki yeri de, tıpkı net göç hızlarında olduğu gibi 1990'dan sonra değişmiştir. Çanakkale 1975-1990 arasındaki 3 dönemde göç etkinlik oranı açısından Türkiye'de

22. sırada yer alırken, 2013-2017 döneminde 8. sıraya kadar yükselmiştir (Tablo 6). Başka bir deyişle net göçler, Çanakkale'nin 1990 yılından sonraki nüfus artışında pozitif yönde bir etki göstermiştir.

Tablo 3- Çanakkale ilinin aldığı, verdiği göç miktarları, net göçleri ve net göç hızları (1975-2017).
Table 3- The number of in-migration, out-migration, net migration in Çanakkale.

	ALDIĞI GÖÇ	VERDİĞİ GÖÇ	NET GÖÇ	NET GÖÇ HIZI (%)
1975-1980	21.095	22.503	-1.408	-4,0
1980-1985	24.974	26.808	-1.834	-4,9
1985-1990	27.428	29.470	-2.042	-5,2
1995-2000	42.818	31.327	11.491	27,4
2008-2012	88.910	74.465	14.445	29,7
2013-2017	128.495	102.347	26.148	50,5

Kaynak: KOCAMAN 2008, DİE 1985 ve 1989, TÜİK 2005 ve ADNKS verilerinden oluşturulmuştur.



Şekil 7- Çanakkale ilinin net göç miktarları ve net göç hızları (1975-2017).

Figure 7- The number of net migration and net migration rates in Çanakkale (1975-2017).

Üniversitenin, Çanakkale'nin iç göç verileri üzerindeki en somut etkisi, il merkezi nüfusunda gözlenmektedir. 1985-2000 arasındaki 15 yıllık dönemde Çanakkale il merkezi nüfusunun doğum yerleri incelendiğinde, başka ilde doğanların oranı % 40'ın altındayken, 2015 yılında bu değer % 46'ya yükselmiştir (Tablo 7). İl merkezinin aldığı göç miktarındaki değişimler de, Onsekiz Mart

Üniversitesi'nin, kentin nüfus dengelerinde önemli bir aktör haline geldiğine işaret etmektedir. Nitekim 1975-1990 yılları arasında Çanakkale il merkezinin başka illerden aldığı göç miktarı 6 bin kişi civarındayken, 1995-2000 döneminde, bu rakam 14 bini aşmıştır (Şekil 8).

Tablo 4- Çanakkale ilinin Türkiye’de net göç hızları sıralamasındaki yeri.
 Table 4- The place of Çanakkale in the ranking in terms of net migration rates in Turkey.

SIRA	1975-1980		1980-1985		1985-1990		1995-2000		2008-2012		2013-2017	
	İller	Net göç hızı %	İller	Net göç hızı %	İller	Net göç hızı %	İller	Net göç hızı %	İller	Net göç hızı %	İller	Net göç hızı %
1	Kocaeli	113	Kocaeli	67	Kocaeli	108	Tekirdağ	97	Tekirdağ	90	Tekirdağ	106
2	İzmir	74	İstanbul	60	İstanbul	108	Muğla	70	Yalova	70	Yalova	75
3	İstanbul	73	Mersin	56	Antalya	90	Antalya	64	Antalya	62	Kocaeli	68
4	Bursa	61	İzmir	42	Mersin	68	Bilecik	58	Eskişehir	49	Gümüşhane	65
5	Mersin	57	Bursa	41	İzmir	64	İstanbul	46	Kocaeli	47	Çanakkale	51
6	Antalya	27	Antalya	33	Bursa	62	Bursa	45	Ankara	40	<i>Eskişehir</i>	51
7	Ankara	21	Adana	16	Tekirdağ	47	İzmir	40	Muğla	36	Muğla	48
8	Hatay	20	Eskişehir	16	Muğla	33	Isparta	31	Bursa	32	Antalya	44
9	Aydın	17	Aydın	15	Aydın	27	Çanakkale	27	Çankırı	31	Karabük	43
10	Tekirdağ	17	Sakarya	13	Ankara	25	Ankara	26	Çanakkale	30	Bolu	38
11	Eskişehir	16	Ankara	13	Manisa	21	Aydın	25	İstanbul	23	Ankara	32
12	Kayseri	16	Tekirdağ	10	Bilecik	20	Şırnak	22	Bolu	23	Aydın	32
13	Manisa	11	Bilecik	8	Adana	16	Denizli	20	İzmir	21	Bursa	31
14	Zonguldak	11	Manisa	7	Denizli	15	Kırklareli	18	Sakarya	19	Sakarya	30
15	Sakarya	9	Muğla	7	Batman	14	Eskişehir	15	Düzce	17	Düzce	29
16	Muğla	4	Hatay	6	Eskişehir	11	Mersin	12	Karabük	16	Kırklareli	28
17	Kütahya	1	Balıkesir	4	Sakarya	10	Düzce	8	Kayseri	14	Bilecik	26
18	Adana	1	Denizli	3	Balıkesir	5	Balıkesir	5	Aydın	14	İzmir	25
19	Bolu	-1	Kütahya	0	Karaman	5	Yalova	3	Bilecik	11	Kastamonu	20
20	Gaziantep	-2	Çanakkale	-5	Uşak	2	Manisa	3	Gaziantep	9	Bayburt	18
21	Bilecik	-3	Gaziantep	-5	Gaziantep	0	Gaziantep	3	Balıkesir	9	Denizli	18
22	Çanakkale	-4	Nevşehir	-6	Hatay	-4	Konya	1	Isparta	8	Giresun	18
23	Uşak	-5	Konya	-7	Çanakkale	-5	Kocaeli	0	Burdur	7	Balıkesir	16
24	Denizli	-6	Kayseri	-7	Aksaray	-8	Kütahya	-2	Gümüşhane	6	Uşak	11
25	Konya	-8	Hakkari	-8	Bolu	-9	Niğde	-2	Kırklareli	3	Balıkesir	11

Tablo 5- Çanakkale’nin göç verdiği il sayısındaki değişimler.
 Table 5- The number of provinces where Çanakkale lost population.

DÖNEMLER	TOPLAM İL SAYISI	NÜFUS KAYBETTİĞİ İL SAYISI
1975-1980	66	26
1980-1985	66	19
1985-1990	72	24
1995-2000	80	9
2008-2012	80	9
2013-2017	80	2

Tablo 6- Çanakkale'nin göç etkinlik oranları ve Türkiye'de iller arasındaki sıralamasındaki değişimler.
Table 6- Demographic effectiveness of Çanakkale and ranking between provinces in Turkey.

DÖNEMLER	GÖÇ ETKİNLİK ORANLARI (%)	İLLER ARASINDAKİ SIRALAMASI
1975-1980	-3,2	22
1980-1985	-3,5	20
1985-1990	-3,6	22
1995-2000	15,5	10
2008-2012	8,8	9
2013-2017	11,3	8

1995-2000 döneminde illerin aldığı göçlerin nedenlerine göre dağılımı da, Çanakkale ilinde net göçlerin 1990 sonrasında artış kaydetmesinde Onsekiz Mart Üniversitesi'nin rolünü ortaya koymaktadır. 1995-2000 döneminde Çanakkale il bütünü 42.818 kişi göç alırken, bunun 6.947'si (% 16,2) eğitim amaçlı göçlerden oluşmaktadır (TÜİKa 2005). Bununla birlikte, % 80'i erkek nüfustan (muhtemelen asker nüfus) oluşan "diğer" göç nedenleri hariç tutulduğunda, eğitim amaçlı göçlerin oranı % 24'e yükselmektedir (Tablo 8).

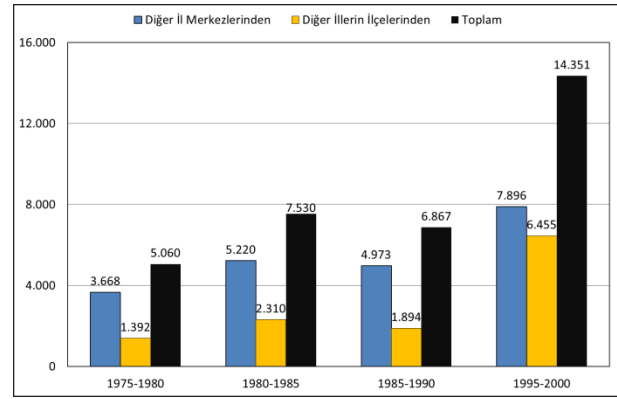
İldeki üniversite öğrencilerinde görülen artışın da buna paralel olduğu görülmektedir. 1994-1995 öğretim yılında 3.580 olan öğrenci sayısı % 284'lük artışla, 1999-2000 öğretim yılında 10.359'a yükselmiştir. İlin net göçleri üzerinde, öğrenci sayısındaki artışın rolü büyük olmakla birlikte, üniversitenin doğrudan veya dolaylı etkileri de önemlidir. Üniversitenin gerek

akademik gerek idari işlerde yarattığı doğrudan istihdamın yanı sıra, öğrenciye yönelik iş alanlarında (kafe, restoran, yurt vb.) yaratılan dolaylı istihdamın da net göçlerin artışında payı olduğu söylenebilir.

Tablo 7- Çanakkale il merkezi nüfusunda başka ilde doğan nüfusun miktarı ve oranı.

Table 7- The rates and number of population born in other provinces in province center of Çanakkale.

YILLAR	BAŞKA İLDE DOĞANLAR	%
1985	17.808	38
1990	18.719	36
2000	28.829	39
2015	71.025	46



Şekil 8- Çanakkale il merkezinin başka illerden aldığı göç miktarı ve dağılımı.

Figure 8- The amount and distribution in-migration from other provinces of center of Çanakkale.

Tablo 8- Çanakkale ilinin aldığı göçlerin nedenlerine göre dağılımı (1995-2000).
Table 8- In-migrations to provincial center of Çanakkale and its distribution according to causes.

GÖÇ ETME NEDENLERİ	ERKEK	KADIN	TOPLAM	%
İş arama-Bulma	4.233	733	4.966	11,6
Tayin-Atama	4.396	1.949	6.345	14,8
Hane halkı bireylerinden birine bağlı göç	3.015	5.501	8.516	19,9
Eğitim	3.703	3.244	6.947	16,2
Evlilik	127	1.714	1.841	4,3
Deprem	312	320	632	1,5
Güvenlik	66	28	94	0,2
Diğer	10.262	2.656	12.918	30,2
Bilinmeyen	457	102	559	1,3
TOPLAM	26.571	16.247	42.818	100,0

Kaynak: TÜİKa,2005. Genel Nüfus Sayımı 2000. Göç İstatistikleri. Yayın No: 2976.

3.4. Çanakkale’de Net Göçlerin Coğrafi Boyutu

Çanakkale ilinin iller arası göç verileri incelendiğinde, ilin net göç miktarı, net göç hızı ve göç etkinlik oranlarında olduğu gibi, net göçlerin coğrafi boyutunda da 1990 sonrasında büyük değişimlerin olduğu gözlenmektedir. Şekil 9 incelendiğinde; Çanakkale ilinin 1990 yılına kadar başta İstanbul olmak üzere yakın çevresindeki illere göç veren bir il konumundayken; 1990’dan sonra yine başta İstanbul olmak üzere yakın çevresindeki illerden net olarak göç alan bir ile dönüştüğü görülmektedir (Şekil 9 ve Tablo 9).

Ayrıca, 1975-1985 yılları arasındaki daimi ikamet değişimine dayalı göç verileri bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Çanakkale’nin 43 ilden 4.444 kişilik göç aldığı, buna karşılık 23 ile 7.811 kişi göç verdiği görülmektedir. 1975-1985 döneminde aldığı göçlerin illere dağılımı incelendiğinde, kendisine yakın hiçbir ilin ilk beş içinde yer almadığı görülürken; verdiği göçün %

37’sini İstanbul, % 23’ünü Balıkesir ve 15’ini ise Bursa gibi kendine yakın illere kaybetmiştir. Buna karşılık, ADNKS’nin 2008-2017 dönemindeki veriler, Çanakkale’nin 78 ilden aldığı net göçün 40.865 olduğunu ve aldığı net göçün % 39’unun İstanbul, % 3’ünün Bursa ve % 2’sinin İzmir gibi kendine yakın illerden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Çanakkale aynı dönemde Eskişehir ve Tekirdağ illerine son derece az miktarda göç vermiştir (Tablo 9).

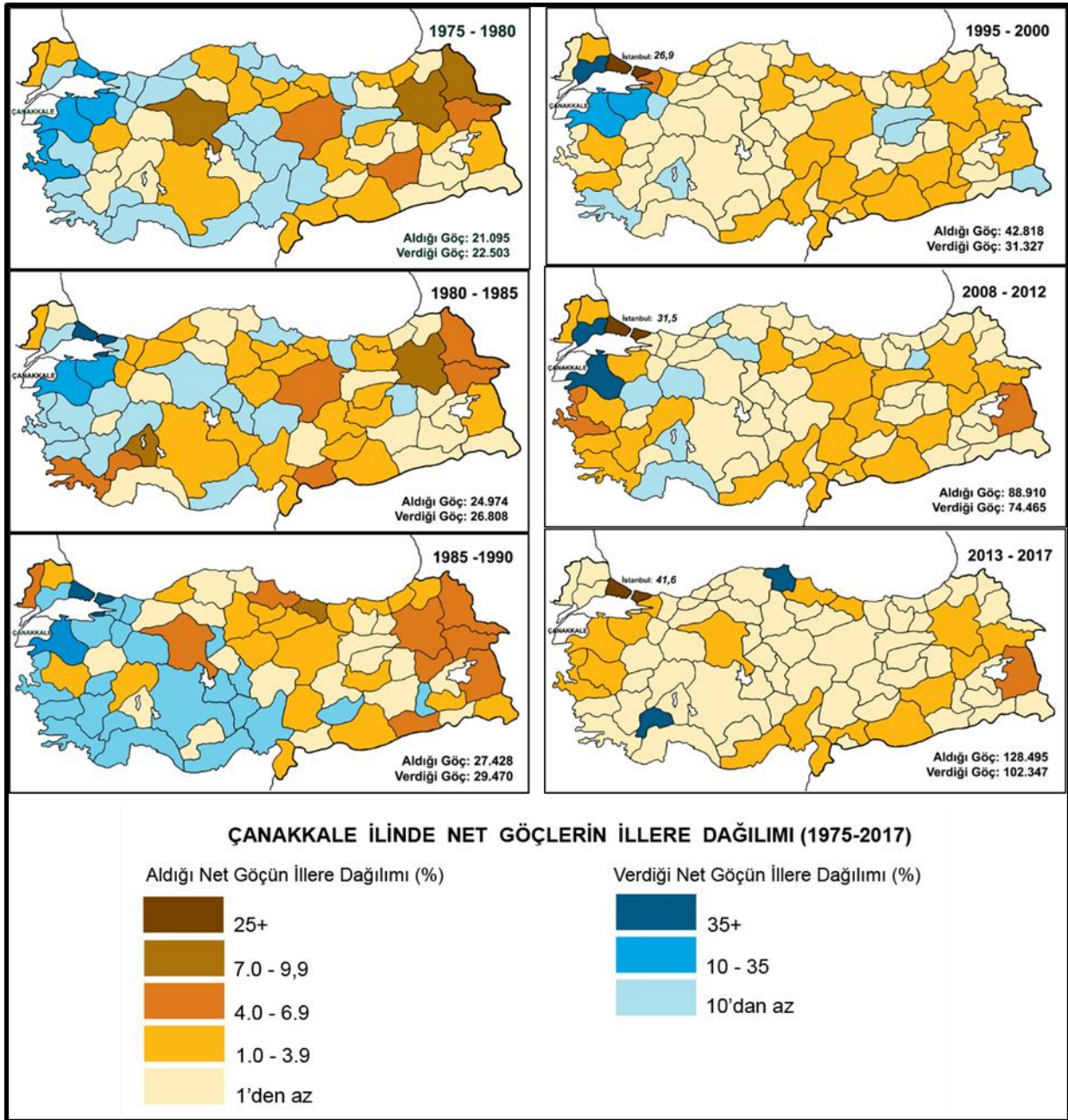
Çanakkale ilinin iller arasındaki net göçlerde yaşadığı bu değişim, ilin net göç kazancının hem bölgesel dağılımına hem de net göç miktarlarına yansımıştır. Çanakkale ili 1990’a kadar, Marmara Bölgesi başta olmak üzere Ege Bölgesi’ne nüfus kaybederken (1985-1990 döneminde bu iki bölgeye Akdeniz Bölgesi de eklenmiştir), 1995’ten sonra, tüm bölgelerden net olarak göç almıştır. Aldığı bu göçlerin büyük kısmı da İstanbul ilinin etkisiyle Marmara Bölgesi’nden kaynaklanmaktadır (Tablo 10).

Tablo 9- Çanakkale ilinin net göç aldığı ve verdiği ilk beş il.
Table 9- The first five provinces where the province of Çanakkale receives net migration and gives net migration.

NET GÖÇ ALDIĞI İLK 5 İL					
1975-1985*			2008-2017**		
İller	Net Göç	Göç aldığı iller içindeki payı (%)	İller	Net Göç	Göç aldığı iller içindeki payı (%)
Erzurum	393	9	İstanbul	15.778	39
Kars	358	8	Van	2.120	5
Isparta	317	7	Bursa	1.238	3
Ağrı	254	6	Ağrı	1.146	3
Sivas	217	5	İzmir	974	2
NET GÖÇ VERDİĞİ İLK 5 İL					
1975-1985*			2008-2017**		
İller	Net Göç	Göç verdiği iller içindeki payı (%)	İller	Net Göç	Göç verdiği iller içindeki payı (%)
İstanbul	-2.886	37	Eskişehir	-72	26
Balıkesir	-1.767	23	Tekirdağ	-200	74
Bursa	-1.165	15			
İzmir	-886	11			
Tekirdağ	-217	3			

*1975-1985 verileri daimi ikamet değişikliği verilerine,

**2008-2017 verileri ADNKS verilerine dayanmaktadır.



Şekil 9- Çanakkale ilinde net göçlerin illere dağılımı (1975-2017).
Figure 9- The provincial distribution of the net migrations in Çanakkale province (1975-2017).

Tablo 10- Çanakkale ilinde net göçlerin bölgesel dağılımdaki değişimler (1975-2017).
 Table 10- The regional distribution of the net migrations in Çanakkale province (1975-2017).

	1975	1980	1985	1995	2008	2013
	1980	1985	1990	2000	2012	2017
Marmara	-2.236	-3.692	-4.342	3.717	4.931	13.851
Ege	-613	-347	-610	770	2.003	1.475
Doğu Anadolu	779	760	1.246	1.403	2.863	3.776
Güneydoğu Anadolu	310	292	463	1.469	1.171	1.814
Akdeniz	-162	568	-238	1.077	1.049	1.528
İç Anadolu	297	140	378	1.117	868	1.764
Karadeniz	217	445	1.061	1.938	1.560	1.940
TOPLAM NET GÖÇ	-1.408	-1.834	-2.042	11.491	14.445	26.148

4. Sonuç

1950'den günümüze, Türkiye'de kentleşme sürecinde yaşanan gelişmeler göç nedenlerinde, göç alan sahalarda ve kentleşmeye neden olan faktörlerde önemli değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir. Kentleşme sürecimizin temel kaynağını oluşturan göçler, temelde ekonomik nedenlere bağlı olmaya devam ederken, turizm ve üniversiteler gibi yeni faktörler hem yeni bir göç ve kentleşme nedeni olarak hem de kentleşmeye yeni bir boyut kazandırması açısından önemli rol oynamaya başlamıştır. 1995-2000 döneminde gerçekleşen iç göçlerde eğitim amaçlı göçler % 12 ile temsil edilirken bu oran 2011 yılında % 23'e yükselmiştir. Bu veriler, yükseköğrenimin Türkiye'deki nüfus hareketleri içinde giderek büyüyen bir güç haline geldiğini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, Türkiye'deki kentsel nüfus artışlarına ve iç göç verilerine makro düzeyde bakıldığında, üniversitelerin doğrudan ve dolaylı etkilerinin, turizmin yarattığı değişimler kadar fark edilir bir düzeyde olmadığı söylenebilir. Ancak daha detaylı araştırmalar, kurulan üniversitelerin doğrudan ve dolaylı etkilerinin, buldukları illerin ve kentlerin göç verilerinde ve özellikle il merkezi nüfuslarında çok önemli değişimler yarattığını göstermektedir.

1992 yılında kurulan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi de, günümüze kadar öğrenci sayılarında kaydettiği hızlı artış başta olmak üzere, oynadığı doğrudan ve dolaylı roller sayesinde Çanakkale'nin göç verilerinde ve il merkezi nüfusunda büyük bir dinamizm ve değişim yaratmıştır. 1975-1990 yılları arasında net göç

bilançosu negatif olan Çanakkale, üniversitenin kurulmasıyla göç alan iller arasına girmiştir. Çanakkale'de göç konusundaki bu değişim, onun net göç hızları açısından Türkiye sıralaması içindeki yerinde de çarpıcı değişimler yaratmıştır. Üniversitenin kurulmasından önceki 1975-1990 yılları arasında net göç hızları açısından Türkiye'de 20-23. sıralar arasında yer alan Çanakkale, 2008-2012 döneminde 10. ve 2013-2017 döneminde ise 5. sıraya yükselmiştir. Çanakkale'nin göç veren bir ilden, göç alan bir ile dönüşmesi, net olarak göç verdiği illerin sayısında da ciddi bir gerileme yaratmıştır. 1990 öncesinde Çanakkale, 20'den fazla ile göç verirken, bu sayı 2008-2012 döneminde 9'a, 2013-2017 döneminde ise 2'ye inmiştir.

Fakülte ve diğer kurumların büyük bir kısmının il merkezinde yer alması, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin nüfus dinamikleri üzerindeki en güçlü etkisinin, doğal olarak il merkezinde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Nitekim 1975-1990 yılları arasında il merkezinin nüfus artış hızı gerileme eğilimi gösterirken, 1990'dan itibaren sürekli yükselmiş ve % 42'ye ulaşmıştır.

Buraya kadar elde ettiğimiz sonuçlar, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin ilin göç verilerinde ve il merkezinin nüfus artışında çok önemli farklar yarattığını göstermekle beraber, bu tablonun gelecekte hangi yöne evrileceği konusunda güçlü bir kanaate varmamız için yeterli olmadığı söylenebilir. Bunun en önemli nedeni, içinde bulunduğu kentlerin başta ekonomik yapısı olmak üzere tüm niteliklerini derinden etkileyen üniversitelerin bu etkilerinin, üniversitenin büyüme süreciyle yakından ilgili olmasıdır. Başka bir

anlatımla, nüfusa ilişkin değişimler, üniversitenin büyüme süreci ile paralel seyretmiştir. Ancak kabul etmek gerekir ki, üniversitelerin kuruldukları tarihten günümüze kadar gösterdiği bu hızlı büyümenin, sürekli devam edeceğini düşünmek çok da gerçekçi değildir.

Bu bakımdan, üniversitenin büyümesi doğal olarak yavaşladığında veya sona erdiğinde, Çanakkale'nin hem il merkezi nüfusu hem de göç verileri üzerindeki etkisinin, 1990'dan günümüze

kadar olan dönemin aksine, çok büyük olmayacağı ileri sürülebilir. Böyle bir durumun gerçekleşmesi sadece nüfus konusunda değil, başta ekonomik faaliyetler olmak üzere, kentsel gelişim, konut piyasası üzerinde de olumsuz etkiler yapabilir. Bu nedenle, benzer örneklerden de yararlanarak, üniversitenin büyüme sürecinin başta kent yöneticileri ve planlayıcıları tarafından dikkatle izlenmesi önem taşımaktadır.

REFERANSLAR

- Ada, Ş., Bilgili, A.S. 2008. 'Üniversitenin şehrin sosyo-ekonomik kalkınmasına etkisi: Atatürk Üniversitesi örneği'. *Dokuz Eylül Üniversitesi 2. Ulusal İktisat Kongresi*, 20-22 Şubat 2008. İzmir.
- Akarca, A.T., Tansel, A. 2012. *Southwest as the new internal migration destination in Turkey*. Discussion Paper series, Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit, No. 6627, Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn.
- Akarca, A.T., Tansel, A. 2017. Tourism-driven migration to southwestern Turkey. *Boğaziçi Journal Review of Social, Economic and Administrative Studies*, 31(1), 23-42.
- Akengin, H., Kaykı, A. 2013. Şehirleşme üniversite ilişkisine bir örnek: Gazimağusa. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 501-525.
- Atik, H. 1999. Üniversitelerin yerel ekonomiye katkıları: Teori ve Erciyes Üniversitesi üzerinde bir uygulama. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 15, 99-110.
- Avcı, S. 1993. Türkiye'de şehir ve şehirli nüfusun dağılışı 1927-1990. *Türk Coğrafya Dergisi*, 28, 248-269.
- Blackwell, M., Cobb, S., Weinberg, D. 2002. The economic impact of educational institutions: Issues and methodology. *Economic Development Quarterly*, 16, 88-95.
- Brown, K.H., Heaney, M.T. 1997. A note on measuring the impact of institutions of higher education. *Research in Higher Education*, 38(2), 229-240.
- Brownrigg, M. 1973. The economic impact of a new university. *Scottish Journal of Political Economy*, Vol. XX, No. 2, June, 123-139.
- Caffry, J., Isaacs, H.H. 1971. *Estimating the impact of a college or university on the local economy*. Washington, DC: American Council on Education.
- Carroll, M.C., Smith, B.W. 2006. Estimating the economic impact of universities: The case of Bowling Green State University, *The Industrial Geographer*, 3(2), p. 1-12.
- Cerit, S. 1986. Türkiye'de iller arası göçler (1950-1980). *Nüfus Bilim Dergisi*, 8, 81-103.
- Çalışkan, Ş. 2010. Üniversite öğrencilerinin harcamalarının kent ekonomisine katkısı (Uşak Üniversitesi örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(31), 169-179.
- Çalışkan V., Sarış F. 2008. Çanakkale Şehrinde Üniversite-Konut İlişkisi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(20), 215-237.

- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı:
<http://ogrenciisleri.comu.edu.tr/istatistikler/yillara-gore-ogrenci-sayilari.html> (Erişim: 8.9.2018)
- Çayın, M., Özer, H. 2015. Üniversitelerin il ekonomisine katkısı ve öğrencilerin tüketim yapısı: Muş Alparslan Üniversitesi örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2, 131-147.
- Çınar, R., Emsen, Ö. S. 2001. Eğitim ve iktisadi gelişme: Atatürk Üniversitesi'nin Erzurum il ekonomisi ve sosyal yapısı üzerindeki etkileri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(1-2), 91-104.
- Dalğar H., Tunç, H., Kaya, M. 2009. Bölgesel kalkınmada yükseköğretim kurumlarının rolü ve Bucak örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 39-50.
- Demireli, C., Taşkın, E. 2013. Üniversite öğrencilerinin buldukları şehre ekonomik katkıları: Kütahya il merkezi örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 321-328.
- DİE, 1985. Daimi İkametgâha Göre İç Göçler 1980, Ankara: DİE Yay. No: 1124.
- DİE, 1989. Daimi İkametgâha Göre İç Göçler 1985. Ankara: DİE Yay. No: 1381.
- Doğramacı, İ. 1988. *Kasım 1981-Kasım 1988 Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler*. YÖK, Ankara.
- Drucker J., Goldstein H. 2007. Assessing the regional economic development impacts of universities: A review of current approaches. *International Regional Science Review* 30(1), 20-46.
- Elliott, D. S., Levin, S. L., Meisel, J. B. 1988. Measuring the economic impact of institutions of higher education. *Research in Higher Education*, 28(1), 17-33.
- Erkekoğlu, H. 2000. Bölge üniversitelerinin yerel ekonomiye katkıları: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi örneği. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 16, 203- 210.
- Felsentein D. 1996. The University in the Metropolitan Arena: Impacts and Public Policy Implications. *Urban Studies*, 33(9), 1565-1580.
- Gedik, A. 1997. İnternal migration in Turkey, 1965-1985: Test of conglifting findings in the literatüre. *Review of urban & regional development studies*, 9, 170-179.
- Goldstein H., Drucker J. 2006. The Economic development impacts of universities on regions: Do size and distance matter?. *Economic Development Quarterly*, 20(1), 22-43.
- Görkemli, H. N. 2009. Selçuk Üniversitesi'nin Konya kent ekonomisine etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 169-186.
- Huggins, R., Cooke, P. 1997. The economic impact of Cardiff University: innovation, learning and job generation. *GeoJournal* 41(4), 325-337.
- Işık, Ş. 2005. Türkiye'de kentleşme ve kentleşme modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14(1-2), 57-71.
- Işık, Ş. 2008a. *Türkiye'de Üniversitelerin Kentlerin Gelişimi ve Ekonomik Yapısı Üzerine Etkileri: Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi Örneği*. Ege Üniversitesi Basımevi.
- Işık, Ş. 2008b. Türkiye'de üniversitelerin kentleşme üzerine etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(10), 159-181.
- Işık, Ş. 2009. Türkiye'de eğitim amaçlı göçler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7(1), 27-37.
- Işık, Ş., Zoğal, V. 2017. Turizm kentleşmesi kavramı: Antalya Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 26(2), 71-94.

- İçduygu, A., Sirkeci, İ. 1999. 'Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde göç hareketleri', *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, S.Ö. 2006. Çanakkale'de demografik geçiş dönemleri, nüfus hareketleri ve gelecek projeksiyonlar. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 4, 141-161.
- Karataş, M. 2002. *Üniversitelerin sosyo-ekonomik gelişmede rolü ve önemi (Muğla Üniversitesi örneği)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Muğla.
- Kaya, G. 2014. Adıyaman Üniversitesinin kentsel mekân ve sosyal çevre üzerindeki etkisi (Altınşehir mahallesindeki haneler ve işletmeler üzerine bir inceleme). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(16), 231-259.
- Kocaman, T. 2008. *Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)*. DPT. Ankara
- Korkmaz, Ö. 2015. Üniversite öğrencilerinin harcamalarının il ekonomisine katkısı: Bayburt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri üzerine bir analiz. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(2), 233-250.
- Martin, F. 1998. The economic impact of Canadian University R&D. *Research Policy*, 27, 677-687.
- ÖSYM 2001-2002 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri
<http://www.osym.gov.tr/Eklenti/3823,1ogrencisayilariozettablosupdf.pdf?0> (Erişim: 5.7.2018)
- ÖSYM 2005-2006 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri
<http://www.osym.gov.tr/Eklenti/3959,1ogrencisaypdf.pdf?0> (Erişim: 5.7.2018)
- ÖSYM 2010-2011 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri
<http://www.osym.gov.tr/Eklenti/4548,1ogrencisayozettablosupdf.pdf?0> (Erişim: 5.7.2018)
- Özgür, E. M. 1998. *Türkiye Nüfus Coğrafyası*. Ankara.
- Özgür, E.M. 2003. XXI. Yüzyılın başında Türkiye nüfusu. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1(1), 43-53.
- Öztürk, S., Torun, İ., Özkök, Y. 2011. Anadolu'da kurulan üniversitelerin illerin sosyo-ekonomik yapılarına katkıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(8), 145-158.
- Peker, M. 1999. 'Türkiye'de iç göçün değişen yapısı'. *75 Yılda Köylerden Şehirlere*. Tarih Vakfı Yayınları, s. 295-304.
- Sargın, S. 2006. *Şehirleşme-Üniversiteler: Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri*. Fakülte Kitabevi Yayınları.
- Savaş Yavuzçehre, P. 2016. Üniversitelerin kentlerine etkileri: Denizli Pamukkale Üniversitesi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 235-250.
- Selçuk, G., Başar, S. 2012. Kafkas Üniversitesi öğrencilerinin harcamalarının Kars ili ekonomisine katkısı. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(4), 89-106.
- Siegfried, J.J., Sanderson, A.R., Mchenry, P. 2007. The economic impact of colleges and universities. *Economics of Education Review*, 26, 546-558.
- Soysal, A., Bakan, S., Özçalıcı, M., Kaymaz, Y., Söylemez, C. 2012. Kilis 7 Aralık Üniversitesi öğrencilerinin Kilis ekonomisine katkısı: 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılı Örneği. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24, 261-276.
- Steinacker, A. 2005. The Economic Effect of Urban Colleges on their Surrounding Communities. *Urban Studies*, 42(7), 1161-1175.

- Stillwell, J., Bell, M., Blake, M., Williams O.D., Rees, P. 2000. Net migration and migration effectiveness: A comparison between Australia and the United Kingdom 1976-1996. *Journal of Population Research* 17(1),17-38.
- Tatlı, H. 2014. Bingöl Üniversitesi öğrencilerinin Bingöl ekonomisine katkısı. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(4), 79-94.
- Tavoletti, E. 2007. Assessing the Regional Economic Impact of Higher Education Institutions: An Application to the University of Cardiff. *Transition Studies Review*, 14(3), 507-522.
- Taylor, M., Plummer, P., Bryson, J.R., Garlick, S. 2008. The role of universities in building local economic capacities. *Politics & Policy*, 36(2), 216-231.
- TGYONA. 2006. *Türkiye’de Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması*, Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü Yayın No: NEE-HÜ.06.01, Ankara.
- Toprak, M.A. 2017. *Kütahya Kentinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Gelişiminde Dumlupınar Üniversite’sinin Etkileri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Tutar, E. 2005. *Üniversitelerin Yerel Ekonomiye Katkısı: Niğde Örneği*. Detay yayıncılık, Ankara.
- TÜİKa, 2005. *Genel Nüfus Sayımı 2000*. Göç İstatistikleri. Yayın No: 2976.
- TÜİKb. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1067 (Erişim: 5.7.2018)
- Tümertekin, E. 1968. *Türkiye’de İç Göçler*. İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1371. İstanbul.
- Tümertekin, E. 1973. *Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar*. İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1840, İstanbul.
- Yakar, M. 2009. İller arası ve il içi göçlerde Afyonkarahisar kenti (1975-2000). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* XI(1), 141-163.
- Yakar, M. 2012. Türkiye’de iç göçlerin ilçelere göre mekânsal analizi: 1995-2000 dönemi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 741-768.
- Yakar, M. 2013. 21. Yüzyılın başında Türkiye’de iller arası göçlerin mekansal ve istatistiksel analizi. *Journal of World of Turks*. 5(3), 239-263.
- Yayar, R., Demir, D. 2013. Gaziosmanpaşa Üniversitesi’nin Tokat ili ekonomisine etkisi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 5(8), 106-122.
- Yılmaz, S., Şeker, M. 2011. ‘Üniversitelerin buldukları bölgelere sosyo-ekonomik etkileri’. *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar*, 27-29 Mayıs 2011, 2285-2291, İstanbul.
- YÖK. 1996. *Türk Yükseköğretim Sistemi 1994-1995’den 1995-1996’ya Gelişmeler*.
- YÖK. 2005. *Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu*.
- Yüceşahin, M.M., Bayar, R., Özgür, E.M. 2004. Türkiye’de şehirleşmenin mekânsal dağılışı ve değişimi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(1), 23-39.
- Yüceşahin, M.M., Özgür, E.M. 2006. Türkiye’nin güneydoğusunda nüfusun zorunlu yerinden oluşu: süreçler ve mekansal örüntü. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4(2),15-35.
- Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi: <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim: 9.9.2018)



Ege Coğrafya Dergisi 27 (2), 2018, 167-181, İzmir-TÜRKİYE
Aegean Geographical Journal, 27 (2), 2018, 167-181, İzmir-TURKEY

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

DENİZLİ KENT KİMLİĞİNİ OLUŞTURAN COĞRAFI ÖGELER¹

The Geographical Features of Urban Identity in Denizli

Rauf BELGE

Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
rbelge@pau.edu.tr

(Teslim: 19 Eylül 2018; Düzeltme: 31 Ekim 2018; Kabul: 20 Kasım 2018)
(Received: September 19, 2018; Revised: October 4, 2018; Accepted: November 20, 2018)

Abstract

The urban settlements in which more than half of the world's population live have become increasingly similar in terms of the spatial and cultural features by the globalization process. Especially in developing countries which experiencing the demographic urbanization, such as in Turkey cities have emerged with similar characteristics to each other due to the accumulation of the population in urban areas in a short time. In this process, the distinctive features of the cities have become a current issue and the urban identity concept has emerged.

In this study, the urban identity has been analyzed with a geographical point with the case study of Denizli city. The Urban identity will be read on the existing geographical potential of Denizli. In this sense, the elements determining the identity of the city are divided into different categories. Denizli Rooster and Pamukkale travertines make the natural elements of urban identity; whereas the ancient cities of Hierapolis-Laodicea and the textile sector are classified as human elements forming urban identity. In the study, the elements of the urban identity of Denizli have discussed with geographical perspective. In this context, by using its local geographical features, Denizli's attempt to exist in a regional and global scale is main research object of this study.

Keywords: Geography, urban identity, Denizli, geographical icons.

¹ Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü (PAU-BAP) tarafından 2018KKP187 No.lu proje ile desteklenen bu çalışma, 5-8 Eylül 2018 tarihinde Makedonya'nın Üsküp şehrinde düzenlenen "III. Uluslararası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi'nde" sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

Öz

Dünya nüfusunun yarısından fazlasının yaşadığı kentler, küreselleşme süreci ile birlikte giderek birbirine benzer mekânsal ve kültürel özelliklere sahip olmaya başlamışlardır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, kırdan kente göç hareketi ile nüfus kısa sürede kentlerde toplanmıştır. Bu durum benzer özellikler taşıyan kentleri ortaya çıkarmıştır. Bu süreçte kentlerin ayırt edici özellikleri gündeme gelmiş, *kent kimliği* olgusu ön plana çıkmıştır.

Bu çalışmada kent kimliği, Denizli özelinde coğrafi bakış açısı ile ele alınmıştır. Kent kimliği, Denizli'nin var olan coğrafi potansiyeli üzerinde değerlendirilmiştir. Bu anlamda kent kimliğini belirleyen unsurlar, farklı kategorilere ayrılmıştır. Denizli Horozu ve Pamukkale travertenleri kent kimliğinin doğal unsurlarını meydana getirirken; Hierapolis-Laodikya antik kentleri ve tekstil sektörü ise kent kimliğini oluşturan beşerî unsurlar olarak sınıflandırılmıştır. Çalışmada kent kimliğini meydana getiren söz konusu unsurlar, coğrafi zeminde tartışılarak kentteki mekânsal yansımaları üzerinde durulmuştur. Yapılan analizler sonucunda, Denizli kent kimliğini oluşturan öğelerin kentte heykel, figür, logo ve turistik aktiviteler olarak yansıdığı anlaşılmıştır. Ayrıca Denizli'nin yerel coğrafi özelliklerini kullanarak bölgesel ve küresel anlamda var olma çabası, bu çalışmanın temel araştırma konusu olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, kent kimliği, Denizli, coğrafi simgeler.

1. Giriş

Kentler, dar bir alanda yüksek nüfus miktarının ikamet ettiği, nüfus yoğunluğu ve miktarının fazla olduğu yerleşme birimleridir (Göney, 1984). Buna bağlı olarak kentler, toplumsal hayatın en yoğun olduğu sahalardır. Bu yoğunluk, şehrin nüfus miktarı, ekonomik yapısı ve sosyal yapısı ile doğru orantılı olarak artar. Ancak kentler, buldukları bölgeden bağımsız değildirler. Zira kentler, kurulduğu bölgenin genel özelliklerini yansıtır. Nitekim Mumford, kentleri coğrafi anlamda “bölgesel kimliğin bir ifadesi olarak görmek gerektiğini” belirtmiştir. Kentler, bölgeden sağlanan odun, taş, kil, asfalt ve cam gibi unsurların bir araya getirilmesiyle meydana gelirler. Morfolojik olarak kent, aynı zamanda topografya ve arazi yapısı tarafından etkilenir. Öyle ki kent “çevresindeki bölgenin özünü çıkarır alır; ona o kadar çok çeşitli yaşam tarzları gelir ki şehir böylece bölgeyi temsil etmiş olur” (Tümertekin ve Özgüç, 2014). Yani bölgenin sahip olduğu coğrafi özellikler, temsil etme noktasında kente bir anlam katar. Böylece sit ve situasyona ait özellikler, kenti bir kalıba sokarak şekillendirir. Bu durum, kentin kendine has özelliklerini ön plana çıkarır. Bu özellikler o kenti diğerlerinden farklı kılar. Bir bakıma beşerî faaliyetler mekânı inşa ederken, kente bir kimlik kazandırır. Bu durumda “kent kimliği” oluşmaya

başlar. Bir kente has özelliklerden oluşan kent kimliği kavramı, çok geniş anlamlar ihtiva eder. Kent kimliği her şeyden önce görsel öğelerin zihinde bıraktığı anlamlar bütünü olarak karşımıza çıkar.

Kent kimliği kavramı; kent imajı, kentsel bellek ve kentsel algı kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Bu bakımdan kent kimliği olgusu, davranışsal coğrafyanın araştırma konusu olarak ele alınabilir. Coğrafyanın bir alt disiplini olan davranışsal coğrafya, “çevreyi nasıl algıladığımızın ve düşüncelerimiz ile algılarımızın davranışlarımızı nasıl etkilediğini” araştırır (Uğur ve Alişaoğlu, 2013). Davranışsal coğrafya çalışmalarında coğrafi görünüm algısı ön plana çıkar. Kentler kendine has özellikleri ile coğrafi görünümün önemli bir parçasını oluşturur. Ancak kentler somut olarak coğrafi görünümün bir parçası olmasına rağmen, bakıldığı şekliyle değil ona yüklenen farklı anlamlarla bilinir (Alişaoğlu, 2007a).

Geçmişte toplumların inanışları ve kültürel kabiliyetleri yerel mimariyle iç içeydi. Bu nedenle mimari eserler, toplumun kimliğini yansıtmada ve devam ettirmede önemli bir araçtı. Son zamanlarda kent için yapılan planlar ve inşa edilen mimari eserler, yerel kültürle uyumlu olmayan ve daha çok başka kültürlerin etkisinde gelişmeye başladı. Bu durum kentsel mekânlarda yerel kültürün izlerinin

kaybolmasına neden oldu (Aly, 2011). Özellikle ülkemizde 1950'li yıllerde başlayan ve 1980 sonrasında hız kazanan kırdan kente göç nedeniyle kentsel mekânlar hızlı ve düzensiz bir şekilde gelişmeye ve dönüşmeye başlamıştır. Bu durum kentlerin tarihi ve kültürel kimliğinden hızla kopmasına yol açmıştır. Son zamanlarda yaygınlaşan kentsel dönüşüm uygulamaları, kent kimliklerini yok olmakla karşı karşıya bırakmıştır. İşte böyle bir süreçte kent kimliklerinin yeniden inşası ön plana çıkmıştır.

Küreselleşme ile beraber kentlerin giderek birbirine benzemeye başladığı görülmektedir. Bu süreçte, kentlerin ayırt edici özelliği olarak kent kimliği daha da önem kazanmaya başlamıştır. Keleş'in (2005) de ifade ettiği gibi tarihin ve doğanın kentte bırakmış olduğu birikimin temel ögesini kent kimliği oluşturur. Esasında kent kimliği, süreklilik kazanmış ayırt edici özelliklerinde gizlidir. Öyle ki bu özellikler simgeleşmiş ve kentle özdeşleşmiştir. Mesela, Eyfel Kulesi Paris'le, Topkapı Sarayı ve Mimar Sinan'ın yaptırdığı camiler İstanbul'la ve Empire State ve diğer gökdelenler New York kenti ile özdeşleşmiş durumdadır. Hatta bazen kentte bir olgu, kenti bütünüyle anlatabilir. Örneğin, Paris'i Eyfel kulesi, Pekin'i İmparatorluk Sarayı, Venedik'i gondollar, Fas'ı bedeviler, New York'u Özgürlük Anıtı, Antakya'yı Mozaik Müzesi her sözcükten daha çabuk çağırıştırır (Kaypak, 2010). Bu bakımdan kentin mekânsal, fiziksel, toplumsal ve kültürel özellikleri bir bütün olarak kentin kimliğini oluşturur.

Coğrafyada yer kavramı; fiziksel unsurlar, sosyal ilişkiler ve buna yüklenen öznel anlamlardan oluşur. Bu bakımdan yer ile benlik arasında yakın bir ilişki vardır. Bir yerin benlik ve kimlik gelişimi, yerle ilişkili olarak doğa, sosyal ilişkiler ve anlamla kurulan ilişkiler üzerinde inşa edilmektedir. Bilhassa "anlam" birtakım sembollerle bağlantılı olarak açıklanabilir (Holt-Jensen, 2017). Kent kimliği, her şeyden önce algı ve duyum ile ilgilidir. Kentler, fiziksel görünüm bakımından birbirine benzemesine rağmen, insanlar üzerinde farklı şekillerde algı oluşturabilir. Bu algı, şahıslarla değil toplumsal algı şeklinde mekâna yüklenen değerler bütünüdür. Mesela, Paris'in simgesi haline gelen Eyfel Kulesi, bulunduğu çevre ve sahip olduğu fiziksel

özelliklerinden ziyade üzerinde kurgulanan söylem ve efsanelerle önem kazanmıştır (Tekeli, 1991). Bu bakımdan kent kimlikleri fiziki çevreden ziyade insan-çevre ilişkileriyle anlam kazanır.

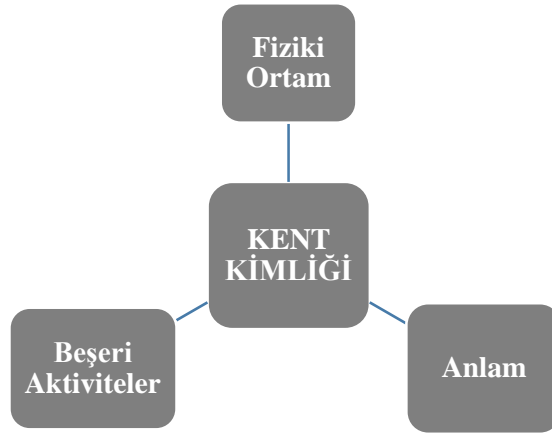
Kent kimlikleri, kentlerin kurulduğu çevrenin coğrafi ve kültürel özelliklerinden meydana gelebilir. Zira kentler kurulduğu bölgenin iklimi, topografyası, hidrolojisi veya beşerî faaliyetlerin türünden etkilenecek şekilde alır. Bu bağlamda kent kimliğini oluşturan unsurlar, kentin coğrafi konumu, mekânsal özellikleri, arazi durumu ve beşerî münasebetler ile yakın ilişkili olduğu için coğrafya biliminin araştırma konusudur. Bu anlamda kent kimliği hem soyut hem de somut öğelerden oluşabilir. Soyut öğeler bir kentin sahip olduğu kültürel değerler veya gelenek-göreneklerdir. Gelenekler, kültürel etkinlikler ya da önemli şahsiyetler kent kimliğini şekillendiren etkenler arasındadır. Mesela, Mevlâna ve Konya'yı bu bağlamda ele alabiliriz. Mevlâna yüzyıllar önce yaşamasına rağmen, ortaya koyduğu hoşgörü felsefesi günümüzde halen devam etmektedir. Öyle ki günümüzde Mevlâna ve onu temsil eden Mevlâna Müzesi, Konya'nın bir simgesi haline gelmiştir. Diğer yandan bir kentte somut bir unsurun anlam kazanmasıyla kent kimliği oluşabilir. Örneğin, Antalya'nın deniz, kum ve güneş üçlüsü ile turizm bağlamında bir kimlik kazanmasıdır.

Kent kimlikleri farklı kriterlere göre tanımlanabilir. Bazen bir zaman dilimi baz alınarak Orta Çağ kenti ve Roma kenti, bazen de ait olduğu kültüre atıfta bulunarak Türk kenti ve Arap kenti, bazen de bir dini inancı vurgu yapılarak İslam kenti, bazen de bir bölgeyi atıfta bulunarak Akdeniz kenti gibi tanımlamalara gidilebilir (Ünlü, 2017). Görülüyor ki kentler farklı değişkenlere göre ayırt edilebilir. Burada önemli olan kenti diğer kentlerden ayıran özelliklerdir. Söz konusu özellikler kent kimliğini oluşturan coğrafi ve kültürel unsurlardır. Can (1999) kent kimliğini meydana getiren özellikleri; *yerin karakteri*, *mekânın karakteri* ve *anlamları* olarak üç bileşene ayırır. Söz konusu bileşenlerin etkileşimi zamanla kent kimliğini meydana getirir. Yer karakteri; iklim, topografya, jeolojik oluşum ve bitki örtüsü gibi fiziki özelliklerden oluşur. Mekânın karakteri; daha çok şekilsel ve görünümle ilgilidir. Dolu ve boşlukların oluşturduğu biçim, strüktürel yapı,

simgesel etki, kullanılan malzemeler vb. açısından oluşturduğu form ve görüntüdür. Anlam ise toplumların kentte atfettikleri algıyı ifade eder. Bu bakımdan toplumların, yaşamları, mücadeleleri, acıları, sevinçleri, özlemleri ile mekâna yükledikleri anlamlar bütünüdür (Can, 1999). Aly (2011) kent kimliğinin üç temel elamanın olduğunu belirtir. *Fiziki ortam, aktiviteler* ve *anlam* hep birlikte bir kentin kimliğini oluşturan bileşenlerdir (Şekil 1). Fiziki ortam, kentin kurulduğu çevre, mimari yapı, çevresel planlama gibi öğelerden oluşurken; festivaller, fuarlar gibi öğeler kent kimliğinin aktivitelerini meydana

getirir. Anlam ise söz konusu fiziki ortam ve aktivitelere yüklenen manayı ifade eder.

Kısaca bir kentin kimliğini oluşturan elemanları şöyle sıralayabiliriz: doğal ve yapay çevre elemanları ve bu elemanların mekânsal öğeleri, tarihi, kültürel değerleri ve düzeyi, mimarisi, sosyal yapısı, coğrafyası, geçmişte yaşamış uygarlıkları, gelenekleri, kültürü, tarihi geçmişi, topografyası, bitki örtüsü, iklimi, jeopolitik konumu, doğu veya batı kenti oluşu, deniz ve karayolu bağlantısı, ekonomik yapısı, barındırdığı canlı türleri vb. (Ayyıldız ve Ertürk, 2017).



Şekil 1- Kent kimliğini oluşturan elemanlar (Aly'e göre).

Figure 1- The elements of urban identity (according to Aly).

2. Materyal ve Metot

Küreselleşme sürecinde yerel kültürler ve kimlikler ayrı bir önem kazanmıştır. Bu nedenle kent kimlikleri, sosyal bilimcilerin üzerinde fazlaca çalıştıkları bir alan olmuştur. Ancak literatüre bakıldığında kent kimliği ile ilgili coğrafi kaynakların azlığı dikkat çeker. Bu açıdan çalışma, kent kimliğini coğrafi bakış açısı ile Denizli örneğinde ele alarak, bu alanda katkı yapmayı amaçlar. Bu maksat doğrultusunda farklı sosyal ve ekonomik kaynaklar ve coğrafi simgeler incelenerek, Denizli'nin kent kimliği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda tanıtım amaçlı kullanılan görsel veriler, kentin farklı yerinde inşa edilen yapılar ve turizm istatistikleri incelenmiştir.

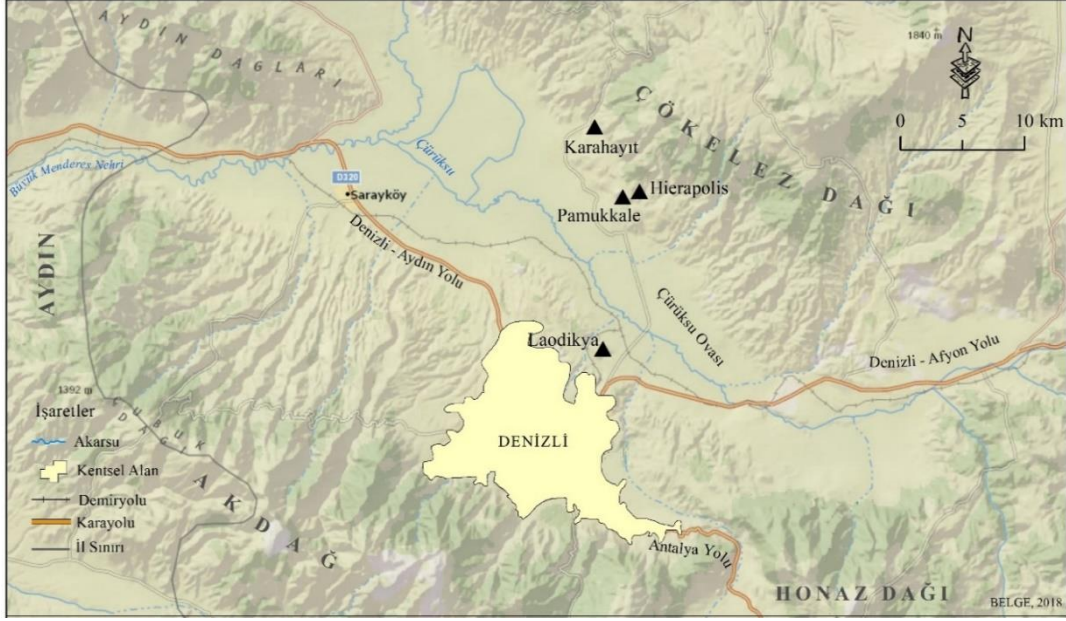
Ayrıca kent tanıtımına ilişkin Denizli tanıtım broşürleri ve videoları, yerel belediye ve valilik vb. logoları, yer ve kurum isimleri, turizm verileri coğrafi bakış açısı ile analiz edilmiştir. Kent kimliğini oluşturan söz konusu öğelerin mekânsal yansımaları ortaya konmaya çalışılmıştır.

3. Denizli Kent Kimliği

Denizli, Ege Bölgesi'nin İç Batı Ege bölümünde yer alır. Büyük Menderes Nehrinin yukarı kesiminde yer alan Denizli, kuzeyde Çökelez Dağı ve Aydın Dağları'nın doğu uzantısı ve güneyde Akdağ arasında kalır. Şehrin kuzeyinde Büyük Menderes Nehrinin önemli bir kolu olan Çürüksu (Aksu) geçer (Şekil 2). Şehir,

bu konumu ile kıyı Ege bölgesi ve Anadolu'nun yüksek kesimleri arasında bir geçiş güzergâhı üzerinde yer alır. Şehrin etrafında verimli

arazilerin yer alması, doğal kaynakların bol olması ve konumu sayesinde tarih boyunca bölgenin önemli merkezlerinden biri olmuştur.



Şekil 2- Denizli şehri ve çevresinin topografik yapısı.

Figure 2- Topographic structure of Denizli city and its surroundings.

Denizli ve çevresinde tarih öncesi devirlerden beri insanların yaşadığı bilinmektedir. Denizli kenti ise esasında antik dönemin önemli şehirlerinden olan Laodikya'nın bir mirasçısı olarak kurulmuştur. Roma döneminde gelişmiş bir şehir olan Laodikya, Bizans imparatorluğunun son dönemlerinde canlılığını kaybetti. 12. yüzyılın sonlarında Türkler (Selçuklular) buraya geldiğinde harap olmuş ve dağılmış bir yerleşme ile karşılaştılar. Doğudan gelen Türk nüfusu, Laodikya'nın harap olması nedeniyle, günümüz Denizli şehrinin olduğu yerde iskân etmeye başladılar. 13. yüzyılda Selçuklular döneminde Denizli kalesi inşa edilmiş, şehirde imar faaliyetleri hızlanmıştı. Şehir, 14. yüzyılda kuzeye doğru genişlemiş, 16. yüzyılda 12 mahalle ve 4500-5000 nüfusa sahip olmuştu. 17. yüzyılda 44 mahalleye ulaşan şehir, toplam 3600 haneden oluşuyordu. 19. yüzyılda demiryolunun gelmesi, şehrin gelişmesine olumlu katkıda bulundu. Tarihi kaynaklarda suyun bol olduğu bahçelik bir yerleşme olarak geçer. Türklerin şehre yerleşmesiyle han, hamam, medrese, cami gibi

birçok mimari eser inşa edilmiştir (Baykara, 1994). Böylece şehir, bölgenin önemli bir kültür merkezi haline gelmiştir.

Denizli Cumhuriyet döneminde hızla gelişen şehirlerden biri olmuştur. Özellikle 1950'lerden sonra şehirde karayolu ulaşımının gelişmesiyle şehir hızla büyüdü (Darkot ve Tuncel, 1995). 2000 sonrası dönemde Denizli, İzmir'den sonra Ege bölgesinin en gelişmiş şehri olmayı başarmıştır. 12.11.2012 tarihinde çıkarılan 6360. No'lu Büyükşehir Yasası ile Denizli büyükşehir kapsamına alınmıştır. Denizli il merkezi, Büyükşehir yasası ile Pamukkale ve Merkezefendi merkez ilçelerine dönüştürülmüştür. 1927 nüfus sayımına göre nüfusu 15.704 olan Denizli şehri, 1950'de 34.000, 2000'de 275.480, 2012'de 525.497, 2017 yılında 638.989'a² ulaşmıştır (TÜİK).

² Denizli il merkezi olan Pamukkale ve Merkezefendi ilçe nüfuslarının toplamıdır. TÜİK büyükşehir yasası kapsamına alınan illerin kırsal nüfusunun tümünü şehir nüfusuna dâhil etmektedir.

Türkiye 1950'den sonra hızlı kentleşme sürecine girmesiyle birlikte, Türkiye kentleri giderek birbirine benzemeye başlamışlardır. Bu süreçte yüksek oranda göç almaya başlayan kentler; gecekondulaşma, düzensiz yapılaşma, kontrolsüz genişleme, aşırı nüfus yoğunluğu ve çevre kirliliği gibi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bundan dolayı birçok kent, kimliklerinin yok olmasıyla karşı karşıya kalmıştır. Mesela Şanlıurfa, Konya veya Ankara'nın yeni yapılan mahalleri aynı şekilde inşa edilmiş ve birbirine benzer çevresel görünümlere sahip olmaya başlamıştır. Bu sebepten ötürü, başta belediyeler olmak üzere plancılar ve diğer yerel mekanizmalar, kentlere bir kimlik veya kişilik kazandırma yoluna gitmişlerdir (Tekeli, 1991). Söz konusu kentlerden biri olan Denizli, son zamanlarda bir kent kimliği oluşturma yolunda çeşitli uygulamalar yaptığı görülmektedir. Kentin tanıtılmasında kullanılan görseller, yerel yönetimlerin kullandığı resmi logolar, şehrin çeşitli meydanlarında inşa edilen heykeller ve yer, kurum ve kuruluşa benzer isimlerin verilmesi, kentin bir kimlik inşa etme çabasında olduğunu gösterir.

Günümüzde turizm, sanayi, hizmet ve tarım gibi iktisadi faaliyetler kent kimliğini doğrudan etkileyen unsurlar olmuştur. Kent kimlikleri bu faaliyetlerden biri veya birden fazla alanda uzmanlaşmasıyla olabilir. Örneğin bazı kentler, sanayide, bazıları, ticarete, bazıları, hizmetlerde, bazıları eğlencede bazıları da turizm uzmanlaşmıştır. Kent kimlikleri söz konusu uzmanlık alanlarının korunması ile gerçekleşir (Kaypak, 2010). Denizli kenti, bahsi geçen uzmanlık alanlarından sanayi, ticaret ve turizm sektörlerinde uzmanlaşmıştır. Son dönemlere kadar tekstil sektörünün hâkim olduğu kentte, günümüzde turizmin de ön plana çıktığı görülmektedir. Denizli, bu ekonomik faaliyetleri korumak ve geliştirmekle kent kimliğini korumaya çalışmaktadır. Bu çalışmada da esas itibarıyla Denizli kent kimliği üzerinde durulmuş ve kent kimliğini meydana getiren coğrafi öğelerle ilgili farklı hususlara değinilmiştir.

Denizli, dış piyasaya açılmakla küreselleşme sürecine hızla giren bir şehir olmakla birlikte yerel özelliklerini korumaya çalışmaktadır. Nitekim Denizli, dünya çapında tanınmak için birtakım yerel semboller geliştirmiştir. Denizli Valiliği

tarafından hazırlanan “Denizli Tanıtım Filminde” Denizli'nin simgesi haline gelen özelliklere sıklıkla vurgu yapılmıştır. Tanıtım filminin başında “Denizli denilince Pamukkale travertenleri, Denizli horozu ve termal kaplıcaların akla geldiği” belirtilmiştir (Denizli Valiliği). Denizli'yi ülke çapında tanıtmaya amaçlı bu film, adı geçen üç simge üzerinde durması, bu simgelerin kenti temsil etme noktasındaki önemini gösterir.

Çok kimlikli bir kent olan Denizli'nin kent kimliğini oluşturan birçok etken bulunmaktadır. Kent, bir yandan doğal güzellikleri diğer yandan kültürel unsurları ile ön plana çıkar. Kentte kullanılan simge, figür, heykel ve kentin sosyo-ekonomik yapısından hareketle, Denizli'de kent kimliğini oluşturan doğal ve beşerî unsurlar dört ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar;

1. Figür ve Nirengi Noktası: Denizli Horozu
2. Doğal Güzellik: Pamukkale Travertenleri
3. Antik Kentler: Hierapolis ve Laodikya
4. Ekonomik Faaliyet: Tekstil

3.1. Figür ve Nirengi Noktası: Denizli Horozu

Her kentin bir merkezi alanı vardır. Genellikle anayolların kavşağında yer alan kent merkezi bazen, kentin nüvesi ve odağı olarak kabul edilir. Kent merkezi, yaya ve araç trafiğinin en yoğun olduğu noktada bulunmakla birlikte, aynı zamanda kentle bütünleşmiş ve kenti simgeleyen bir alan olmuştur (Göney, 2017). Kentin merkezinde yer alan meydanlar da tarihsel süreçte kent kimliklerinin ortaya koymada önemli rol oynamıştır (Altınçekiç ve diğ., 2014). Kent merkezinde bulunan anıtlar, kentin sembolü haline gelerek, kent kimliğini oluşumunda etkili olur (Tekeli, 1991). Lynch ise kentsel imajın beş ana elemanı olduğunu belirtir. Bunlar; yollar, kenarlar, kesimler, kavşaklar ve nirengi noktalarıdır. Konumuzla yakında ilgili olan nirengi noktaları (arazi işaretleri) bina, işaret, mağaza cephesi veya bir kapı tokmağı olabilir. Nirengi noktaları, genelde konumu dolayısıyla önemlidir. Zira genellikle kavşaklarla bulunurlar. Aynı zamanda nirengi noktaları şehirde herhangi bir faaliyetle ilişkili olarak anlamlandırılmalarıyla önem kazanırlar. Bu hususta Balıkesir'de bulunan saat kulesi örnek olarak verilebilir (Uğur ve

Aliağaoğlu, 2013). Balıkesir’de saat kulesi şehrin tarihi mimarisini yansıttığı gibi merkezini de temsil eden önemli bir noktadır.

Türkiye kentlerinin birçoğunda olduğu gibi Denizli’de de Çınar Meydanı³ olarak bilinen ve kentin merkezini oluşturan geniş bir alan bulunur. Bu alan, şehir içi ulaşımında önemli bir yere sahip olan Lise, İstiklal, Atatürk Caddeleri ve Gazi Mustafa Kemal Bulvarı gibi anayolların kesiştiği kavşakta yer alır. Kentin en önemli meydanında Denizli’nin simgesi haline gelen Denizli Horozu heykelinin konulması, horozun kenti temsiliyet noktasında ne kadar ehemmiyetli olduğunu gösterir (Fotoğraf 1). Zira merkezi konumundan dolayı kentin simgesel bir anıtı haline gelmiştir. Bu bakımdan horoz heykeli kentin nirengi noktası olarak ele alınabilir.

Günümüzde hemen hemen herkes Denizli Horozu’nu bilir, ancak insanların çoğu Denizli Horozu’nun biyolojik özelliklerinden ziyade onun Denizli için ne anlam ifade ettiğini düşünür. Öte yandan kentin simgesi haline gelen Denizli horozunun kendine ait birtakım özellikleri vardır. Mesela Denizli horozu, güzel, ahenkli ve uzun ötüşüyle Türkiye’de en çok bilinen horozdur (Dalkıran, 2017). Denizli horozu aralıksız 20-25 sn. uzunluğunda ötebilmektedir. Denizli horozunun ötüşü gibi fiziksel görünüm bakımından da kendine has özellikleri vardır. Siyah ve sürmeli gözleri, koyu gri veya mor bacakları, balta şeklindeki ibiği, kırmızı kulakçığı ve siyah kirlili beyaz renk karışımıyla meşhurdur. Ortalama ağırlığı 3-3,5 kg arasında değişir (Denizli Valiliği web sayfası). Denizli için horozun önemi Laodikya antik kentine kadar gitmektedir. Antik kentte yapılan kazılarda horoz kabartmalarına rastlanılmıştır (Şimşek, 2011; Fotoğraf 1). Ancak daha önce değinildiği gibi Denizli horozu söz konusu özelliklerinden ziyade Denizli kenti için simge olması münasebetiyle şöhret bulmuştur.

Denizli Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan “Bunları Biliyor Musunuz?” isimli tanıtım kitapçığının ilk iki sayfasında Denizli horozunun genel özelliklerinden bahsedilmektedir. Kitapçıkta Denizli horozu, Denizli’nin sembolü

olarak tanıtılmak ve Denizli horozunun Çınar Meydanı’ndaki heykelinin özelliklerinden söz edilmektedir. Bu durum, büyükşehir belediyesinin Denizli kentini tanıtırken Denizli horozundan başlaması, kent tanıtımı için horozun ne kadar önemli olduğunu açıklar. Ayrıca Denizli Horozu, Denizli Valiliği tarafından hazırlanan tanıtım filminde kentin simgelerinden biri olarak gösterilir (Fotoğraf 2). Tanıtım filminde Denizli horozun uzun ötüşünden ve diğer özelliklerinden bahsedilerek kent için önemine vurgu yapılır. Ayrıca TÜİK tarafından hazırlanan *Seçilmiş Göstergelerle Denizli 2013* isimli çalışmanın başında kentin tanıtımına dair bilgilerin yer aldığı bölümde “Denizli Horozu, Denizli’nin sembolüdür.” ifadesine yer verilmiştir. Bu ifade Denizli horozunun kentin sembolü haline geldiğini ve resmi yayınlarda da yer aldığını gösterir.



Fotoğraf 1- Laodikya Antik Kenti’nde bulunan Denizli Horozu kabartması (Şimşek, 2011).

Photo 1- Relief of the rooster of Denizli found in Laodice Antique City (Şimşek, 2011).

Farklı manalara gelen bir veya birden fazla sembol bir araya gelerek logoları oluşturur. Logolar şekilsel anlamda kentlerin kimliklerini ve bazen de çevrenin coğrafi özelliklerini yansıtır. Bu anlamda logolar, kent kimliğini ifade etmede önemli araçlardan biridir. Özellikle, Valilik ve belediye gibi kamu kurumlarının logoları yerel kültürel özelliklerini yansıtır. Bazen logolarda yer alan semboller, kentin sit ve situasyonu ait fikirler verir (Aliağaoğlu, 2007b). Özellikle belediye logoları, kentin kimliğini ortaya koyan ve kentle özdeşleşmiş simgelerdir. Öyle ki, bu logolar,

³ Bu alan, kent sakinleri tarafından Çınar Meydanı olarak bilirse de resmi adı 15 Temmuz Delikliçınar Şehitler Meydanı’dır.

kentin fiziki ve beşerî coğrafya özelliklerini yansıtarak, kentin fonksiyonel özelliği ile ilgili ipuçları verir (Uzun ve Özcan, 2014). Bu durum Denizli’de bulunan kamu kurum logoları için de geçerlidir. Zira Denizli Valiliği, Büyükşehir Belediyesi, Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Pamukkale Belediyesi gibi resmî kurumların logolarında Denizli Horozu, Pamukkale Travertenleri ve tarihsel yapılara yer verilmiştir. Söz konusu unsurlar, kentin simgesi haline gelmiş ve kentle özdeşleşmiş simgelerdir. Şekil 3’de görüldüğü üzere Denizli’de bulunan resmî kurumlara ait logolarda, horozun ana tema olarak işlenmesi, kent kimliği açısından önemini gösterir.



Fotoğraf 2- Denizli’nin tanıtım filminde yer alan horoz heykeli (Çınar Meydanı)

Photo 2- Rooster sculpture in Denizli's promotion video (Çınar Square)



Şekil 3- Denizli’de çeşitli resmî kurumların logosunda kullanılan horoz ve Pamukkale travertenleri figürü.

Figure 3- Rooster and Pamukkale travertines figure used in the logo of various official institutions in Denizli.

Yerel spor kulüp armalarında kullanılan simge ve ifadeler, kentsel aidiyeti, kentsel ve kurumsal kimliği ifade eder. Yerel bir spor kulübü olan Denizlispor logosunda kullanılan horoz imgesi Denizli kentini simgeler. Zira horoz hem

Denizlispor’un ismi hem de simgesi olmuştur. Çeşitli gazete manşetlerinde ve internet haber kanallarında Denizlispor’u yerine “Horoz” ya da “horozspor” ifadeleri kullanılmaktadır. Ayrıca Denizlispor kulübünün resmi logosunda da horoz imgesi yer alır. Şekil 4’teki görselde görüldüğü üzere bir internet haber kanalında Denizlispor yerine Horoz ifadesi kullanılmıştır. Bu durum, horozun Denizlispor’la özdeşleşmiş, hatta aynı anlamda kullanıldığını gösterir. Çamdereli ve Gürer’in ifade ettiği gibi (2008) “horoz dolgusu, kentin bilinirlik ve tanınırlık ögesi olarak temsil göstergesine yalın biçimde görselleştirir. Kentsel aidiyet ve kentsel anılma bağlaşımda öne çıkan ‘horoz’ imgesi canlılığın, diriliğin, gururun ve uzun solukluluğun imgesi olarak katılır yüzey kurgusuna”.



Şekil 4- Denizli’nin yerel internet sitesinde (Denizli’de Siyaset) yer alan Denizlispor’u ile ilgili bir haber.

Figure 4- News about Denizlispor in Denizli's local website (from Denizli'de Siyaset).

3.2. Doğal Güzellik: Pamukkale Travertenleri

Denizli kent kimliği ile bütünleşen simgelerden biri de Pamukkale Travertenleri’dir. Pamukkale Travertenleri’nin oluşumu, bölgenin coğrafi özellikleriyle yakından ilgilidir. Denizli’nin bulunduğu GD-KB doğrultulu havzanın kuzey kesimleri, kireç bakımından zengin sıcak su kaynaklarına sahip olması sayesinde traverten oluşumu meydana gelmiştir (Darkot ve Tuncel, 1995). Travertenlerin oluşumunda ortalama sıcaklığı 35 °C olan suların içeriğinde çökelmeyi sağlayan, bikarbonat (1200 mg/lt), kalsiyum (57 mg/lt) ve CO₂ bileşenler etkili olmuştur. Söz konusu bileşenler, yeryüzüne çıktıktan sonra basıncın azalmasıyla beraber CO₂ açığa çıkmakta ve fazla miktarda kalsiyum karbonat (CaCO₃)

çökelmektedir (Doğaner, 1996, s.10). Böylece beyaz renkli Pamukkale Travertenleri oluşmaya başlamış ve bu oluşum halen devam etmektedir. Denizli kentinin 17 km kuzeyinde yer alan Pamukkale travertenleri, Denizli'nin Türkiye ve Dünya çapında tanınmasını sağlayan doğal harikalardan biridir.

Son zamanlarda turizm sektörünün gelişmeye başlaması, kent kimliğinin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bu durum, ülkemizde yerel yönetimlerin kent kimliğini oluşturmaya teşvik etmiştir (Kaypak, 2010; Oğurlu, 2014). Bir bakıma turizm, kent kimliğinin oluşmasını sağlayarak, kent ekonomisini güçlendirir ve kent kimliğini daha anlamlı hale getirir. Mesela Paris'i her sene ziyaret eden milyonlarca turist sayesinde kent bir "kültür, sanat ve moda" merkezi haline gelmiştir (Demir, 2006). Başka bir ifade ile turizm sektörü, bir kentin kimliğini yansıtır. Bu anlamda turizm ve kent kimliği karşılıklı etkileşim halindedir. Zira kente gelen ziyaretçiler, öncelikle o kenti diğerlerinden ayıran doğal ve beşerî özelliklere yönelirler. Denizli için de aynı durum söz konusudur. Denizli turizm verilerine bakıldığında muayyen destinasyonların öne çıktığı görülür. Mesela Denizli'de Pamukkale travertenleri, Hierapolis ve Laodikya antik kentleri öne çıkan turistik destinasyonlardır. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre 2017 yılında Denizli'de müze ve örenyerleri ziyaretçi istatistikleri bu durumu gösterir (Tablo 1). Denizli'yi ziyaret eden turistlerin %97,4 'ü Denizli Hierapolis (Pamukkale) Ören yeri ve Arkeoloji Müzesi'ni ziyaret etmiştir. Ayrıca Pamukkale (Hierapolis) Örenyeri 2017 yılında ülkemizin en çok ziyaret edilen örenyeri olmuştur. Bu durumda Pamukkale travertenleri ve Hierapolis antik kenti, hem Türkiye hem de Denizli turizmde önemli yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Bunun farkında olan Denizli yönetim organları ve kent sakinleri Pamukkale travertenlerini koruma ve geliştirme hususunda önemli adımlar atmaktadır. Örneğin, belediye ve diğer kurumlar tarafından düzenlenen konser, spor ve festival gibi etkinliklerin buradan düzenlenmesi travertenlerin turistik değerini koruma ve ön plana çıkarma çabasını gösterir.

Pamukkale'nin Denizli için önemi kentte farklı şekillerde yansımından anlaşılabilir. Başta Denizli'de faaliyet gösteren resmî kurumların

(Denizli Valiliği, Büyükşehir Belediyesi, Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Pamukkale Belediyesi) logolarında Pamukkale Travertenleri figürünü kullanılması (Şekil 3), kent için simgesel anlamını ifade eder. Ayrıca Pamukkale, Denizli için idari ve kültürel anlamda büyük önem taşır. Zira *Pamukkale* ismi Denizli'de birçok kamu kuruluşu, yer ismi ve şirkete verilmiştir. Bunlardan en dikkat çekici olanı Büyükşehir yasasından sonra Denizli il merkezinin ikiye bölünmesi ve merkez ilçelerinin birine *Pamukkale* ismi verilmesidir. Ayrıca 1992 yılında kurulan üniversiteye "Pamukkale Üniversitesi" ismi verilmesi, kent için kültürel önemini ortaya koymaktadır. Daha önce bahsi geçen "Bunları Biliyor Musunuz?" isimli Denizli tanıtım kitapçığında Denizli Horozundan sonra Pamukkale travertenlerinin özelliklerine yer verilmiştir. Kitapçıkta Pamukkale travertenleri dünyanın sekizinci harikası olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, Denizli Valiliği tarafından hazırlanan tanıtım filmin girişinde Pamukkale travertenlerinin gösterilmesi (Fotoğraf 3) ve Pamukkale'nin Denizli'nin simgesi haline geldiğini belirtilmesi, kent kimliği açısından önemini vurgular.



Fotoğraf 3- Denizli Tanıtım filminde Pamukkale travertenleri (Denizli Valiliği).

Photo 3- Pamukkale travertine in Denizli promotion video (Denizli Governor's Office).

3.3. Antik Kentler: Hierapolis ve Laodikya Antik Kentleri

Denizli ve çevresi, Anadolu'da ilk kentlerin ortaya çıktığı ve tarih öncesi dönemlerden beri önemli yerleşim merkezlerinin kurulduğu bir bölge olmuştur. Son dönemlerde bölgede yapılan yüzey araştırmaları ve arkeolojik kazılarda 50'ye yakın prehistorik yerleşim merkezi olduğu tespit edilmiştir (Avcı, 2017). Denizli, üzerinde yer

aldığı ovanın tarıma elverişli olması ve çevresinde hayvancılık faaliyetleri için uygun yayla ve otlaklarının bulunması sayesinde eskiden beri iskân sahası olarak seçilmiştir. Denizli kenti, günümüzde Büyük Menderes Havzasının Çürüksu ovasının güneyinde hafif dalgalı tepelikler üzerinde yer alır. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere günümüz Denizli'si bu coğrafyanın kadim şehirlerinden değildir. Denizli, kuzeyde bir tepede kurulan Laodikya'nın yerini almıştır (Darkot, 1944). Tarihte birçok kent, fiziki ve beşerî sebeplerden ötürü sönükleşmiş veya yıkılmış, bunların yerine yeni kentler kurulmuştur. Laodikya bu kentlere örnek olmuştur. Yünlü dokuma sanayisiyle ön plana çıkan Laodikya (Göney, 1984) M.Ö. 3. asırda Selefkiler zamanında kurulmuştur. Kent, en parlak dönemini Roma döneminde yaşadı. Bu dönemde Laodikya, Ege bölgesinin diğer kentleri ile sıkı bir ilişki halinde olan mamur kentlerdendi. Malazgirt Savaşı'ndan sonra bölgeye Türkmen kabileleri iskân etmeye başladı (Darkot, 1944). Bu tarihten sonra Laodikya eski önemini kaybetmiş, günümüz Denizli'si, kentin varisi olarak varlığını devam ettirmiştir. Laodikya'dan miras kalan dokuma sanayisi yeni kurulan kentin esas ekonomik faaliyeti olarak varlığını sürdürmüştür.

Denizli'de bulunan diğer antik kent olan Hierapolis, ilk defa kimler tarafından kurulduğu kesin olmasa da en eski kalıntıların Helenistik Döneme (M.Ö. 330-30) ait olduğu bilinmektedir. Kent, aktif faylar üzerinde yer almasından dolayı birkaç defa depremden dolayı kurulup yıkılmıştır. Bu dönemde bölgede hüküm süren Selefkiler ve Bergama Krallığı arasında birkaç defa el değiştirmiş, daha sonra Romalıların egemenliğine girmiştir. Kent, Roma hâkimiyetinin sonra ermesine müteakip, M.S. 395 yılında bir Bizans şehri olarak varlığını idame ettirmiştir. Kent, dini, askeri, ticari ve kaplıcalar açısından iyi bir mevkide yer almasından dolayı gelişmişti. Ancak M.S. 6. asırdan itibaren eski önemini kaybetmeye başlayan kent, göç vermeye ve nüfus kaybetmeye başlamıştı. 12. asıra gelindiğinde kent artık metruk hale gelmişti (Doğaner, 1996). Günümüzde de antik kent olarak turizme hizmet etmektedir.

Her ne kadar Hierapolis ve Laodikya antik ören yerleri Denizli kentinden mesafe bakımından uzak da olsa Denizli ile özdeşleşmiş ve kentin birer

sembolü haline gelmişlerdir. Kentin tanıtımlarında bahsi geçen antik kentlere yer verilmesi bu durumu kanıtlar. Ayrıca kent kimliğinin bir göstergesi olarak turizm istatistikleri bu hususta aydınlatıcı olmaktadır. Zira 2017 yılından Denizli'yi ziyaret eden turistlerin %8,4'ü (139.902 kişi) Hierapolis ve Laodikya antik kentlerine uğramaktadır (Tablo 1). Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, Hierapolis antik kenti ile Pamukkale Travertenleri'nin giriş ve çıkışları aynı yerdedir. Dolayısıyla Pamukkale Travertenleri'ni ziyaret edenlerin büyük bir kısmının aynı zamanda Hierapolis'i de ziyaret ettiği hesaba katılırsa, antik kenti gerçekte daha fazla kişi ziyaret ettiği anlaşılmaktadır. Ancak bu durum ziyaretçi istatistiklerine yansımamaktadır. Ayrıca Hierapolis ve Laodikya antik kentleri, Denizli Valiliği logosunda tema olarak işlenmesi kent için simgesel bir anlam taşıdığını gösterir.

Tablo 1- 2017 yılında Denizli'de Müze ve Ören yerleri ziyaretçi sayıları (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018).

Table 1- Number of visitors to museums and historical sites in Denizli in 2017 (Ministry of Culture and Tourism, 2018).

MÜZE VE ÖREN YERLERİ	ZİYARETÇİ SAYISI	%
Hierapolis (Pamukkale) Ören Yeri	1.494.893	90,0
Hierapolis (Pamukkale) Arkeoloji Müzesi	123.290	7,4
Denizli Atatürk ve Etnografya Müzesi	26.628	1,6
Laodikeia Antik Kenti	16.612	1,0
Denizli (Toplam)	1.661.423	100

Netice itibariyle Denizli ve çevresinde bulunan kentlerin birçoğu bölgenin siyasi ve kültürel anlamda değişikliğe uğramasından ötürü terk edilmiş ve günümüzde antik kent olarak turizm sektörüne hizmet etmiştir. Bunların bir kısmı turizme açılmış, bir kısmında da arkeolojik araştırmalar halen devam etmektedir. Bunlardan Hierapolis ve Laodikya antik kentleri turizme açıldığı için bilinir. Öyle ki Hierapolis ve Laodikya antik kentleri Denizli'nin tarihi simgesi haline gelmiştir. Ancak Hierapolis antik kenti, önemli bir turistik destinasyon olan Pamukkale Travertenleri'nin hemen yanı başında yer aldığı için, daha fazla ziyaretçi uğramaktadır. Bundan

dolayı Hierapolis antik kenti, Laodikya'dan daha fazla ön plana çıkmıştır.

3.4. Ekonomik Faaliyet: Tekstil Sanayisi

Türkiye'de 1980'lere kadar gelişmiş sanayi alanları önemini korumakla beraber bu tarihten sonra ülkemizin iç kesimlerinde yeni sanayi alanları ortaya çıkmaya başlamıştır. "Anadolu Kaplanları" olarak bilinen ve sanayinin yoğunlaştığı bu illerin başında Denizli, Gaziantep ve Çorum gelir. Çalışma alanı olan Denizli, bu süreçte Türkiye'de en hızlı gelişen sanayi merkezi olmuş ve Ege Bölgesi'nin iç kesimlerinde önemli bir sanayi odağı olarak gelişmeye başlamıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde Denizli, İzmir'den sonra bölgenin en fazla sanayileşen şehri olmuştur. Bu değişimler sayesinde günümüzde Denizli, kendi kendine yeten ve kendi iç dinamikleri kalkınan bir ekonomik dinamizm sergilemektedir. Şehirde sanayileşmenin bu denli hızlı gelişmesinde birçok faktörün etkisi vardır. Şehrin coğrafi konumu, ham madde kaynaklarının varlığı, kalifiyeli iş gücü, girişimcilerin eğilim ve davranışları, pazar potansiyeli, yığılma avantajları ve devlet teşvikleri şehrin sanayileşmesinde etkili olan faktörlerdir. Öte yandan Denizli'nin sanayileşmesinde tarihi çağlardan beri yapılan dokumacılığın etkisi göz ardı edilemez. Nitekim yüzyıllardır yapılan geleneksel dokumacılık sayesinde bilgi ve sermaye birikimi artmış ve bu birikimler günümüz Denizli sanayisinin çekirdeğini meydana getirmiştir. Öyle ki, 1996 yılında Denizli'de bulunan sanayi kuruluşların %66,3'ü tekstil sektörü oluşturmaktaydı (Mutluer, 2003 ve 2004). Böylece kendi yerel dinamiklerini verimli bir şekilde kullanan Denizli, dokuma ağırlıklı gelişen sanayisiyle küresel pazarlara açılan bir marka kent olmuştur. Bu süreçte kentin mekânsal özelliği, fonksiyonel kimliği, sosyal-kültürel kent hayatı ve ekonomik yapısında önemli değişimler yaşanmıştır (Özcan ve Özkan, 2012). Dokuma sanayisinde ihracat odaklı gelişen Denizli, küreselleşme dinamikleriyle ekonomik ve sosyal – kültürel olarak değişen ve dönüşen Anadolu kentlerinden birisi haline gelmiştir (Keyman ve Lorasdağı, 2010).

Bölgenin tarımsal açıdan verimli olması, tekstilin ham maddesi olan pamuğun kolaylıkla elde edilmesini sağlamıştır. Kentin bu iki avantaja

bir arada sahip olması sayesinde antikçağdan günümüze kadar tekstil ve giyim sektörünün kent ekonomisinde hâkim olmasını sağlamıştır (Uğur, 2013). Kentlerde hâkim ekonomik fonksiyon kent kimliği oluşumunda etkili olabilir. Denizli'de tarih boyunca tekstil sektörünün hâkim olması, Denizli'yi bir tekstil kenti haline getirmiştir. Denizli'de tekstil sektörü yaklaşık 2000 yıl önce antikçağda Laodikya'da başladığı bilinmektedir. Laodikya dönemin önemli tekstil merkezlerinden olup, burada üretilen tekstil ürünleri Ege limanının kıyılarına oradan da İtalya'ya gönderiliyordu (Mutluer, 1995). Türklerin Denizli yöresini yerleşmeye başlamasıyla tekstil ve dokumacılık sanayisi varlığını devam ettirmiştir. Denizli yöresini ziyaret eden İbn Battuta ve Evliya Çelebi gibi seyyahlar, yörede kaliteli kumaşların üretildiğini yazmışlardır (Uğurlu ve Uğurlu, 2006). Denizli merkez, ilçe ve köylerinde geleneksel dokumacılık son dönemlere kadar varlığını sürdürmüştür. Nitekim Denizli (merkez), Babadağ, Sarayköy, Kale ve Buldan ilçeleri ve Kızılcabölük kasabası tarihi geleneksel dokumanın yapıldığı yerleşimlerdi. Buralarda yorgancılık, keçecilik, hallaçlık, mekikli dokumacılık, halı, kilim, kumaş, bez, peştamal ve mendil dokumacılığı gibi meslekler hemen hemen bütün evlerde yapılırdı. Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle Denizli'de geleneksel dokumacılık büyük oranda azalmış ve kaybolmaya yüz tutmuştur (Okca, 2016). Ancak yüzyıllarca süren geleneksel üretim, Denizli'de modern üretimin temeli ve ilham kaynağı olmuştur.

Denizli'de tekstil sektörünün geçmişi eskilere dayanmasına karşın, 1980'li yıllardan sonra ancak geleneksel dokumacılıktan modern üretime geçebilmiştir. Bu tarihten sonra Denizli'de tekstil sektörü iç pazarlara ve dış piyasaya açılmış, şehir bir tekstil üretim merkezi olmaya başlamıştır. Bu durum, Denizli'de istihdam olanaklarının artmasıyla birlikte bölgenin cazibe merkezi olmasını sağlamış ve yüksek oranda göç almasını teşvik etmiştir (Kara, 2010). Şehirde nüfusun artmasıyla dikey ve yatay yönde yapılaşma söz konusu olmuş; şehir ana ulaşım hatları boyunca ve topografyanın el verdiği ölçüde genişlemiştir. Bu bakımdan başta tekstil olmak üzere diğer sanayi kolları Denizli şehrini mekânsal açıdan etkilemiştir.

Günümüzde Denizli sanayisi dokumacılık, tekstil, hazır giyim ve havlu-bornoz gibi çeşitli sektörlerde uzmanlaşmış bu alanda hizmet vermeye başlamıştır. Nitekim 2013 yılında Denizli ihracatında en büyük pay tekstil ve konfeksiyon alanında olmuştur. Bu sektörde Türkiye'nin ev tekstil üretiminin önemli bir kısmını karşılar. Özellikle Denizli'nin ihracatından havlu ve bornoz üretimi en büyük paya sahiptir (TÜİK, 2013). Bu durum, kentin tekstil, dokuma sanayisinde uzmanlaştığını gösterir.

Denizli'de tekstil sektörünün köklü olması, kent sakinlerinin bu konuda uzmanlaşmasını sağlamıştır. Öyle ki, Denizli'den başka illere göç edenler, gittikleri yerlerde bu mesleği devam ettirmişlerdir. Mesela, Denizli'den İstanbul'a göç eden nüfus arasında dokuma ve tekstil meslekleri yaygın olmuştur. Denizlili girişimcilerin bazıları zamanla sektörün önde gelen temsilcileri olmuştur (Şahin, 2006). Denizli'den göç eden nüfus bilgi ve tecrübelerini beraberinde yeni yerleşim yerine taşıdığı görülmektedir.

Denizli'de tekstil ve dokuma sanayisinin geçmişinin eskilere dayanması, kente ekonomik manada bir kimlik kazandırmıştır. Tekstil ve dokuma sanayisi, eskiden olduğu gibi günümüzde de kent sakinlerinin önemli bir geçim kaynağıdır. Tekstil ve dokuma sanayisi zamanla Denizli'yi bir *tekstil kenti* haline getirmiştir. Bu durumun kentte mekânsal yansımaları olmuştur. Nitekim tekstil imalatının gelişmesinden dolayı şehir, yakın çevresinden göç almaya başlamış ve bölgede nüfusun yoğunlaştığı bir merkez olmuştur. Bu bağlamda tekstil sanayisi, Denizli'nin kent kimliğini oluşturan önemli bir ekonomik faaliyet olarak ortaya çıkmıştır. Tekstil ve dokuma sanayisi, kentin algılamasında Pamukkale, Denizli Horozu gibi heykel, figür ve simge olarak kendini göstermese de esasında kenti mekânsal anlamda biçimlendiren önemli bir kentsel kimliktir. Kentin bu kimliği, kentleşme ve morfolojik büyüme olarak kendini göstermiştir. Zira kentte nüfusun artmaya başlamasıyla kentin coğrafi görünümü değişmiş ve morfolojik olarak genişlemiştir. Diğer yandan, Denizli bir tekstil kenti olmasına rağmen, bu sektörde marka ürünler geliştirememiştir. Kentin ihracatında önemli yer tutan tekstil ürünleri arasında dünya çapında bilinen bir marka bulunmaması bu durumu gösterir.

Tekstil ve dokumacılık sanayisi Denizli kent kimliği açısından önemini ele alan çalışmalara rastlanılmaktadır. Söz gelimi, Oğuz ve Özkan (2004), *Kentler ve İmgeler* isimli eserde Denizli'nin simgesinin aslında Buldan dokumacılığı olduğunu belirtir (Aktaran, Savaş Yavuzçehre, 2013). Uğurlu ve Uğurlu (2006), Buldan dokumacılığının yörenin kültürel kimliğinin oluşmasındaki rolüne değinmiştir.

4. Sonuç

Kent kimliği, soyut, öznel ve anlama yönelik bir olgudur. Bu bakımdan kent kimliği ile ilgili kesin ve nesnel sonuçlara varmak zordur. Ancak kent kimliğini oluşturan ve etkileyen faktörler hakkında genel yargılar çıkarılabilir. Bu çalışmada da Denizli kent kimliğini oluşturan faktörlerin coğrafi bir analizi yapılmış ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu maksatla, kentte kullanılan isimler, figürler, heykeller, logolar ve istatistik verilerinden yola çıkarak Denizli kent kimliği hakkında birtakım neticelere ulaşılmıştır. Denizli kentini ön plana çıkaran birçok coğrafi unsurun olması, Denizli'nin çok kimlikli bir yapıya sahip olmasını sağlamıştır.

Denizli'nin kent kimliğini oluşturan coğrafi unsurları ele alan bu çalışmamızda kentin simgesi haline gelmiş bazı öğeler olduğu belirlenmiştir. Horoz, Pamukkale travertenleri, tekstil sektörü ve tarihi yapıların kent kimliğini oluşturdukları kentteki yansımalarından anlaşılmıştır. Bunlar içerisinde horoz kent kimliğinin oluşturan en önemli simge olmuştur. Ayrıca horoz ülke çapında bilinirken, Pamukkale travertenleri dünyada meşhur bir doğal güzelliştir. Dolayısıyla Denizli kent kimliği simgesi olarak Pamukkale travertenlerinin daha fazla ön plana çıkarılması gerekir. Denizli'nin yakın çevresinde yer alan Pamukkale, Hierapolis ve Laodikya fiziki olarak kentten uzak olmasına rağmen kent kimliğini oluşumunda katkıda bulunmuş ve adeta kentin birer simgesi olmuşlardır. Kent tanıtımında ve kente kullanılan simge ve yapılarda söz konusu unsurların kullanılması bunu gösterir.

Denizli kent kimliğinin korunması, yerel ve uluslararası ölçekte ön plana çıkarılması adına birtakım önlemler alınması lazımdır. Söz gelimi, kent kimliğinin canlı tutulması ve geliştirilmesi için yerel yönetimlerin ve kent sakinlerinin iş

birliği içerisinde olması gerekir. Ayrıca bölgede faaliyet gösteren tur şirketleri, Denizli kentini transit geçmektedir. Pamukkale travertenleri, Hierapolis ve Laodikya antik şehirlerini ziyaret eden turistlerin Denizli kent merkezine yönlendirilmeleri, kent ekonomisine katkıda bulunmasını sağlar. Yerel yönetimler ve tur şirketleri bu hususta iş birliği içinde olmalıdır. Böylece söz konusu turistik destinasyonların şehirle olan bağı güçlendirilmesi, kentin ulusal ve uluslararası imajına olumlu katkıda bulunacaktır. Kent içinde yerel kültürü yansıtacak geleneksel el sanatları, yemek ve meşrubatların sergileneceği bir alanın bulunması yine şehri seyahat edenlerin bu alanlara yöneltilmesi, kentin tanıtılmasını sağlayacaktır. Bu sayede yörenin saklı kalmış kültürel değerleri ön plana çıkarılmış olur. Aynı

zamanda kent kimliğinin oluşması ve güçlendirilmesinde önemli ölçüde etkili olacaktır.

Bununla birlikte makalede bahsedilmemesine rağmen, Denizli kentinin tanıtımında önemli bir yere sahip olan Yatağan bıçağı ve Karahayıt kaplıcalarına değinmekte fayda vardır. Yatağan bıçağı bölgenin tarihi geçmişi eski bir geleneksel ekonomik faaliyetini temsil eder. Karahayıt kaplıcaları ise bölgenin doğal güzelliğini meydana getirir. Karahayıt kaplıcalarını genel olarak yerli turistler ziyaret etmesine karşın, Pamukkale travertenlerini daha çok yabancı turistler ilgi göstermektedir. Yabancı turistlerin Karahayıt'ı ziyaret etmeleri sağlanması, kaplıca ve yerel ürünleriyle ön plana çıkan kasabanın gelişmesini sağlayacaktır.

REFERANSLAR

- Aliağaoğlu, A. 2007a. Davranışsal coğrafyaya bir örnek: Öğrenci merkezli Balıkesir şehir İmajı. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17)1, 17-44.
- Aliağaoğlu, A., 2007b. Lakap ve logolarda Türkiye şehirleri: Anlamaların coğrafyası. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 17, 263-290.
- Altınçekiç, H. S. Ç., Ergin, B., & Tanfer, M. 2014. Tarihsel süreç içinde kent kimliğinin mekânsal kalite değerlendirmesi üzerine bir araştırma (Taksim Meydanı). *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 15(2), 132-148.
- Aly, S.S.A. 2011. Modernization and regionalism: Approaches for sustainable revival of local urban identity, *Procedia Engineering*. 21,503-512, <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2011.11.2044>.
- Avcı, Y. 2017. Denizli'nin Tarihi Kent Kimliği, *Denizli Kent Ekonomisi* (Edi. N. Yayla, Ö. Uzun ve A. Çağlar). Pamukkale Üniversitesi Yay. No.32. Denizli.
- Ayyıldız, S. ve Ertürk, F. 2017. Kentsel kimlik bileşenleri ile yerel kimliğin izlerini sürmek: Kapanca Sokak örneği. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 2(1), 65-88.
- Baykara, T. 1994. "Denizli" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. C.9. s. 155-159.
- Can, N. 1999. *Kent Kimliği*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çamdereli, M. ve Gürer, M. 2008. Futbolda görsel kimlik öğesi olarak kulüp armaları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 135-168.
- Dalkıran, A. 2017. Türk kültür ve sanatındaki horoz/tavuk sembolizminin çağdaş resim sanatındaki yansımaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 37, 336.

- Darkot, B. 1944. "Denizli" Millî Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi. MEB Yay. C.3, s. 527-531. İstanbul.
- Darkot, B. ve Tuncel, M. 1995. *Ege Bölgesi Coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Yay. No.2365 (3. Baskı), İstanbul.
- Demir, C. 2006. Kent kimliği geliştirme sürecinde mekânsal model tasarımı ve kent plancılarının rolü. *Planlama*, 3, 117-122.
- Doğaner, S. 1996. Anadolu'nun coğrafi mirası Pamukkale. *Türk Coğrafya Dergisi*, 31, 7-38, İstanbul.
- Göney, S. 1984. *Şehir Coğrafyası I*. İstanbul Üniversitesi Yay. No. 3908. İstanbul.
- Göney, S. 2017. *Şehir Coğrafyası II*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Holt-Jensen, A. 2017. *Coğrafya: Tarihi, Felsefesi ve Temel Kavramları* (Çev. E. Bekaroğlu, Ö.F. Anlı, H. Turut ve S. Tüysüz) İdil Yayıncılık. İstanbul.
- Kara, H. 2010. Denizli şehrinde gecekondulaşmanın önlenmesi ve toplu konutlar. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(23), 103-118.
- Kaypak, Ş. 2010. Antakya'nın kent kimliği açısından irdelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 373-392.
- Keleş, R. 2005. Kent ve kültür üzerine. *Mülkiye Dergisi*, 29 (246), 9-18.
- Keyman, E. F. ve Lorasdağı, B. K., 2010. *Kentler: Anadolu'nun Dönüşümü, Türkiye'nin Geleceği*. Doğan Kitap. İstanbul.
- Mutluer, M. 1995. *Denizli'de sanayi faaliyetleri ve sorunları üzerine bir ekonomik coğrafya araştırması*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı. Doktora Tezi, İzmir.
- Mutluer, M. 2003. Türkiye'de yeni gelişen sanayi odakları: Denizli-Gaziantep-Çorum. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12, 13-27.
- Mutluer, M. 2004. Denizli sanayi performansının küreselleşme ve yeni sanayi odakları açısından değerlendirilmesi. *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, Cilt II*. s.40-50. Denizli.
- Okca, A. K. 2016. Denizli'de kaybolmaya yüz tutmuş kimi geleneksel meslekler. *Akademik Bakış Dergisi*. 58, 201-223.
- Oğurlu, İ. 2014. Çevre-kent imajı-kent kimliği-kent kültürü etkileşimlerine bir bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* 13(26), 275-293.
- Özcan, K. ve Özkan, H. T. 2012. Denizli kentinin planlama deneyimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 27, 233-250.
- Şahin, C. 2006. İstanbul'a olan göçlerde Denizli ilinin yeri ve göçle gelen nüfusun özellikleri. *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, 6-8 Eylül 2006, Denizli, C.1. s. 342-351.
- Şimşek, C. 2011. Laodikeia'da canlandırılan tarihten bir yaprak: Tapınak A kazı ve restorasyonu. Geçmişten Günümüze Denizli, *Yerel Tarih ve Kültür Dergisi*, 27, 6-15.
- Tekeli, İ. 1991. *Kent Planlaması Konuşmaları*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası.
- TÜİK. 2013. *Seçilmiş Göstergelerle Denizli 2013*. Türkiye İstatistik Kurumu Yay. ISBN 978-975-19-6068-9. Ankara.
- Tümertekin, E ve Özgüç, N. 2014. *Beşerî Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân* (14. Baskı). İstanbul: Çantay Kitabevi.

- Uğur, A. 2013. Denizli şehrinde mala karşı işlenen suçlarının mekânsal analizi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 15(2), 1-37.
- Uğur, A. ve Aliagaoglu, A. 2013. *Şehir Coğrafyası*, Nobel Yay. Ankara.
- Uğurlu, A., ve Uğurlu, S. S. 2006. Yörenin kültürel kimliği olarak Buldan bezi. *Buldan Sempozyumu*, 23-24 Kasım 2006. s. 275-281. Denizli.
- Uzun, M. ve Özcan, S. 2014. Belediye logolarındaki coğrafi sembollerin analizi: Kocaeli örneği. *Journal of International Social Research*, 7(32), 272-188.
- Ünlü, T. S. 2017. Kent kimliğinin oluşumunda kentsel bellek ve kentsel mekân ilişkisi: Mersin örneği. *Planlama Dergisi*, 27(1), 75-93.
- Yavuzçehre, P. S. 2013. Küreselleşmenin artan etkisinde Denizli. *İdealkent*, 4(8), 200-227.

İnternet Kaynakları

- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü (DÖSİMM), Müze İstatistikleri, URL: <http://www.dosim.gov.tr/muze-istatistikleri>, Erişim Tarihi: 08.06.2018.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Müze İstatistikleri: <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43336/muze-istatistikleri.html>, Erişim Tarihi: 26.06.2018.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Müze ve Ören Yeri Ziyaretçi Sayısı Yüzde 17 Arttı: <http://basin.kulturturizm.gov.tr/TR,200444/muze-ve-oren-yeri-ziyaretci-sayisi-yuzde-17-artti.html>, Erişim Tarihi: 26.06.2018.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2016 Yılı Müze İstatistikleri: <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,180800/2016-yili-muze-istatistikleri.html>, Erişim Tarihi: 26.06.2018.
- Denizli Valiliği, <http://www.denizli.gov.tr/denizli-horuzu>, Erişim Tarihi: 31.05.2018
- Denizli Valiliği, Denizli Tanıtım Filmi: https://www.youtube.com/watch?time_continue=43&v=f29ErgvcV7k, Erişim Tarihi: 08.06.2018.
- Denizli'de Siyaset: <http://www.denizlidesiyaset.com/horoz-ligde-kaldi/3132/>, Erişim Tarihi: 14.07.2018.
- Denizli Büyükşehir Belediyesi, URL: <http://www.denizli-bld.gov.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=13381>, Erişim Tarihi: 22.07.2018



Ege Coğrafya Dergisi 27 (2), 2018, 183-194, İzmir-TÜRKİYE
Aegean Geographical Journal, 27 (2), 2018, 183-194, İzmir-TURKEY

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

KENTLERE FEMİNİST COĞRAFYA PERSPEKTİFİNDEN BAKMAK

Looking to the Cities through a Perspective of Feminist Geography

Güldane MİRİOĞLU

Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

guldane@hotmail.com

(Teslim: 24 Ekim 2018; Düzeltme: 19 Kasım 2018; Kabul: 26 Kasım 2018)

(Received: October 24, 2018; Revised: November 19, 2018; Accepted: November 26, 2018)

Abstract

Cities are the places where the diversities and inequalities are experienced in differences such as age, class, gender, and ethnicity. Within the discipline of geography, cities firstly have been discussed in respect to the location choices and distributions, but beginning from the 1970s, geographers have started to focus to the social dynamics and inequalities in the cities. The study of urban inequalities that started especially with the Marxist theory, primarily have focused on inequalities based on class for many years. Yet inequalities based on gender were ignored. Critiques of this ignorance have constructed the feminist urban studies. Studies trying to understand the urban inequalities on the basis of gender have become widespread in English geography literature in the 1980s. However, in Turkish geography literature, there is still a big gap. Therefore, the purpose of this study is to stress the importance of the feminist perspective for the urban geography studies in Turkish geography literature. Within this scope, in this article, the changing dimensions of feminist perspective on the space studies and on the development of the feminist urban geography are explained.

Keywords: Feminist geography, city, body, gender.

Öz

Kentler yaş, sınıf, cinsiyet, etnisite gibi farklar temelinde çeşitliliklerin ve eşitsizliklerin yaşandığı yerlerdir. Coğrafya disiplininde egemen paradigmaların etkisi ile başlangıçta lokasyon ve dağılımları bakımından ele alınıp incelenen kentler 1970'li yıllardan itibaren toplumsal dinamikler ve eşitsizlikler temelinde incelenmeye başlamıştır. Ancak 1970'li yıllarda özellikle marksist teori ile başlamakla birlikte kentsel eşitsizliklerin incelenmesinde de öncelikle sınıfa dayalı eşitsizlikler üzerinde durulmuş ve cinsiyete dayalı eşitsizlikler göz ardı edilmiştir. Bu göz ardı edişeye yönelik eleştiriler ise feminist kent araştırmalarını oluşturmuştur. İngilizce coğrafya literatürde kentsel mekâna dayalı eşitsizlikleri cinsiyet temelinde anlamak isteyen çalışmalar 1980'li yıllarda önemli bir yere gelmiş olmakla birlikte Türkçe coğrafya literatürde hâlâ büyük bir boşluk durumundadır. Bu nedenle bu çalışma Türkçe coğrafya literatürde kent coğrafyası çalışmalarında feminist perspektifin önemini vurgulamayı

amaçlamaktadır. Bu kapsamda makalede, mekânın ele alınışında feminist perspektif ve feminist kent coğrafyasının gelişimi değişen boyutlarıyla açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Feminist coğrafya, kent, beden, cinsiyet.

1. Giriş

Hızlı gelişen dinamik yapıları, içerisinde yaşayanlarla beraber içerisinde yaşamayan çok sayıda insanı da ilgilendiren üretim, toplama, dağıtım ve yönetim birimleri olmaları bakımından kentler refah, yoksulluk, adalet gibi toplumsal konuların odağıdır. Bu bakımdan kentler kamu yönetiminden planlamaya, mimarlıktan ekonomiye, coğrafyadan sosyolojiye birçok sosyal disiplin tarafından çeşitli boyutlarıyla incelenmektedir. Coğrafya disiplinde kentler öncelikle yerleşim birimleri olarak ele alınıp incelenmekteyken disiplinindeki paradigma değişiklikleri ve mekân kavramının değişen anlamı ile kentlerin ele alınış biçimi de değişmiştir. Kentlere feminist perspektiften bakmak da bu değişimin bir parçasıdır.

Türkçe coğrafya literatürde kadın konusunu ele alan ilk çalışmalar Erol Tümertekin'e aittir (Özgüç, 1998a; Özgüç ve Timor, 2006; Mirioğlu ve Arı, 2015). Hem cinsiyeti dikkate alan ilk çalışmaları yapması hem de konunun önemine değinmesi bakımından Tümertekin (1958b) daha 1950'lerde, coğrafyada cinsiyetin ihmal edildiği sorunu üzerinde durmuştur. Sözü edilen yayında Tümertekin (1958b), coğrafyada nüfus ve göç konusunda cinsiyet oranlarının göz ardı edildiğini söyleyerek bu konudaki öncelikli eleştiriyi yapmıştır. Yine 1950'li yıllarda Tümertekin, cinsiyete göre nüfusun dağılışı (1958a), iç göçlerin cinsiyete göre dağılışı (1958b), Türkiye'de tarımda kadın iş gücünün dağılışı (1958-1959) ve 1960'larda Türkiye'de tarımda kadın iş gücünün dağılışı ve değişimini (1964a, 1964b) incelemiştir.

Disiplinde konu ve değişken olarak kadınları ele alan çalışmalar çeşitlenmiş olmakla birlikte Özgüç (1998a, 1998b, 2008) başta olmak üzere 2010'lu yıllarda Tuncer (2012), Mirioğlu ve Arı (2015), Yüceşahin (2016) ve Deniz (2018), perspektif ve kavram olarak da feminist coğrafyaya yer açmaya çalışmışlardır. Bu konuda Özgüç (1998a) "*Kadınların Coğrafyası*" ile hem bu alandaki ilk Türkçe kitabı yayınlamış hem de coğrafyada kadınların ihmal edilmesini ve kadın

konularının ele alınışını geniş bir biçimde anlatmıştır. Ayrıca Özgüç (1998b) Türkiye'de coğrafya bölümlerinin gelişim seyrinde ilk kadın akademisyenler, coğrafya bölümlerinde kadın akademisyen sayıları, bu sayıların toplam sayıya oranı ve gelişimi ile kadın akademisyenlerin konularını incelemiştir; Türkiye'deki coğrafya bölümlerinde sosyal cinsiyet ilişkileri, cinsiyete dayalı eşitsizlik, erkek egemenliği, kadınların azınlık oluşu, kadın coğrafyacıların cinsiyete dayalı günlük rolleri ve bunun meslek durumları ile ilişkisi gibi konuları ele almıştır.

Özgüç (1998a) coğrafya disiplinde kadınların dışlanması, durumu, statüsü ve mücadeleleri ile kadınlara dair çalışmaların nasıl geliştiğini Türkçe literatürde ana hatlarıyla ele alan ilk yayındır. Bu kapsamda Özgüç (1998a), çevre ile ilişkiler, konut, yaşam kalitesi, demografik özellikler, iş bölümü ve iş yaşamı gibi konular çerçevesinde kırsal ve şehirsiz alanlar gibi farklı mekânsal ölçeklerde coğrafyada kadın konusunun ele alınışını kapsamlı bir biçimde anlatmış ve coğrafi araştırmada kadın bakış açısının gerekliliği üzerinde durmuştur. Bu bakımdan Özgüç (1998a) uluslararası literatürde coğrafi çalışmaların konusu olarak kadınları ele alan çalışmaları ve feminist coğrafyayı Türkçe literatüre tanıtan ilk yayındır. Mekânı feminist perspektifle cinsiyet ve mekânın karşılıklı inşası bakımından ele almayı öneren çalışmalar ise ancak 2000'li yıllarda yayınlanmaya başlamıştır.

Türkçe coğrafya literatürde cinsiyet ve kent ilişkisi ise 2010'lu yıllarda tartışılmaya başlanmış olup Deniz (2014), Deniz ve Özgür (2014) ile Yüceşahin ve Yazgan (2017) bunlara örnektir. Deniz (2014) ile Deniz ve Özgür (2014) Ankara kentinde LGBTT bireylerin deneyimlerini ele alırken, Yüceşahin ve Yazgan (2017) da kentsel mekânın cinsiyetleşmiş kullanımları, kentsel mekânda eril şiddet, tahakküm ve cinsiyetçi yaklaşımları günlük kentsel kullanımlardan örneklerle açıklamışlardır.

Coğrafya disiplini dışında cinsiyet ve kent ilişkisini ele alan Türkçe çalışmalar mimarlıktan

planlamaya, kamu yönetiminden sosyolojiye çeşitli disiplinlerde, 1990'lı yıllara dayanmakla birlikte, bilhassa 2000'li yıllardan itibaren artmıştır. Çok sayıda makale ve kitap bölümü (Alkan, 1999; Mackenzie, 2002; Atatuz, 2004; Kayasü, 2006; Oğuz ve Atatimur, 2008; Şentürk, 2009; Alkan, 2011; Lordoğlu, 2016; Garber, 2017)¹ ile birlikte 2000'li yıllarda cinsiyet ve kent ilişkisini ele alan kitaplar da çeşitlenmiştir. Alkan (2005), “*Yerel Yönetimler ve Cinsiyet. Kadınların Kentte Görünmez Varlığı*” nda Ankara’da kadınların yerel yönetimler ve kent ile ilişkisini kentsel hizmetler çerçevesinde ele almış, Jarvis, Kantor ve Cloke’un 2012 yılında Türkçe’ye çevrilen “*Kent ve Toplumsal Cinsiyet*” adlı kitabı da Türkçe literatürde önemli bir boşluğu doldurmuş ve kent araştırmalarında cinsiyet konusu daha sık tartışılan bir konu haline gelmiştir. Günlük-Şenesen, G., Yücel, Y., Yakar-Önal, A., Ergüneş, E., ve Yakut-Çakar B. (2017) “*Kadınsız Kentler*” de Birleşmiş Milletler Kadın Dostu Kent Projesi kapsamındaki beş kent ile proje kapsamında olmayan beş komşu kentin belediye plan ve programlarını kadınların kent ile ilişkisi bakımından incelemişlerdir. Yine 2017 yılında TMMOB Şehir Plancıları Odası Kadın Komisyonu tarafından “*Toplumsal Cinsiyet ve Kent-Mekân*” konulu bir sempozyum düzenlenmiş, kent ve cinsiyet ilişkisini sorunsallaştıran çok sayıda araştırmanın yer aldığı bildiri kitabı yayınlanmıştır. Lordoğlu (2018) da İstanbul’da yaşayan bekâr kadınların günlük mekânsal deneyimlerini, toplumsal normlar, politika, şiddet ve güvenlik konuları çerçevesinde ele alan kapsamlı bir ampirik çalışma yapmıştır.

İngilizce literatürde 1970’li yıllara dayanan ve 1990’lı yıllarda yeni boyutlar kazanan feminist kent araştırmaları Türkçe literatürde 1990’lı yıllarda yeni görünmeye başlamıştır. Bununla beraber Türkçe literatürde, feminist coğrafyada kent araştırmalarının gelişimini anlatan herhangi bir çalışma yoktur. Bu makalenin amacı da kent araştırmalarında feminist perspektifin, özellikle de coğrafi feminist perspektifin gelişimini çeşitli boyutları ile açıklamaktır. Çalışma ile Türkçe coğrafya literatürde feminist perspektifin bilinirliğini arttırmak ve kent araştırmalarına feminist perspektifi yerleştirmeye yönelik adımlara

bir yenisini eklemek amaçlanmıştır. Kent araştırmalarında feminist perspektifi coğrafi açıdan anlayabilmek, öncelikle mekânın ele alınışında coğrafi perspektifi biliyor olmayı gerektirir. Bu nedenle makale, mekânın ele alınışında feminist perspektifi açıklayan bir bölüm ve kent araştırmalarında feminist perspektifi ele alan bir bölüm olmak üzere iki bölüm şeklinde planlanmıştır.

2. Mekânın Ele Alınışında Feminist Perspektif: Feminist Coğrafya

Coğrafya disiplininde mekân, disiplinin ilk gelişim yıllarında tasviri bir yaklaşımla ele alınırken, çevresel determinist yaklaşımın egemen olduğu 1920’lerde, posibilist yaklaşım ile kültürel peyzaj tartışmaları ve 1950 öncesi bölgesel yaklaşımında (Arı, 2005) bir lokasyon ve zemin olarak ele alınmaktaydı. 1950’li yıllarda disipline egemen olan pozitivist perspektif de mekânı, matematik hesaplamalarla düzenlenen soyut bir kavram olarak ele almıştır (Kaya, 2013). 1970’li yıllara gelindiğinde ise hümanist yaklaşımlarla coğrafyada insanın araştırılması önem kazanmış, toplumsal olanla mekânsal olanın ilişkisi ise yine 1970’li yıllarda gelişen eleştirel yaklaşımlarla tartışılır olmuştur.

1970’li yıllarda coğrafyada önem kazanan marksist yaklaşım, mekân bilimi olan coğrafyanın, mekâna verdiği önemi, bir toplum ve mekân bilimi olarak yüzünü toplumsal olana çevirmesi bakımından disiplinindeki en köklü tartışmaları başlatmıştır. Fakat marksist yaklaşım da pozitivist paradigmanın mekâna verdiği aşırı öneme benzer şekilde toplumsal olana daha çok önem vererek mekânı ihmal etmesi bakımından eleştirilmiştir (Pınarcıoğlu, 1994). Soja (2017) bunu, ilk marksist tartışmaların mekânsal fetişizmden kaçınmaları ile açıklar ve mekân ile zamanın, bununla beraber toplumsal olanla mekânsal olanın diyalektik ilişkisini içeren bir yaklaşım önerir. Böylece ilk ortaya çıktığı 1970’li yıllarda tarihi materyalist yaklaşımı ile toplumsal olanın önemini ön plana çıkaran marksist yaklaşım, 1980’li yıllara gelindiğinde mekânsal olanla toplumsal olanın diyalektiği ve tarihsel olanla coğrafi olanın karşılıklılığını açıklayan bir perspektif olarak gelişmiştir. Bu gelişim ise coğrafyada yerel olanla genel olanın, tarihsel olanla mekânsal olanın

¹ Bunlardan sadece bazıları.

diyalektiğini benimseyen realist yaklaşım ile gerçekleşmiştir (Helvacıoğlu, 1994; Pınarcıoğlu, 1994). Lefebvre, Harvey ve Soja gibi marksist coğrafyacıların tartışmaları ile gelişen bu perspektifi Soja (2017), postmodern eleştirel coğrafya olarak adlandırmış ve bu yaklaşımın, tarihsel gerçekliği örten coğrafi determinizmden sakınarak toplum üzerine mekânsal ve zamansal bir perspektif kurması gerektiğini söylemiştir. Böylece 1980'li yıllarda coğrafyada mekân ve toplumun karşılıklı etkileşimi tartışılmaya başlamıştır. Bu bakımdan coğrafyada kadın konusunun ele alınması da 1970'li yıllarda başlamakla beraber karşılıklı kurucu ilişkiler bakımından mekân ve cinsiyetin ele alınması 1980'li yıllara, bireysel deneyimler ve bireyselliklerin ön plana çıkması ise 1990'lı yıllara tekabül eder.

Coğrafyada kadını konu alan ilk makale Burnett'a (1973) ait olup *Antipode* dergisinde yayınlanmıştır (Mcdowell, 1993a). Coğrafyada cinsiyet konusunu disiplinde kadınların durumuna ilişkin itirazlarla ele alan tartışmalar ise ilk olarak Zelinsky (1973a, 1973b) tarafından yapılmıştır. 1974 yılında da Hayford coğrafya disiplinde kadın konusunu ele almış, 1978'de Tivers da coğrafyadan kadınların dışlanmasını tartıştığı bir makale yayınlamıştır. Disiplinde kadın konusunu ele alan ilk çalışmalar 1970'li yıllara dayanmakla birlikte 1982'de Monk ve Hanson coğrafya disiplini ile feminist perspektifin birleştirilmesini önermişlerdir. Bu bakımdan coğrafyada kadın ve cinsiyet konularının ele alınması 1970'li yıllara dayansa da coğrafyanın feminist perspektif ile tanışması 1980'li yıllarda başlamış 1990'lı yıllarda postmodern tartışmalar ile coğrafyada feminist perspektif tartışılır bir pozisyona girmiş ve devamında postmodern feminist tartışmalar önem kazanmıştır.

Feminist coğrafyacıların disipline dair ilk eleştirileri başta sayı itibarıyla erkek coğrafyacıların disipline egemen olması ve bununla ilişkili olarak coğrafi bilginin eril yapısı ile ilgili olmuştur (Bondi ve Davidson, 2003; Monk ve Hanson, 1982; McDowell, 1992). Böylece ilk gelişim yıllarında feminist coğrafyacılar, coğrafi bilgi içerisinde, kadınların deneyimlerini içeren yeni bir alan oluşturmayı amaçlamışlardır (Mcdowell, 1993a). Bu çerçevede

Monk ve Hanson (1982), coğrafya disiplindeki araştırmaları, konu, yöntem ve amaçları bakımından incelemişlerdir.

Araştırmanın konusu bakımından Monk ve Hanson (1982), başta egemen teorilerin cins körü olması ve problem durumuna ilişkin yetersizlikler ile doğrudan kadınların yaşamlarını konu alan çalışmaların eksikliği, kadınların aktiviteleri ya da toplumsal cinsiyetin öneminin yadsınması, bununla birlikte geleneksel cinsiyet rollerinin değişmez olduğunun varsayılması aracılığıyla coğrafyada cinsiyetçi yanlışlıklar olduğunu belirtmişlerdir. Mcdowell (1992) da, kadını konu alan çalışmaların az olması, kadınların mekânsal hareketlerinin sınırlılığı, kullanılan yöntemlerin kadın konularını incelemedeki yetersizliği ve araştırmaların politik yapısı bakımından coğrafyada dört kategoride kadın konularının ihmal edildiğini söyler.

Araştırmanın yöntemi bakımından da değişken olarak kadın olmayı önemli bir fark olarak görmeme, sadece erkekleri kapsayan verileri genelleme, verilerin yorumlanmasında kadınların ihtiyaçları ve kadınlar arası farklılıkları hesaba katmama, analiz birimi olarak aileyi ayırmama, genellikle evin reisi (ki büyük çoğunlukla erkek) ile görüşülmesi, bununla beraber kamusal mekânda daha çok bulunan erkeklerle görüşülmesi böylece çalışmaların çoğunun erkek deneyimlerini açıklaması, kadınları ayırt etmeyen ya da içermeyen istatistikler nedeniyle cinsiyetçi yanlışlıklar vardır (Monk ve Hanson, 1982; McDowell, 1992).

Konu ve yöntemin yanı sıra coğrafi araştırmanın amacı bakımından da cinsiyetçi yanlışlıklar disiplindeki egemen perspektifler ile ilişkilendirilmiştir. Bu bakımdan tek sorunun coğrafyacıların daha çok erkek olması ya da kadın ve kadın konularının ele alınmaması ile ilgili olmadığı anlaşılmış, konu olarak cinsiyeti sadece disipline ekleme yaklaşımının problemlili olduğu görülmüştür (Mcdowell, 1993a). Coğrafyada egemen perspektiflerin cinsiyet körlüğü, Monk ve Hanson (1982) tarafından, pozitivist yaklaşımın, sosyal değişimi anlamının aksine genel-geçer bilgi iddiasındaki objektivist yapısı, hümanist yaklaşımın da insana odaklanmasına rağmen kadınları göz ardı etmesi ve marksist yaklaşımın sınıfa odaklanarak cinsiyeti göz ardı etmesi ile ilişkilendirilmiştir. Feminist perspektifin en

şiddetli eleştirileri pozitivist paradigmaya yönelik olmakla birlikte, Monk ve Hanson (1982)'a ek olarak Zelinsky, Monk ve Hanson (1982: 319) da hümanist yaklaşımın kadınları görmezden geldiğini, Bondi (1990) de sınıfa odaklanmanın cinsiyete dayalı eşitsizliğin önemini göz ardı ettiğini söylemiştir.

Coğrafyada feminist eleştiriler ile erkekler karşısında kadınların ikincil konumu ve eşitsizliklerin haritalanması, küresel ölçekte kadınların farklı konumları, kadınların gündelik yaşantıları, deneyimleri ve yaşam standartları ile kadın ve çevre arasındaki ilişkileri anlamayı amaçlayan çeşitli çalışmalar yapılmıştır (McDowell, 1993a). Böylece ilk aşamada feminist coğrafya çalışmaları, coğrafya disiplininin, ev işleri, çocuk bakımı, erkek şiddeti, aile içi güç ilişkileri, kadın sağlığı, kadınların iş yaşamına katılımı, kadınların sosyal hareketliliği gibi kadın konularını içermesini sağlamıştır (McDowell, 1992 ve 1993a).

İlk gelişim yıllarında dünyanın çeşitli yerlerindeki kadınlara dair bilgilerin disiplinde yer almasını sağlayan feminist coğrafya, 1980'li yıllardan 1990'lı yıllara kadar geçen 10 yılda, mekansal davranışların cinsiyet temelli farklılıklarının analizinden toplumsal cinsiyetin toplumsal yapı ile ilişkisinin mekânsal açıdan incelenmesini içerecek şekilde gelişmiştir (McDowell, 1993a). Diğer bir ifadeyle 1980'li yıllara kadar feminist coğrafya çalışmaları, kadın konularının coğrafyada tartışılmasını başlatırken 1980'li yıllardan itibaren mekânın ele alınışındaki gelişmeler ile mekân ve cinsiyetin karşılıklı inşası diğer toplumsal bileşenlerle ilişkisi bakımından incelenir olmuştur.

1980'li yıllardaki çalışmalar cinsiyet konusunu coğrafyaya yerleştirmesi bakımından faydalı bulunur (Bondi, 1990; McDowell, 1992; McDowell, 1993a; McKenzie, 2002; England, 2006). Ancak yine 1980'li yıllarda feminist coğrafya araştırmaları etnomerkezci bakış açıları ve kadınlar arasındaki farklılıkları görmezden geldikleri için eleştirilmişlerdir (McDowell, 1993a). 1990'lı yıllarda ise cinsiyetin sosyal inşası, feminist coğrafyanın ilgilendiği temel konulardan biri olmuştur (McDowell, 1992; McDowell, 1993a). Böylece feminist coğrafyada, mekânın ve cinsiyetin inşası iktidar ilişkileri temelinde

incelenir olmuştur (Dias ve Blecha, 2007). Bu ise kuşkusuz feminist perspektifin, postmodern eleştirilerin süzgecinden geçmesi ile ilişkilidir.

Postmodern eleştiriler bazı coğrafyacılar için feminizmin ölümü, bazı coğrafyacılar için de bilginin inşasına dair tartışmalar için yeni bir perspektif fırsatı olarak görülmüştür (McDowell, 1993b). Tüm evrensel iddialara, dolayısıyla feminizmin iddialarına da şüpheyle bakması nedeniyle feminist coğrafyacılar postmodern teoriye güven duymazken (McDowell, 1993b), coğrafyada feminist perspektife duyulan güven de postmodern teorinin eleştirilerine dayanır. McDowell (1993a), 1990'lı yıllarda feminist coğrafya alanındaki yayın sayısının artmasına ve feminist coğrafyanın disiplinde önemli bir yere gelmiş olmasına rağmen feminist perspektife duyulan güvenin azaldığını söyler. Coğrafyada feminist perspektife duyulan şüpheyi Bondi (1990), feminizmin, radikal coğrafya anaakımının dışında kalması ile açıklar ve feminizmin postmodern teori birleşmesini önerir. Bondi'ye (1992) göre ikili kategorileri aşmak adına postmodernizm faydalı bir perspektif iken, feminizm olmaksızın da radikal coğrafya bu kategorileşmeyi (kadın-erkek) sürdürme yanlısına devam eder. Bu çerçevede coğrafi araştırmada eşitlikçi bir yaklaşım, postmodern feminist perspektifi içermelidir.

Feminist teori ve postmodern teorinin birleşmesi ile ırk, sınıf ve cinsiyet temelinde özneler arası farklılıklar önem kazanmıştır (Bondi, 1990). Böylece 1990'lı yıllara gelindiğinde kadın kategorisi tartışılarak, evrensellik ve nötrlük iddiaları eleştirilmiş, etnisite, yaş, sınıf, cinsel yönelim gibi farklılıkların dikkate alınması önem kazanmış, bunun için de postmodern yapısöküm tartışmaları faydalı bulunmuştur (Bondi, 1990; Bondi, 1992; McDowell ve Keynes 1991; McDowell 1993b).

Postmodern perspektifte cinsiyet, etnisite ya da sınıf gibi farklılıklarının hiçbirinin diğerinden daha önemli ya da ayrıcalıklı olmadığı tartışmaları coğrafyada ırk, sınıf, etnisite, cinsel kimlik gibi çeşitli beden kimlikleri ile yer ve mekân ilişkisinin tartışılmasını başlatmıştır. Böylece beşeri coğrafyada ele alınan mekânsal ölçek beden, ve temel sorunsallardan biri beden inşası olmuştur. Bu bakımdan günlük yaşamda iktidar ilişkilerini

bireysel deneyimler üzerinden anlamak feminist coğrafi araştırmaların temel sorunsalı haline gelmiştir.

Coğrafyada kadın konusunu ele alan ilk yayınlar 1970'li yıllara dayanmakla birlikte feminist coğrafyanın gelişimi açısından 1980'li yıllarda W. Zelinsky, S. Hanson, J. Monk, Woman ang Geography Study Group, L. Peake gibi isimler öncülüğünde kadınların coğrafyadan dışlanmasını sorunsallaştıran ve kadın konularını coğrafyaya dâhil etmeye yönelik çeşitli çalışmalar yapılırken, 1990'lı yıllarda L. McDowell, G. Rose, L. Bondi, G. Valentine, L. Peake, P. Moss gibi coğrafyacılar öncülüğünde bilgi, beden inşası, cinsiyet ve mekân ilişkisini ele alan çok sayıda çalışma yapılmış, queer teori de feminist coğrafya araştırmaları içerisinde yerini almış, 2000'li yıllarda yine beden inşası araştırmaları yaygınlaşmıştır. Bu bakımdan başlangıçta coğrafya disiplininin kadın konularını içerecek şekilde gelişmesini sağlayan feminist coğrafya bugün cinsiyet ve mekânın karşılıklı olarak nasıl inşa olduğu ile ilgilenen bir araştırma alanı olarak tanımlanmaktadır (Dias ve Blecha, 2007; Gregory vd. 2009; Kaya, 2014).

3. Kent Araştırmalarında Feminist Perspektif

Kent araştırmalarında kadın konusunun ele alınması 1970'li yıllara dayanır (Garber, 2017). Coğrafya disiplininde kentte kadın konusunu ele alan ilk yayın aynı zamanda coğrafyada kadın konusunu ele alan ilk yayın olup 1973 yılında yayınlanmıştır. Burnett (1973) coğrafya disiplininde farklı kent formlarının sosyal ve yapısal değişimini, cinsiyeti de dikkate alarak incelemiştir. Bruegel (1973) da kentin marksist analizinde cinsiyeti göz ardı eden bir çalışmayı eleştirdiği ve kentin marksist analizinde cinsiyetin önemini tartıştığı bir çalışma yayınlamıştır.

Feminist kent araştırmaları, cinsiyete dayalı iktidar ilişkilerinin mekân aracılığıyla nasıl kurulduğu ile ilgilenmişlerdir. Bu çerçevede ilk feminist kent araştırmaları, öncelikle endüstrileşmeye dayalı kentsel gelişme ile birlikte mekânın cinsiyete göre bölünmesi ve kamusal-özel mekân tartışmaları çerçevesinde gelişmiştir. Bondi ve Rose (2003), kent alanındaki çalışmaları, kentin cinsiyet temelinde özgürleştirici rolüne odaklanan çalışmalar ve kentin kısıtlayıcı özelliklerine

odaklanan çalışmalar olarak sınıflandırmışlardır. Buna göre kentin özgürleştirici rolüne odaklanan çalışmalar, kadınlar için kentin geleneksel rollerden ve aileye dayalı baskıdan kurtulma olanağı sunması ile ilgilenirken, feminist kent araştırmaları daha çok cinsiyete dayalı eşitsizliklerin kent aracılığıyla nasıl inşa edildiğini anlamaya çalışmışlardır (Bondi ve Rose, 2003).

McDowell (1993a), kentlerin ataerkil varsayımlarını, erkekleri kent merkezi ve ücretli iş yaşamı ile karakterize eden, kadınları ise erkeklerin iş yaşamını sürdürebilmeleri için duygusal ve cinsel teselli ile yemek gibi ihtiyaçlarını karşılayan ve mekânsal açıdan kır ve kasabalarda ev ile kısıtlı aile melekleri olarak varsayan ideoloji ile açıklar. Bu bakımdan ilk kentsel feminist araştırmalar, sanayileşme ile birlikte kentsel mekânın ikamet alanlarının kadınların, iş merkezlerinin ise erkeklerin olacak şekilde bölünmesinin eleştirisi üzerine gelişmiştir. Bu çerçevede feminist kent araştırmacılarının temel eleştirisi ev ve ücretli iş alanlarını birbirinden ayırarak kadın ve erkek mekânları oluşturmak aracılığıyla cinsiyet rollerini meşrulaştırması bakımından bizzat planlamaya yöneliktir (Fenster, 1999).

Arazi kullanım düzenlemeleri ile kadınların özel alanla sınırlandırılmaları ve yeniden üretim işlerinin kadınlara yüklenmesinden dolayı kadınların günlük yaşamda ücretli ve ücretsiz işçiler olarak kamusal ve özel arasında kurdukları zorunlu ilişki bakımından kent planlamadaki cinsiyete dayalı eşitsizlikler ayrıca önemlidir (McDowell, 1993a).

Feminist kent araştırmaları, öncelikle kamusal-özel mekân bölünmesi olmak üzere kadınların kentsel mekândaki erkek egemen ideolojilere dayalı deneyimlerini anlamaya çalışmışlardır. Bu bakımdan feminist kent literatüründe en çok üzerinde durulan konulardan bir tanesi de kadınların kentte düşük ücretli istihdamıdır. McDowell'a (1993a) göre kadınların kentlerde düşük ücretli istihdamı, bir yandan kent yaşamındaki cinsiyete dayalı ve mekânsal ayrımları, bir yandan da kentsel fonksiyonların devamlılığının sağlanması için kadınların kullanılabilmesinin garantiye alınması düşüncesi ile ilişkilidir.

Sosyalist feminist perspektifte ataerki ve kapitalizmin karşılıklı ilişkisini Hartmann (2006) kapitalizmin ve erkeklerin cinsiyete dayalı iş bölümündeki ortak çıkarları ile açıklar. Hartmann'a (2006) göre sanayileşme ile kadınların ve çocukların emek piyasasına katılımı ile ücretlerin düşmesi ve kadınların ev içi hizmetlerinin değişmesinden rahatsız olan erkekler, yüksek ücretli işleri sahiplenme ve ailelerine tek başlarına bakabilecek düzeyde "aile ücreti" talebi ile erkek ücretlerini yükselterek, kadınları ücretli iş piyasasından çekme çabasına girmişlerdir. Kentsel kapitalist ekonominin de kadınları düşük ücretli ve düşük statülü işlerde çalıştırması, Hartmann'a (2006) göre iş gücünün yeniden üretimini garanti etmek için kapitalist sistemin de erkekleri desteklemesi ile ilgilidir. Hartmann (2006) ataerki ve kapitalizm arasında işbirliğine dayalı bir ilişkiden söz ederken Walby'e (2016) göre ataerki ve kapitalizmin kadın emeği üstündeki çıkarları çatışmaktadır ve bu çatışma politik müdahalelerle çözülmektedir. Hem Hartmann hem de Walby'nin açıklamaları dikkate alındığında erkek egemenliği kentsel ekonomi piyasaları aracılığıyla, kentsel ekonomik sistem de erkek egemenliği aracılığıyla ve politik müdahalelerle, diğer bir ifadeyle iç içe geçmiş iktidar ilişkileriyle sürdürülmektedir. İşte feminist kent araştırmaları kentsel mekânda tezahür eden bu iktidar ilişkilerini anlama, görünür kılma ve değiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu bakımdan işe kadınların kentlerde düşük ücretli istihdamı, kamusal-özel mekân bölünmeleri, erkek egemen planlama ile mücadeleleri ve kadınların mekân hareketliliklerini incelemekle başlayan feminist kent araştırmaları, mekân ve kimliğin karşılıklı inşasını anlamaya yönelmişlerdir.

Coğrafyacıların postmodern teoriyi tartışmaları ve araştırmalarında postmodern perspektifi benimsemeleri ile birlikte araştırma öznesi olarak birey ön plana çıkmıştır. Kentsel mekân araştırmalarında birey, ırk, sınıf, etnisite, cinsiyet gibi değişkenlerin kesişimselliği temelinde incelenmeye başlamıştır. Cinsiyete dayalı ilişkiler salt cinsiyet farkları temelinde değil, kimlik, öznellik ve deneyimler dikkate alınarak, cinsiyet ve diğer farklılıkların kesişimi ve bu bileşenlerin mekânsallığı bir arada ele alınır olmuş, kent araştırmalarında farklılıklara dayalı sosyal inşa önem kazanmıştır (Bondi ve Rose, 2003). Bu

çerçevede bilginin sosyal inşası, temel tartışma konularından biri olmakla beraber gündelik yaşam ve bireysel deneyimler ön plana çıkmıştır. Böylece kadın olmayı bir bütün olarak gören yaklaşımdan ayrılarak kadınlar arası farklılıkların anlaşılması önem kazanmış (Bondi, 1992; McDowell, 1993a) ve kadın-erkek dualizminin de dışına çıkılarak cinsiyetin sosyal inşası, kadın-erkek kategorisi dışında kalan cinsiyetler de araştırılır olmuştur. Mekânın heteronormatif inşası ve LGBTTİ bireylerin deneyimleri kentsel mekân ile ilişkisi çerçevesinde incelenmeye başlanmıştır. Feminist kent araştırmalarında coğrafi perspektif de kentsel mekânın cinsiyeti inşasındaki rolünü anlamak açısından önemli tartışmaları başlatmıştır. Bununla birlikte kentsel mekân araştırmalarında duygu ve deneyimler önem kazanmıştır.

Preston ve Üstündağ (2005), 1990 yılından itibaren feminist coğrafyada kent ve cinsiyet konusunu ele alan İngilizce yayınları incelemiş ve feminist kent coğrafyası çalışmalarının, kenti çalışılan yer olarak inceleyen çalışmalar (kadınların ücretli ve ücretsiz iş yaşamları), kent ve mobilitayı ele alan çalışmalar (kadınların mekânsal hareketleri) ve kadınların kent mekânını nasıl değiştirdikleri (mekânsal inşa) şeklinde üç başlıkta ayırt etmişlerdir.

Kent coğrafyasında başlangıçta inceleme konusu olarak kadınları kentsel araştırmalara dâhil eden çalışmalar 1970'li yıllarda ortaya çıkmış ve kentler, kent planlama, iş bölümü, ücretli-ücretsiz iş, mekânsal hareketler vb. açılardan cinsiyete dayalı eşitsizlikler çerçevesinde tartışılır olmuştur. 1990'lara gelindiğinde mekân ve cinsiyetin karşılıklı inşası, mekânın cinsiyeti inşasındaki rolü ve beden araştırmaları önem kazanmış, kentsel araştırmalarda bireysel deneyimler ve kimlik inşası temel tartışma konuları arasına girmiştir.

4. Sonuç

Coğrafya disiplininde kentler öncelikle lokasyon ve dağılımları bakımından ele alınmaktaydı (Uğur ve Aliagaoglu, 2015). Bu yaklaşım kuşkusuz ilk gelişim yıllarında disipline egemen olan tasviri bölgesel yaklaşım ile ilişkilidir. 1950'li yıllara gelindiğinde pozitivist yaklaşımın etkisi ile kentsel araştırmalarda şehir içi arazi kullanılışı, şehirlerin ekonomik yapısı, kent peyzajı, hızlı kentleşme, kentte imar sorunu gibi

konular tartışılırken 1970’li yıllarda eleştirel yaklaşımlardan özellikle marksist teori ile kentsel eşitsizlik ve kentsel mekânın toplumsal süreçlerle ilişkisi tartışılmaya başlanmış, 1980’li yıllarda toplumsal olanla mekânsal olanın karşılıklı inşası tartışılır olmuş, 1990’lı yıllarda ise günlük deneyimler, kimlik inşası, bireysellikler, beden ve iktidar ilişkileri incelenir olmuştur.

Kentler ırk, sınıf, etnisite, cinsiyet gibi bileşenler bakımından eşitsizliklerin yaşandığı yerlerdir. Bu eşitsizlikleri başta cinsiyet ve cinsiyetin diğer bileşenlerle kesişimselliği çerçevesinde ele alan çalışmalar feminist kent araştırmalarını oluşturmaktadır. Feminist kent araştırmalarının amacı bu eşitsizlikleri görünür hale getirmek ve eşitlik temelinde dönüştürmektir. Bu bakımdan kent araştırmalarında feminist perspektifin benimsenmesi daha eşit bir dünya için mutlaka gereklidir.

Bondi (1992), kent planlamanın erkek egemen yapısını karar alıcıların ve plancıların çoğunlukla erkek olması, bu nedenle de kentsel planlama sürecinin erkek deneyimleri ve erkek bakış açısına dayanması ile ilişkilendirir. Bu bakımdan planlama disiplininde eril perspektif fiziki mekânlara kullanım atfederken feminist perspektif kullanımdan yola çıkarak deneyim odaklı bir yaklaşıma sahiptir (Oğuz ve Atatimur, 2008). Diğer bir ifadeyle planlamada eril perspektif yukarıdan aşağıya belirlemelere karşılık gelirken feminist perspektif aşağıdan yukarıya planlamayı ifade eder. Çünkü feminist perspektif ötekinin deneyimlerine duyarlı olmayı ifade eden bir yaklaşımdır. Bu nedenle dışlayıcı olmayan planlama süreçleri için feminist perspektif planlama disiplininin içerisine yerleşmelidir. Bu da yalnızca karar alma pozisyonunda ya da planlama biriminde kadın sayısının artması ile değil feminist perspektifin anlaşılıp özümsemesi ile mümkündür. Bu nedenle bu araştırmada mekânın ele alınışında ve kent araştırmalarında feminist perspektif çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır.

Bondi ve Rose (2003), feminist kent coğrafyası araştırmalarının kentsel kapitalist yapıda yerleşmiş cinsiyet temelli eşitsizlikleri açığa çıkarmayı ve kadınların kentsel mekânda aktör olarak görünürlüklerini arttırmayı sağladıklarını söylerler. Bu perspektifle bakıldığında kentlerin feminist analizlerle

incelenerek her bir kentte değişen eşitsizliklerin anlaşılması temel gerekliliktir. Bu da yerelde ve bireysel düzeyde öteki (erkek egemen perspektifte erkeğin ötekisi, erkek olmayan) cinsiyetlerin günlük deneyimlerinin anlaşılması ve dikkate alınmasına bağlıdır.

Bu araştırmanın temel önerisi kentlere coğrafi feminist perspektiften bakmaktır. Kentlere coğrafi feminist perspektiften bakmak, başta erkek egemenliğini sorunsallaştırmayı ve farklı kentsel mekânsal ölçeklerde bireysel mekân deneyimlerinin cinsiyete duyarlı bir perspektifle mekân ve iktidar ilişkileri çerçevesinde anlaşılmasını gerektirir. Kentsel bireysel deneyimlerin coğrafi feminist perspektifle incelenmesi, bir yandan mekânın feminist perspektifle okunması bir yandan da bireysel deneyimlerin cinsiyet temelinde anlaşılmasına karşılık gelir. Diğer disiplinlerde bireysel kentsel mekânsal deneyimler, çeşitli açılardan feminist perspektifle incelenirken coğrafyacıların bu konudaki özgün bakış açısı mekânın feminist perspektifle okunması ve bireysel deneyimlerin mekânsal olanla ilişkisinin kurulmasını gerektirir. Mekânın feminist perspektifle okunması, planlanan mekânın yanı sıra günlük deneyimlerle, örtük biçimde üretilen eril mekânsal inşaları görmeyi ve sorunsallaştırarak göstermeyi ifade eder. Bunun için kentsel mekânın cinsiyetli inşasının, kent bütünü, semt, mahalle ve sokak gibi farklı mekânsal ölçeklerde, ama mekânı bir ölçek ve zemin olarak ele almaktan öte ayrıntılı bir biçimde okuyarak, bu yapıların gündelik olanla karşılıklı inşasının, diğer bir deyişle toplumsal ilişkilerde kurucu bir güç olarak mekânın cinsiyetli iktidar ilişkilerinin açığa çıkarılması gerekmektedir. Tıpkı norm dışı cinselliklerin NIMBYizmi²’nin cinsiyet ve cinselliğin normatif formlarını meşrulaştırması (Bondi ve Rose, 2003) ya da ikamet ve iş alanlarının birbirinden ayrılması ile kadınların ev melekleri olarak varsayılması (McDowell, 1993a) gibi kentler, eğlence mekânlarından tüketim mekânlarına, kaldırımlardan tabelalara, kamusal tuvaletlerden çocuk bakım merkezlerine kadar

² “Not in my back yard syndrome” Benim arka bahçemde olmasın da nerede olursa olsun anlayışı. Burada, toplumsal normlara aykırı cinsiyet ve cinselliklerin görünmediği sürece, göze görünmedikçe kabulü kast edilmektedir.

değişen mekânsal boyutlarda cinsiyetlendirilmiştir. Bu bakımdan coğrafyacılar, postmodern feminist perspektifin önerdiği ve diğer sosyal bilimlerin de kent ve cinsiyet ilişkisini incelerken odaklandığı bireysel mekânsal deneyimleri anlamaya

odaklanmalı fakat bununla beraber coğrafi bir perspektif için bizzat kentsel mekânın içerdiği ve ürettiği cinsiyetli iktidar ilişkilerini, makro ve mikro düzeyde mekân üzerinden okumalıdır.

REFERANSLAR

- Alkan, A. 1999. Toplumsal Cinsiyet ve Kent Planlaması. *SBF Dergisi*. 54(4), 1-29.
- Alkan, A. 2005. *Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı*. Dipnot yay. Ankara.
- Alkan, A. 2011. Şehircilik Çalışmalarının Zayıf Halkası: Cinsiyet. *Birkaç Arpa Boyu...21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar / Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Armağan*. Sancar, S. (ed.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yay. 343-414.
- Arı, Y. 2005. 20. Yüzyılda Amerikan Coğrafyasının Gelişimi: Genel Bir Değerlendirme. İçinde: Arı, Y. (Ed.). *20. Yüzyılda Amerikan Coğrafyasının Gelişimi*. 3-19. Çizgi Kitabevi. Konya.
- Atauz, A. 2004. Toplumsal Cinsiyet, Mekân ve Kentler. *Mimar.ist*. 14, 55-58.
- Bondi, L. 1990. Feminism, postmodernism and geography. *Antipode*. 22(2), 156-167.
- Bondi, L. 1992. Gender symbols and urban landscapes. *Progress in Human Geography*. 16(2), 157-170.
- Bondi, L., Davidson, J. 2003. Troubling the Place of Gender. In: K. Anderson, M.Domosh, S.Pile, N. Thrift. (Eds.). *Handbook of Cultural Geography*. 325-343. Sage yay.
- Bondi, L., Rose, D. 2003. Constructing gender, constructing the urban: A review of Anglo-American feminist urban geography. *Gender, Place and Culture*. 10(3), 229-245.
- Bruegel, I. 1973. Cities, women and social class: A comment. *Antipode*. 5(2), 62-63.
- Burnett, P. 1973. Social change, the status of women and models of city form and development. *Antipode*. 5(2), 57-62.
- Deniz, A. ve Özgür, E.M. 2014. 'Görünmez Ol'dan 'Her Yerdeyiz': LGBTT Bireylerin Ankarası. *Türkiye Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi*. 4-7 Haziran 2014. Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi. Muğla.
- Deniz A. 2014. Bedeni ve mekânı konuşmak: LGBTT'lerin Ankarası. *KAOS GL*. <http://www.kaosgl.org/sayfa.php?id=17369> adresinden 03.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Deniz, A. 2018. Feminist Coğrafya: Cinsiyetin Coğrafyası & Coğrafyanın Cinsiyeti. İçinde: Özgen, N. (Ed.). *Sosyal Coğrafya*. 251-284. Pegem Akademi. Ankara.
- Dias, K., Blecha, J. 2007. Feminism and social theory in geography: An introduction. *The Professional Geographer*, 59(1), 1-9.
- England, K. 2006. Producing Feminist Geographies: Theory, Methodologies and Research Strategies. In: A. Stuart and G. Valentine (eds.) *Approaches to Human Geography*. 286-297. Sage: London and Thousand Oaks, CA.
- Fenster, T. 1999. Space for gender: cultural roles of the forbidden and permitted. *Environment and Planning D: Society and Space*. 17, 227-246.

- Garber J.A. 2017. Cinsiyet ve Cinsellik. İçinde: Davies S.J. ve Imbroscio D.L. (ed.) *Kentsel Politika Teorileri*. Emek Şevket Ataman (çev.), Litera Yay. İstanbul.
- Gregory, D., Johnston, R. J., Pratt, G., Watts, M. ve Whatmore S. 2009. *The Dictionary of Human Geography*, 5th ed. Oxford, U.K. Blackwell.
- Günlük-Şenesen, G., Yücel, Y., Yakar-Önal, A., Ergüneş, E., ve Yakut-Çakar B. 2017. *Kadınsız Kentler. Toplumsal Cinsiyet Açısından Belediyelerin Politika ve Bütçeleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.
- Hayford, A.M. 1974. The Geography of Women: An Historical Introduction. *Antipode*. 6(2), 1-19.
- Hartmann, H. 2006. *Marksizm 'le Feminizm'in Mutsuz Evliliği*. Çev. Gülşad Aygen. Agora Kitaplığı. İstanbul.
- Hekimoğlu, F., Çılgın, K. ve Balambar, Ş. (Ed.) 2017. *Toplumsal Cinsiyet ve Kent Mekân Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. TMMOB Şehir Plancıları Odası Kadın Komisyonu. Aydan Yay. Ankara.
- Helvacıoğlu, B. 1994. Evvel mekân içinde kalbur zamanlar içinde: Tarihi coğrafi materyalizm. *Toplum ve Bilim*. Sayı 64-65, 77-88.
- Jarvis, H., Kantor, P. ve Cloke, J. 2015. *Kent ve Toplumsal Cinsiyet*. Çev. Yıldız Temürturkan. Dipnot Yay. Ankara.
- Kaya, İ. 2013. Coğrafi düşüncede mekân tartışmaları. *Posseible Düşünme Dergisi*. 2(4), 1-13.
- Kaya, İ. 2014. Coğrafi Düşüncenin Değişimi ve Paradigmalar. İçinde: Arı, Y. ve Kaya, İ. (Ed.). *Coğrafya Araştırma Yöntemleri*. 19-49. Coğrafyacılar Derneği Yay. Balıkesir.
- Kayasü, S. 2006. Kadın ve mekân etkileşimi. <http://www.boyutpedia.com/934/8039/kadin-ve-mekân-etkilesimi> adresinden 31.07.2018 tarihinde erişildi.
- Lefebvre, H. 2014. *Mekânın Üretimi*. Çev. Ergüden, I. Sel yay. 2. Baskı. İstanbul. Orijinal Yay. yılı 1974.
- Lordoğlu, C. 2016. Kent coğrafyasında kadınların güvenlik endişeleri. *Modus Operandi İlişkisel Sosyal Bilimler Dergisi*. 4. Mart-Haziran. 151-176.
http://www.academia.edu/30513622/Kent_Co%C4%9Frafyas%C4%B1nda_Kad%C4%B1nlar%C4%B1n_G%C3%BCvenlik_Endi%C5%9Feleri adresinden 05.11.2018 tarihinde erişildi.
- Lordoğlu, C. 2018. *İstanbul'da Bekar Kadın Olmak*. İletişim Yay. İstanbul.
- Mackenzie, S. 2002. Kentte Kadınlar. İçinde: B. Duru ve A. Alkan (Ed.) *20. Yüzyıl Kenti*. 249-283. İmge Kitabevi, Ankara.
- McDowell, L. 1992. Doing gender: Feminism, feminists and research methods in human geography. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 17(4), 399-416.
- McDowell, L. 1993a. Space, place and gender relations: Part I. Feminist empiricism and the geography of social relations. *Progress in Human Geography*. 17(2), 157-179.
- McDowell, L. 1993b. Space, place and gender relations: Part II. Feminist empiricism and the geography of social relations. *Progress in Human Geography*. 17(3), 305-318.
- McDowell, L., Keynes M. 1991. The baby and the bath Water: Diversity, deconstruction and feminist theory in geography. *Geoforum*. 22(2), 123-133.
- Mirioğlu, G., Arı, Y. 2015. Türk coğrafya literatüründe feminist coğrafyanın izleri. *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı*. 3-11. 21-23 Mayıs 2015, Başkent Öğretmenevi. Ankara.

- Monk, J., Hanson, S. 1982. On not excluding half of the human in human geography. İçinde: Henderson G. ve Waterstone M. (Ed.). *Geographic Thought*. 35-43. Routledge. 2009. from *The Professional Geographer*. 34(1), 11 - 23.
- Oğuz, M., Atatimur, M. 2008. Kent ve kadın. *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*. 6, 126-144.
- Özgüç, N. 1998a. *Kadınların Coğrafyası*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Özgüç, N. 1998b. Türkiye Üniversitelerinde Kadın Coğrafyacılar, İçinde: Necla Arat (Ed). *Aydınlanmanın Kadınları*, 177-201. Cumhuriyet Yayınları, İstanbul.
- Özgüç, N. 2008. Gender representation in academic geography in Turkey, *The Arab World Geographer*, 11(4), 232-250.
- Özgüç, N. ve Timor N. A. 2006. *İnsan ve Mekân: Prof.Dr.Erol Tümertekin'e 80. Yıl Armağanı*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Pınarcıoğlu, M. 1994. Yeni coğrafya ve yerellikler. *Toplum ve Bilim*. Sayı 64-65, 90-110. Çantay Yay. İstanbul.
- Preston, V., Üstündağ, E. 2005. Feminist Geographies of the "City": Multiple Voices, Multiple Meanings. İçinde: L. Nelson ve J.Seager. (Ed.). *A Companion to Feminist Geography*. 211-227. Blackwell yay.
- Soja, E. W. 2017. *Postmodern Coğrafyalar*. Çev. Y. Çetin. Sel yay. İstanbul. Orijinal Yay. yılı 1989.
- Şentürk, L. 2009. Eril Kente Dönüş. İçinde: Alkan, A. (ed.). *Cins Cins Mekân*. s.36-62. Varlık yay. İstanbul.
- Tivers J. 1978. How the other half lives: The geographical study of women. *The Royal Geographical Society*. 10(4), 302-306.
- Tuncer, S. 2012. Beşeri coğrafyaya feminist itirazlar. *Fe Dergi*. 4(1), 79-90.
- Tümertekin, E. 1958a. Türkiye'de kadın ve erkek nisbetinin dağılışı. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 9, 22-49.
- Tümertekin, E. 1958b. The distribution of sex ratios with special reference to internal migration in Turkey. *Review of the Geographical Institute University of Istanbul*. 4, 9-32.
- Tümertekin, E. 1958-1959. Türkiye ziraatındaki kadın gücünün dağılışı. *Türk Coğrafya Dergisi*. 18-19, 173-176.
- Tümertekin, E. 1964a. Türkiye'de ziraatte çalışan kadınların miktar ve dağılışındaki değişim. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*.14, 54-61.
- Tümertekin, E. 1964b. Changing picture of female participation in Turkish agriculture. *The Professional Geographer*. 2,17-20.
- Uğur, A. ve Aliagaoglu, A. 2015. *Şehir Coğrafyası*. Nobel Yay. Ankara.
- Walby, S. 2016. *Patriyarka Kuramı*. Çev. Osmanağaoğlu H. Dipnot Yay. 1. Baskı. Ankara. Orijinal Yay. Yılı 1997.
- Yüceşahin, M.M. 2016. Toplumsal cinsiyet ve mekânın karşılıklı ilişkisi: Patriyarkanın sosyal mekânı örgütleyişine dair bir tartışma. *Kadın/Women 2000: Kadın Araştırmaları Dergisi*. 17(1), 73-101.
- Yüceşahin, M.M., Yazgan, P. 2017. Kentler toplumsal cinsiyetsiz değildir: Türkiye'de kentsel mekânın üretiminin feminist bir eleştirisi. *Kadın / Women 2000: Kadın Araştırmaları Dergisi*. 18(1), 85-106.

- Zelinsky, W. 1973a. The strange case of the missing female geographer. *The Professional Geographer*. 25(2), 101-105.
- Zelinsky, W. 1973b. Women in geography: A brief factual account. *The Professional Geographer*. 25(2), 151-165.
- Zelinsky, W., Monk, J. ve Hanson, S. 1982. Women and geography: A Review and Prospectus, *Progress in Human Geography*. 6(3), 317-366.



Ege Coğrafya Dergisi 27 (2), 2018, 195-212, İzmir-TÜRKİYE
Aegean Geographical Journal, 27 (2), 2018, 195-212, İzmir-TURKEY

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

YERELLEŞME VE İDARİ COĞRAFYA BAĞLAMINDA TÜRK MÜLKİ İDARE SİSTEMİ¹

*Turkish Civil Administration System
in the Context of Localization and Administrative Geography*

Konur Alp DEMİR

*Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
konuralpdemir@yahoo.com.tr*

*(Teslim: 14 Eylül 2018; Düzeltme: 1 Kasım 2018; Kabul: 15 Kasım 2018)
(Received: September 23, 2018; Revised: November 1, 2018; Accepted: November 15, 2018)*

Abstract

The main starting point of this study approaching the problem of the redefinition of the geographical area in the future of the system of civilian administration is the hypothesis that local authorities are deregulated in the context of the localization principle through the anticipation of a transition to a more autonomous structure. A conceptual study has been conducted on this hypothesis. In this context, the transformation of the civilian authority in terms of duties, powers and responsibilities and the way in which this transformation should take place has been examined within the scope of changes in the new metropolitan and provincial scales. Relevant changes were made within the framework of Law No. 6360 dated December 6, 2012 and the provincial property administration boundary was matched with the metropolitan municipality boundary. The study is based on the review of related literature. The final outcome expected from this study is to provide a solution to the problem of localization ideology in the context of redefining geographical area and the problem of making local authorities more strengthened and debating the future of the civilian population.

Keywords: Civil administration, decentralization, defining of geographic region, Law No 6360.

¹ Bu makale, 15-17 Ekim 2015 tarihlerinde Konya Selçuk Üniversitesi'nde düzenlenen 13. Kamu Yönetimi Forumu'nda (KAYFOR 13) "Coğrafi Alanın Tanımlanması Sorunu: Yerelleşme Bağlamında Mülki İdareden Kopuş Üzerine Kavramsal Bir İnceleme" başlığı altında sunulan sözlü bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş son halidir.

Öz

Mülki idare sisteminin geleceğine coğrafi alanın yeniden tanımlanması sorunu açısından yaklaşan bu çalışmanın temel çıkış noktası yerleşme ilkesi kapsamında yerel yönetimlerin daha özerk bir yapılanmaya doğru geçişi öngörüsü üzerinden mülki idarenin işlevsizleştirildiği hipotezidir. Bu hipotez üzerinden kavramsal bir inceleme yapılmıştır. Bu bağlamda mülki idarenin görev, yetki ve sorumlulukları açısından dönüşümü ve bu dönüşümün ne şekilde olması gerektiği yeni büyükşehir ve il ölçeklerinde yapılan değişim(ler) kapsamında incelenmiştir. İlgili değişim(ler) 6 Aralık 2012 tarih ve 6360 sayılı Kanun çerçevesinde gerçekleştirilmiş ve il mülki idare sınırı ile büyükşehir belediyesi sınırı eşleştirilmiştir. Çalışmada yerli ve yabancı eserlerin taranması yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmadan beklenen nihai sonuç coğrafi alanın yeniden tanımlanması bağlamında yerleşme ideali ile yerel yönetimlerin daha fazla güçlendirilerek mülki idarenin geleceğinin tartışma konusu yapılması sorunsalına çözümsel öneriler sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Mülki idare, yerleşme, coğrafi alan tanımlaması, 6360 Sayılı Kanun.

1. Giriş

Coğrafi alan kavramı mekânsal boyutu ile değerlendirilmek istendiğinde idari coğrafyadan destek alınmadan yapılabilecek her türlü uğraş kanımızca yanlış anlamlandırmalara sebebiyet verebilecektir. Bununla birlikte coğrafi alan konusunda yapılabilecek herhangi bir yeni düzenlemenin idari coğrafyadan soyutlanmış bir biçimde sürdürülmesi olumsuzlukları da beraberinde getirebilecektir. İlgili tartışma konularının bir sorunsal haline getirildiği bu çalışmada konu bütünlüğünün sağlanabilmesi için ilk önce idari coğrafyanın ne olduğuna değinmek gerekmektedir.

İdari coğrafya belirli bir toprak parçası üzerinde konumlanan egemen bir gücün hâkimiyeti altında örgütlenmiş, belirli bir idari özerkliğe sahip ve siyasi ve idari açıdan kademelenme özelliğini gösterebilen yerleşmeler bütünü olarak tanımlanabilmektedir (Özcan, 2005). Bu tanımlamanın biraz daha genişletebilmesi için bölümlenme unsurundan söz etmek önem taşımaktadır.

Ülke arazisinin yönetim kademelerine bölünmesine idari bölümlenme, bu bölümlenme içerisinde yer alan yönetsel birimlerin kapladığı alana ise “yönetim bölgesi” veya “idari alan” adı verilmektedir (Kocaman, 2014). Coğrafya biliminin alt dalı olan idari coğrafya bir ülkenin yönetimi açısından ülke yöneticilerine, mülki idare amirlerine, belediye başkanlarına, ekonomistlere, öğrencilere ve bu alana ilgi duyan diğer kesimlere

bilgi vermesi açısından oldukça fazla önem taşımaktadır. İdari coğrafya ülke yönetimini doğrudan ilgilendiren uygulamaların ve idari düzenlemelerin ülkenin coğrafi ve sosyo-ekonomik yapısına uygun olup olmadığını araştırarak belirli bir sonuca bağlayan önemli bir bilim alanıdır (Kocaman, 2014).

Mülki idare birimleri coğrafi alanların içerisinde belirli bir boşluğu doldurmaktadırlar. Bunun için sınırlarının tespit edilmesi aşamasında veya bu birimleri ilgilendiren kararların alınması sırasında kapsamlı coğrafi incelemelerin yapılması büyük bir gerekliliği meydana getirmektedir. Bununla birlikte coğrafi alanın sahip olduğu ulaşım olanakları, ekonomik nitelikleri ve nüfus yoğunluğunun da dikkate alınması gerekmektedir (Yazıcı vd., 2010).

Yerleşme ilkesi kapsamında yerel yönetimlere tanınan ayrıcalıkların mülki idareyi yerel yönetimlerin gerisinde bıraktığı öngörüsü ve yerel yönetimlerin mülki idarenin sınırları dâhilinde hizmet yapmak ile yetkilendirilmesi sonucunda mülki idarenin gerekliliği tartışmaya açılmıştır. Bu tartışma hem coğrafi alanın yeniden tanımlanması ihtiyacından hem de yerel ve merkezi hizmetlerin niteliklerinin kavramsallaştırılmasının gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Aynı coğrafi alanda hem merkezi yönetimin taşra teşkilatı hem de yerel yönetimlerin faaliyet göstermesi sonuçları itibarıyla tartışılması gereken konulardan birisidir. Bu kapsamda yerleşme ideali ile mülki idarenin geleceğinin tehlikeye atılmaması üniter yapının muhafazası açısından önem taşımaktadır. Bu

çalışmanın amacı devletin toprak üzerinde örgütlenirken veya yeni bir modele geçiş yaparken coğrafi alanın özelliklerine ve idari coğrafyanın gereklerine dikkat edilmesi gerekliliğini vurgulamaktır. Çünkü mülki idarenin coğrafi alanda birlikte yönetim modeli kapsamında yerel yönetimlerin gerisinde kaldığı öngörülmektedir. Bununla birlikte Türk yerel yönetim sistemine yeni bir model getiren 6360 sayılı Kanun sonucunda büyükşehir belediyelerinin hizmet sınırlarının il mülki idare sınırları ile eşleştirilmesinin sonuçları tartışmaya açılacaktır. Bu tartışmanın odak noktasında hizmet sunma yeterliliği kavramı yer alacaktır. Bu noktada çalışmaya kavramsal bir bütünlük kazandırmak amacıyla coğrafi alan tanımlaması, idari coğrafyanın kamu yönetimi bilime olan yakınlığı ve hizmet sunma yeterliliği konuları değerlendirildikten sonra devletin taşra örgütlenme modeli olan mülki idarenin yerel yönetim niteliği sorgulamaya açılacaktır. Bu sorgulama 6360 sayılı Kanun'un coğrafi alan yönetimine getirileri ve mülki idare üzerindeki etkileri kapsamında tartışılacaktır. Aynı zamanda 1982 Anayasası'nın 126. Maddesi'nde ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanun'un 1. Maddesi'nde geçen merkezi idarenin kuruluşu bakımından "...coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre..." (1982 Anayasası; 5442 Sayılı Kanun) bölümleneceği hükmünde yer alan coğrafya durumunun açıklanabilmesi amacıyla 6360 sayılı Kanun'un ortaya çıkartmış olduğu modelin izinden coğrafi alanın yeniden tanımlanması konusu sorunlaştırılarak değerlendirilecektir. Bu kapsamda tarafımızca il düzeyinde birlikte yönetim modeli olarak adlandırılan büyükşehir belediyesinin sınırlarının il mülki idare sınırlarına genişletilmesi uygulaması mülki idarenin geleceğinin sorunlaştırılmasından destek alınarak incelenmeye çalışılacaktır. Çalışmanın son bölümünde ise mülki idarenin işlevsel bir hale getirilebilmesi için çözümsel öneriler sunulacaktır.

2. Coğrafi Alan Tanımlaması ve Yönetimi

Dünya birbirine benzemeyen coğrafi farklılıkların bütünleşmesi sonucunda meydana gelen bir görünüme sahiptir. Coğrafi alanların değişkenliği mekânsal boyutta farklılıkların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Coğrafyanın temel

uğraşı konusu da bu farklı alanların nasıl birleşeceği, genel karakterlerinin nasıl belirleneceği ve iki alan arasındaki sınırların hangi ölçütler dikkate alınarak nasıl belirleneceğini tespit etmektir (Yiğit, 1996).

Dünyanın neresinde olursa olsun ülke yönetiminin mekânsal dağılımının ne şekilde yapılacağı temelde coğrafi ortamın bölümlenmesi meselesidir. Ülke yönetsel anlamda coğrafi alanlara ayrılırken ülkenin coğrafi koşulları birinci dereceden etken durumundadır (Özçağlar, 2005).

Klasik tanımlamadan uzaklaşarak değişik bir açıdan yaklaşım ile yönetim bir bilim dalı olarak nesneyi tanıtmak ve açıklamak amacı ile hareket etmektedir. Yönetim bilimi bir ülkenin birinci dereceden yönetsel aktörleri olan merkezi yönetimin ve taşra kuruluşlarının, yerinden yönetimlerin ve özerk kuruluşların çalışma düzenlerini tanıtmak amacını taşımaktadır. İkinci olarak ise yönetim bilimi bu kuruluşların hukuksal, teknik, beşeri, coğrafi ve siyasi yönleri ile açıklanması görevini üstlenmektedir. Bu çerçevede yönetim bilimi kamu (devlet) ile ilişkilendirilecek olunursa "Görevsel (fonksiyonel)" ve "Organik" olmak üzere iki farklı anlamı ortaya çıkmaktadır. Görevsel (fonksiyonel) anlam kamu hizmetlerinin yönetilmesi ve organize edilmesini ifade etmektedir. Organik anlam ise ilgili kamu hizmetini yönetmekten sorumlu olan kamu kurumunu (örgütünü) tanımlamaktadır. Bir bütün halinde değerlendirildiği takdirde yönetim biliminin konusu kamu hizmetlerini sunmakla görevli olan kamu kurumları olarak da adlandırılabilir (Tortop vd., 2012). Dolayısıyla bir ülkenin mekânsal bölümlenmesini "görevsel" ve "organik" anlamda inceleyen coğrafya bilimi insan ile etkileşim halinde olan yönetim bilimi ile doğrudan ilişkilidir (Özçağlar, 2005).

Devlet sınırları ile çerçevelenmiş bir ülkenin üzerinde yayılmış olduğu geniş ülke arazisinin teknik boyutlu coğrafi alanını veya mekânını hiçbir bölümlenme yapmadan yönetmek imkânsıza yakın derecede zor bir uğraştır. Bu zorluğu aşabilmek için, devletin ülke arazisini etkili ve verimli bir biçimde yönetebilmek ve olması gereken denetimi sağlayabilmek için ülke coğrafi anlamda kanunlar tarafından belirlenmiş yönetsel bölgelere ayrılmıştır. Bu yönetsel bölgeler "mülki idare

bölgeleri” olarak adlandırılmaktadır. Mülk kelimesi devletin yönetimi ve hâkimiyeti altındaki ülke arazisine verilen isme karşılık gelmektedir (Özçağlar, 2003). Devletin kuralları ülke olarak adlandırılan belirli bir coğrafi alan üzerinde geçerlilik kazanmaktadır (Nalbant, 2012).

Kamu yönetimi bilimi teknik terimleri arasında yer alan merkezden yönetim ve yerinden yönetim kavramaları sınırları belirlenmiş belirli bir coğrafi alanı tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu bağlamda merkez ve yerel tartışmalarının en önemli boyutunu belirli bir coğrafi alanın tanımlanması konusu oluşturmaktadır (Çiner ve Karakaya, 2013).

Devletin toprak üzerinde yeni bir planlama yaparken söz konusu alanın coğrafi konum özellikleri, fiziksel özellikleri, toprak özellikleri, nehirlerin, akarsuların ve göllerin varlığı ve nüfus yoğunluğu ölçütlerinin dikkate alınması önem taşımaktadır. Bu unsurların bilgisinin yokluğunda yeni bir model geliştirilmeye çalışılması durumunda ortaya çıkabilecek fikirler ve uygulamalar belirli bir oranda işlevsiz olabilecek (Karakuzulu, 2008) ve kıt kaynakların gereksiz yere harcanmasına sebebiyet verebilecektir.

3. İdari Coğrafya

İdari coğrafya, coğrafya biliminin alt dalı olmakla birlikte (Karagel, 2011) tek bir açıdan değerlendirilemeyecek kadar çok boyutlu bir yapıya sahiptir. İdari coğrafya disiplinler arası bir yöntem benimsemiştir. Bir diğer ifadeyle, idari coğrafyanın yönetim biliminden hukuka, sosyolojiden siyasete ve tarihten şehir ve bölge planlamasına kadar geniş bir çalışma alanı bulunmaktadır (Özçağlar, 2009). Bununla birlikte idari coğrafyanın temel uğraşı alanı ise yeryüzünde konumlanmış siyasi birimlerin bütünleşmiş hali olan devletlerin idari bölümlenmesini incelemektir. Bu inceleme çeşitli siyasi birimlerin karşılaştırılması şeklinde yapılmaktadır. Türkiye’de ise en büyük idari bölümlenmenin il kapsamında yapılmasından dolayı ülkenin idari coğrafyasının iyi bir biçimde anlaşılabilmesi ve ileride ortaya çıkabilecek çeşitli idari bölümlenme sorunlarının çözüme kavuşturulabilmesi için illerin (Kocaman, 2014) veya diğer bir yaklaşım tarzı ile mülki idare sisteminin incelenmesi gerekmektedir. Devletin merkezi veya yerel yönetim kademeleri arasında mekânsal değişikliklerin yapılması durumunda

yönetimin coğrafi şartlar ile olan bağlantısını araştırmak için idari coğrafyadan faydalanılmaktadır (Özçağlar, 2009). Bir diğer ifadeyle idari coğrafya devlet topraklarında yapılması planlanan bölümlenmelere yön vermeye çalışmaktadır. Bu kapsamda idari coğrafyanın araştırma konuları ve amaçları şu şekilde sıralanabilmektedir (Özçağlar, 2005):

- Mülki idareye ait alanların coğrafi koşullara uygun hale getirilmesi gerekliliğinin hangi şartlar altında yapılması gerektiğini araştırmak,
- Toprak üzerinde en uygun idari bölümlenmenin elde edilebilmesi için alan araştırması yapmak,
- İl ve ilçe mülki idare alanlarının yönetim merkezlerinin neresi olacağına yapılacak analizler kapsamında karar vermek,
- Mülki idare alanlarının tespit edilmesinde kapsamlı analiz raporları hazırlamak,
- Mülki idare alanlarının yönetim ve organizasyon kapsamında incelenmesi ve hizmet sunumu açısından en uygun alan ölçütünün belirlenmesini sağlamak,
- Kamu hizmetlerinin belirli bir alan içerisinde etkili ve verimli bir biçimde dağıtılması için öneriler sunmak,
- Devlet toprakları üzerinde konumlanmış merkezi ve yerel yönetim birimlerinin yerine getirmiş oldukları işlevleri hakkında bilgi toplamak ve bu bilgileri bilgisayar ortamında değerlendirerek coğrafi bilgi sistemlerinin güncel tekniklerini kullanarak tablo, grafik, şekil ve harita oluşturmaktır.

İdari coğrafya devletlerin toprak üzerindeki idari bölümlenmelerinin ekonomi, sosyal, beşeri ve fiziki şartlara uygun olup olmadığını araştırmakta ve bu alanda belirli ölçütler getirmektedir. Bu ölçütler kapsamında coğrafi alan üzerinde yapılacak yeni modellemelere yön gösterilmektedir (Karagel, 2012).

Yönetim bilimi idarenin işleyiş düzenini inceleyen bir bilim dalı olup temel uğraşı alanı idarenin kendisinden beklenen faaliyetleri etkili ve verimli bir biçimde yerine getirebilmesi için coğrafi alan üzerinde gerekli şartları sağlamak koşulu ile örgütlenmenin nasıl olabileceğinin kurgusunu yapmaktır. Bu kurgu kapsamında coğrafi alanın koşullarından en üst seviyede faydalanabilmek ve

olumsuzluklarından kaçınabilmek için mekânsal boyutta idari örgütlenmeyi organize etmesi gerekmektedir. Bu sebepten dolayı yönetim bilimi ile idari coğrafya arasında doğrudan bir bağlantı bulunmaktadır (Özçağlar, 2009).

İdari alanlar üzerinde gerçekleştirilebilecek düzeltme ve yeniden yapılanma çalışmaları idari coğrafyanın konuları arasında yer almaktadır (Kant, 2008: 106). Bu bağlamda idari bölümlenme aşamasında veya yapılabilecek yeni bir düzenlemede coğrafi koşullara uygunluk şartının sağlanması için yapılması gerekli olan faaliyetlerde idari coğrafyaya başvurulmaktadır. Coğrafya kamu hizmetlerinin sunumunun ve mekânsal dağılım alanının ortak paylaşım noktasıdır. Bu paylaşım noktası üzerinde devletlerin idari bölümlenmeleri aşamasında idari coğrafyadan faydalanılmaktadır (Özçağlar, 2011).

1982 Anayasası'nın 126. Maddesi'nde Türkiye'nin idari bölümlenmesinin "coğrafya durumuna", "ekonomik şartlara" ve "kamu hizmetlerinin gereklerine" göre ayrılacağı hükme bağlanmasından dolayı il ve ilçe kurulurken, yerleri veya sınırları değiştirilirken coğrafya durumunun dikkate alınması anayasal bir zorunluluktur. Coğrafya bilimi yaşanılan alanın yalnızca fiziki şartlarını değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik yönlerini de araştıran bir bilim dalıdır. Anayasa'da geçen coğrafya durumu doğal veya fiziki coğrafyayı, ekonomik şartlar ve kamu hizmetleri ise sosyo-ekonomik coğrafyanın konuları arasına girmesinden dolayı devletin idari açıdan bölümlenmesi aşamasında coğrafyacıardan destek alınması büyük bir zorunluluğu meydana getirmektedir (Özçağlar, 2011).

Kentsel alanın tanımlaması da bu bağlamda önem taşımaktadır. Kentsel alan genel olarak görüntü itibarıyla kırsal alandan kolay bir biçimde ayırt edilebilirken tanımlamasını yapmak için hangi koşulların gerekli olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Kentsel alanın kent halkı üzerinden tanımlanması yerine coğrafi karakteristik özellikleri kapsamında tanımlanması daha doğru bir yaklaşımdır. Bu şekilde kır ile kent arasında somut bir ayrımın yapılmasına olanak tanınmış olacaktır (Weeks, 2010).

Devletin toprak üzerinde merkezi ve yerel kamu hizmetlerini etkili, verimli ve homojen bir biçimde sunabilmesi için idari örgütlenmeye

gitmesi gerekmektedir. İdari örgütlenme merkezi hükümetin teşkilatlanabilmesi için merkezi ve yerel düzeyde olmak üzere farklı idari birimlere ayrılmasını zorunlu kılmaktadır (Săgeată, 2011).

4. Hizmet Sunma Yeterliliği

Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlüğü'nde hizmet kelimesi, "Birinin işini görme veya birine yarayan bir işi yapma" ve "Gereksinimleri karşılama ve üretildiği anda tüketilme özelliklerine sahip her türlü etkinlik." anlamları ile yer almaktadır. Aynı sözlükte yeterlilik kelimesi ise, "Görevini yerine getirme gücü, kifayet, yeterlik." şeklinde tarif edilmektedir (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Hizmet; Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Yeterlilik).

Yerel yönetimleri güçlendirmeyi amaçlayan yerleşme politikalarının yerel düzeyde mali disiplini sağlayabilecek önlemleri almaması sonucunda bir takım olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, makro ekonominin tehlikeye atılması, yerel yönetimlerin aşırı bir biçimde borçlanmaları, yerel düzeyde yönetim kapasitesinin yetersizliği sonucunda ortaya çıkan kalitesiz hizmet sunumları, yerel yolsuzluklar ve kontrolsüz harcamalar gibi mali sorunlar gündeme gelebilmektedir. Yerleşme politikaları sonucunda belediye yönetimlerinin hizmet alanları genişlemekte ve bu durum belediyeler tarafından sunulan ortak mal ve hizmetlerin belirli bir kalitede ve yeterlilik düzeyinde sunulmaması sorunlarını da beraberinde getirmektedir (Sezer ve Vural, 2010). Bu sorunlar yerleşme politikaları sonucunda oldukça fazla önem kazanan yerel yönetimlerin yerel düzeyde hizmet sunma yeterliliğini sorgulamaya açmaktadır.

Yerleşme büyük yerel yönetim birimlerine daha fazla yetki ve kaynak verilmesi açısından takdir edilirken küçük grupları veya yönetsel birimleri yetersiz ve donanımsız bıraktığı yönünde eleştirilmektedir (Sezer ve Vural, 2010). 6360 sayılı Kanun ile büyükşehir belediyelerinin yetki alanlarının genişletilmesine rağmen köylerin ve belde belediyelerinin tüzel kişiliklerine son verilmesi ve hizmet sunma yeterliliklerinin sınırlandırılması bu duruma bir örnek olarak gösterilebilmektedir.

5. Mülki İdarenin Tanımlanması Gerekliliği: Mülki İdare Yerel Yönetim Birimi mi?

Mülk, Arapça kökenli bir kelime olarak (Güler, 2011) Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük'te "Devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütünü, ülke:" anlamı ile yer almaktadır (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Mülk). Mülk'ten türetilen mülki kelimesi ise, bir yönetim biçimi şekliyle, devletin toprak veya ülke arazisi üzerinde örgütlenmesini ifade etmektedir. Devletler egemenlik haklarını kullanarak toprak üzerinde "yönetimsel (idari) bölünüş"e göre örgütlenmektedirler (Güler, 2011). Bu noktada devlet ile ülke kavramları bir bütünü ifade ediyor gibi görünmelerine rağmen aralarındaki farklılığı açıklamakta fayda vardır. Devlet sınırları belirli bir toprak parçası üzerinde egemenlik hakkına sahip olan insan topluluğunun meydana getirdiği bir varlıktır (Gözler, 2012). Bu tanım kapsamında devlet siyasal bir oluşum, tüzel kişiliğe sahip bir varlık, örgütlenmiş ve kurumsallaşmış bir yapılanma şeklinde somutlaştırılabilmektedir (Çiner ve Karakaya, 2013). Ülke ise hukuk açısından devletin toprak unsurunu oluşturmaktadır. Üzerinde egemenliğini ilan edebileceği bir ülkesi olmayan devlet, devlet niteliğini kazanamamaktadır. Diğer bir ifadeyle ülkesiz bir devletin kurulması imkânsızdır (Gözler, 2012). Dolayısıyla mülki idare olarak adlandırılan unsur ülke yönetimi şeklinde de ifade edilebilmektedir. Devletin coğrafi alanda hizmet sunabilmesi için mülki idareye ihtiyacı bulunmaktadır. Bu sebepten dolayı mülki idare devletin ülke kapsamında somutlaşmış şeklidir (Çiner ve Karakaya, 2013). Bu bağlamda mülki idare insan ve mekân ile doğrudan bağlantılı olan bir konudur ve coğrafya bilimi ile yakından ilişkilidir. Bu ilişki "mülk"ün, devletin üzerinde örgütlendiği toprak bütünü ifade etmesinden kaynaklanmaktadır. Mülki idare merkezi yönetimin emir, talimat, yönlendirme ve kararlarını buldukları coğrafya üzerinde uygulamaktan sorumludur (Karagel, 2012).

Mülki idare sistemine ait olan ilçelerin de kendi içerisinde bir bölümlenmeleri bulunmaktadır. Örneğin, ilçelerin sınırları içerisinde birer yerel yönetim birimi olan köyler ve belediyeler bulunmaktadır. Bu bölümlenme sonucunda yeni yönetimsel alanlar elde edilmektedir (Özçağlar,

2016a). Bu yaklaşım çerçevesinde mülki idarenin tanımlanması sorunu daha gerçekçi temeller üzerine oturtulabilmektedir.

Mülki idare sisteminin varlık sebebi kamu hizmetlerinin halka daha yakından sunulmasıdır. 1982 Anayasası'nın 126. Maddesi'ne göre mülki idarenin bölümlenmesindeki temel ölçütler coğrafi konum, ekonomik durum ve kamu hizmetlerinin gerekleridir. Bu gerekler her zaman için dikkate alınmamakla birlikte Türkiye'deki temel mülki idare birimleri iller ve ilçelerdir (Başa ve Yıldız, 2011; 1982 Anayasası).

Mülki idarenin bir yerel yönetim birimi olup olmadığı tartışmasının kaynağına 19. Yüzyıl Batı Avrupası'nda rastlanılmaktadır. 19. Yüzyıl'a kadar Batı dünyasında farklı toplumlarda ve farklı özelliklere sahip olarak merkezi ve yerel unsurlar tek bir yapılanma içerisinde bütünleştirilmiştir. Ancak çağdaş devlet sistemlerini ortaya çıkartan reformlar bu tekli yapıya son vermiştir. Bu kapsamda yapılan reformlar çerçevesinde devletin toprak üzerinde örgütlenme biçimi mülki idare ve yerel yönetim olarak iki farklı unsur şekliyle açığa çıkmıştır. Mülki idare devletin merkezi yönetimini temsil eden ve merkeze bağlı karakteri ile ortaya çıkarken, yerel yönetim yerel halkı temsil eden ve yerel düzeyde belirli bir ölçüde iktidara sahip olmak niteliği ile ortaya çıkmıştır. Daha somut bir örnekleme ile açıklamak gerekirse mülki idare "il genel yönetimi-valilik" ve "ilçe genel yönetimi-kaymakamlık" birimlerinden meydana gelirken, yerel yönetim ise "il özel yönetimi", "belediye" ve "köy" kademelenmesi şekliyle ortaya çıkmaktadır (Güler, 2011).

Mülki idare kavramının iki belirgin özelliği bulunmaktadır. Mülki idare devletin idari seçim bölgesi olarak merkezi hükümetin üzerinde etkisini gösterebileceği bir alan şekliyle kavramlaştırılabileceği gibi insan veya halk ile doğrudan ilişkilendirilebilmektedir. Yerel bölgesel topluluk yerel bölgede yaşayan nispeten tüm halkı ifade etmektedir. Yerel halkın kendilerine özgü belirgin yerel ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçların idari ve yasal yönden karşılanması için mülki idare birimlerinden faydalanılmaktadır (Săgeată, 2011).

Mülki idare sistemine yerel yönetim ekseninde bakabilmek için yeni bir kurgusal temele ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu noktada bölgesel

örgütlenmenin mülki ve yerel olmak üzere ikiye ayrılması düşüncesi yerine, ilgili örgütlenme sisteminin sadece yerel yönetim biçiminde bir bütün haline getirilmesi önerisi tartışmaya açılabilir. Bir diğer ifadeyle bu düşünce üzerinden farklı öneriler gündeme gelebilir. Ancak bu önerilerin günümüz yerel ve merkezi yönetim bağlamında destek bulduğunu ifade etmek neredeyse imkânsızdır (Karasu, 2016). Çünkü mülki idare sistemi ile yerel yönetimleri aynı çerçeve içerisinde değerlendirmek yanlış bir yaklaşımı gündeme getirecektir. Mülki idare, kamu hizmetlerinin ülke genelinde ve en uzak noktalarında dahi ücretsiz ve eşitlikçi bir biçimde sunulması için görev üstlenen bir yapılanmanın sistemseldir (Karasu, 2016).

6. 6360 Sayılı Kanun'un Coğrafi Alan Yönetimine Getirileri

6 Aralık 2012 tarih ve 6360 sayılı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"²un temel amacı yerel nitelikli hizmetlerin etkili ve verimli bir biçimde sunulmaması olumsuzluğunun ve kaynak israfının önüne geçebilmektir. Bu bağlamda ölçek ekonomisinin işlerliğini arttırabilmek için geniş bir alana yayılmış hizmet sunma olanaklarını ölçek boyutu ile daha küçük bir alana sığdırabilmek ve gerekli olan yerlerde uygun ölçüde kamu hizmetlerini sunabilmek ilgili Kanun'un diğer amaçlarını oluşturmaktadırlar (Polatoğlu, 2015).

6360 sayılı Kanun sonucunda 30 ilde il özel idarelerinin tüzel kişiliklerine son verilmesi sonucunda coğrafi alan açısından il özel idaresine sahip olan iller ve il özel idaresine sahip olmayan iller şekliyle iki farklı tür il uygulaması gündeme gelmiştir (Polatoğlu, 2015). Bununla birlikte il özel idareleri ile köylerin sahip oldukları tüzel kişiliklerinin kanun yolu ile yok edilmesi ayrı bir biçimde değerlendirilmesi gereken bir konu başlığını meydana getirmektedir. Çünkü yerel yönetim birimi olma yeterliliğine sahip il özel

idaresi ve köy, aynı zamanda anayasal güvenceye de sahiptir (Demir, 2017a).

Büyükşehirlerde yer alan belediyeler arasındaki iletişim büyükşehir belediyeleri tarafından sağlanacaktır. Büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri arasında meydana gelebilecek herhangi bir uyumsuzluğun veya hizmet sunma konusunda yaşanabilecek anlaşmazlıkların çözüm merkezinin büyükşehir belediye meclisi olması öngörülmüştür (Deniz ve Yiğit, 2013). Bu hüküm kapsamında büyükşehir belediye meclisinin arabulucu görevi üstlenmiş olduğu yorumu yapılabilmektedir.

Bununla birlikte 6360 sayılı Kanun'un coğrafi alan açısından bir diğer sonucu da belediyenin hizmet sınırları içerisinde konumlanmış ve sahip olduğu nüfusu 500 kişiden fazla olmayan mekânlarda mahalle kurulamayacağı hükmüdür (Deniz ve Yiğit, 2013).

6360 sayılı Kanun ile birlikte 30 ilde varlıklarını muhafaza eden il özel idarelerinin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. İl özel idarelerinin yokluğundan kaynaklanacak boşluğu doldurmak için 30 ilde "Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı" oluşturulmuştur. Başkanlığın temel görevi büyükşehir belediyesine sahip olan illerde kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak, yatırımları takip etmek ve hizmetlerin etkin bir biçimde sunulmasını ve uygulanmasını sağlamaktır (Karasu, 2014).

Büyükşehir belediyesine sahip 30 il sınırı içerisinde konumlanan ilçelerin mülki idare sınırları içerisinde varlık gösteren köylerin ve belde belediyelerinin sahip olduğu tüzel kişiliklerine son verilmiş ve sınırları içerisinde konumlandıkları ilçe belediyesine mahalle niteliğiyle devredilmiştir. Büyükşehir belediyesi kurulmayan 51 ilde nüfusu 2000 kişiden fazla olmayan belde belediyeleri ortadan kaldırılarak köy yapılanması haline getirilmiştir. Büyükşehir belediyesi kurulan illerde coğrafi alan konusunu doğrudan ilgilendiren bir uygulama olarak yeni yirmi yedi ilçe kurulmuştur (Genç, 2014). Bu bağlamda 6360 sayılı Kanun'un uygulamaya girmesinden sonra Türkiye nüfusunun

² "14/3/2013 tarihli ve 6447 sayılı Kanununun 1 inci maddesiyle, bu Kanunun başlığında yer alan "ON ÜÇ" ibaresi "ON DÖRT" olarak, "YİRMİ ALTI" ibaresi

"YİRMİ YEDİ" olarak değiştirilmiş ve 1 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "Muğla," ibaresinden sonra gelmek üzere "Ordu," ibaresi eklenmiştir." (6360 Sayılı Kanun)

%75.6'sı hizmet alma açısından büyükşehir belediyelerinin sınırları içerisinde kaldığından dolayı bu yüzdelik alana hizmet götürmek büyükşehir belediyelerinin görevi haline gelmiştir (Günel vd., 2014).

6360 sayılı Kanun ile büyükşehir belediyelerinin hizmet sınırları ile il mülki idarenin hizmet sınırlarının örtüştürülmesi literatürde bir bütün haline gelmiş şehir olarak adlandırılan yapılanmayı gündeme getirmiştir (Güler, 2012). Çünkü bu aşamadan sonra büyükşehir belediyesi ilin tamamına yerel nitelikli kamu hizmeti sunmak ile görevlendirilmiştir (Demir, 2017a). Bir diğer ifadeyle büyükşehirlerin hizmet sınırlarının genişletilmesi, il ölçeğinde meydana gelen bir bütünleşmeyi tarif etmektedir. Böylece belediyelerin hizmet sınırları dışında kalan coğrafi alanlara kamu hizmeti götüren il özel idarelerinin varlığı bütünleşme sonucunda gereksiz bir hale gelmiştir. Çünkü il özel idarelerinin yetkilendirildikleri alanlarda, bu aşamadan sonra, büyükşehir belediyelerinin görev yapmaları öngörülmüştür (Demir, 2017c). Bu bağlamda değerlendirildiği takdirde 6360 sayılı Kanun ile yeni bir yönetim modeli kurgulanmıştır. Bu yönetim modelinde geniş ölçekli planlama politikalarının uygulanması için gerekli olan temel alt yapının oluşturulmasına çalışılmıştır. Böylece hem kaynak kullanımında tasarruf sağlanmış olacak hem de hizmet sunumunda iş bölümü daha işlevsel bir hale getirilerek sorumluluk dışında kalan alan tartışması son bulacaktır (Demir, 2017c).

Zengin'e (2014) göre farklı kesimler tarafından "bütünşehir" tanımlaması uygun değildir. Çünkü "bütünşehir" ifadesi il ölçeğinde il mülki idare ile büyükşehir belediyesinin birleşmesi anlamına gelmemektedir. Aksine büyükşehir belediyelerinin hem hizmet sundukları coğrafi alan hem de görev ve yetkileri açısından genişlemesi anlamına gelmektedir (Zengin, 2014).

6360 sayılı Kanun sonucunda anayasal güvencesi bulunan il özel idarelerinin sahip oldukları tüzel kişilik unvanlarının kaldırılması sonucunda büyükşehir belediyesinin konumlandığı illerde valinin emri altında olacak bir biçimde Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı oluşturulmuştur. Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı'nın temel amacı il ölçeğinde il özel idarelerinin kaldırılması sonucunda meydana

gelebilecek olası hizmet sunum boşluklarının ortadan kaldırılmasıdır (Demir, 2017c).

6. 6360 Sayılı Kanun'un Yerelleşme Bağlamında Mülki İdare Üzerindeki Etkileri

Devlet sınırları ile çerçevelenmiş ülke arazisinin mülki idare, bölge ve bölümleri yönetsel anlamda bir mekân olmakla birlikte aynı zamanda coğrafi alanın veya mekânın da birer parçasıdır. Bu sebepten dolayı yeni bir yönetsel alan, bölge, bölüm ve birleşim oluşturulması veya yeni bir düzenleme yapılması ihtiyacı söz konusu olduğu zaman gerçekleştirilmesi gereken öncelikli iş yönetsel anlamda yeniden şekillendirmeye taraf olan bölgelerin coğrafi araştırmasının yapılmasıdır. Bu araştırma kapsamında öncelikli olarak idari coğrafyacıların ilgili bölgede doğal, beşeri ve ekonomik yönlerden değerlendirmelerde bulunması gerekmektedir. Aynı zamanda idari bir alan oluşturmak için gerekli olan unsurların dikkate alınması önem taşımaktadır. Yeni oluşturulacak yönetsel bir alanın coğrafi sınırları, doğal yapısı ve özellikleri yönetsel açıdan incelenmelidir. Coğrafi alanın doğal yapısının hizmet sunma kapasitesi, ulaşım olanakları ve yerleşim bölgelerinin nüfus dağılımı dikkate alınması gereken özellikleri meydana getirmektedir. Gelişmiş ülkelerde ülke arazisinin yönetsel açıdan bölümlenmesi, birleştirilmesi ve bu alan(lar)da yeni bir model kurgulanması aşamasında coğrafyacılar tarafından yapılacak saha çalışmalarına büyük önem verilmektedir. Diğer bir ifadeyle bu gibi faaliyetlerde coğrafyacılar büyük sorumluluk yüklenmekte ve bu sorumluluk kapsamında da yetkilendirilmektedirler. Ancak Türkiye'de bu gibi faaliyetler için yalnızca siyasi kararlara bağlı kalınmaktadır (Özçağlar, 2005). Bu durumun somut örneği 6360 sayılı Kanun'un çıkarılması ve uygulamaya konulması aşamalarında ve diğer takip eden süreçte görülmüştür.

Türkiye'de nüfusu hızla artan büyükşehirlerde kamu hizmetlerinin daha etkili bir biçimde sunulabilmesi için yeni bir yönetim modeline ihtiyaç duyulmuştur (Deniz ve Yiğit, 2013). 6360 sayılı Kanun yeni bir yönetim modelini gündeme getirirken hizmetlerin coğrafi alan açısından sunumu konusunda da önemli bir yaklaşımı ortaya çıkartmıştır. Şöyle ki Cumhuriyet

Dönemi'nde il sınırlarında önemli değişimler olmamakla birlikte güncel teknolojik gelişmeler ve ekonomik ve ulaşım alanlarında kolaylaşan olanaklar kapsamında il merkezlerinin etki sahalarında değişimler meydana gelmiştir. Bazı illerin il mülki idare sınırları içerisinde kalan bazı ilçeleri bağlı oldukları il merkezi dışında yer alan başka komşu illerin il merkezlerinin etki sahası içerisine girmişlerdir. Diğer bir ifadeyle bazı ilçeler bağlı buldukları il merkezi ile iletişimlerini yalnızca resmi ilişki seviyesine indirerek kendilerine daha yakın olan gelişmiş il ve ilçeler ile etkileşim halinde olmuşlardır. Benzer biçimde ilçe merkezine yakın olmayan köyler de kendilerine mesafe açısından daha yakın olan diğer ilçe merkezleri ile iletişim kurma çabası içerisine girmişlerdir. Bu çabalar il, ilçe ve köy yönetimlerinin ve halkının kişisel tercihlerinden daha çok coğrafi alanın getirmiş olduğu zorluk ve kolaylıklar kapsamında şekillenmektedir (Yazıcı vd., 2010). İl sınırları dâhilinde yetkilendirilen büyükşehir belediyesi uygulaması yerel yönetim sistemi üzerinde coğrafi alan açısından toprak üzerinde yeniden konumlanma modeli olarak yorumlanabilmektedir (Ökmen ve Arslan, 2014). Böylece 6360 sayılı Kanun da il mülki idare sınırı ile büyükşehir belediyesi sınırını eşleştirerek yeni bir yönetim modeli kapsamında coğrafi alan yönetiminin kolaylaştırılmasına katkıda bulunmaktadır.

Bu noktada il merkezi kavramının da tanımlanması gerekmektedir. Özçağlar'a (2016c) göre il merkezi, "...ilin bütününe yönetim merkezliği yapmasından dolayı merkez ilçelerin ilçe merkezi konumunda olan şehirlere..." verilen isimdir (Özçağlar ve Karabacak, 2016). Bir diğer tanımlama da şu şekilde yapılmaktadır. "Normal statüdeki illerde valiliğin bulunduğu şehre il merkezi, il merkezinin içinde yer aldığı ilçeye merkez ilçe..." adı verilmektedir (Özçağlar ve Karabacak, 2016).

Bu yeni model kentsel yönetimi bir bütün halinde kurgulayan iki kademeli büyükşehir yönetimi fikrini gündeme getirmektedir (Genç, 2014). İl mülki idare sınırları ile büyükşehir belediyesinin sınırlarının eşleştirilmesi hükmü kırsal alanı geniş olan illerde hizmet sunumu açısından çeşitli olumsuzluklara sebebiyet verebilecektir. Bu durum İstanbul ve Kocaeli gibi

kırsal alanı çok fazla olmayan ve ilgili kırsal alanların dahi belirli bir gelişmişlik gösterdiği iller için sorun teşkil etmesi beklenilmemesine rağmen uygulama Konya ve Ankara gibi geniş kırsal alanlara sahip illerde hizmet sunumu açısından etkinsizliğe sebebiyet verebilecektir (Balık ve Karakuyu, 2014). Çünkü 6360 sayılı Kanun sonucunda 30 ilde kırsal-kentsel alan ayrımı ortadan kaldırılarak ilin tamamının "şehir alanı" olduğu hükmü getirilmiştir (Bekdemir vd., 2014).

Aydın, Mardin, Ordu, Tekirdağ ve Trabzon illeri dışında kalan 25 ilde (büyükşehir belediyesine sahip olan il) "il merkezi durumundaki şehirlerin yerleşim alanları" açısından diğerlerine göre değişken bir yapılanmaya kavuşturulmuştur. Bu 25 ilin, toprak üzerinde örgütlenme biçimlerinde, mülki idare ve yerel yönetim açısından, ilçelere ayırma yönteminin benimsenmesi sonucunda bütünlüklerine zarar verilmiştir (Özçağlar, 2016a).

6360 sayılı Kanun sonucunda Osmanlı Devleti'nden günümüze kadar ulaşan valilik kurumunun etkinliği ve denetleyici görevi tartışmalı bir hale gelmiştir. Bu sonuç demokratikleşme çerçevesinde değerlendirilebilmekle birlikte "seçilmişlerin atanmışlara karşı bir zaferi" şeklinde de yorumlanabilmekte ve bölge yönetimine geçiş için basamak bir görev üstlenmektedir. Bu geçiş öngörüsü ilk aşamada yerel yönetimlerin güçlendirilmesi şeklinde algılanması sonucunda olumlu bir izlenim yaratmasına rağmen büyükşehir belediyesi sınırının il mülki idare sınırına genişletilmesi ile birlikte büyükşehir belediyesinin hizmet alanı oldukça fazla genişlemektedir. Bu durum da kamu hizmetlerinin sunumunda etkinsizliğe sebebiyet verebilecektir (Karasu, 2014). İl özel idarelerinin tüzel kişiliklerine son verilmesi sonucu valilerin taşradaki yetkilerinde bir azalma söz konusu olmuştur. Bu yeni yapılanmada büyükşehir belediye başkanı yerleşme adına daha fazla yetkilendirilmiş ve kentsel alandan kırsal alana kadar geniş bir alanda görevlendirilmiştir. Atanmış vali seçilmiş belediye başkanı karşısında "ikincil konuma" gerilemiştir. Büyükşehir belediye başkanının yetkilerinin ilin tamamında etkili olacak bir biçimde genişletilmesi büyükşehir belediye başkanına zaman içerisinde "seçimle göreve gelmiş vali" kimliğini kazandıracağı yönünde öngörülere sebebiyet vermektedir (Genç, 2014; Keleş, 2012). Üniter bir yapıya sahip olan Türkiye'de valilerin

seçimle göreve gelmesi üniter yapının geleceğini de sorgulamaya açmaktadır. Üniter bir yapıya sahip olan ve valilerinin seçimle göreve geldiği Japonya örneğine bakarak seçimli vali uygulamasının federal bir düzene yol açmayacağı yönünde görüşler ortaya atılabilmektedir. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında ilgili devletin idari tarihi, sosyo-kültürel yapısı, kuruluş felsefesi ve siyasal gelenekleri önemli derecede etken unsur görevini üstlenmektedir. Bununla birlikte 6360 sayılı Kanun'un Türkiye'yi federalizme geçiş yaptırabilecek bir hüküm içermediğini de vurgulamak gerekmektedir. Benzerlik veya amaçlardan yola çıkılarak veriler elde etmenin bilimsel bir tarafı olmadığı gibi bu söylemler yalnızca siyasi açıdan değerlendirilebilecek niteliktedirler (Keleş, 2012). Bu görüşlerin yanı sıra 6360 sayılı Kanun hakkında bilinmesi gereken en önemli özellik Kanun'un getirilerinin yalnızca belediye hizmetleri ile ilgili ve sınırlı olduğudur (Türel, 2012).

Büyükşehir belediyesinin il genelinde yetkilendirilmesinin il genel idaresini zayıflatabileceği yönünde öngörüler mevcuttur. İl merkezi yönetim esaslarına göre yönetilen idari bir birimdir. Bu idari birimin yerinden yönetim esaslarına göre modellenmesi bölge yönetimi haline dönüşmesi anlamına gelmektedir. İl coğrafi bir alanı tanımlamakla birlikte temel işlevini merkezi yönetim esaslarına dayanan yönetim kurgusu üzerinden tamamlamaktadır. İl sınırları içerisinde dağları, gölleri, ovaları, nehirleri barındıran içi boş mekânsal bir alan olarak tanımlanmakla birlikte coğrafi alan açısından değerlendirildiği takdirde "bölge" olarak da adlandırılabilmektedir. Bölge ve idari mekân veya il arasındaki ayrım "uygulanan yönetim esasından" kaynaklanmaktadır. Bu esas üzerinde yapılabilecek bir değişikliğin il genel idaresini bölge yönetimine dönüştürme olasılığı bulunmaktadır (Güler, 2012).

6360 sayılı Kanun sonucunda mülki idare amirlerinin köy ve kırsal alandaki görevlerinde önemli ölçüde azalmalar gözlenmektedir. Ancak bu yeni dönem ile birlikte mülki idare amirleri çevre, tüketici hakları, göç, aile politikalar gibi kentsel ve toplumsal görevler ile doğrudan ilgilenmek durumunda kalacaklardır. Bu durumu olumsuzluk olarak algılamak yerine yeni bir model kapsamında yeni hizmet olanağı olarak değerlendirmek

gerekmektedir. Bu kapsamda mülki idare amirleri toplumsal kalkınmanın motor gücü olabileceklerinin farkına varmalıydılar. Mülki idare amirlerinin yakalamış olduğu bu fırsatı en iyi biçimde değerlendirmeleri (Uslu, 2014) gerekliliği hem mülki idare amirliği mesleğinin hem de mülki idare sisteminin geleceği adına önem taşımaktadır.

6360 sayılı Kanun ile gerçekleştirilen (belki de) en önemli (yeni) düzenleme büyükşehir belediyeli illerde kır ve kent ayrımı ortadan kaldırılması sonucunda bu illerde yaşayan nüfusun tamamının kent nüfusu olarak kabul edilmesidir. Normal şartlar altında illerin kent nüfusu değerlendirilirken veya sayılırken il ve ilçelerin nüfusları dikkate alınmaktadır. 6360 sayılı Kanun sonucunda ise 30 ilde nüfus sayımı ilin tamamı üzerinden gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Özçağlar, 2016b).

7. Coğrafi Alanın Yeniden Tanımlanması Sorunu

Türkiye'de mülki idare birimlerinin sınırlarının tespit edilmesinin kaynağı yaklaşık olarak 140 yıllık bir tarihe sahiptir. Osmanlı Devleti'nden kalan mülki idare sınırları Cumhuriyet Dönemi'nde yeniden düzenlenmeye ihtiyaç duyulmadan olduğu gibi kabul edilmiştir. Bu durumun istisnasına örnek olarak son yıllarda bu konu üzerine yapılan ve yeni olarak adlandırılacak çeşitli çalışmalar gösterilebilmektedir. Teknik imkânların ve coğrafi bilgilerin yeterli olmadığı dönemlerde kabul edilen sınırların gelişmiş imkânlarla kavuşulan mevcut yeni dönemde çeşitli ihtiyaçları karşılamadığı ve isabetli tespitlerin yapılmadığı kabul görmektedir. Bununla birlikte yeni dönemde illerin ve ilçelerin sosyo-kültürel yapısında değişimler yaşanmış, sanayi olanakları gelişmiş, ulaşım imkânları kolaylaşmış ve jeopolitik değerlerinde değişim(ler) yaşanmıştır. Bu değişimler, güncel ihtiyaçlar, imkânlar ve teknolojik gelişmeler dikkate alındığı takdirde mülki idare birimlerinin sınırlarının yeniden değerlendirmeye alınması zorunluluk haline gelmiştir (Yazıcı vd., 2010).

Coğrafi bir alan tanımlanırken genel olarak değerlendirilen ölçütler coğrafi alanın denize göre konumu, yapısı ve sahip olduğu iklimidir. Ancak bu ölçütler genel olarak doğal şartların dikkate alınması sonucunda sıralanmasından dolayı

tanımlama için yeterli düzeyde ihtiyaçları karşılamamaktadır. Bu sebepten dolayı beşeri ölçüt içerisinde değerlendirilebilecek olan nüfus yoğunluğu ve ekonomik faaliyetlerin de dikkate alınması gerekmektedir (Yiğit, 1996).

İdari bölümlenmede sıklıkla yapılan değişiklikler sonucunda hizmet sunma alanının neresi olduğu ve sunacak olan birimin kim olacağı konusunda tartışmalı sorunlar ve hatta karışıklıklar ortaya çıkmaktadır. 6360 sayılı Kanun sonucunda köyü mahalleye dönüştürülen halkın hangi hizmeti kaymakamlıktan ve hangi hizmeti büyükşehir belediyesinden alacağı konusunda kararsızlık yaşanabilmektedir. Bu kararsızlığın temelinde il mülki idare sınırları ile büyükşehir belediyesinin sınırlarının eşleştirilmesi uygulaması yer almaktadır. İdari bakımdan kamu hizmetlerinin sunulması adına ilçe düzeyinde kaymakam yerine büyükşehir belediye başkanının yetkili olduğu ve hatta vali yerine tüm ili büyükşehir belediye başkanının yönettiği yönünde yanlış anlaşılmalarda mevcuttur (Koday, 2009). Bu durumun mutlak bir biçimde kararsızlığa sebep olduğu kabul edilmekle birlikte kaymakam ve valinin merkezi yönetim tarafından atanmış mülki idare amiri ve büyükşehir belediye başkanının ise seçilmiş yerel yönetici olduğu hatırdan çıkarılmaması gerekmektedir.

Coğrafi alanın yeniden tanımlanması kapsamında mülki idarenin üzerine konumlanacağı alanın, kamu hizmetlerinin etkili, verimli, hızlı, kolay, düzenli, kesintisiz ve olması gereken kalitede sunulabileceği ölçüde gerekli olan alt yapı hizmetlerine ve bu hizmetlerin sunulabilmesine imkân tanıyacak coğrafi şartlara sahip bir alan olması gerekmektedir (Karagel, 2011).

Türkiye’de yeni bir mülki idare alanı oluşturulurken temel olarak dikkate alınan ölçütler şu şekilde sıralanabilmektedir (Karagel, 2012):

- Yerleşim yerinin idari olarak bağlı olduğu merkez ile iletişiminin kopuk olması,
- Kamu hizmetlerinin etkili ve verimli bir biçimde sunulmaması,
- Güvenlik açıkları,
- Bölgesel kalkınmanın tüm alana yayılması ihtiyacı,
- Göçün engellenmesi,

- Doğal yönden meydana gelen felaketselere karşı tedbirlerin alınması,
- Olağanüstü olayların meydana gelmesi durumunda hızlı bir biçimde müdahale edilmesi ihtiyacıdır.

Coğrafi alanın tanımlanmasında önemli bir yeri bulunan sınır kavramı toprak üzerinde coğrafi unsurları birbirinden ayırmak için doğal ve yapay olmak üzere iki şekilde kullanılan ve harita üzerinde görsel olarak varsayılmış çizgilerdir. Bu çizgiler idari yönetim birimlerini birbirlerinden ayırmaktadırlar. İlgili sınırların idari alanın nüfus yoğunluğu, yerleşim yerinin konumu ve coğrafi şartları dikkate alınarak çizilmesi gerekmektedir (Ceylan, 2005).

8. Mülki İdarenin Geleceği Tartışması

Mülki idare Anayasa’da yer alan sistem değildir. Dolayısıyla yerel yönetimler gibi anayasal bir güvencesi bulunmamaktadır. Mülki idare sisteminin anayasal bir güvenceye kavuşturulamamasının olumsuz sonuçlarından en önemlisi merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında olan güncel değişimlerden genellikle olumsuz bir biçimde etkilenmesidir. Bununla birlikte yerel düzeyde hizmet sunabilecek ve birikmiş bilgi ve tecrübeleri ile temel sorunları çözebilecek olan mülki idare amirlerinin profesyonel yönetici niteliklerinden faydalanılamamaktadır (Mahmutoğlu, 2011). Daha açık bir ifadeyle mülki idare sistemi güvencesiz bir biçimde halka hizmet etmeye çalışmaktadır. Yerel yönetimler adına çıkarılan kanunlar kapsamında mülki idarenin geleceği şekillendirilmekte, ancak bu durum mülki idare için değil yerel yönetimlerin çıkarları doğrultusunda yapılmaktadır. Dolayısıyla yerel yönetimler sorunları kapsamında rahatladıktan sonra mülki idare sistemi yerel yönetimlerin çıkarları doğrultusunda şekillendirilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye’de mülki idare birimlerinin alan (sınır) tespitinde bilimsel değerlerden destek alınarak hazırlanmış somut değerler bulunmamaktadır. Bu sebepten dolayı uygulamada sıklıkla sorunlar ile karşılaşmaktadır. Bu sorunları aşabilmek için mülki idare alanlarının “coğrafi bölge esasları” temel alınarak belirlenmesi gerekmektedir. Bunun için de coğrafi alanın temel

özellikleri, ulaşım olanakları ve sosyo-ekonomik nitelikleri hakkında somut verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu somut veriler elde edildikten sonra coğrafi alan içerisinde hangi hizmetin nasıl ve hangi ölçütler dikkate alınarak sunulması gerektiği önceden tespit edilerek kamunun kıt kaynaklarının gereksiz bir biçimde kullanılmasının veya tüketilmemesinin önüne geçilebilecektir (Karagel, 2011).

Devletin toprak üzerinde örgütlenmesi konusunda mülki idare sistemi ve yerel yönetimler gerçekte aracı birer unsurdur. Devlet bu iki unsur bağlamında hem ekonomik hem de toplumsal yönden kendisini toprağa sabitleyebilmektedir (Karasu, 2016).

Yeni kamu yönetimi anlayışının demokrasi açılımı, katılıma olanak tanıyan modellemesi ve hesap sorulabilirliğin artırılması ağır bürokratik işleyiş düzeni içerisinde çok fazla işlevsel bir konumda durmamaktadırlar. Bununla birlikte bu unsurların işleyen süreç içerisinde uygulamaya yansıtılmasının oldukça zor olduğu kabul edilmektedir. Daha fazla esnek bir yapılanmaya geçiş yapabilmenin yerelleşme, yerel demokrasi ve seçimle göreve gelen küçük yönetim birimleri vasıtasıyla olabileceği inancı kapsamında mülki idare sisteminin yetkilerinin yerel yönetimlere devredilmesi gerektiği fikri tartışılır olmuştur. Buna karşılık olarak Batı'da ortaya çıkan bu görüşlerin toplumsal değerler ve devlet yönetimi anlayışından kaynaklanan değişkenler sonucunda Türkiye'de uygulama aşamasında bir takım farklılaşmalar ortaya çıkmaktadır. İlgili hedeflere ulaşabilmek için yapılması gereken öncelikli faaliyet hukuk devleti ilkesini gerçek anlamda uygulamaya geçirmektir. Bu süreç içerisinde başarıya ulaşabilmenin yolunun mülki idare sistemini ve amirlerini dışlamaktan değil, doğrudan sürece dâhil etmekten geçtiğini vurgulayan fikirler de bulunmaktadır (Uslu, 2014).

9. Mülki İdare ve Yerelleşme: Coğrafi Alanda Birlikte Yönetim Modeli

Devletler yenilikçi liberal politikalar kapsamında kentsel alanların dönüşümünü etkilemekte ve planlanma aşamasında müdahaleci yapılanması ile devletin toprak üzerinde örgütlenmesini yönlendirmeye çalışmaktadırlar. Bu müdahale ve yönlendirme çalışmaları sürekli tehdit altında olan piyasaların daralmasını ve

dalgalanmasını engellemek ve gelişmelerine olanak yaratmak için yerel mekânsal birimlerin idari sınırlarının ve yetkilerinin yeniden düzenlenmesini hedeflemektedir. Bu amaçla devlet merkez-yerel yönetim kademelenmesinde var olan ölçeklerin yerlerini değiştirerek idari sınır değişikliğine gidebilmekte veya yeni coğrafi alan tanımlaması yapabilmektedir (Şahin ve Bostancı, 2012).

Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu devlet reformlarında yerelleşme çabaları büyük bir yer tutmaktadır. Bunun sebebi Avrupa Birliği'ne tam üyelik konusunda Avrupa'da yaşanan gelişmeleri yakından takip etmesidir. Bu çabaların bütünü "Avrupa Birliği etkisi" olarak da değerlendirilebilmektedir. Yerelleşme çabaları il ve büyükşehir olmak üzere iki farklı düzeyde gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır (Çiner, 2010).

Coğrafi alan üzerinde birlikte yönetim modeli kapsamında ve yönetsel birimler arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlayabilecek bir otoriteye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaca cevap verebilecek en önemli otorite ise mülki idare ve mülki idare amirleridir. Mülki idare vatandaş ile devleti bütünleştiren idari bir yapılanma olarak devletin üniter yapısını da muhafaza edebilecek güçtedir (Bedük, 2014).

10. Mülki İdarenin İşlevselliği Açısından Çözümsel Öneriler

Yerel yönetim birimleri tarafından idare edilen coğrafi alanlar mülki idare bölümlenmelerinin temelini oluşturmalarına rağmen, ülke bölümlenmesinde esas alınan yönetsel dağılımın kanunlar içerisinde eksik olarak değerlendirilmesinden dolayı coğrafi alanın tanımlanması sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun çözümü için yönetsel teşkilatlanma ilkesi yerine coğrafi alan açısından mekânsal teşkilatlanma yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir (Özçağlar, 2005).

Gelişen teknoloji ile birlikte hayat standartları da beklenenin ötesine geçmiş ve vatandaş eskiye oranla daha fazla kaliteli ve verimli hizmet beklentisi içerisine girmiştir. Eğitim, sağlık ve ulaşım alanlarında güncel gelişmelerden faydalanmak en doğal hak haline gelmiştir. Bu gerekçelerden dolayı il ve ilçe merkezlerinin vatandaşta bu hizmetleri kaliteli, hızlı, etkili ve

verimli bir biçimde sunabilecek imkânlar ile donatılması gerekmektedir. Bu imkânlar sorun çözücü nitelikte olmalı ve mülki idare sınırlarını bir cazibe merkezi haline getirebilecek oranda nitelik kazanmalıdır. Böylece il ve ilçe merkezlerinin modern kent yaşantısına uyum sağlayacak bir biçimde uygun bir seviyeye yükseltilmesi önem taşımaktadır. Bu hedefe ulaşabilmek için de il ve ilçelerin sınırlarının olması gereken seviyede kalması, gereksiz yere genişletilmemesi veya daraltılmaması gerekmektedir (Cengiz, 2013). Bu gerekliliğin yerine getirilebilmesi amacıyla bilimsel verilerden faydalanılmalı ve siyasi ölçütler ve beklentiler dikkate alınmamalıdır.

Yerelleşme ilkesi kapsamında görev ve kaynakların bir kısmı yerel yönetimlere aktarılmaktadır. Ancak bu bir denge meselesi olarak aktarımın merkez ile yerel birimler arasında dikkatli bir biçimde yapılması gerekmektedir. Yerelleşme ideali ile yerel yönetimlere sağlanan olanakların mülki idarenin geleceğini tehlikeye atabilecek seviyeye getirilmemesi önem taşımaktadır. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin sınırı üniter devlet ilkesine göre belirlenmelidir. Yerel nitelik taşıyan hizmetlerin yerelleştirilmesi önem taşımakla birlikte bu hizmetlerin ülke geneline yayılmasında mülki idarenin fonksiyonlarının artırılması hem üniter yapının korunması hem de merkez ile yerel çatışmasının ortaya çıkmaması için niteliksel bir gerekliliğe sahiptir (Arslan ve Mahmutoglu, 2005).

Türkiye’de mülki idare bölümlenmesinin yeniden tanımlanması hizmet sunma kapasitesi olarak oldukça küçük ölçeklerde kalan illerin etkili ve verimli bir biçimde kamuya hizmet etmesi açısından zorunluluk taşımaktadır (Sezer, 2005). Mevcut illerin sınırlarının genişletilmesi, nüfus ve coğrafi alan açısından küçük sayılabilecek komşu illerin birleştirilerek tek bir il oluşturulması ve bu bağlamda ilçe yönetimlerine de ağırlık verilmesi tarafımızca hizmet sunma kapasitesinin artırılmasına olanak tanıyacağı öngörülmektedir.

Mülki idare birimlerinin arasındaki ölçek farklılığından kaynaklanan sorunlar, üzerinde önemle durulması gereken bir hususu meydana getirmektedir. Örneğin, 14.160.467 kişilik nüfusa sahip İstanbul ile 75.620 kişi nüfusa sahip Bayburt aynı yönetim mantığı, ilke ve kadro ile yönetilmektedir. Bununla birlikte her il iklim, ulaşım, güvenlik, ekonomik ve bulunduğu coğrafi

konum açısından da farklılıklar gösterebilmektedir. Dolayısıyla tek tip bir yönetim modelinin her il için uygulanması düşünülemez. Bu sebepten dolayı daha esnek bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmaktadır. İl ve ilçe kurmak için ilgili idari birimin yer aldığı coğrafi alanın koşullarına göre önceden belirlenmiş kesin ölçütlerin getirilmesi önem taşımaktadır (Çimen, 2012).

Türkiye’de il kurmak için, aslında gerekli olan, somut ölçütlerin varlığından söz edilememektedir. Bu sebepten dolayı idari coğrafyanın bölümlenmesinde halkın ihtiyaçlarının değil, siyasi iradenin amaçlarının öne çıktığı gözlemlenmektedir. Bu durum bir sorun olarak değerlendirildiği takdirde, bu sorunun üstesinden gelebilmek için il kurmanın mutlak kurallara bağlanması gerekmektedir. Bu kurallar bir standartlar tablosu haline getirilmelidir. Böylece bir ilçenin il yapılması aşamasında gerçek değerler üzerinden hareket edilebilecektir (Demir, 2017b). Örneğin, Hakkâri ili ile Antalya ilini aynı konumda değerlendirmek yanlış bir yaklaşımı gündeme getirecektir. Çünkü her iki ilin de buldukları coğrafi alanlar birbirlerinden farklılık gösterebileceği gibi, yaşamış oldukları sorunları ve il halkının beklentileri de birbirlerinden ayrı değerleri içermektedirler (Demir, 2016).

İdari bölümlenmeler arasındaki ölçek farklılığından dolayı merkezi yönetimin tek tip bir örnek üzerinden çıkardığı yasal düzenlemelerin işlevselliği tartışmalıdır. Örneğin, ilgili yasal düzenleme Bursa ili için uygun olabilmekte, ancak Trabzon ili için çok fazla işlevsel bir yeterliliği bulunmayabilmektedir. Bu sonucun en önemli sebepleri arasında her idari coğrafyanın konumunun farklılığı, il halkının beklentilerinde yaşanan değişim, nüfusun eğitim düzeyleri arasında var olan düzensizlikler, güvenlik sorunları, ekonomik yetersizlikler ve istihdam oranının talepleri karşılayamaması gibi başlıklar sayılabilmektedir (Demir, 2016).

Mülki idare her ne kadar merkezi yönetimin taşra teşkilatı içerisinde yer alsın da il yönetiminin en yüksek seviyeli amiri olan valinin yerel nitelikli görevlerinin olduğu dikkatten kaçırılmamalıdır. Çünkü vali, il özel idaresinin başı olarak il halkına yerel nitelikli kamu hizmetlerini sunmak ile görevlidir. Dolayısıyla atama ile göreve getirilmiş üst düzey bir kamu yöneticisinin yerel nitelikli

görevlerinin bulunduğu ifade edilebilmektedir. Bu sebepten dolayı valinin bu konumu daha fazla güçlendirilmeli ve 6360 sayılı Kanun sonucunda büyükşehir belediye başkanı karşısında yetkilerinin zayıflatılmasının önüne geçilmelidir. Çünkü 6360 sayılı Kanun sonucunda valinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisi olduğu il özel idarelerinin büyükşehirlerdeki varlıklarına son verilmiştir (Demir, 2017).

11. Sonuç

Devlet kendi yapılanması içerisinde yer alan merkezi veya yerel yönetim birimleri vasıtasıyla vatandaşlarına kamu hizmeti sunmaktadır. Bu farklı birimlerin işleyiş düzenleri, bağlı oldukları idari birimler ve faaliyetlerini yürütürken destek aldıkları kanunlar farklı olabilmektedir. Bu noktada önem taşıyan husus hizmeti sunan birimin ilgili hizmeti kendisinden beklendiği ölçüde verimli, iktisadi ve hızlı bir biçimde sunabilmesidir. Bunun için de ilgili birimin belirli bir ölçüde bu işi yapabilecek yeterliliğe sahip olması gerekmektedir. Hizmet sunma yeterliliği idari bir birimin kamu hizmetini sunabilmesi için taşımak zorunda olduğu özelliklerin bütünüdür. Sözlük anlamı itibarıyla bir işte yeterlilik sahibi olmak ilgili işi olması gereken kalitede yerine getirebilme sonucunu ortaya çıkartmaktadır. Aynı zamanda hizmet sunma yeterliliği başka bir kurumdan destek almadan görevlerini kendi imkânları doğrultusunda yerine getirebilmektir. Bir diğer ifadeyle merkezi veya yerel yönetim biriminin hizmet sunma yeterliliği kendisine verilen görevleri yerine getirebilme yeteneğine sahip olması şeklinde kavramlaştırılabilmektedir.

6360 sayılı Kanun'un hükümleri gereğince 30 ilde il özel idarelerinin tüzel kişiliklerine son verilmiştir. Bununla birlikte büyükşehir belediyelerinin hizmet alanlarının il mülki idare sınırlarına genişletilmesi sonucunda daha önce ağırlıklı olarak kentsel hizmet sunan büyükşehir belediyeleri kırsal hizmet sunmak için yetkilendirilmiştir. Ancak bu yeni modelde büyükşehir belediyelerinin kırsal alanda nasıl faaliyet gösterebileceği veya kırsal alanda hizmet sunma yeterliliği veya kapasitesi somut verilerle ortaya konmamıştır. 10 Temmuz 2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun Geçici 2. Maddesi ile İstanbul ve Kocaeli illerinin büyükşehir

belediyesi sınırlarının il mülki idare sınırına genişletilmesi hükmü benimsenmiştir. Aradan geçen süre içerisinde ilgili modelin iki büyük kentte uygulandığı, tecrübe kazanıldığı ve 6360 sayılı Kanun sonucunda 28 ilde daha uygulanmasının herhangi bir soruna sebebiyet vermeyeceği düşüncesi ile mevcut model uygulamaya konulmuştur. İstanbul ve Kocaeli illeri ile diğer 28 ili eşit kabul etmek ve uygulamanın benzer sonuçlar çıkaracağını kabul etmek kanımızca gerçeklikten uzak bir görünüm sergilemektedir. Örneğin, Mardin ile İstanbul konumlandıkları coğrafi alan, nüfus yoğunluğu, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı, sanayileşme seviyesi, güvenlik sorunları, kentleşme düzeyi ve toplumun gelir seviyesi açısından eşit düzeyde kabul edilemeyecek iki ildir. İstanbul ilinde uygulanan bir modelin ön hazırlığı ve uygulanabilirlik araştırması yapılmadan Mardin iline uyarlanması büyükşehir belediyesinin hizmet sunma yeterliliğinin ve kapasitesinin somut verilerle ortaya konmadığını göstermektedir. Bu durum aynı modelin uygulandığı tüm iller için geçerlidir. Kanımızca ilgili modelin uygulanmaya konulacağı illerde somut veriler elde edebilmek için uygulanabilirlik araştırmalarının yapılması önem taşımaktaydı.

Daha fazla demokratikleşme ideali ile yerel yönetimlere ağırlık verilerek mülki idarenin hizmet sunma kapasitesinin geliştirilmemesi üniter yapıya sahip bir devletin kırsal alandaki işleyen sistemini yıpratmaktadır. Aynı zamanda sürekli yerelleşme isteği merkezi yönetimin gözcülüğünü yapan bu sistemin gelişme kapasitesini olumsuz etkilemektedir. Bunun için il ölçeğinde, her ne kadar kırsal alandan büyükşehir belediyesi sorumlu olsa da, valinin kırsal kesime hizmet sunulması konusunda nihai sözü söyleyebilmesi gerekmektedir. Gerçekte bu bir vesayet uygulamasıdır. Ancak üniter yapıya sahip bir devletin yerelleşmeye çok fazla ağırlık vermesi sistemin merkezîyetçilik ruhuna zarar vermektedir. Aksi takdirde üniter yapıdan uzaklaşarak hükümet etme gücünün bölüşüldüğü farklı bir sisteme geçiş için kapı aralanabilmektedir. Dolayısıyla üniter yapıyı muhafaza etmek, siyasi nitelikli belediye kurumlarını belirli ölçüler ile sınırlandırmak ve kent halkına adaletli hizmet sunmak için devletin memur kadrosunda görev yapan ve merkezi yönetime bağlı olan mülki idare amirlerinin kentsel ve özellikle kırsal alanda daha fazla yetkilendirilmesi

gerekmektedir. Bu amaçla kırsal alanda yapılması istenen her faaliyet için ilde valinin, ilçede kaymakamın görüşlerinin alınması önem taşımaktadır. İhtiyaç durumunda ise konusunda uzman personelden destek alınabilmelidir.

REFERANSLAR

- Arslan, N. T., Mahmutoğlu, A., 2005. Türkiye’de idari reform düşüncesi çerçevesinde mülki idare sisteminin sorunları ve yeniden yapılandırılması hakkında bir değerlendirme. Arslan, N. T. (eds.) *Türkiye’de Kamu Yönetimi Sorunları Üzerine İncelemeler*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Balık, H., Karakuyu, M., 2014. Türkiye’de mülki idari taksimata ilişkin yasal mevzuatın değerlendirilmesi ve sorunlar. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 30, 126-139.
- Başa, Ş., Yıldız, M., 2011. Birinci sınıf mülki idare amirliği düzenlemesi üzerine eleştirel bir değerlendirme. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 34-64.
- Bedük, S. A., 2014. Mülki idare amirliği sistemi kendisini yenilemek durumundadır. *İdarecinin Sesi Dergisi*, 162, 6-10.
- Bekdemir, Ü., Kocaman, S., Polat, S., 2014. Yeni büyükşehir yasası sonrasında Türkiye’de şehir nüfusu ve şehir yerleşmeleri. *Doğu Coğrafya Dergisi (Eastern Geographical Review)*, 19(32), 277-292.
- Cengiz, İ., 2013. Türkiye’de mülki idare bölümlerinin yeniden düzenlenmesi. *İdarecinin Sesi Dergisi*, 54-56.
- Ceylan, S., 2005. Türkiye’nin mülki idare taksimatı, kullanılan ölçütler ve Burdur-Isparta il sınırının coğrafi bakımdan tahlili. *I. Burdur Sempozyumu (Kültür ve Yaşamımızda Burdur, 16-19 Kasım 2005) Bildiriler Kitabı*, 608-617, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Çimen, A., 2012. İl İdaresi Sisteminin Geleceği Açısından Değişimi Okumak Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Türk İdareciler Derneği Yayınları, Ankara.
- Çiner, C., U., 2010. Devlet reformunda yerelleşme ve bölgeselleşme üzerine. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 5(12), 168-180.
- Çiner, C. U., Karakaya, O., 2013. Merkez–yerel ilişkileri ve mülki idarenin dönüşümü. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 68(2), 63-93.
- Demir, K. A., 2016. *Yerellik ilkesi kapsamında il yönetiminin mevcut durumu, sorunları ve geleceği*. (Doktora Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. 512 sayfa.
- Demir, K. A., 2017a. İl ölçeğinde yaşanan idari ve siyasi dönüşüm: Vali ve büyükşehir belediye başkanının karşılaştırmalı bir analizi. *Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, KAYFOR 14 Özel Sayısı, 4, 150-162.
- Demir, K. A., 2017b. Türkiye’de il kurulmasının ölçütleri üzerine bir değerlendirme. *Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34, 289-316.
- Demir, K. A., 2017c. Cumhuriyet Dönemi Belediyecilik Kanunları ve Yerel Seçimleri (1923-2014). İmaj Yayınevi, Ankara.
- Deniz, T., Yiğit, G. K., 2013. İdari coğrafya açısından büyükşehir belediyeleri. *The Journal of Academic Social Science Studies (International Journal of Social Science)*, 6(2), 629-649.

- Genç, F. N., 2014. 6360 sayılı kanun ve Aydın'a etkileri. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Özel Sayı, 1, 1-29.
- Gözler, K., 2012. Devletin Genel Teorisi (Bir Genel Kamu Hukuku Ders Kitabı). 4. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Güler, B. A., 2011. *Türkiye'nin Yönetimi-Yapı*. 3. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara.
- Güler, B. A., 2012. Hükümetin 8 Ekim 2012 günlü bütünşehir yasa tasarısı üzerine, 9 Ekim 2012, Ankara, 1-7.
<http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/B%C3%9CT%C3%9CNSEH%C4%B0RTASARIBAG.pdf>
- Günel, A., Atvur, S., Okudan Dernek, K., 2014. 6360 sayılı yasanın yerelleşme bağlamında değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(3), 55-70.
- İl İdaresi Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5442.pdf>
- Kant, S., 2008. Administrative geography. Nayak, D. K. (eds.) *Progress in Indian Geography 2004-2008 A Country Report*. 31st International Geographical Congress, Tunis, August 12-15 2008, India, 104-107.
- Karagel, H., 2011. Türkiye'de mülki idare alanlarının belirlenmesi ve sorunları üzerine. *e-Journal of New World Sciences Academy, Nature Sciences*, 6(1), 57-69.
- Karagel, H., 2012. Mülki idare sınırlarının belirlenmesi ile ilgili kuramsal yaklaşımlar ve Türkiye'deki geçerli uygulamalar. *VII. Coğrafya Sempozyumu (18-19 Ekim 2012) Bildiriler Kitabı*, 96-106, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karakuzulu, Z., 2008. Ülke kalkınması için yapılan planlamalarda coğrafyanın önemi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 147-162.
- Karasu, M. A., 2014. Şanlıurfa'da kentsel gelişme ve 6360 sayılı büyükşehir belediye kanunu. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Özel Sayı, 1, 178-193.
- Karasu, K., 2016. Toprakta bağımsızlaşma ve merkezsizleşme tartışmaları çerçevesinde kamu örgütlenmesi. *Uluslararası Coğrafya Sempozyumu (13-14 Ekim 2016) Bildiriler Kitabı*, 26-48, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara.
- Keleş, R., 2012. Anakentlerin dünü, bugünü, yarını. 3. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu 6-7 Aralık 2012 Kent Bölgeler, Metropolitan Alanlar ve Büyükşehirler Değişen Dinamikler ve Sorunlar Bildiri Kitabı, 1-12, Ankara.
- Kocaman, S., 2014. Kars ili'nin idari coğrafya analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies (International Journal of Social Science)*, 29, 271-292.
- Koday, Z., 2009. İdari coğrafya özellikleri bakımından Aziziye metropol ilçesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 67-80.
- Mahmutoğlu, A., 2011. Türkiye'de merkezi yönetim-yerel yönetimler mülki idare ilişkisinin geleceği. *Türk İdare Dergisi*, 471-472, 143-168.
- Nalbant, A., 2012. *Üniter Devlet Bölgeselleşmeden Küreselleşmeye*. 2. Baskı On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Ökmen, M., Arslan, R., 2014. Türkiye'de 6360 sayılı yasa ile yeni kurulan büyükşehir belediyeleri: Manisa büyükşehir belediyesi örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Özel Sayı, 1, 88-101.

- Özcan, K., 2005. Ortaçağda Anadolu'nun idarî coğrafyasına bakış Anadolu'da Selçuklu idarî birimleri. *Ankara Üniversitesi Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3(1), 73-99.
- Özçağlar, A., 2003. Türkiye'de yapılan bölge ayrımları ve bölge planlama üzerindeki etkileri. *Ankara Üniversitesi Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1(1), 3-18.
- Özçağlar, A., 2005. Türkiye'de mülki idare bölümlerinin idari coğrafya analizi. *Ankara Üniversitesi Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-25.
- Özçağlar, A., 2009. Türkiye'deki yerel yönetim alanlarının idari coğrafya, ulusal kalkınma, yerel ve bölgesel planlama bakımından önemi. *I. Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler Sempozyumu (19-20 Ekim 2009) Bildiri Kitabı*, 301-316, TODAİE, ANKARA.
- Özçağlar, A., 2011. *İdari Coğrafya*. 1. Baskı, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara.
- Özçağlar, A., 2016a. Yönetimsel coğrafya açısından Türkiye'nin mülki idare bölümleri ve kavramsal sorunlar. Çukurçayır, M. A., Eroğlu, H. T., Sağır, H., Navruz, M. (eds.), *13. KAYFOR 15-17 Ekim 2015 Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri Bildiri Kitabı*, 219-235, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Özçağlar, A., 2016b. Büyükşehir belediyeli illerde kırsal ve kent nüfusunun tespiti mümkün mü? *Uluslararası Coğrafya Sempozyumu (13-14 Ekim 2016) Bildiriler Kitabı*, 271-291, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara.
- Özçağlar, A., Karabacak, K., 2016. Büyükşehir belediyeli illerle birlikte ortaya çıkan merkez ilçe ve il merkezi sorunsalı. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 11(25), 1-30.
- Polatoğlu, A., 2015. Büyükşehir belediye modeli ve Türkiye'de uygulanması üzerine düşünceler. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 43-83.
- Săgeată, R., 2011. The administrative-political function of human settlements and the role it plays in organizing geographical space. Case study-Romania. *Human Geographies-Journal of Studies and Research in Human Geography*. 5(1), 77-94.
- Sezer, Ö., Vural, T., 2010. Kamu hizmetlerinin sunumunda devletin değişen rolü ve merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında yetki ve görev paylaşımı. *Maliye Dergisi*, 159, 203-219.
- Sezer, Y., 2005. Kamu yönetimi temel kanun tasarısı çerçevesinde "Türkiye'de il genel yönetimi" hakkında bir inceleme. Arslan, N. T. (eds.) *Türkiye'de Kamu Yönetimi Sorunları Üzerine İncelemeler*. Seçkin Yayınları, Ankara, 169-190.
- Şahin, S. Z., Bostancı, S., 2012. Türkiye'de yeniden ölçekleme yetki tekelleştirme ve sınır ayınlştırmasının kent planlama sürecine etkilerine prototip bir örnek: İstanbul örneği. *3. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu (6-7 Aralık 2012) Kent Bölgeler, Metropoliten Alanlar ve Büyükşehirler Değişen Dinamikler ve Sorunlar Bildiri Kitabı*, 113-126, Ankara.
- Tortop, N., İspir, E. G., Aykaç, B., Yaman, H., Özer, M. A., 2012. *Yönetim Bilimi*, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Türel, M., 2012. Hizmet siyaseti, yerel yönetim ve yönetimde yerindenlik. *Türkiye Belediyeler Birliği İller ve Belediyeler Dergisi*, Yeni Büyükşehir Belediyelerine Doğru, (Röportaj), 11-13.
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Mülk,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.595b32d110fba7.10915779
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Hizmet,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.595b3154d4e7f7.29550801

- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Yeterlilik,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.595b319a2014a7.61098082
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf
- Uslu, A., 2014. Mülkî idarenin geleceği. *İdarecinin Sesi Dergisi*, 160, 46-50.
- Yazıcı, H., Koca, N., Koca, M. K., 2010. Coğrafi faktörlerin mülki yapılanma üzerindeki etkilerine bir örnek: Afyonkarahisar ili. *Amme İdaresi Dergisi*, 43(3), 109-124.
- Yiğit, A., 1996. Türkiye'nin doğu bölgelerinin yeniden belirlenmesi hakkında düşünceler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 357-376.
- Zengin, O., 2014. Büyükşehir belediyesi sisteminin dönüşümü: son on yılın değerlendirmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 2, 91-116.
- Weeks, J. R., 2010. Defining urban areas, Tarek Rashed & Carsten Jürgens (eds.), *Remote Sensing of Urban and Suburban Areas*, Springer Netherlands, New Delhi, India.
- 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun,
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf>



Etik Sorumluluklar ve Politikalar / Ethical Responsibilities and Policies

Yayın Etiği	Publishing Ethics
<ul style="list-style-type: none">•Ege Coğrafya Dergisi'nde yayınlanan çalışmaların tarafsız ve etik olması amacıyla editörler kurulu tarafından etik politikalar geliştirilmiştir.•Bu politikalar yazarlar, editörler ve hakemler ile ilgili süreçleri kapsamaktadır.•Ege Coğrafya Dergisi'nde yer alan etik görev ve sorumluluklar, ulusal ve uluslararası alanlarda taranan dergilerin yayın politikaları ile açık erişim olarak <u>Committee on Publication Ethics (COPE)</u> tarafından yayınlanan rehberler ve politikalar dikkate alınarak hazırlanmıştır.	<ul style="list-style-type: none">•A series of ethical policies has been developed by editors and editorial board with the purpose of ensuring impartiality and ethics of studies to be published in the Aegean Geographical Journal.•These policies include processes related to authors, reviewers, editors and studies.•Ethical tasks and responsibilities in the Aegean Geographical Journal have been prepared in consideration of publishing policies of national and international indexed journals and open-access policies and guidelines published by Committee on Publication Ethics (COPE).
Yazarların Etik Sorumlulukları	Ethical Responsibilities of Authors
Araştırmacıların gönderdikleri makaleler özgün olmalı; yöntem ve bulgular doğru bir şekilde bildirilmelidir.	<i>The articles sent by researchers must be original; methods and findings must be reported correctly.</i>
Yazarlar, yazılarının hazırlanmasında, derginin yazım kurallarına uymalıdır.	<i>Authors should consult the journal's editorial and publication policies.</i>
Yazar(lar), yayınların içeriği açısından ortak sorumludurlar.	<i>Authors are take collective responsibility for the content of their publications.</i>
Ancak, yazarlar araştırmanın sadece belirli yönleri için sorumluluk alırsa, bu yayında belirtilmelidir. Çalışmanın içeriğine katkı sağlamayan kişiler, yazar olarak belirtilmemelidir.	<i>However, if authors take responsibility only for certain aspects of the research this should be specified in the publication. Names that do not contribute to the study are not to be specified as authors</i>
Tüm yazarlar, yazar listesini kabul etmeli ve yayının gönderilen ve kabul edilen sürümlerini onaylamalıdır.	<i>All authors should agree the authors list and should approve the submitted and accepted versions of the publication.</i>
Yazar listesindeki herhangi bir değişiklik, listeden çıkarılmış olanlar da dahil olmak üzere, tüm yazarlar tarafından onaylanmalıdır.	<i>Any change to the author list should be approved by all authors including any who have been removed from the list.</i>
Sorumlu yazar, editör ile diğer yazarlar arasında bir iletişim noktası olarak hareket etmeli, yazarları bilgilendirmeli ve yayın hakkında önemli kararlara dahil etmelidir.	<i>The corresponding author should act as a point of contact between the editor and the other authors and should keep co-authors informed and involve them in major decisions about the publication.</i>



<ul style="list-style-type: none">•Yazar(lar)ın yararlandıkları bütün çalışmalara eksiksiz ve doğru bir biçimde atıfta bulunmaları ve/veya alıntı yapmaları gerekmektedir.•Yazarlar, alıntılanan çalışmayı okumadılarsa, diğer yayınlardan alıntılar kopyalamamalıdır.	<ul style="list-style-type: none">•Authors should represent the work of others accurately in citations and quotations.•Authors should not copy references from other publications if they have not read the cited work.
<p>Diğer araştırmacıların yayınlarından doğrudan alınan orijinal ifadeler, uygun alıntılarla birlikte tırnak işaretleri içinde görünmelidir.</p>	<p><i>Original wording taken directly from publications by other researchers should appear in quotation marks with the appropriate citations.</i></p>
<p>Dergiye gönderilen yazılar başka yerde yayınlanmamış ve aynı anda sunulmamış olmalıdır.</p>	<p><i>Manuscripts submitted to this journal should not have been published and simultaneously submitted, elsewhere.</i></p>
<p>Araştırmacılar sonuçlarını dürüst, sahtecilik veya uygunsuz veri manipülasyonu olmadan sunmalıdırlar.</p>	<p><i>Researchers should present their results honestly and without falsification or inappropriate data manipulation.</i></p>
<ul style="list-style-type: none">•Yazarlar, gönderilen eserin orijinal olduğuna ve herhangi bir dilde başka bir yerde yayınlanmama koşullarına uymalıdır.•Ancak, yurtdışında yabancı bir dilde yayınlanmış olmasına rağmen, bu makalenin Türkiye'de daha fazla okuyucuya ulaşması için makale, yayın kurulunun kararı ile Türkçe olarak yayınlanabilir.•Bu tür yayınlarda ilgili telif hakkı sözleşmelerine ve izin gereksinimlerine uyulmalıdır. Bu gerçek okuyuculara açık bir şekilde verilmelidir.	<ul style="list-style-type: none">•Authors should adhere to publication requirements that submitted work is original and has not been published elsewhere in any language.•However, although it was published in a foreign language abroad, to benefit that article reach more readers in Turkey, the article can be published in Turkish by the decision of the editorial board.•In such publications, the relevant copyright agreements and permission requirements must be observed. It should be given to readers clearly.
<ul style="list-style-type: none">•Telif hakkı materyali (örneğin tablolar, şekiller, fotoğraflar, haritalar veya kapsamlı alıntılar) yalnızca uygun izin ve onay ile kullanılmalıdır.•Görüntüler, dosyalar, şekiller ve tablolar, orijinal veya mevcut bulgulardan yanıltıcı bir şekilde değiştirilmemelidir.	<ul style="list-style-type: none">•Copyright material (such as tables, figures, photos, maps or comprehensive citations) should only be used with appropriate permission and acknowledgement.•Images, files, figures, and tables should not be inappropriately altered from the original or present findings in a misleading way.
<p>Yazarlar, insan görüntüleri için ilgili kişilerden izin almalıdır. Bu izin, çalışmanın hangi dergide yayınlanacağını katılımcılara bildirmelidir.</p>	<p><i>Authors should obtain permission from the persons concerned for the image of people. This consent should inform participants which journal the work will be published in.</i></p>



Doğrudan ve dolaylı mali destek dahil olmak üzere tüm araştırma fonu kaynakları, ekipman veya materyal tedariki ve diğer destek açıklanmalıdır.	<i>All sources of research funding, including direct and indirect financial support, supply of equipment or materials, and other support should be disclosed.</i>
Yazar(lar) gönderilen, kabul edilen veya yayınlanan bir çalışmada bir hata bulmuşsa, editörü uyarmalıdır. Yazarlar düzeltmeler veya geri çekme konusunda gerektiğinde editörler ile işbirliği yapmalıdır.	<i>Authors should alert the editor promptly if they discover an error in any submitted, accepted or published work. Authors should cooperate with editors in issuing corrections or retractions when required.</i>
Yazarlar hakemlerin yorumlarına profesyonel ve zamanında cevap vermelidir.	<i>Authors should respond to reviewers' comments in a professional and timely manner.</i>
Yazarlar çalışmayı gözden geçirmek amacıyla geri çekerlerse ya da şartlı kabul aldıktan sonra hakem yorumlarına yanıt vermemeyi seçerse editöre bilgi vermelidir.	<i>Authors should inform the editor if they withdraw their work from review, or choose not to respond to reviewer comments after receiving a conditional acceptance.</i>
Editörlerin Etik Görev ve Sorumlulukları	<i>Ethical Responsibilities of Editors</i>
Editörler yayınladıkları her şeyden sorumludur	<i>Editors are accountable for everything they publish</i>
Editörler, yayınlanmış tüm makalelerin kendi alanlarına önemli ölçüde yeni bir katkıda bulunduğundan emin olmak için çalışmalıdır.	<i>Editors should work to ensure that all published papers make a substantial new contribution to their field.</i>
Editörler adil ve tarafsız kararlar vermeli; adil ve uygun bir gözden geçirme süreci sağlamalıdır.	<i>Editors should make fair and unbiased decisions and ensure a fair and appropriate review process.</i>
Editörler, yeterli uzmanlığa sahip kişileri seçerek ve çıkar çatışması olanlardan kaçınarak yayınlanmak üzere kabul edilen makaleler için uygun hakemler kullanmalıdır.	<i>Editors should use appropriate peer reviewers for papers that are considered for publication by selecting people with sufficient expertise and avoiding those with conflicts of interest.</i>
Editörler yalnızca akademik konularda karar vermeli ve kararları için tüm sorumluluğu üstlenmelidir.	<i>Editors should make decisions on academic alone and take full responsibility for their decisions.</i>
Editörler hakemlerin kimliklerini korumalıdır.	<i>Editors should protect reviewers' identities .</i>
Uygun nedenlerle yazarlıkta değişiklikler olduğunda, editörler tüm yazarların (bir yazar listesinden isimleri çıkarılmış olanlar da dahil olmak üzere) bunların yazılı olarak kabul edilmesini şart koşmalıdır.	<i>When there are changes in authorship for appropriate reasons, editors should require that all authors (including any whose names are being removed from an author list) agree these in writing.</i>
Editörler, anti-intihal yazılımı kullanarak intihal aramaları yapma hakkını saklı tutar.	<i>Editors reserve the right to make plagiarism searches using anti-plagiarism software.</i>



<p>Yayınlanmış çalışmalardaki hatalar, okuyucular, yazarlar veya editörler tarafından işaret edildiğinde, mümkün olan en kısa zamanda bir düzeltme yayınlanmalıdır. Yayının çevrimiçi versiyonu, düzeltme tarihi ve basılmış dizgi hatasına bir bağlantı ile düzeltilebilir.</p>	<p><i>When errors in published work are pointed out by readers, authors, or editors, a correction should be published as soon as possible. The online version of the paper may be corrected with a date of correction and a link to the printed erratum.</i></p>
<p>Editörler, okuyucular, hakemler veya diğer editörler tarafından ortaya atılan her türlü iddia veya şüphe ya da yayın suistimali şüphesine cevap vermelidir.</p>	<p><i>Editors should respond to all allegations or suspicions of research or publication misconduct raised by readers, reviewers, or other editors.</i></p>
<p>İnsanların imgeleri için, editörler, yazarların yayın için açık bir şekilde onay almasını şart koşmalıdır. Bu izin, çalışmanın hangi dergide yayınlanacağını katılımcılara bildirmelidir.</p>	<p><i>For images of people, editors should require the authors to have obtained explicit consent for publication. This consent should inform participants which journal the work will be published in.</i></p>
<p>Editörler, derginin okuyucuları için uygun olmadığı veya kalitesiz olduğu düşünüldüğünde hakemli bir makaleyi reddedebilir. Bu karar adil ve tarafsız bir şekilde yapılmalıdır.</p>	<p><i>Editors may reject a paper without peer review when it is deemed unsuitable for the journal's readers or is of poor quality. This decision should be made in a fair and unbiased way.</i></p>
<p>Editörlerden gelen yazışmalar genellikle sorumlu yazar ile yapılır. Editörler tüm yazarların yayından haberdar olmasını ve yayının onaylanmasını sağlamak için ilk gönderimde ve son kabul aşamasında tüm yazarlarla iletişim kurar.</p>	<p><i>Correspondence from editors is usually with the corresponding author. Editors Communicates with all authors at first submission and at final acceptance stage for to ensure all authors are aware of the submission and have approved the publication.</i></p>
<p>Editörler tüm hakem yorumcularının yorumlarını bütünüyle iletmelidir. Bununla birlikte, istisnai durumlarda, örneğin, hakaret veya rahatsız edici ifadeler içeriyorsa, bir incelemenin bölümlerini hariç tutmak gerekli olabilir. Ancak, bu tür editöryal takdir yetkisinin uygunsuz yorumları bastırmak için uygunsuz bir şekilde kullanılmaması önemlidir.</p>	<p><i>Editors should pass on all peer reviewers' comments in their entirety. However, in exceptional cases, it may be necessary to exclude parts of a review, if it, for example, contains libellous or offensive remarks. It is important, however, that such editorial discretion is not inappropriately used to suppress inconvenient comments.</i></p>
<p>Hakemlerin Etik Sorumlulukları</p>	<p>Ethical Responsibilities of Reviewers</p>
<p>Hakemler, sadece uzmanlık alanı ile ilgili çalışmaları değerlendirmeyi kabul etmelidirler.</p>	<p><i>Reviewers should only accept to evaluate the work related to the field of expertise</i></p>
<p>Hakemler, değerlendirme sürecini belirli bir zamanda tamamlamalıdır.</p>	<p><i>Reviewers should complete the assessment process within a specified time frame</i></p>
<p>Hakemler, tarafsızlık ve gizlilik içerisinde değerlendirme yapmalıdırlar.</p>	<p><i>Reviewers should make an assessment within the neutrality and confidentiality.</i></p>



EGE COĞRAFYA DERGİSİ

Aegean Geographical Journal

ISSN 1300-5634
e-ISSN 2636-8056

Hakemler dini inanç, ırk, cinsiyet siyasi düşünce gibi faktörlerin değerlendirme sürecine kesinlikle etki etmemesi konusunda duyarlı davranmalıdır	<i>Reviewers should be sensitive to factors such as religious beliefs, race, gender, political thought, etc.</i>
Hakemler değerlendirmeyi yapıcı ve nazik dille yapmalıdır.	<i>Reviewers should make a constructive and polite evaluation.</i>
Hakemler, makaleyi akademik açıdan değerlendirmelidir ve değerlendirmeler makalenin içeriği ile ilgili olmalıdır.	<i>Reviewers should evaluate the article academically and the evaluations should be related to the content of the article.</i>



YAZIM İLKELERİ	PUBLICATION POLICIES
Gönderilen yazılar ve şekiller, CD kayıtları ile birlikte, A4 boyutundaki 2 basılı kopya halinde baş editöre gönderilir.	<i>Manuscript should be submitted both in two hardcopies and on a CD-ROM with all figures.</i>
Gönderilen yazılar, çok özel durumlar dışında 20 sayfayı geçmemelidir. Fazlasıyla uzun makaleler, hakemlere gönderilmeden önce kısaltılması için geri gönderilecektir.	<i>Papers will be limited to a maximum printed length of 20 pages, except in special circumstances. Excessively long papers will normally be returned for shortening before review.</i>
Editörlerin yeniden gözden geçirdiği yazılar, en az iki hakeme gönderilir.	<i>Manuscripts are sent to least two referees.</i>
YAZIM KURALLARI Metin	NOTES FOR CONTRIBUTORS Main Text
Dergiye verilecek yazılar, PC ortamında, Word'ün yeni versiyonlarında düzenlenmiş olmalıdır.	<i>Manuscript should preferably be in PC Word format.</i>
Yazılar Times New Roman fontunda, 12 punto, 1,5 aralık, tek sütun olarak yazılmalıdır.	<i>All text should be on 1.5 line space at a minimum font size of 12 point with single column.</i>
Dip not gerekmedikçe kullanılmamalıdır. Sol marj 2.5, sağ marj 2 cm, üst ve alt marjlar 3 cm; Alt ve üst bilgi ise 2 cm olmalıdır.	<i>Footnote must not be used. Left margins should be 2.5 cm, right margins should be 2 cm, top and bottom margins should be 3 cm; Header and Footer should be 2 cm.</i>
Metin içi vurgular (koyu, alt çizgili, italik vb.) yazarların tercihine bırakılmıştır.	<i>The accents in the text (bold, underline, italic, etc.) are left to the authors to choose.</i>
Metin üst bilgi bölümünde ve içinde yazarların kimliğini açığa çıkaracak bilgiler yer almamalıdır.	<i>Author(s) name and marks which reveal authors identification must not be used in any part of text including header and footer.</i>
Matematiksel ifadeler, denklemler numaralandırılmalı, denklemler sola, denklem numaraları ise parantez içinde sağa dayalı olmalıdır.	<i>Equations should be numbered serially in the right-hand side, in parentheses.</i>
Metnin hazırlanmasında şu sıra izlenmelidir. Başlık (İngilizce karşılığı ile), İngilizce abstract, keywords, Türkçe öz ve anahtar kelimeler, ana metin, teşekkür bölümü, referanslar ve varsa ekler.	<i>The main text should be formed by following order: Title (both in Turkish and in English), Abstract in English, Keywords in English, Abstract in Turkish, Keywords in Turkish, Main text, Acknowledgements, References and appendices.</i>
Yazar adları, adresleri ve e-mailleri, metinden ayrı bir sayfada gönderilmeli, metin içinde yazarların kimliklerini belirten herhangi bir ibare bulunmamalıdır.	<i>Author(s)'s name, address, e-mail must be written on a separate page.</i>
Başlık	Title
Başlık mümkün olduğunca kısa olmalı ve makalenin içeriğini tam olarak yansıtmaya özen gösterilmelidir. İngilizcesi belirtilmelidir.	<i>Title should be brief and it should reflect the content of the manuscript.</i>



İngilizce Öz (Abstract)	Abstract
Abstract İngilizce hazırlanmalı ve 300 kelimeyi aşmamalıdır. Makalenin kısa bir özeti ve sonuçlarını içermelidir. Abstract'ın sonunda Keywords yer almalıdır. Abstract metni sağdan ve soldan 1 cm boşluk bırakılarak, bloklu ve 11 punto ile yazılmalıdır.	<i>Abstract must be written in English (maximum length 300 words). It should summarize the entire paper, not the conclusions alone. It should be justified and both left and right margins should be 1 cm with 11 point font size.</i>
Öz	
Abstract'ın Türkçe karşılığı olmalı ve sonunda yine Türkçe hazırlanmış anahtar kelimeler bulunmalıdır. Sağ ve sol marj 1 cm ve 11 punto olmalıdır.	
Şekiller ve Tablolar	Figures and Tables
Metin içinde yer alan tüm çizim, harita, grafik ve "şekil", fotoğraflar "fotoğraf", çizelgeler ise "tablo" olarak isimlendirilir.	<i>All drawings, maps, charts, diagrams and are to be referred to as "figures", photographs as "photo" and tables as "table" in the main text.</i>
Şekiller baskı boyutunda (maksimum 16,5 x 24 cm) olmalıdır.	<i>All figures should be prepared at least the intended printed size (maximum 16.5x24 cm).</i>
Bilgisayarda üretilen şekiller, en az 600 dpi çözünürlükte ve tiff formatında olmalı ve her biri ayrı dosyalar halinde kaydedilmelidir. Editöre gönderilen baskılar, yüksek kaliteli kâğıda lazer yazıcı ile basılmalıdır. Elle hazırlanan çizimler temiz olmalı, yazıları şablonla yazılmalı ve siyah mürekkep kullanılmalıdır. Çizimlerin Orijinalleri gönderilmelidir.	<i>Computer generated figures should be at least 600 dpi in tiff format and each one should be submitted as a separate file. Hardcopy of the main text should be printed by high quality laser printer. Original diagrams (except computer graphics) should be prepared using black drawing ink on a good quality tracing medium.</i>
Fotoğraflar orijinal siyah-beyaz, parlak kâğıda basılmalı, lazer baskı veya fotokopi olmamalıdır.	<i>Photographs should be sharp black and white glossy prints the intended printed size and mounted in the desired layout. Either portrait or landscape. To ensure quality production, original photographs must be included in addition to any scanned versions.</i>
Renkli şekil ve fotoğrafların basım maliyeti yazarlarına aittir. Bu konunun detayları editörlerden alınabilir.	<i>The cost of printing colour illustrations in the journal will be charged to the author. Details are available from the Editorial Board upon request.</i>
Tüm tablo başlıkları, tablonun üst kısmında yer almalıdır. Tablo içindeki verilerin, metin içinde başka bir şekilde, örneğin bir grafikte tekrarlanmamasına özen gösterilmelidir. Tüm tablo sütunlarında açıklayıcı bilgi bulunmalıdır.	<i>Title of table should be located on the top of tables. Tables should be numbered consecutively and titled. All table columns should have an explanatory heading. Tables should not repeat data which are available elsewhere in the paper e.g. in a line diagram.</i>
Tüm şekil ve tabloların numara ve başlıkları mümkün olduğu ölçüde kısa olmalı ve Türkçe başlıktan hemen sonra İngilizceleri mutlaka belirtilmelidir.	<i>Titles of all tables and figures should be short and explanatory in both in English and in Turkish.</i>



Referanslar	References
Kaynaklar, metnin sonunda, kendi içinde alfabetik olarak verilmeli ve başlık olarak "Referanslar" kullanılmalıdır.	<i>All references should be arranged in alphabetical order and grouped together at the end of the paper under the title of "References".</i>
Referanslar bölümünde, yalnızca metin içinde atıf yapılan referanslar yer almalıdır.	<i>All publications cited in the text must only be presented in the references section.</i>
Referanslar bölümünde, tüm kitap ve dergi isimleri, kısaltılma yapılmadan ve italik olarak yazılmalıdır.	<i>Names of periodicals and books should be written out in full and italic without any abbreviation.</i>
Makale, bildiri kitabı ve editörlü kitap bölümlerinin belirtilmesinde, referans verilen eserin başlığı, tek tırnak içine alınır.	<i>The titles of the journal articles, proceedings and chapters of edited books must be presented between inverted commas.</i>
Referanslar bölümünde, birden çok yazarı olan referanslardaki tüm yazarlar belirtilir.	<i>All authors' name must be complete in the reference section.</i>
Aynı yazara ait referanslar tarih sırasına göre verilmelidir. Referans verilen yazarın aynı tarihe ait birden fazla yayını var ise yayın yılının yanına (a) şeklinde belirtilmelidir.	<i>Reference is made to more than one work by the same author published in the same year; identify each as (a) mark after the date.</i>
Metin içinde verilen referanslarda, yazarın soyadı ve yayın yılı parantez içinde verilir. (Kayan, 1998).	<i>In the text, references should be cited by the author's name and the year in parentheses (Kayan, 1998).</i>
Metin içinde, referans verilen yazarın, aynı yıla ait iki birden fazla yayını kullanılıyorsa, şu şekilde belirtilir: (Kayan, 1998a).	<i>Where there are two or more references to one author in the same year, the following form should be used (Kayan, 1998a) or (Kayan, 1998b).</i>
Üç ve daha fazla yazarlı yazarlara yapılan atıflarda ilk yazarın soyadı esas alınır: (Kayan vd., 1999).	<i>Where references include three or more authors the form (Kayan et. al., 1999) should be used.</i>
Bu genel ilkeler dışında, referansların hazırlanmasında aşağıda verilen örneklere uyulmalıdır.	<i>Except from the abovementioned principle in citing, examples of the references can be followed in the following page.</i>
Ekler	Appendices
Ekler bölümünde, metin içinde verilemeyen uzun tablolar, kullanılan denklem veya yöntemlerin detayları yer alabilir.	<i>Appendices are encouraged for long tables, specific details of methods or mathematics.</i>



Dergide Makale / Journal Article

Baykal, F., Koçman, A. 1983. Ege Bölgesi'nde nüfusun alansal dağılışı ve sorunları. *Ege Coğrafya Dergisi* 1, 100-108.

Fry, N., 1979. Density distribution techniques and strained length methods for determination finite strains. *Journal of Structural Geology* 1, 221-230.

Kitap / Book

Erinç, S., 1982. *Jeomorfoloji I*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2931, İstanbul.

Ramsay, J.G. 1967. *Folding and Fracturing of Rocks*. McGraw-Hill, New York.

Editörlü Kitap / Edited Book

Gregory, D., Martin, R., Smith, G. (eds.) 1994. *Human Geography*. Macmillan, London.

Editörlü Kitapta bölüm / Article or chapter in edited book

Smith, G., 1994. Political Theory and human geography. In Gregory, D., Martin, R., Smith, G. (eds.) *Human Geography*, Macmillan, London.

Yazarsız Kitaplar / Book without authors

Devlet Planlama Teşkilatı. 1998. *Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı*. Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara.

Çeviri Kitaplar / Translation of a book

Lewis, B. 1996. *Ortadoğu*. (Çev. M. Harmancı), Sabah Yayınları, İstanbul, (Orijinal Basım Tarihi 1995).

Bildiri Kitapları / Proceedings

Erlat, E. 2002. Türkiye'de yağış anomalileri ve Kuzey Atlantik Salınımı arasındaki ilişkiler. *Klimatoloji Çalıştayı 2002 Bildiriler Kitabı*, 193-210, Ege Üniversitesi, İzmir.

Tezler / Thesis

Işık, Ş. 1995. *Aşağı Akçay Havzasında (Aydın) beşeri ve iktisadi coğrafya araştırmaları*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi. 256 sayfa.

Weerts, H.J.T. 1996. *Complex confining layers*. PhD Thesis, Utrecht University. 189 pp.

URL ADRESLERİ / URL references

Goddard Space Flight Center, 1997. Geomorphology From Space, <http://daac.gsfc.nasa.gov/DAAC-DOCS/geomorphology/GEO-HOME-PAGE.html>.

EGE
Coğrafya
DERGİSİ
Aegean Geographical Journal

İçindekiler / Contents

- 91** Mehmet Ali TOPRAK – Şevket IŞIK
Dumlupınar Üniversitesi'nin Kütahya'nın Konut Piyasasına Etkileri
Impacts of Dumlupınar University on Kütahya's Housing Market
- 111** Bahar KABA – Gözde EMEKLİ
Turizmde Yükselen Bir Eğilim: Yalnız Seyahat Eden Kadın Gezginler
(Türkiye Örneği)
A rising Trend in Tourism: Solo Women Travelers (The Case of Turkey)
- 127** Doğukan Doğu YAVAŞLI – M. Kirami ÖLGEN – Volkan ZOĞAL
Are summer resorts cooler in summer? A case study of İzmir province
- 135** Ecmel ERLAT – Hakan GÜLER
Türkiye'de Sıcaklık Ekstremlerinin Sürelerinde Gözlenen Değişim ve
Eğilimler (1950-2017)
Variability and trends in the duration of extreme temperatures of Turkey (1950-2017)
- 149** Şevket IŞIK – Mete UĞRAŞ
Üniversitenin Nüfus Artışı ve İller Arası Göçler Üzerine Etkileri: Çanakkale Örneği
*The Impacts of University on Population Growth and Inter
Provincial Migrations: The Case of Çanakkale*
- 167** Rauf BELGE
Denizli Kent Kimliğini Oluşturan Coğrafi Öğeler
The Geographical Features of Urban Identity in Denizli
- 183** Güldane MİRİOĞLU
Kentlere Feminist Coğrafya Perspektifinden Bakmak
Looking to the Cities through a Perspective of Feminist Geography
- 195** Konur Alp DEMİR
Yerleşme ve İdari Coğrafya Bağlamında Türk Mülki İdare Sistemi
Turkish Civil Administration System in the Context of Localization and Administrative

EGE ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
İzmir-Türkiye, 2018



Editörler/Editors

Şevket IŞIK

İlkay SÜDAŞ

M. Kirami ÖLGEN

**Aralık / December
2018**

Cilt/Volume 28

Sayı/Number 2

ISSN 1300-5634
eISSN: 2636-8056